

Baremin 7. derecesinde memur Yakov Petroviç Goladkin o gece deliksiz uykusundan uyandığı zaman, saat sabahın sekizine geliyordu. Goladkin esneyerek gerindi, sonra gözlerini açtı ve bir iki dakika hiç kıvıldamadan yattı. Uyanıp uyanmadığını, çevresinde olup bitenlerin gerçek mi, yoksa başı sonu olmayan gece düşünün bir devamı mı olduğunu anlamaya çalıştı. Kendini toparlayınca etraf bütün canlılığı ve her zamanki haliyle karşısında belirdi. Yattığı küçük odanın kirli yeşil, isli, tozlu duvarları, kırmızıya boyalı bir masa ve çiçek desenli kırmızı muşamba kaplı Şark işi sedir hepsi her gün gördüğü şeylerdi.

Yakov Petroviç'in bir gece önce eve döndüğü zaman üstünden çıkarıp rasgele fırlattığı bumburuşuk elbise dertop halde kanepenin üstündeydi. Puslu, donuk, çamura bulanmış hissi veren bir sonbahar sabahı pencereden öyle ters, narsuz bir suratla bakıyordu ki, Goladkin'in, hayal ülkesinde değil de Petersburg'da, Şestilavoçnaya Sokağı'nda, kirayla oturduğu büyük bir apartmanın dördüncü katında minnacık dairesinde olduğundan, en ufak kuşkusunu kalmamıştı. Goladkin bu önemli keşiften sonra, uyandığına adeta pişman oldu: Az önceki düşün devamını görmek umuduyla yeniden gözlerini yumdu. Ama hemen açıldı, silkindi ve yataktan kalktı. Kafasındaki dağınık düşünceler belirli bir biçim aldı. Yakov Petroviç'in yataktan kalkınca ilk işi, konsolun üstünde duran ufak yuvarlak aynaya koşmak oldu. Aynada gördüğü bir çift kırpışan göz, seyrek saçlı kafa ve sarımtrak yüz görenlerin asla dikkatini çekmeyecek kadar silikti. Ama aynada bunları izleyen sahibi halinden memnundu.

— Çok şükür, her şey iyi gidiyor; dedi. Ya aksilik olsun diye suratımda bir sivilce filan çıksaydı pek kötü olurdu doğrusu. Yok yok, her şey son derece yolunda! Her şeyin iyi gittiğine sevinen Bay Goladkin, aynayı yerine koydu, geceliği sırtında pencereye koştı, iç avluyu bir şeyler arayan bakışlarla taradı. Yüzüne yayılan memnun gülümsemeden, aradığını bulduğu belli oldu. Bu sefer odasının arkasındaki uşak Petruşka'nın bölmesine baktı, Petruşka'nın bölmede olmadığından emin olunca, parmak uçlarına basarak odasına döndü, masanın çekmelerinden birini açtı, elini daldırdı. İçini karıştırdıktan sonra, bir yığın işe yaramaz ıvr zıvırın ve zamanla sararmış, üzerindeki yazılar okunmaz hale gelmiş kâğıtların altından eski, solmuş bir cüzdan çıkardı. Özenle, adeta zevkle içindeki gizli küçük cebini açtı. Cep oldukça şişkindi. İçindeki renk renk kâğıtlar adamcağzın yüzünü güldürdü. Banknotları cüzdanından çıkararak ellerini uğuşturdu. Daha sonra, dünden beri kimbilir kaçınıcı defa değerli hazinesini saymaya başladı. Banknot destesini baş ve işaret parmakları arasında hışırdata hışırdata sayıyordu. Bitirdikten sonra:

— 750 banknotumuz var... Yabana atılacak rakam değil! diye mırıldandı. Hem yalnız benim için değil, kim olsa küçüm-semez bu parayı... Bununla neler yapılmaz ki! (Goladkin gene ellerini uğuşturdu.) İyi ama, bizim Petruşka nerelere defolup gitti acaba?

Goladkin hep o gece kılığıyla uşağının bölmesini bir kere daha gözden geçirdi. Petruşka hâlâ yerinde yoktu, sadece odanın ortasında kaynaya kaynaya taşmak üzere olan semaver hırçınlıkla pufayıp duruyordu. "Daha ne bekliyorsunuz, suyum kaynadı, hazırım. Alın, işinizi görün!" demek isteyen şikayetçi bir hali vardı.

— Şeytanlar götürsün senin gibi tembel herifi! İnsanı çileden çıkarır, namussuz... diye söylendi Goladkin. Haklı bir kızgınlıkla ufak koridordan antreye geçti, kapıyı hafifçe araladı ve Petruşka'yı sahanlıkta, eliyle koymuş gibi buldu. Apartmanın uşakları, hizmetçi ve dışardan gelen ne idüğü belirsiz kimselerle çene çalıyordu. Petruşka'nın duruşu, konuşma şekli Goladkin'in hoşuna gitmişti galiba; seslendi, sonra öfkeli ve canı sıkılmış bir halle içeri girdi.

"Hayvan herif, efendisini ciğeri beş pa-

ra etmeyen güruha satıyor..." diye söylendi. Sonra Petruşka'ya ters ters baktı:

- Ne yapıyordun orada?

— Hiç... Giyeceklerimi getirdiler de...

- Haydi giy de görelim.

Petruşka, kibar ve zengin evlerde uşakların giydikleri resmi elbiseyi giydi, hımbılca bir sırtımayla efendisinin odasına girdi. Kılığı son derece acayıptı. Sırtındaki eskice yeşil kaput en aşığı bir arşın daha boyulu birisine göreydi. Kol ve yakalardaki şeritler solmuş, kararmıştı. Elinde tuttuğu yeşil tüylü şapkanın kenarı da aynı şeritle çevriliydi. Belinde, deriden bir kılıfın içinde, uşaklara mahsus kasatura vardı. Daima sallapati gezen Petruşka'nın bu resmi kıyafete aldırılmadan yalınayak olduğunu da eklersek, portresini tamamlamış oluruz.

Bay Goladkin ona bir iki defa önünde dönmesini söyledi, kılığını en ufak ayrıntılarına kadar inceledi; memnun göründü. Petruşka da bu teftiş sırasında efendisinin haliyle hareketlerini merak ve garip bir bekleyişle izliyordu. Öyle ya, bunca hazırlık, Petruşka'ya kiralanan şatafatlı kıyafet ancak resmi bir ziyaret veya bunun gibi önemli bir olay için hazırlanmış olabilirdi.

Uşağın araştırmacı bakışı Yakov Petroviç'in huzurunu kaçırdı.

— Araba ne oldu? diye sordu.

— Kapıda.

- Akşama kadar tutun, değil mi?

— Emrettiğiniz gibi. Yirmi beş kâğıt.

- Pekâlâ. Pabuçlarım geldi mi?

- Geldi.

Goladkin ayakkabısından da memnun kaldı, son olarak Petruşka'dan çayını, yıkanması ve tıraşı için su istedi. Her zamankinden daha özenle yıkandı, tıraş oldu ve aceleyle bir bardak çay içtikten sonra giyinmeye başladı. Gıcır gıcır bir pantolon, bronz düğmeli gömlek ve renkleri tatlı, çiçekli bir yelek giydi. Alacalı ipek bir kıravat taktı. En son, oldukça yeni, tertemiz, fırçalanmış resmi redingotunu1 sırtına geçirdi. Giyinirken ikide bir önce sağ, sonra sol

ayağını hafifçe kaldırarak keyifli bir halde pabuçlarının seyrine dalıyordu. Anlamli göz kırpmalarla bir şeyler mırıldanması o sırada hoş, ilgi çekici konularla meşgul olduğunu gösteriyordu.

O sabah nedense dalgınlığı üstünde olan Bay Goladkin, giyinmesine yardım eden Petruşka'nın kaş göz oynatarak onu alayla süzmesinin farkında değildi. Giyinme faslı bitince para cüzdanını cebine yerleştirdi. Sonra çıplak ayaklarını kunduranın içine sokmaya çalışan Petruşka'yı son bir defa yukarıdan aşağı süzdü; o da hazırıldı. Böylelikle yola çıkmaları için bir engel kalmamıştı.

Yakov Petroviç telaşlı adımlarla merdivenden inerken kalbi hızla çarpıyordu. Aşağıda şekli belli olmayan bir arma ile mavi bir kupa arabası bekliyordu. Arabacı birtakım gürültülü şmgirtılı sesler çıkararak arabayı kapıya yanaştırdı. Petruşka, onları ağız açık seyreden birkaç mahalle aylağına göz kırparak efendisini arabaya bindirdi. Aptalca gülüşünü güçlükle tutarak:

- ÇeekL diye arabacıya bağırdı, arabanın alt basamağına ilişti. Araba aynı şmgirtıyla Nevski Caddesi'ne doğru yol aldı.

Araba avludan çıkınca Bay Goladkin sinirli bir biçimde ellerini ovuşturdu, birisine hoş bir şaka yapan adam havasında sessizce güldü. Ama neşesi uzun sürmedi, gülümsemesi bir anda söndü, yüzü düşünceli, gamlı bir hal aldı. Hava puslu, nemli olduğu halde Yakov Petroviç, pencerelerden ikisini açmıştı, sağa sola bakarak yoldan geçenleri dikkatle süzüyor, birinin ona baktığını fark edince hemen kibar, ağırbaşlı bir tavır takınıyordu. Liteyni-Nevski kavşağına gelince birden tuhafıştı, birisi nasırına basmış gibi yüzünü ekşitti, telaşla, hatta korkuyla kendini arabanın bir köşesine attı. Çalıştığı daireden iki genç memuru görmüştü. Memurlar da Bay Goladkin'in şimdiye kadar böyle arabalarla gezdiğini görmedikleri için, kasılmasını garipsemişlerdi galiba. Hatta Yakov Petroviç yanlış duymamışsa, -sokakta yakışık almayan şey yaptılar- yüksek sesle seslendiler ona... Karşılık vermeyi uygun bulmayan Goladkin, içinden.

(t)Çalıştığı dairenin işaretlerini taşıyan redingot.

- Bunları de çocukluk... diye söylendi. Herkes arabaya biner. Ben de gerektiği için bindim. Sersemle!.. Zaten neyin nesi olduklarını biliyorum. Dayak düşkününü iki cahil... İşleri güçleri maaş alıp "yazı-tura" atmak, o biçim evlere gitmek... Birkaç söz hak ettiler ama, neyse...

Bay Goladkin bunları içinden geçirirken yeniden irkildi: Bu defa gayet iyi tanıdığı bir çift Kazan atı koşulu zarif araba sağdan arabasına yetişti ve ok gibi önünden geçti. Çift atlı arabadaki adam, boş bulunup kafasını pencereden uzatan Goladkin'i görmüştü. Galiba o da bu karşılaşmayı biraz garip buldu... Pencereden uzanarak, arabanın köşesine sinen Goladkin'i gizlenmeyen bir merak ve ilgi ile süzdü. Merakı yersiz değildi: Adam, Goladkin'in masa şefi yardımcısı olduğu dairenin şube müdürlerinden Andrey Filipoviç'ti. Goladkin, saklanmanın boş olduğunu, Andrey Filipoviç'ih onu görüp tanıdığını anladı ve kulaklarına kadar kızardı. Bu sefer, "Tanışıklık gösterip ona selam vermem, kimliğimi açığa vurmam gerekir miydi acaba? Yoksa, üstüme almayıp, benzettiği birisi gibi mi davranmalıyım?.." diye kendi kendini yemeye başladı. Sonunda gözlerini Andrey Filipoviç'e dikerek şapkasını çıkardı. Bir yandan da, "Hayır efendim, hayır! Arabadaki adam ben değildim... ben değildim... diye mırıldanıyordu. Evet, ben değildim - asla!"

Andrey Filipoviç'in arabası hızlı hızlı geçmişti. Şefin bakışının büyümlü etkisi dağıldığı halde, Goladkin kızarıp bozarmaya, bir şeyler kekelemeye devam ediyordu. Bir aralık, "Bu kadar çekinmekle aptallık ettim, doğrusu," dedi. "Serbest ama, kibar bir tavırla açıkça söyleyebilirdim ona: — Bu yemeğe ben de davetliyim Andrey Filipoviç!". Beceriksizliğini hatırlayınca hiddetinden renkten renge girdi, kaşlarını çattı, düşmanlarını kül edecek kudretteki kızgın bakışını arabanın köşesine dikti. Li-teyni Caddesi'ne dönmesini söyledi. O dolayda oturan doktoru Kristyan İvanoviç'e uğramak aklına geldi. Doktora önemli bir meseleden söz açarak içindeki merakı giderecekti. Gerçi Kristyan İvanoviç'le henüz yeni tanıştıyordu, ona ilk defa ancak bir hafta önce gitmişti. Ama doktorlara biraz da papaz gözü ile bakıldığı için, onlardan hiçbir şey gizlemeden konuşulabilirdi. Goladkin arabayı Liteyni Caddesi'nde beş katlı bir binanın önünde durdurup indi, merdivene yöneldi. Yürürken bir yandan, "Şu yaptıklarım doğru mu, yerinde mi?" diye kuşku ve üzümlü içinde düşünüyordu. O sırada, yabancı evlerin merdivenini çıkarken daima duyduğu hafif çarpıntı da başladı; geçsin diye biraz durdu. Kararlı bir tavırla, "Adam sen de!.. Alt tarafı kendi sorunun; ha saklamış, ha açıklamışım, kime ne?" diye omuz silkti. "Hem bu amaçla gitmiyorum ona. Adam anlar tabii;"

Bunları aklından geçirirken ikinci kata çıkan Goladkin, üzerinde "Dr. Kristyan İvanoviç Rutenspitiz" yazılı küçük zarif bir tabela bulunan kapının önünde durdu. Duruma yakışır serbest, aynı zamanda kibar bir tavır takınarak zile uzandı. Ama daha zilin kordonuna dokunmadan ziyaretini mutlaka o gün yapmasa da olacağı, yarın da gelmesinin mümkün olduğunu düşündü. Tam dönecekken, merdivenden ayak sesi duydu, kararsızlığından vazgeçerek, doktorun zilini çaldı.

II

İç ve dış hastalıklar uzmanı Kristyan İvanoviç Rutenspitiz epey yaşlı ama, dinç bir adamdı. Favorileriyle gür saçları iyice kırışmıştı, parlak gözlerinin bakışı dünyanın bütün hastalıklarını, ürkütecek kadar keskindi. Göğsünde oldukça önemli bir liyakat madalyası ışılıyordu.

Doktor o sabah muayenehanesinde rahat bir koltuğa kurulmuş, eşinin kendi eliyle sunduğu kahveyi yudumluyor, gelen hastalara reçeteler yazıyordu. Kanlı basur olmuş ihtiyar bir hastasını kapıya kadar uğurlayan Kristyan İvanoviç yeniden koltuğuna gömüldü. Başka bir hastayı muayeneye hazırlanırken içeri Bay Goladkin girdi. Galiba doktorun hiç beklemediği, hatta gelmesini istemediği bir hastaydı bu; ilk anda adeta irkildi, yüzü

hafifçe çatıldı. Goladkin'in de bir huyu vardı: Önemli görüşmelere başlarken çoğu zaman ilk anlarda şaşırıp bocalar, dili tutulur gibi olurdu. Bu defa da girişi zamanında hazırlamadığı için, basmakalıp bir özür geveledi, hemen ilk gördüğü iskemleye kendini bıraktı. Ama davetsiz oturduğunu hatırlayınca bozuldu, patavatsızlığını düzeltmek için doğruldu. Sonra bu hareketi de yersiz buldu ve arkasından üçüncü bir pot kırdı: Kızarıp boza-rarak hareketlerini açıklamaya başladı. Sözünün sonunu getire-meyince anlamlı bir tavır takınarak sustu, yeniden sandalyeye çöktü. Artık bir daha anlamı da vardı: Bay Goladkin bununla kendi halinde, etliye sütlüye karışmayan bir insan olduğunu, herkes gibi gönülünce bir hayat yaşadığını açıklıyordu.

Kristyan İvanoviç hafifçe öksürdü, besbelli gelene hoşgörülüğünü belirten anlaşılmasız birtakım sözler mırıldandı, inceleyen bakışını yüzüne dikti. Bay Goladkin'de zoraki bir gülümseme belirdi:

— Sizi ikinci defa rahatsız ettiğim için özür dilerim Kristyan İvanoviç; diye başladı. Kusura bakmayın...

Konuşurken sözcük seçmekte güçlük çektiği belliydi. Kristyan İvanoviç sigara dumanını havaya üfledi,

- Hımm... Evet?., diye mırıldandı ve sigarasını masanın üstüne bırakarak devam etti:

— Size geçen defa söylemişim: Verdiğim rejimi önemle uygulamanız gerekir. Tedaviniz, eski alışkanlıklarınızı bırakmaktan ibarettir. Yani, eğlenecek, arkadaşlarınızla, "ahbaplarınızla görüşeceksiniz. Kadeh tokuşturmadan, neşeli topluluklarda hoş vakit geçirmekten kaçınmayacaksınız. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz, değil mi?

Doktoru gülümseyerek dinleyen Bay Goladkin cevap vermekte gecikmedi. Elbette, herkes gibi onun da kendine göre hayatı vardı. Eğleniyor, tiyatrolara gidiyordu; çalışıp kazandığı için bunu yapacak durumdaydı... Sözgelimi, büyük bir apartmanda küçük bir daire kiraladığını, Petruşka adında bir uşağı olduğunu da ekledi.

11Doktor başını salladı:

- Hayır efendim; size bahsettiğim rejim bu değil. Size neşeli, hareketli bir hayat lazım.

— Ama Kristyan İvanoviç, ben... Doktor, Goladkin'in sözünü kesti:

- Demek istiyorum ki, yaşayışınızı kökünden yenilemelisiniz. Hatta karakterinizi de bir dereceye kadar değiştirmeniz lazım. (Kristyan İvanoviç son sözleri, anlamlı bir şekilde, basarak söyledi.) Evet, dediğim gibi, eğlenceden kaçmamalısınız, tiyatrolara, kulüplere gitmelisiniz. İyi düşmanı olmalısınız. Sizin en büyük yanlışınız eve kapanıp tek başına oturmanız...

- Ama ben sessizlikten hoşlanırım Kristyan İvanoviç. Goladkin düşüncesini açıklamak için uygun sözcükler arar gibi bir an sustu, sonra:

- Evimde benden ve Petruşka'dan, yani uşağımdan başka kimse yok, dedi. Bambaşka, kendime göre bir yaşayışım var Kristyan İvanoviç. Kendi kendine yeten, kimseye bağlı olmayan bir insanım. Tabii herkes gibi ben de sokağa çıkıyorum, gezip dolaşıyorum.

Doktor dudak büktü:

— Bu havada gezmenin de pek tadı yok ya!

— Belki. Neyse... Arz ettiğim gibi, zararsız, kendi halinde bir insanım, Kristyan İvanoviç; yolum bambaşka... Hayat yolu bildiğiniz gibi geniş bir yol. Demek istiyorum ki... Kusura bakmayın Kristyan İvanoviç, güzel konuşmayı pek beceremem.

- Hımm... Ne buyurdunuz?

— Süslü laf edemem demek istiyorum.

Goladkin'in sesi biraz kırgındı, konuşurken dili hafifçe dolaşıyordu. Garip bir gülümsemeyle:

— Evet, bu yüzden başkalarına benzemiyorum, diye ekledi. Farfaralık, piyaz-yaldız benim işim değil... Dil dökmem, dosdoğru konuşur ve hareket ederim. Evet, dosdoğru hareket ederim ben Kristyan İvanoviç.

— Öyle mi?.. Nasıl yani?

Kısa bir sessizlik oldu. Doktor, Goladkin'i kuşkulu bir bakışla süzdü. O da doktora yan yan, oldukça şüphle bakıyordu.

Doktorun fikirlerini savunmasındaki inatçılık, Bay Goladkin'i hem kızdırdı, hem şaşırttı. O da aynı kesinlikle:

— Ben, gürültülü sosyete hayatını değil, yalnızlığı, sessizliği severim, diye devam etti. Salonlarda parke cilacılığı yapacaksınız... (Ayağını hafifçe yere sürterek reverans yaptı.) Oradakilerin istediği şeyler kelime oyunları, zarif komplimanlar... Aradıkları sadece bu. Ben bunları öğrenmedim Kristyan İvanoviç; vaktim yoktu buna... Kısacası, göz boyamalar, dolaplar benim için değil. Göründüğüm gibiyim: Sade, yaldızsız bir adamım. Öyleyimdir, başka türlü de olamam.

Yakov Petroviç bunları söylerken her haliyle anlattığı şekilde olmaktan, çeşitli dalavereler bilmemekten hiç üzülmeyeceği-ni, tam tersine memnun olduğunu açıkça gösteriyordu. Doktor bu sözlerin ardından yeni bir münasebetsizlik bekliyormuş gibi yüzünü ekşiterek dinliyordu. Ama Goladkin bu defa kısa kesti. Uzun, anlamlı bir sessizlik oldu. Sonunda Kristyan İvanoviç:

- Galiba asıl konudan uzaklaşınız, dedi. Doğrusu, ne demek istediğini pek anlamadım?

1 Goladkin kaşlarını çatı; sert, kesin bir biçimde:

- Size süslü konuşmayı beceremediğimi söyledim Kristyan İvanoviç, dedi. Ayıp değil ya, elimden gelmez.

— Hımm...

— Kristyan İvanoviç! diye tekrar başladı Goladkin. Sesi bu defa ölçülü, hafif çıkıyor, tane tane konuşuyordu:
- Kristyan İvanoviç, odanıza girerken söze özür dilemekle başladım. Tekrar tekrar beni bağışlamanızı ve hoş görmenizi dilerim. Size kendimi olduğumdan başka türlü gösterecek değilim: Küçük bir adamım, biliyorsunuz. Ama emin olun, büyük bir adam olmadığımın gurur duyuyorum. Entrikacı değilim; bununla da övünüyorum. Sinsilikten hoşlanmam. Daima açık, hileye başvurmadan hareket ederim. Oysa ki, bazı kişilere kötülük etmek elimdedir; kime ve ne şekilde olduğu benim bileceğim şey... Ancak bu çeşit hareketleri küçüklük sayarım. Bu bakımdan en ufak kusurum yok Kristyan İvanoviç. Evet, bu bakımdan, diyorum.

13 Goladkin bir an anlamlı bir biçimde sustu. Sonra yumuşak ama heyecanlı bir sesle devam etti:

- Dediğim gibi, hayatta dosdoğru, zikzaklı yollara sapmadan yürürüm, öbür şekli başkalarına bırakıyorum, onlar belki bizden de sizden de yaman... Ama sizi değil, onlarla yalnız kendimi kastetsem daha doğru olur. İmalı sözlerden de hoşlanmam. İkiyüzlülüğe tenezzül etmem; iftiradan, dedikodudan tiksiniyorum. Maskeyi ancak maskeli balolara gittiğim zaman kullanırım, başka zamanlar yüzüm açıktır; olduğum gibiyim... Şimdi izin verirseniz size bir şey soracağım Kristyan İvanoviç: Bir can düşmanınız olsa, öcünüzü nasıl alırdınız?

Karşısındakini etkilemek için kelimeleri seçerek, tane tane konuşuyordu. Halinde huzursuzluk, kuşku vardı. Gözlerini Kristyan İvanoviç'e dikmiş, derin bir merakla bakıyor, cevabını bekliyordu. Yazık ki aldığı karşılık beklediği havada değildi... Doktor anlaşılabilir bir şeyler mırıldandıktan sonra, koltuğunu masaya doğru çekerek çok nazik, ama soğuk bir biçimde Yakov Petroviç'in ne istediğini bir türlü anlayamadığını, zamanının çok değerli olduğunu söyledi. Hastalığıyla ilgili yönlerde elinden geleni yapıp, mesleğinin, dışında konuları cevapsız bırakacağını söyledi, bir reçete yazmaya hazırlandı. Ama Goladkin yerinden fırladı, doktorun eline yapıştı:

- İstemez Kristyan İvanoviç, reçete filan istemez!.. Hiç gerek yok...

Halinde garip bir değişiklik belirdi: Kurşunu gözlerinde bir parlak geçip söndü, dudaklarıyla yüz çizgilerinde ince titremeler vardı. Durduğu yerde titriyordu. Kristyan İvanoviç şaşırıldı. Koltuğuna büzülerek Goladkin'e adeta kuşkuyla bakıyordu. O da hep aynı tavırla doktoru süzüyordu. Sonunda Kristyan İvanoviç tutunmak ister gibi Goladkin'in redingotunun yakasına dokunarak ayağa kalktı. Bakışlarını birbirinden ayırmadan birkaç saniye karşılıklı durdular. Ama Goladkin'in acayip hareketleri bununla bitmedi. Birdenbire sol eli ile Kristyan İvanoviç'in yakasını tuttu, sağ eliyle göğsünü yumruklamaya, içli içli ağlamaya başladı. Bu haliyle bir şeyler anlatmak, açıklamak istiyor

14

ama, hıçkırıqlarla boğularak tek kelime söyleyemiyordu. Sonunda şaşkınlığı geçen doktor:

- Rica ederim, sakın olun! dedi. Goladkin'i karşığı koltuğa oturttu.

— Ah, bilemezsiniz Kristyan İvanoviç, düşmanlarım var benim! dedi Goladkin; sesinden, halinden korku seziliyordu. Müthiş düşmanlar... Beni yok etmek için tuzak kurdular!

— Neden düşmanlarınız oluyormuş; bunu da nerden çıkardınız? Boş kuruntu bunlar canım. Oturun şuraya... Rahatça oturun, şöyle!..

Kristyan İvanoviç, Bay Goladkin'i koltuğa yerleştirdikten sonra sinirli bir halde dolaşmaya başladı. Goladkin bu dolaşmayı ürkek bir bakışla izliyordu. Uzun bir sessizlik oldu.

Goladkin birdenbire doğruldu; nedense gücenik bir hali vardı:

— Çok teşekkür ederim Kristyan İvanoviç. Bana gösterdiğiniz candan ilgiyi asla unutmayacağım. İzninizle...

Doktor onu yeniden koltuğa oturttu. Bu defa oldukça sert bir sesle:

— Her şeyden önce sakın olun, dedi. Neyiniz var, canınızı sıkan nedir; anlatın bana. Kimmiş bu düşmanlar? Goladkin gözlerini yere indirdi:

- Kalsın. Şimdilik kalsın Kristyan İvanoviç... Daha uygun bir zamanda anlatırım. İlk her şeyi meydana çıkarayım; bazı kişilerin yüzlerinden maskeleri düşsün... O zamana kadar kalsın. Gerçeği öğrendikten sonra sizin de bana hak vereceğinize eminim. Şimdilik izninizle... İyi günler!

Yakov Petroviç ciddi, kesin bir tavırla şapkasını alarak kalktı.

— Pekâlâ... Siz bilirsiniz... Gene kısa bir sessizlik oldu.

- Ben şey... diye başladı doktor. Elimden geleni esirgemem; emin olun, iyiliğinizi candan istiyorum.

— Anlıyorum Kristyan İvanoviç, anlıyorum. Sizi gayet iyi anlıyorum. Rahatsız ettiğim için özür dilerim Kristyan İvanoviç.

15- Himm... Bunun için söylemedim. Ama gene siz bilirsiniz. İlaçlarınızı ihmal etmeyin.

- Tabii Kristyan İvanoviç, tabii. Söylediğiniz gibi, ilaçlarıma devam edeceğim. Hem de aynı eczaneden alırım onları. Bu zamanda eczacı olmak da bir şeydir. Değil mi, Kristyan İvanoviç?

- Neden? Anlamadım.

- Çok basit... Demek istiyorum ki, zamanımızda değil eczacı kalfaları, baldırı çıplak sokak serserileri bile kendilerini bir şey sanıyorlar...

— Himm... Bununla ne demek istiyorsunuz yani?

- Arz edeyim. Bakın, bir kişiyi... Örneğin, müşterek dostumuz Vladimir Semyonoviç'i ele alalım.

— Efendim?

— Evet Kristyan İvanoviç, ondan bahsetmek istiyorum. Görüyorsunuz ya, benim de bazı acı gerçekleri yüzüne vuracağım kimseler var... Bunu hiç çekinmeden yaparım.

- Nasıl?

- Basbayağı. Taşı gediğine koymasını biliriz demek istiyorum.
- Ne taşım?
- Atasözü bu, Kristyan İvanoviç. Yani, sırası gelince yerli yerinde laf etmek... Örneğin karşınızdakini usturuplu şekilde bir şeyler için tebrik etmek gibi...
- Tebrik mi etmek?
- Evet. Geçen gün çok yakın ahabalarımın birinin yaptığı gibi.
- Ne yapmış o yakın ahabanız?

Doktor, Yakov Petroviç'e dikkatle baktı. Öteki devamla:

— Ne mi yaptır? dedi. Sözünü ettiğim ahabap, candan bir arkadaşımın terfini şöyle tebrik etmiş: "Terfinizi candan tebrik etmek fırsatını bulduğuma çok memnunum Vladimir Semyono-viç" demiş. "Hesabınıza bu kadar sevinmeme ayrıca, bunun 'da-yılar'ın sözünün geçmediği zamanda oluşu sebeptir."

Bay Goladkin kurnazca bir göz kırpmayla başını salladı, doktora baktı.

16

- Hımm... Demek böyle diyor dostunuz, ha?

— Evet Kristyan İvanoviç, aynen böyle. Söylerken de dostumuz Vladimir Semyonoviç'in orada bulunan amcası Andrey Filipoviç'e öyle bir baktı ki!.. Ama Vladimir Semyonoviç'in terfinden bana ne, diyeceksiniz? Hiç. Vız gelir!.. Terfini bırakın da daha dünkü çocuk bugün evlenmeye kalkıyor. Bunu da güzelce yerleştirdim, sonra izin isteyip çıktım.

- Yaa...

- Ama gitmeden önce kendi kendime, "Öldü olacak," dedim. "Bari bir taşla iki kuş vurayım..." Bir de Klara Olsufyevna'ya dokundurdum. (Evvəlki gün Olsufi İvanoviç'lerdeydik.) Klara Olsufyevna pek dokunaklı birkaç şarkı okudu. Dedim ki, "Son derece ince ve dokunaklı okuyorsunuz. Bakalım, dinleyenlerin duyguları söyleydiğiniz gibi içten mi?" Yani, övgülerinde sesinin değil, dinleyenlerin çıkarlarının ön planda geldiğini anlatmak istedim.

- Ne yaptılar?

— Ne yapacaklar, yuttular söylediklerimi.

— Hımm...

— Evet. Sonra ihtiyara döndüm: "Olsufi İvanoviç," dedim. Size neler borçlu olduğumu; çocukluğumdan beri gösterdiğiniz bütün iyilikleri biliyor, takdir ediyorum. Bunun için açık konuşuyorum sizinle: Gözlerinizi açın Olsufi İvanoviç! Evet, aynen böyle söyledim. Benim gizlim kapaklım yok; özüm sözüm dosdoğru, apaçık...

- Öyle mi?

— Öyleyimdir Kristyan İvanoviç.

- Peki, Olsufi İvanoviç ne dedi?

— Ne desin? Bir şeyler geveledi: "Ben seni bilirim... Ekselansımız da iyiliksever bir insandır..." falan filan. İhtiyarlık, ne olacak! Bunadı adamcağız...

— Yok canım.

— Tabii Kristyan İvanoviç. Hoş, bu konuda hepimiz de öyleyiz ya... Ama Olsufi İvanoviç'in bir ayağı çukurda sayılır artık. Gene de birisi bir dedikoduya başlamasın; moruk hemen canlanır, kulak kesilir.

Öteki, F:2

17

— Ne gibi dedikodu?

- Ne olursa olsun... Bizim koca ayı ile yeğeni çevremizin kocakarılarıyla fiskoslarını, şişirdikleri dedikoduları döküp duruyorlar. Kısacası, adamı yok etmek için ne lazımsa yapıyorlar.

— Öldürmek için mi?..

— Evet, Kristyan İvanoviç, manen öldürmek için. Bahsettiğim yakın dostum için çıkardıkları dedikoduları bir bilseniz...

Doktor başıyla anladığını işaret etti, Goladkin devam etti:

— Öyle şeyler uydurdular ki Kristyan İvanoviç, söylemeye dilim varmıyor.

— Hımm..1.

- Diyorlar ki, adamcağız bir kadınla evlenmek için bir kâğıt imzalamış... Yani nişanlanmış o kadınla... Kadın da kim, biliyor musunuz?

-Yoo...

- Yemek yediği aşevinin sahibi, adi bir Alman karısı... Sözde borçlandığı yemek parasını ödeyemediği için alacakmış onu...

- Oradakiler mi söylüyor bunu?

— Aa, siz de mi inandınız Kristyan İvanoviç?.. Rica ederim, o basit, arsız Alman karısı... Karolina İvanovna... Adini duyduunuz herhalde?..

— Vallahi, doğrusunu isterseniz...

- Anladım Kristyan İvanoviç, anladım ve içimden hak verdim size...

— Şimdi nerede yaşıyorsunuz siz?1

- Şimdi mi Kristyan İvanoviç?

— Evet. Demek istiyorum ki, eskiden yaşadığınız... Goladkin kısa, kuru bir gülüşle:

- Yalnız eskiden değil, şimdi de yaşıyorum Kristyan İvanoviç. Ömrüm oldukça yaşayacağım inşallah!

Kristyan İvanoviç bozuldu.

- Sözlerimi yanlış anladınız. Demek istiyorum ki...

- Ben de aynı şeyi söylemek istiyorum. Bay Goladkin hep öyle gülerken ayağa kalktı:

(1)Doktor Almandır; konuşurken bazı dil hataları yapar,
18

- Sizi epey rahatsız ettim Kristyan İvanoviç. İzninizle... İyi günler!

- Himm... Şey...

- Evet evet, Kristyan İvanoviç; sizi gayet iyi anlıyorum. İzninizle...

Goladkin oldukça kasılarak' konuşuyordu. Ayaklarını bitiştirip asker selamı vererek odadan çıktı. Şaşkına dönen doktor arkasından bakakaldı.

Yakov Petroviç Goladkin merdivenden inerken keyifle gülümseyerek ellerini ovuşturuyordu. Dışarı çıkınca temiz havada kendini tam bir özgürlük içinde hissetti. Hatta dünyanın en mutlu insanı olduğunu kabul ederek doğruca görevine gitmeyi düşündü. Fakat arabanın tıngır mingır yaklaşmasıyla birden her şeyi hatırladı. Petruşka arabanın kapısını açmış, efendisinin binmesine yardım etmeye hazırlanıyordu. Yakov Petroviç garip bir önseziyle tatsız bir şeyle karşılaşacakmış gibi ürperdi, yüzü yanmaya başladı. Ayağını arabanın basamağına atarken nedense başını çevirip, Kristyan İvanoviç'in penceresine baktı. Tahmin ettiği gibi, doktor pencerenin önündeydi. Sağ eliyle favorilerini düzlüyor, merakla onu seyrediyordu.

Goladkin arabanın bir köşesine büzüldü. "Doktor da ahmağın biri... diye söylendi. Belki hasta iyi etmesini bilmiyor ama, odun kafalı bir herif..."

Sonra, emrini bekleyen Petruşka'ya:

- Haydi, ne bekliyorsun!., diye bağırdı. Tekrar Nevski Caddesi'ne yollandılar.

I

19III

Bay Goladkin o sabahı son derece telaş içinde geçirdi. Ne-vaski'ye varınca arabayı Gostini Dvor'da1 durdurdu. Petruşka'yı peşine takarak ilkin bir kuyumcu dükkânına daldı, işi başından aşkın adam haliyle bin beş yüz banknot" değerinde komple bir yemek bir de çay takımının pazarlığını yaptı. Hatta ayrıca süslü . bir sigaralıkla gümüş bir tıraş takımı vermeye de kandırdı kuyumcu. Bunun dışında gözüne kestirdiği birkaç eşyanın fiyatını öğrendikten sonra dükkâncıya, seçtiği eşyayı ertesi gün veya hemen o gün almak için uğrayacağını, ya da birisini yollayacağını söyledi, dükkânın numarasını not defterine yazdı. Tüccar, işi sağlama bağlamak için kaparodan söz açtı. Goladkin, "Veririz, onu da veririz..." gibilerden baş salladı, adamcağızı ağzı açık dükkânın ortasında bırakıp gitti. Dışarda peşine bir sürü satıcı takıldı; Goladkin ikide bir, arkasından gelen Petruşka'ya bakarak girecek başka bir dükkân arıyordu. Sonunda bir sarrafa uğrayıp yanında ne kadar büyük para varsa bozdurdu. Bu işte epey kaybı oldu ama, cüzdanının şişkin görünüşü hoşuna gitti. Son olarak bir manifatura mağazasına girip kadın kumaşlarından birkaç elbiselik seçip pazarlık etti. Burada da kumaşı almak için ayrıca uğrayacağını söyledi. Tüccara, birazdan uğrayıp kaparo vereceğini vadederek dükkânın adresini aldı, çıktı. Birkaç mağazaya daha uğrayan Goladkin hepsinde amansız bir pazarlığa girişiyor, dükkândan ikişer üçer defa çıkıp tekrar dönüyordu. İyice kaptırmıştı kendini bu alışverişe...

Gostini Dvor'dan ünlü bir mobilyacıya gitti, altı odalı bir ev için eşya seçti. Son moda bir tuvalet masasına hayran olarak onun da pazarlığını yaptı. Öbür dükkânlardaki gibi pazarlık bitince eşyayı sonra alacağını söyleyerek çıktı. Birkaç yere daha

(1)Eski Petersburg'un en büyük kapalı çarşısı. (2)Banknot ruble gümüş rubleden daha az değerliydi.

20

uğradı. -Ama sonunda bu işler sıkı onu, hatta nedense vicdan azabına benzer bir duyguya kapıldı. O anda canı ne Andrey Fi-lipoviç'i, ne doktoru hatırlamak istiyordu. Şehir saati öğeden sonra üçü çaldı. Bay Goladkin arabasına binerken, elinde yaptığı alışverişten sadece bir çift eldivenle bir buçuk banknotluk ufak bir şişe parfüm vardı. Vakit henüz pek erkendi. Arabacıya Nevski Caddesi'nde büyük bir lokantanın önünde durmasını söyledi. O güne kadar oraya ayak basmamıştı, sadece duymuş-luğu vardı. Hafif bir kahvaltı edip belirli bir saate kadar vakit geçirmeye karar verdi.

Yedikleri karın doyurucu şeyler değildi, şöyle zengin bir ziyafete giden adamın mide ezginliğini bastırmak için birkaç lokma ile bir kadeh votkadan ibaretti. Bay Goladkin yemeğini bitirdikten sonra, bir koltuğa yerleşti, isteksizce çevresini süzdü; günlük sudan gazetelerden birini alıp göz gezdirmeye başladı. Ama birkaç satır okuduktan sonra gazeteyi bıraktı, duvardaki aynadan kendine çekidüzen verdi. Sonra pencereden arabanın durup durmadığını kontrol etti, yerine dönerek gene gazeteyle oyalanmaya çalıştı. Heyecanı her halinden belliydi. Saate baktı: Henüz üçü çeyrek geçtiğini, daha epey bekleyeceğini anlayınca boş oturmamak için hiç istemediği halde bir fincan çikolata ısmarladı; içene kadar vakit biraz geçti. Bay Goladkin hesabı görmek için kasaya giderken arkasından birisi omzuna vurdu. Liteyni Caddesi'nde rastladığı iki genç meslektaşydı bunlar. İkisi yaşça da mevki bakımından da Yakov Petroviç'den epey küçüktü. İlişkilerinde ne fazla soğukluk, ne de yakınlık vardı; senliibenli olmaları için sebep yoktu. Goladkin bu karşılaşmadan hiç memnun kalmadı, hafifçe bozulur gibi oldu, yüzü asıldı. Genç memurlar fıkır fıkır, neşeliydiler:

— Oo, Yakov Petroviç, maşallah!.. Sizi burada göreceğimizi hiç ummazdık. Hangi rüzgâr attı?

Goladkin bozmadı:

— Aa, siz misiniz baylar, memnun oldum.

Küçük memurların gösterdikleri hayretten çok senlibenli-liklerini yadırgamıştı. Kendini zorlayarak onlara ayak uydurmaya çalıştı. O da delikanlılardan birinin omzunu sıvazladı. Küçük

21memurlarla genel olarak resmîlik sınırlarını aşmadığı için, hareketi beceriksiz, yapmacık oldu. Aynı havada devam etmeye karar verdi:

— Ee, bizim ayı ne alemde? Memurlar bakiştılar.

— O da kim, Yakov Petroviç?

— Haydi canım, anlamazlıktan gelmeyin! Kasadan paranın üstünü aldıktan sonra:

- Tabii Andrey Filipoviç'den bahsediyorum, dedi. Bu defa ciddi konuşuyordu.

Memurlar gene göz göze geldiler, bakışları oldukça anlamlıydı. Biri:

— Dairede, dedi. Hem sizi sordu Yakov Petroviç.

- Dâirede demek... Beni sordu, ha?.. Pek güzel.

- Evet efendim, sordular... Halinizde bir başkalık var Yakov Petroviç: Pek şıksınız-kokular, pomatlar... Anlayalım!..

- Öyle... Böyle gerekti baylar.

Goladkin gözlerini öteye çevirdi, zoraki gülümsedi. Memurlar onun gülümsemesine karşılık bir kahkaha attılar.

Goladkin kaşlarını çattı. Kısa bir sessizlikten sonra iki gence önemli bir sır açıyormuş gibi:

— Bakın, sizinle dostça konuşuyorum, dedi. Siz beni sadece bir yönden tanıyorsunuz baylar. Tabii bunda kendimden başka kimsenin suçu yok, bunu da biliyorum.

Dudaklarını kısarak memurları anlamlı bir bakışla süzdü. Onlar da gene bakışarak birbirlerine göz kırptılar.

— Evet baylar, şimdiye kadar tanımadınız beni, diye devam etti Goladkin. Burada bu konuyu fazla deşmeyi uygun bulmuyorum. Şu kadarını söyleyeyim size: Bazı insanlar vardır ki, eğri, çapraşık yollardan hoşlanmaz, ancak maskeli balolara giderken maske takarlar. Salonlarda kırıp reverans çakmayı kendine gaye edinmeyenler, giydikleri pantolonun kalıp gibi durmasını hayatta en büyük mutluluk saymayan, mutluluğu başka şeylerde arayanlar vardır. Farfaradan, yılışma ve yaltaklanmadan, ama en çok üstüne vazife olmayan şeylere burnunu

22

sokmaktan hoşlanmayanlar da vardır... İşte size hepsini söyledim baylar.

Bay Goladkin sustu. Genç memurlar diledikleri gibi eğlendiler; istedikleri buydu zaten. Son derece nezaketsiz bir kahkaha attılar. Yakov Petroviç kıpkırmızı kesildi.

— Gülün baylar, şimdilik gülün! Ama zamanı gelince görürsünüz, dedi, onuru kırılmış insan haliyle kapıya yöneldi.

Kapıdan son bir defa daha genç memurlara baktı.

- Size bir şey daha söyleyeceğim: Nasıl olsa burada biz bi-zeyiz... Benim kendime göre kurallarım var. Başarısızlığa uğradığım zaman yılmam, başardığım şeye de dört elle sarılırım; yalnız hiçbir zaman sinsilikle hareket etmem. Entrikacı değilim ve bununla övünürüm. Anlayacağınız. Siyaset benim işim değildir. Derler ki; av iyi avcının ayağına gelir. Bunu kabul ederim. Yalnız bizim durumda avcı kim, av kim?.. Mesele bunda, baylar.

Bay Goladkin anlamlı bir halle sustu, esrarlı bir eda ile kaşlarını kaldırdı, dudaklarını kıstı ve genç memurlara bir baş selamı vererek çıktı. Onlar da Goladkin'in peşinden şaşkın şaşkın bakakaldılar.

Dışarda Goladkin'i bekleyen Petruşka'nın suratı iyice asıktı. Efendisini karşılarken:

- Emriniz bayım? dedi. Ama bunu hiç de saygılı bir şekilde söylememişti. Adamcağız sabahtan beri kuru soğukta sokak sürtmekten yılmıştı. Goladkin'in kahreden bakışını da umursamadı. Goladkin alttan almayı daha uygun buldu, oldukça yumuşak bir sesle:

- İsmailovski Köprüsü'ne; dedi. "Yemeğe beşten önce oturmazlar tabii. Şu halde hemen şimdi gitmem pek erken olacak," diye düşündü. "Evet, erken ama, ne zararı var? Resmi bir ziyafet değil ki. Öyleyse ben de, kibarlar arası dedikleri gibi "sanfason" gidebilirim. Neden olmasın?.. Bizim ayı her şeyin sanfason olacağını söyledi zaten. Şu halde gitmemde hiç uygunsuzluk yok."

(I)Sans façon: Teklifsizce.

23Bay Goladkin bunları aklından geçirirken için için heyecanlanıyor, önemli bir olaya hazırlanır gibi telaşlanıyordu. Oturduğu yerde bir şeyler mırıldanıyor, sağ eliyle birtakım işaretler yapıyordu. Bir yandan da ikide bir arabanın penceresinden uzanarak dışarıya bakıyordu. Doğrusu, o haliyle "sanfason" bir aile yemeğine giden adama benzemiyordu Bay Goladkin!

Araba, İsmailovski Köprüsü'nün yakınında, Goladkin'in gösterdiği bir evin avlusuna şingirdayarak girdi; sağ yandaki peronun önünde durdu, Goladkin başını kaldırıp ikinci katın penceresinde bir kadın gölgesi fark etti, coşkunculukla parmaklarıyla bir öpücük yolladı. Heyecandan hareketlerini kontrol edemiyordu. Arabadan indiği zaman yüzü sapsarıydı, pek şaşkın bir hali vardı. Peronda şapkasını çıkardı, kendine çekidüzen verdi, yukarı çıkmaya başladı; dizleri hafifçe titriyordu. Kapıyı açan uşağa:

— Olsufi İvanoviç evde, değil mi? diye sordu.

- Evdeler efendim. Şey... yani... yoklar... Evde değiller...

— Nasıl? Davetleri var bugün. Ben yemeğe geldim... davetliyim... Beni tanımayan musun oğlum?

— Tanımaz olur muyum bayım! Ama size kapıyı açmamamı tembih ettiler... ne yapayım...

- Aa!.. Saçmalama oğlum! Sen, şey... yanlışın var. Kim olduğumu biliyorsun tabii... Hem davetliyim; yemeğe davetliyim, anlıyor musun?

Bay Goladkin paltosunu çıkardı, içeriye davrandı. Ama uşak yolunu kesti:

- Affedersiniz beyim, içeri alamam sizi... Emir aldık. Kusura bakmayın.

Goladkin'in benzi attı. Tam o sırada iç kapılardan biri açıldı. Olsufi İvanoviç'in emektar oda uşağı Gerasimoviç görüldü. Uşak ona koştı:

— Bey içeri girmek istiyor, Emelyan Gerasimoviç!

- Ahmağın büyüğüsün oğlum. İçeriye git "de şu namussuz haylazı, Semyoniç'i yolla bana.

Gerasimoviç genç uşağı azarlayıp yolladıktan sonra nazik, ama kesin bir biçimde Yakov Petroviç'e yaklaştı:

24 - Mümkün değil beyim. Bizim bey sizi kabul edemeyecekleri için mazur görmenizi rica ettiler.

—Kabul edemeyecekler mi?.. Böyle mi söylediler? Affedersin ama, neden acaba, Gerasimoviç?

Bay Goladkin'in sesi kopu kopuveriyordu. Uşak başını salladı:

- Mümkün değil.. Ben haber verdim ama, Olsufi İvanoviç, "Mazur görsünler," dediler. Kabul edemeyecekler sizi.

- Anladım; ama neden?.. Neden?.. Nasıl olur bu!..

— Orasını bilemem beyim. Özür dilerim... İşlerimiz var...

— Hayır, hayır!.. Olmaz, olamaz bu. Sen içeriye haber ver Gerasimoviç: Ben yemeğe davetliyim...

— Kusura bakmayın efendim... Özür diliyorlar...

— Özür diliyorlarsa durum değişir ama, gene de tuhaf; değil mi Gerasimoviç?

— Efendimiz bilir... İzninizle beyim.

Gerasimoviç kesin bir el hareketiyle Yakov Petroviç'in ilerlemesini önledi ve tam o sırada dışardan antreye giren iki misafire yol açtı. Girenler Andrey Filipoviç'le yeğeni Vladimir Semyonoviç'ti. İkisi Goladkin'i biraz hayretle süzdüler. Andrey Filipoviç bir şey söyleyecek oldu ama, Goladkin bozgunu kabullenmişti artık. Kıpkırmızı kesildi, mahcup bir sırtımayla yere bakarak antreden merdivene çıktı. Kapının eşiğinde bir an durdu.

— Ben birazdan gene uğrarım .Gerasimoviç, dedi. Sorunun halledileceğine eminim.

Andrey Filipoviç de Goladkin'in peşinden sahanlığa çıktı:

— Yakov Petroviç! diye seslendi. Yakov Petroviç!

Bir kat aşağı inen Goladkin birden durdu, hızla başını kaldırarak oldukça sert bir sesle:

— Bir emriniz mi var Andrey Filipoviç? dedi.

— Ne oluyor Yakov Petroviç, hayrola?

— Bir şeyim yok Andrey Filipoviç. Olsufi İvanoviç'lere gelmişim, dönüyorum. Özel hayatımla ilgili şeyler bunlar.

— Ne demek istiyorsunuz?

25- Özel hayatım, demek istiyorum Andrey Filipoviç. Herhalde bunda resmi hayatımı ilgilendirecek olumsuz bir yön yoktur.

— Resmi hayatınızdan bahsetmenin sırası mı şimdi Yakov Petroviç!

— Belki de sırası değil Andrey Filipoviç. Şımarık bir kızın küstahlığı yüzünden...

- Nee?.. Ne dediniz?..

Andrey Filipoviç tıkanır gibi oldu. Goladkin, şefinin tuhaf-laştığının farkına varmadı, bir adım öne atarak tekrar yukarı çıkacak gibi oldu. Andrey Filipoviç elinde, olmadan geriledi, kuşkuyla etrafa bakındı. Goladkin bir iki basamak çıkınca Andrey Filipoviç ondan daha çabuk davrandı, içeriye attı kendini; kapı hızla kapandı. Goladkin merdivende tek başına kaldı. Şaşkınlık içindeydi. Üzüntülü bir halde: "Aksilik işte... Ne yapalım!.." diye mırıldandı. Birdenbire aşağıda konuşmalar, ayak sesleri duyuldu. Bunlar, Olsufi İvanoviç'e gelen misafirler olmalıydı... Bay Goladkin toparlandı, paltosunun raton kürklü yakasını kaldırdı, yüzünü maskeleyerek çalışarak hızlı adımlarla merdiveni inmeye koyuldu. Ayakları dolaşiyor, bütün vücudunda bir gevşeme, bir uyuşukluk hissediyordu. Öylesine dalgındı ki, dışarda, arabanın kapıya yanaşmasını beklemeden avlunun çamurunu yoğura yoğura sokak kapisına doğru yürüdü. Arabaya binerken bu hantal araçla birlikte yerin dibine, bir fare deliğine tıklamak istiyordu: Olsufi İvanoviç'in evinde kim varsa hepsinin pencerelere üşüşerek onu seyrettiğine emindi. Öfkesini Petruşka'dan aldı:

— Ne sırtıyorsun, eşek!

— Sırtıtığım yok benim. Nereye gidiyoruz şimdi?

- Eve. Hadi!

Petruşka arkadaki basamağa yerleşerek:

- Eve çek arabacı! diye bağırdı.

Goladkin'in akli gene Petruşka'ya takıldı: "Karga sesli herif..." diye öfkeyle düşündü. Araba İsmailovski

Köprüsü'nden epey uzaklaşmışken birdenbire arabacıya geri dönmesini söyle-

26

di. Birkaç dakika sonra gene Olsufi İvanoviç'in avlusundaydı-lar. Ama Bay Goladkin'in huzursuzluğu üstündeydi o gün: ,

— Dur be aptal herif, dur!.. Geri dön! diye haykırdı.

Arabacı bu emri önceden bekliyormuş gibi, peronun önünde durmadan avluda bir tur yaparak sokağa sürdü.

Bu defa eve gitmekten de vazgeçen Bay Goladkin, Semyo-novski Köprüsü'nü geçtikten sonra oradaki sokaklardan birine sapmasını söyledi. Oldukça gösterişsiz bir lokantanın önünde arabayı durdurarak hesabını gördü.

Petruşka'yı eve yolladı. Yalnız kalınca lokantaya girdi, küçük özel bir salona geçerek yemek ısmarladı. Kendini iyi hissetmiyordu, kafası karmakarışık. Yemeği beklerken odada bir duvardan öbür duvara gidip geliyordu. Sonunda

bir iskemleye oturdu, başını avuçları arasına alarak durumu gözden geçirmeye başladı; bir karara varması gerekiyordu.

IV

P gün Bay Goladkin'in velinimet 6. derecede memur Olsufi İvanoviç Berendeyev'in evinde biricik kızı Klara Olsufyev-na'nın yaş günü son derece parlak, görkemli bir ziyafetle kutlanmıştı. Böyle bir ziyafet, İsmailovski Köprüsü dolaylarında oturan yüksek memur aileleri arasında yıllardır görülmemiştir.

Bir ziyafet ki, akşam yemeğinden çok Baltazar'ın ziyafetlerini andırıyordu... Zevk, ihtişam, kibarlık bakımından; sofradaki Klike—şampanya, istirdide; Yeliseyev'le Milütün'den gelen meyvelerin en pahalısı, mezelerin en çeşitlisi; hatta memur misafirlerin en seçkin olması Babil alemlerinden birini hatırlatıyordu bize... Genç kızın yaş günü şerefine düzenlenen bu ziyafet ufak çapta bir aile balosu ile sonuçlandı. Küçük balo deyip geçmeyelim: Kibarlık ve genel durum bakımından pek mükem-

(I)Balthazare: Sefahate, içkiye düşkün Babil'in son hükümdarı.

27mel, dört başı mamur bir balo oldu! Bununla beraber balodan çok samimi bir aile toplantısına benzemiştir. Böyle bir toplantı, ancak 6. dereceden memur Berendeyev gibilerin evlerinde yapılabilir! Hatta bence, her 6. derece memurun becerebileceği iş de değildir. Ah, şair olsaydım! Ama Puşkin ayarında bir şair olmak koşuluyla... (Daha küçüklerin böyle konulara burun sokmamaları daha iyi...) İşte aziz okuyucular, öyle bir şair olsam, bu sayılı günü size bir anlatır, bir donatırdım ki; parmağınız ağzınızda kalırdı! Her şeyden önce şiirime ziyafet sofrasından başladım. En çok, genç ziyafet sahibesinin şerefine kaldırılan ilk kadehin anlatılmasına önem verdim.

Misafirlerin o andaki bekleyişini ve huşu dolu, sessizlikten çok Demosten'in belagatını andıran o sessizliği; ak saçlarına yaraşan yüksek nişanlarına göre şeref mevkinde bulunan Andrey Filipoviç'in kadeh kaldırışını kaleme alırdım. Bu gibi önemli anlarda içilmek üzere uzak bir ülkeden getirtilen köpüğü bol, şaraptan çok tanrıların içtikleri Nektar'a benzeyen şarabı da unutmazdım. Andrey Fili-poviç'den sonra kadeh kaldırma sıralarını bekleyen başka misafirlerle mutlu ailenin bütün kişilerini bir bir çizerdim. Sözü sık sık geçen Andrey Filipoviç'in, kadehine bir damla gözyaşı düşürürken tebrikleriyle mutluluk dileklerini sunmasını, Klara Olsufyevna'nın sağlığı için ayrıca mutluluktan, utangaçlığından bir bahar gülü gibi pembeleşerek annesinin boynuna sarılmasını, ak saçlı babasının duygulanıp ağlamasını nasıl olsa gerektiği gibi dile getiremezdim.

Ayaklarını uzun hizmet yılları sırasında kaybeden Olsufi İvanoviç duygulanmakta haklıydı: Kader, çalışma yolundaki çabasını ve geçirdiği üzüntüleri unutturmak için servet, büyücek bir ev ve birkaç köyden başka güzel bir kız evlat vererek ödüllendirmişti onu. Olsufi İvanoviç o akşam çocuk gibi ağladı, büyük koruyucu Ekselans'ın iyiliklerinden söz açtı. O anda odada bulunanların coşkunluğunu nasıl anlatırım size! Şu kadarını söyleyeyim: Hali ve duruşuyla 14. dereceden genç bir memur olmaktan çok, general rütbesindekilere benzeyen bir delikanlı Andrey Filipoviç'in dokunaklı nutkunu dinlerken tıpkı o yaşlı memurlar gibi gözyaşı döktü. Hoş, Andrey Filipoviç'i o anda

28

yüksek bir memur veya herhangi bir devlet dairesinin bir şube şefine benzetemezdim. Kime, neye benzediğini ben de bilemiyorum; bence bunların hepsinin üstündeydi! Yazık ki üslubum böyle olağanüstü güzellikleri, ibret verici anları ifade edecek kadar kudretli ve ağdalı değildir. Böyle anlarda insan, bunların, kötülüğü, muzır düşünceleri, ahlaksızlığı ve kıskançlığı yenmek için yaratıldığına ister istemez inanır. Bence hiçbirinin üstünde durmadan alçakgönüllü bir sessizlikle geçiştirmek çok daha anlamlı olur. Gene de size iyiliğin zaferinin örneği olarak, yirmi altıncı baharına giren Andrey Filipoviç'in yeğeni Vladimir Semyonoviç'i göstermeden yapamayacağım. Amcasından sonra o da genç ve güzel tören sahibesine en içten dileklerini sundu. O anda kızın annesiyle babasının gözleri nemlenmişti, Andrey Filipoviç yeğenine iftiharla bakıyordu. Misafirlerin kimi duygulanıyor, kimi, özellikle delikanlının birkaç arkadaşı, talihli genci belli belirsiz kıskanarak süzüyorlardı. Bunları uzun uzun anlatmayacağım, sadece söze geli, bu gencin —tabii olumlu anlamda- kendi yaşının adamına değil, büyük rütbeli, ağırbaşlı amcasına benzediğini ekleyeceğim. Yaşlı görünüşlü bu gencin her hali erdemli bir insanın eriştiği yüksekliği ve mutluluğu haykırıyordu.

Bay Goladkin'in çalıştığı dairede masa şefi olan Anton An-tonoviç Setoçkin'den de kısaca, birkaç kelimeyle söz açacağım. Anton Antonoviç Setoçkin, hem Andrey Filipoviç'in, hem Olsufi İvanoviç'in daire arkadaşıydı. Ak pak, sevimli ihtiyarcık aynı zamanda Klara Olsufyevna'nın vaftiz babasıydı. Eski aile dostu olarak kadeh kaldırırken güldürücü bir şiir okudu, horoz taklidi yaptı. Anton Antonoviç'in bu -deyim yerindeyse- kabaca senlibenliliğinin topluluğu nasıl gülmekten kırdığını, Klara Olsufyevna'nın büyüklerinin emri ile sevimli ihtiyarcığı nasıl öptüğünü anlatmadan geçeceğim. Şu kadarını söylemekle yetineceğim: Berendeyev ailesinin dört başı mamur sofrasından kalkan misafirler adeta birbirlerine kardeşlik duygularıyla bağlanmışlardı. Yaşlılar, kalburüstü kişiler kibar bir içtenlikle ayaküstü bir iki laf etikten sonra kendilerine yaraşan ağırbaşlılıkla başka salona geçtiler. Orada birkaç gruba ayrılarak değerli za-

29

inanlarını harcamadan yeşil çuhalı masalara oturdular. Bayan ların hepsi büyük salona toplanmış, sevimli, candan bir halle cı vil civil konuşuyorlardı. Talihin çeşitli nimetleriyle ödüllendirilen saygıdeğer ev sahibi, koltuk değneklerine dayanarak, kızının ve Vladimir Semyonoviç'in yardımıyla misafirlerini ağırlıyordu. Sonunda o da coştı, böyle sayılı günde toplantının ek-ı siksiz olması için her fedakârlığı göze almaya, ufak çapta bir balo tertiplemeye karar verdi. Bu işi genç yaşma rağmen ağırbaşlı haliyle 6. dereceden bir memura benzeyen

delikanlıya havale ettiler. Gelen on bir kişilik orkestra, tam saat sekiz buçukta Fransız kadrilleriyle buna benzer zarif danslar çalmaya baş ladı. -

Saygıdeğer Olsufi İvanoviç'in tertiplediği şirin baloyu zayıf, renksiz kalemim canlandırarak güçte değildir. Hem sorarım si-ze: Bay Goladkin'in -belki kendi çapında meraklı- ama pek sade serüvenlerini anlatan benim gibi iddiasız, mütevazı bir öykücü o balo öyküsünün üstesinden gelebilir mi hiç! Orada bulu-; nan soylu hanımefendilerin çevresindeki olağanüstü güzellik, zarafet, kibar bir neşe, sevimli bir ağırbaşlılıkla ağırbaşlı bir sevimlilik karışımını kim gerektiği gibi dile getirebilir!

Tenleri beyaz, pembe çiçekleri andıran, yüz ve omuzlarıyla, sülün boyları ile, minik hareketli ayaklarıyla bayanların hepsi birer masal perisi gibiydi. Gelelim onlarla dans eden erkeklere. Kimi neşeli, içi içine sığmaz çapkınlar, kimi ağırbaşlı, vakur efendilerdi; ama çoğu çakırkeyifti. Dans aralarında kori-' dorun öbür ucundaki küçük yeşil odaya toplanarak pipolarıyla sigaralarını tütürüyorlardı. Hepsinin memuriyet derecesi gibi aile durumları da yüksekti. Hepsi zarif, onurlu gençlerdi; çoğu bayanlarla yalnız Fransızca konuşuyordu. Rusça konuşanları da ancak anlamı derin zarif komplimanlar yapmak için seçkin bir Rusça'dan yararlanıyordu. Tabii sigara içilen odada, bekârlar arası konuşulan dil epey farklıydı: Daha serbest, daha teklifsizdi... Sık sık: "Ulan Petka, ne polka döktürdün be!" Ya da: "Vay sulu Vasya, kızın ellenmedik yerini bırakmadın..." gibi nazik şakalaşmalar da oluyordu.

30

Yukarda dediğim gibi, sevgili okuyucular, kalem bütün bunları tek tek, gereken canlılıkla tarife yeterli değildir. İyisi mi, şu gerçekten yaşanmış öykünün biricik ve gerçek kahramanı Bay Goladkin'e dönelim.

Adamcağız o anlarda oldukça tuhaf, hatta tuhaftan daha güç, acı bir durumda bulunuyordu. Kısacası Goladkin, Olsuyif İvanoviç'in servis merdiveninin sahanlığında, oracıkta bir köşeye büzülüp sinmişti. Rahat bir yer değildi, oldukça karanlıktı. Yakov Petroviç büyücek bir dolapla eski bir paravanın arasına sıkışmış, birtakım ıvır zıvırlı döküntülerin arasına gömülmüştü. Ara sıra başını uzatarak ilgisiz bir seyirci haliyle dışarıya bakıyordu. Ona sorarsanız, sadece "seyretmek için" duruyordu orada, istediği anda içeri girebilirdi; girmesine kim engel olabilirdi sanki!.. Bir adım atması yeterdi... Hal böyleyken -laf aramızda- Goladkin'in acı soğukta çeşitli hırdavat arasında iki saatten fazladır durmasının normal sayılabileceğini iddia etmesi biraz garipti...

Durduğu yerde hep ölen Fransız nazın Villeuil'ün. "Beklemeyi bilen muradına ulaşır" sözlerini tekrarlıyordu. Bay Goladkin bunu vaktiyle bir kitapta okumuştur; şimdi hatırlaması tam yerindeydi. Gerçekten bulunduğu duruma tıpatıp uyuyordu. O aralık, üç saattir karanlıkta, soğuk merdivende çivi kesen adamın, peşine düştüğü macerayı olumlu bir sonuca nasıl bağlayabileceğini düşünürken neler aklına gelmiyordu. Villeuil'ün hikmetlerini sıralarken, nedense, Türk veziri Marsimidris'le dilber kontes Luiz'i hatırladı. Bu öyküyü de başka bir kitapta okumuştur. Sonra, cizvitlerin, bir amaca ulaşmak için her çareyi mubah saydıklarını düşündü... "Aman, Cizvitler de kim, hepsi ahmak onların! Hepsini cebimden çıkarırım..." Evet; sorun yalnız servis merdivenine açılan büfe odasının boş olduğu anı yakalamaktı. O zaman ne cizvitlere ne başka kimseye bakmadan içeri girip büfeden çay salonuna, oradan, oyun odasından, doğruca polkaların, kadrillerin oynandığı büyük salona geçirdi. Geçirdi, yüzde yüz geçirdi; kimsenin ruhu duymadan yapardı bunu! Ondan ötesi kolaydı...

31

Yüzde yüz gerçek öykümüzün kahramanının o andaki du^ rumu ve ruh hali böyle idi işte. Gene de duygulan epey karışık-] ti, çünkü merdivenden yukarı çıkmak büyük bir marifet değildi bunu herkes yapabiliirdi. Nitekim o da rahatça çıkmış, içeri gir-: misti. Ama daha sonrasına cesareti yoktu. Aslında bir kimseden] veya bir şeyden çekindiği yoktu, bu maceranın devamı çekmiyordu onu artık. Şu karanlık köşede kıpırdamadan, uslu uslu durmayı tercih ediyordu. Villeuil'ün söylediklerini bir daha hatırladı ve kızdı: "Villeuil'den bana ne!" Donmuş eliyle üşümüş yanağını çimdikledi. "Numaracı sen de!.. Budala... Adın gibisin - Goladka"1... Yalancılıktan bu çıkışmanın nereden aklına geldiğini kendi de bilmiyordu. Belirli bir amacı yoktu, içinden gelmişti besbelli... Tam o anda, deminden beri aradığı fırsat çika-geldi. Büfe odasını kollarken boş olduğunu fark etti. Hemen davrandı, iki adımda kapının eşiğindedi. "Gireyim mi, girme.-yeyim mi?.. Haydi gireyim... Ne olur yani, zafer cesurlarındır!" Goladkin, kendini gene paravanın arkasında buldu. "Yo, şimdi olmaz, sırası değil... Ya birisi girerse?.. Tamam, oldu bile! Tüh, kimse yokken ne iyi fırsattı! Dalsaydım içeri, şimdiye kadar salonda olurdum. Ama bende bu pısrıklık varken bir halt edemem. Tavşan gibi tabansızım... Yalnız miskince adilikler benim işim... Şimdi kazık gibi burada durmanın alemi var mı? Evde olsaydım, rahat rahat, sereserpe çayımı içerdim. Ne iyi olurdu, tam çay zamanı! Hem daha geciksem Petruşka da söylenmeye başlar. Gitsem mi; ne olur yani?.. Cehennem dibine bütün bu işlerle ziyafetler! Gidiyorum işte."

Bay Goladkin kesin olarak eve dönme kararını verdikten sonra yaylanmış gibi öne fırladı ve kendini büfe odasında buldu... Paltosunu, şapkasını bir köşeye attı, saçını başını düzeltti, redingotunun yakasıyla kollarını çekiştirdi; arkasından... evet, arkasından çay salonunun yolunu tuttu. Oyun masalarındaki kumar heyecanıyla gelenin farkında olmadılar. Bay Goladkin sağına soluna bakmadan doğruca dans salonuna daldı.

Tam o sırada sanki mahsus gibi dans bitmiş, orkestra susmuştu. Genç bayanlar göz alan gruplar halinde salonda ağır

(I)Goladka: Cılız, pısrıklık demektir.

32

ağır gezinirken; erkeklerin bir kısmı kendi aralarında gevezelik ediyor, bir kısmı da bayanlardan sonraki danslar için söz alıyorlardı. Yakov Petroviç hiçbirinin farkında değildi, gözü sadece Klara Olsufyevna ile yanında bulunan Andrey Filipoviç'de ve Vladimir Semyonoviç'de idi. Yanlarında dikkati çeken, hatta ilk bakışta, şimdiden az çok başarılı bir geleceğe ulaştığı anlaşılan birkaç genç memur da vardı. Goladkin yürümeye devam etti. Davet edilmediği, istenmediği halde bu toplantıya bir kuvvetin sürüklemesiyle geliyordu. Yürürken general rütbesinde bir adamla çarpışıp, ayağına bastı. Derken, ayağı yaşlı bir kadıncağızın eteğine takıldı, etek hafifçe yırtıldı... Tepsi elinde salondan geçen bir uşaağa ve yolunun üstüne çıkan bir iki kişiyeye çarptı. Hiçbirinin farkına varmadı ya da vardığı halde üstünde durmadı, sonunda Klara Olsufyevna'nın karşısına dikildi. Şüphesiz, o anda en çok istediği şey, orada olmamak, yerin dibine geçmekti... Ama olan olmuştu, elinden bir şey gelmezdi artık?.. "Başarısızlıktan yılma, başarınca da yüklen..." diye aklından geçti. Evet Bay Goladkin entrikasının biri değildi, salonlarda boyun kırmak ondan uzaktı... Ama olmuştu bir kere. Üstelik Cizvitler de işe karıştı... Ne olursa olsun, Goladkin o anda hepsini unuttu. Salondaki gezinmeler, uğultu halinde devam eden konuşma ve gülüşmeler birdenbire kesildi. Hepsi yavaş yavaş Yakov Petroviç'in çevresinde toplandı. O, bunun da farkında değildi, gözleri yerde, taş kesilmiş duruyordu. İçinden, o gece kendini vurmak geldi. Bu karardan sonra biraz açıldı, derlenip toplandı ve konuşmaya başladı.

Sözüne kutlama ve mutluluk dilekleri sunmakla başlayan Yakov Petroviç, kutlama kısmım oldukça becerdi. Dilekler faslına gelince tökezledi ve bununla her şeyi berbat ettiğini anladı. Gerçekten de öyle oldu: Dili dolaştı, kızarıp bozardı, gözlerini yere indirdi ve sustu. Ama bir an sonra onu saran kalabalığı cesaretsiz bir bakışla süzdü; bayılacaktı neredeyse. Etrafındakilerin öyle korkunç, pusuya yatmış bir halleri vardı ki!.. Geride duranlar aralarında fısıldaşıp duruyor, daha öndekiler açıkça kahkahayı basıyordu.

Öteki, F:3

33Goladkin zavallı, şaşkın bakışını Andrey Filipoviç'e çevirdi. Ama Andrey Filipoviç'in kahreden bakışı onu tam anlamıyla yerle bir etti. Ezici sessizlik devam ediyordu. Sonunda Goladkin duyulur duyulmaz bir sesle:

— Bunlar ailem ve özel hayatımla ilgili şeyler, Andrey Filipoviç, dedi. Bildiğiniz maceralar değil...

- Ayıp bu yaptığınız, utanın! diye fısıltılı bir sesle kesti Andrey Filipoviç; iyice kızmıştı. Sonra, Klara Olsufyevna'nın koluna girerek Goladkin'e sırtını çevirdi.

— Utanmam için sebep yok Andrey Filipoviç! diye onun gibi fısıldayarak karşılık verdi Goladkin; büzülmüş, ufalmıştı adeta. Bakışını onu merakla süzen misafir kalabalığına çevirdi, durumu kavramaya çalışıyordu:

- Ne var yani?.. Bir şey yok... Herkesin başına gelebilir bunlar!

Goladkin bir yandan bunları geveliyor, bir yandan da kalabalığı yararak sıvışmak istiyordu. Yol açtılar, o da iki sıra misafir arasından, ayaklan dolaşarak geçti. Kader sürüklüyordu onu; bunun bir kader sürüklemesi olduğunu anlıyordu. Deminki gibi o karanlık servis merdiveninde olmayı ne kadar isterdi; imkân olmadığına göre, bari başkalarının dikkatini çekmemek için bir köşeciğe sığınabilseydi! Kimseye ilişmeden, kimsenin gözüne batmadan duracak, ev sahibiyle misafirler de iyi niyetine kanaat getirerek halini hoşgörüle karşılayacaklardı... Sonunda dilediği gibi bir köşeye sıkıştı, kimseyle fazla yakınlığı olmayan bir misafir gibi kayıtsız bir tavır aldı. Daha serbest görünmek için de önünde duran iki boş sandalyeye abandı, sandalyelerin arkalığını iki eliyle tuttu. Yanındaki uzun boylu, yakışıklı subaya gülümseyerek baktı:

- Bu iki sandalyenin sahibi var, teğmenim, dedi. Biri Klara Olsufyevna'nın, öteki prenses Çevçehanova'nın. Onlara ayırdım bunları...

Goladkin konuşurken tıkanacak gibi bir hali vardı. Yakışıklı teğmenin küstah derecede soğuk bakışının altında bir böcek gibi küçük, önemsiz hissetti kendini. Teğmen küçümser bir gülümsemeye sırtını çevirdi.

34

Birinci denemede bozguna uğrayan Goladkin yılmadı, bir deneme daha yapmaya karar verdi. General rütbesinde, göğsünde bir yıldız parlayan yaşlı bir zatın yanına sokuldu. Ama buradan da yüz bulamadı, adamın soğuk bakışının altında, üstüne bir kova soğuk su dökülmüş gibi ürperdi, sustu. Artık kimseyle konuşmayacak, öbür misafirler gibi etrafa önem vermeden duracaktı. Bu karardan sonra biraz rahatladı, sıkıntılı durumunu maskeleyerek için redingotunun kollarını düzeltti, sonra bakışım rasgele, misafirlerden birine dikti. "Adamın saçları takma galiba... Perukasını çıkarsa kafası avucumun içi gibi çıplak olur..." diye düşündü. Bu önemli keşiften sonra Bay Goladkin Arap Emirlerini hatırladı: Peygamber soyundan olduklarını belirtmek için başlarına yeşil sarıklar sararlarmış; sarığın altında başları saçsız ve tıraşlıymış... Son konu Türklerle ilgili olduğu için Goladkin Türk işi terlikleri hatırladı, Andrey Filipoviç'in pabuçlarını Şark terliklerine benzetti... Artık eskisi gibi sıkılmıyor, durumu yadırgamıyordu. "Şu tavandaki avize birdenbire kopsa da yere düşse... Hemen Klara Olsufyevna'yı kurtarmaya koşardım, diye düşündü. Kurtardıktan sonra da —Korkmayın, bir şey olmadı... Ben sizi kurtardım— derdim ona." Goladkin'in gözleri Klara Olsufyevna'yı ararken bakışı Berendeyev'lerin emektarı Gerasimoviç'e takıldı. İhtiyar uşak son derece resmi, kesin bir tavırla ona doğru geliyordu. Goladkin ürperdi, içini belli belirsiz, ama son derece tatsız bir duyđu sardı. Elinde olmadan başım sağa sola çevirdi, ne olur ne olmaz diye usulca sıvışmayı düşündü. Fakat geç kalmıştı. Gerasimoviç karşındaydı.

Goladkin sırtıttı, Gerasimoviç'in gözlerinin içine bakarak:

- Şu şamdandaki muma bak Gerasimoviç, düşecek neredeyse... dedi. Uşaklara söyle, düzeltsinler şunu.

- Ne mumu? Düşeceği filan yok, dimdik duruyor. Sizi dışardan birisi istiyor beyim. Buyrun.

- Ben mi?.. Kim istiyor, Gerasimoviç?

— Kim olduğunu bilmiyorum. Bir ahbabınızın adamıymış. "Yakov Petroviç Goladkin burada mı?" diye sordu. Çok önemli ve acele bir iş için görüşecekmış sizinle... Öyle dedi.

35— Yanlışın var Gerasimoviç, olamaz.

— Yanıldığımı sanmam efendim.

— Hayır hayır Gerasimoviç, sanacak sanmayacağı yok bunun... Kimse aramaz beni burada, soracak kimsem yok çünkü. Hem burası evim benim Gerasimoviç.

Yakov Petroviç soluk aldı, etrafı süzdü. Salondakiler Goladkin'in en ufak hareketini gözden kaçırmamaya çalışıyorlardı. Erkekler daha yakma sokuldular, bayanlar az ötede kuşkuyla fısıldaşıyorlardı. Ev sahibi de geldi. Olay oldukça gürültüsüz patırtısız geçtiği için olanlardan haberi yokmuş gibi davranıyordu. Ama Goladkin, kaderini tayin edecek anın geldiğini seçmişti. Hücuma geçerek düşmanlarını yere sermenin tam zamanıydı! İyice heyecanlanmıştı. Hâlâ karşısında duran Gerasimoviç'e döndü. Heyecandan titreyen, içten bir sesle.

— Evet, yanılıyorsun dostum, diye tekrarladı. Kimse çağırmadı beni. Şunu da söyleyeyim, bu sabah beni buradan uzaklaştırmaya çalışırken de yanlış hareket ettin. Olsufi İvanoviç veli-nimetimdir. Bana yıllar yılı tam anlamıyla babalık eden Olsufi İvanoviç'in en mutlu gününde bana evinin kapısını kapadığını söylemekle büyük bir yanlışlık yaptın Gerasimoviç!

Bay Goladkin kendinden memnun, gerçekten duygulu bir halde, yaşlı gözleriyle etrafı süzdü. Önemli bir andı bu. Salondakileri kazandığına yüzde yüz emindi. Alçakgönüllülükle yere bakarak Olsufi İvanoviç'in onu kucaklamasını bekliyordu. Misafirlerden uygulananlar oldu, hatta korkunç, eğilmez Gerasimoviç'in ağzından pek gevşek bir "Bilmem ki vallahi..." çıktı. Ama Yakov Petroviç'in kör talihi buraya da yetti: Orkestra tam o sırada olanca münasebetsizliğiyle gürültülü bir polka çalmaya başladı. Adamcağız, bütün çabalarının bir anda yok olduğunu hissetti, ürperdi. Salon yeniden canlandı, Gerasimoviç dansa hazırlananlara yer açmak için biraz geriledi. Vladimir Semyonoviç ile Klara Olsufyevna önde, arkalarından prenses Çevçehanova ile yakışıklı teğmen dansa başladılar. Dans etmeyenler, herkesin pek hoşuna giden polkayı zevk ve neşe içinde seyrediyorlardı. Goladkin bir anda unutuldu. Fakat dans biter bitmez yeni bir olay ortalığı gene birbirine kattı.

36

Bay Goladkin, yorgunluktan soluk soluğa, yanakları al al kendini koltuğa bırakan Klara Olsufyevna'nın danstaki başarısını tebrik edenlerin meydana getirdiği kalabalığı yarararak genç kızın tam önünde durdu. Yüzü sararmıştı; sanki dans edip yorulan oymuş gibi bitkindi. Dudaklarında çarpık bir gülümseme titriyordu. Klara Olsufyevna'yı dansa kaldırmak istiyormuş gibi elini uzattı. Genç kız boş bulundu besbelli, ayağa kalkarak elini ona verdi. Yakov Petroviç bir iki adım attı, ayaklarının kâh birini kâh ötekini kaldırıyor, yere sürterek reveransa benzer birtakım hareketler yapıyordu. Birdenbire yere kapaklanacakmış gibi sendeledi. Klara Olsufyevna bir çığlık attı. Yanlarında bulunanlardan birisi genç kızın elini Goladkin'in elinden çekti. Adamcağız geri geri ittiler; etrafı yeniden çevrildi. O sırada iki kocakarının cırlak haykırışları duyuldu: Goladkin itilip kakılır-ken az kalsın deviriyordu onları... bir kargaşalıktır gidiyordu, hepsi birden bir şeyler bağırıyor, kimse kimseyi dinlemiyordu. Orkestra sustu. Yakov Petroviç de onu saran çevrenin ortasında hep o çarpık gülümsemeyle sağa sola bakıyor;

- Şu polka gerçekten meraka değer, bayanların haklı olarak hoşuna giden bir dans... Biz de denemek istedik ama... Evet, kabul etmek zorundayım... diye kekeliyordu.

Neyi kabul edeceğini kimse öğrenemedi. Çünkü bir el birdenbire Goladkin'in koluna yapıştı, başka bir el sırtına hafifçe dayanarak adeta okşarcasına onu bir yana itmeye başladı. Bu görünmeyen ellerin yardımıyla ilerleyen Goladkin kapiya doğru itildiğini anladı. Bir şeyler söylemek, bir şeyler yapmak istedi... Daha doğrusu hiçbir isteği yoktu artık; sadece farkına varmadan sırtmaya devam ediyordu. Arkasından birisi sırtına paltosunu attı, şapkasını kulaklarına kadar indirdi. Bir an sonra Bay Goladkin kendini dışarda, soğuk, karanlık merdivenin sahanlığında buldu. Ayağı bir şeye takıldı... Sallandı, uçuruma düşüyordu sandı... Bağırarak istedi, ağzını açtı, yutkundu ve avluda olduğunun farkına vardı. Serin hava yüzüne çarptı. Yakov Petroviç bir an hareketsiz durdu. Birdenbire, yukardan orkestranın oynak sesi duyuldu... Bay Goladkin her şeyi hatırladı, sonra mih-lana kaldığı yerden koparcasına alabildiğine koşmaya başladı.

37 Bay Goladkin düşmanların saldırılarından, ötekinin berikinin çeşitli muzır hareketlerinden, kocakarınların telaşlı hay-kırışmalarından, genç kadınların ah—vahlarından, Andrey Fili-poviç'in kahredici bakışlarından, hiç arkasına bakmadan kaçıyor. İsmailovski Köprüsü'ne yakın bir yere çıktığı zaman, çalar saatli bütün Petersburg kuleleri gece yarısını çoktan çalmıştı. Bay Goladkin o anda kendini ölmüş, tam anlamıyla bitmiş biliyordu.

Ayaklarının onu nasıl taşıdığını anlamıyordu, ona göre mucize gibi bir şeydi bu... Havanın kötülüğü kasım gecesine tam uygundu. Nem, sis, yağmurla kar, kısacası kasım, dağarcığında ne varsa; nezle, grip, anjin gibi illetleri olanca cömertli-ğiyle ortalığa saçıyordu. Rüzgâr تنها sokaklarda uluyor, Fon-, tanka'nın koyu sularını rihimin parmaklığından dışarı, taşlara fıskırtarak sokak fenerlerinin ince direklerine kadar sıçratıyor- •; du. Fenerler de altta kalmıyor, rüzgârın ulumalarına tiz, cırlak gıcırtilarla karşılık veriyordu. Petersburg'da oturanlar bu bitmez tükenmez cızırtılı kış konserlerini gayet iyi bilirler. Yağmurla karışık kar yağıyordu. Rüzgâr estikçe yağmur, itfaiye hortumundan fıskırır gibi Goladkin'in yüzüne fıskırıyor, derisini binlerce iğneyle fiskeliyordu. Arada bir uzaktan gelen arabaların tekerlek sesinden rüzgârın uğultusuyla sallanan fener direklerinin gıcirtisından başka şey duyulmuyordu, yağmur suyu damlardan, su oluklarından ve pencere pervazlarından kaldırımlara şiril şiril akıyordu. Etrafta, ta uzaklara kadar tek bir canlı görünmüyordu. Hoş o saatte, hele böyle bir havada başka türlü olamazdı

ya! Yalnız Bay Goladkin Fontanka rıhtımından üzgün, kederli, kendine has aceleci, koşar adımlarla tırıs tırıs gidiyordu. O anda en çok istediği şey, bir an önce Şestilavoçna-ya Sokağ'ında dördüncü kattaki küçücük dairesine ulaşmaktı...

38

Bay Goladkin, 6. dereceden memur Berendeyev'in evinde uğradığı yenilgiden öylesine sarsılmıştı ki, havanın azgınlığı vız-geliyordu ona... Petersburg'un kudurgan kasımı olanca yağmurunu, karını -nesi varsa- adamcağızın üstüne boşaltmış, uğultularıyla sersemletmiş, kemiklerine kadar üşütmüştü. Bu yetmezmiş gibi suratına avuç avuç kar fırlatarak yolunu şaşırtmış, kalan aklım başından almıştı. Dışardan birisi Yakov Petroviç'in bu kös kös, acıklı tırısını görse onun o anda duyduğu acıyı, koşmasının da doğrudan doğruya kendinden kaçma olduğunu kolayca anlardı. Evet, yalan değildi; öyle bir ruh hali içindeydi. Hatta Bay Goladkin yalnız kendinden kaçmak değil, büsbütün yok olmak istiyordu. O dakikalarda bir şey anlamıyordu, çevresinde olan bitenin farkında değildi. Sağ ayağından çıkan lastiğin teki yaya kaldırımının çamurlu kar birikintisinde kaldı. Yakov Petroviç onu almayı düşünmedi, hatta ayağından çıktığının farkında da değildi. Hâlâ deminki iç sarsıntısının etkisindeydi. İkide bir kaldırımın ortasında kakılmış gibi duruyor, her durmada bir an için ölüyor, yok oluyordu. Sonra birden silkinerek yeniden olanca hızıyla koşmaya başlıyordu. Peşinden kovalayan varmış gibi, uğradığı korkunç felaketten kaçmak istercesine, ardına bakmadan koşuyor, koşuyordu...

Durumu gerçekten acıklıydı. Sonunda soluksuz kalınca birdenbire durdu. Burnu kanayan bir adam gibi rıhtımın demir parmaklığına abanarak gözlerini Fontanka'nın kabarmış bulanık sularına dikti. Bu durumda ne kadar kaldığını bilmiyoruz. Bildiğimiz tek şey, Bay Goladkin'in o anda son derece bitkin, ruhen hırpalanmış, iradesini tamamıyla yitirmiş olmasıydı. Ol-sufi İvanoviç'in evinde kopan rezaleti, Şestilavoçnaya Sokağ'ındaki evini, o andaki buhranlı halini, -hepsini- unutmıştı. Zaten elinden ne gelirdi?.. Artık hepsi birdi onun için! Olan olmuş, hakkında karar verilmiş, imzalanmıştı... Yakov Petroviç bunları aklından geçirirken birdenbire, evet birdenbire bütün vücuduyla ürperdi, elinde olmadan iki adım geriledi, sebebini bilmediği bir kuşkuyla etrafa göz attı. Kimse yoktu, olağanüstü bir olay da geçmemişti... Ama, Yakov Petroviç'e o anda, yakınında birisi varmış gibi geldi. Evet, tıpkı ona benzeyen birisi,

39demir parmaklığa abanarak yanında duruyordu... Hatta bir ara lık Yakov Petroviç'e anlaşılmaz bir şeyler mırıldanmıştı galiba, Çabuk çabuk söylemişti ama Goladkin sözlerinin onu ilgilendirdiğini anlamıştı.

Bay Goladkin yeniden ortalığı bakışlarıyla taradı, sonra, - Hayal mi görüyorum yoksa? dedi. Nereye gitti acaba?.. Miyop gözleriyle kalın sis perdesini delmeye çalışırken içi rahat değildi. Ama dikkatini çekecek yeni bir şey göremeyince biraz yatıştı. Her şey yerli yerinde, gerektiği gibiydi. Kar daha hızlı, daha sık, daha iri düşüyordu; yirmi adım ötesini seçmek mümkün değildi. Fener direkleri öncekinden daha tiz sesler çı-karak gıcırıyor, rüzgâr, sadaka dilenen sırnaşık bir dilencij gibi daha yanık, daha acıklı sesler çıkarıyordu.]

Bay Goladkin dişlerini sıktı, yola devam etti. Etrafına yan yan bakarak, "Acayip şey... Ne oldu bana öyle?.." diye tekrarladı. Bütün varlığını hüzne de, korkuya da benzeyen garip bir duygu sardı. Vücudu ikide bir ince ince ürperiyordu. Kendine cesaret vermek için, "Ne oluyorum sanki, belki kurduğum ka-| dar fena bir şey yok...

Kimsenin şerefiyle oynamadım, belki ola çağı vardı zaten..." diye kendini teselli ediyordu, ama söylediğinin pek farkında değildi. "Öyle ya, bakarsın her şey düzeler, her şey gene süt liman olur; kimsenin bir diyeceği kalmaz..."

Bay Goladkin'in biraz içi ferahladı, toparlandı. Üstünü başını kalın bir tabaka halinde kaplayan karı silkeledi ama içini kemiren sıkıntıdan bir türlü sıyrılamadı. Birdenbire uzakta bir top gürlledi. Yakov Petroviç başını salladı: "Bu havanın sonunu iyi görmüyorum; sel mi basacak ne?.." j Bunu söyledikten veya

içinden geçirdikten sonra bir adamın ona doğru yürüdüğünü gördü. Onun gibi geç saatlere kadar dışarda kalan birisiydi besbelli. Görünüşte basit, üstünde durulmayacak bir şeydi ama Yakov Petroviç nedense kuşkulandı, korktu adeta. Adamdan bir kötülük göreceğinden değil, öyle işte... "Kimbilir neyin nesi... Bu saatte dolaştığına göre... Belki karşıma çıkıp bir maksatla yolunu kesiyor?.." İhtimal bunu aynı şekilde düşünmemiş, sadece bir an şuur altında hissetmişti. Esasen, aradan öyle kısa bir an geçti ki ne bir şey düşünmek ne

40

de duymak için vakti kaldı; adam ondan iki adım ötedeydi. Bay Goladkin her zamanki gibi kendine has umursamaz halini takındı, sanki bütün dünya bir yana o bir yanaymış gibi, kimseye ilişmeden yoluna devam ediyordu. Öyle ya, yol geniş, herkese açıktı... Hali ile bunu belirtmek istiyordu. Bir an olduğu yerde yıldırımla vurulmuş gibi kala kaldı, önünden hızla geçen adamın ardından baktı, sonra rüzgâr vurmuş fırlıdak gibi döndü; adam lapa lapa yağın kar bulutu arasında kaybolmak üzereydi. O da pek hızlı gidiyordu; tepeden tırnağa sınımsız giyinişi, atkısı, hepsi Bay Goladkin'in eşiydi. Onun gibi rıhtım kaldırımından küçük, sık, koşar adımlarla yürüyordu. Yakov Petroviç kuşkuyla bir gülümsemeye, "Bu da nesi?" diye mırıldandı, ürperdi; sırtının buz kesildiğini hissetti. Adam gözden kayboldu, adım sesleri bile duyulmaz oldu. Fakat Yakov Petroviç hâlâ durduğu yerde arkasından bakmaya devam ediyordu, sonunda yavaş yavaş toparlandı. Bu sefer kendi kendine kızdı: "Benimki de saçmalık, delirdim mi yoksa?" diye söylendi, adımlarını sıklaştırdı. Yürürken düşünmemeye çalışıyordu. Hatta bulunduğu dekor ve havadan sıyrılmak için gözlerini yumdu. Birdenbire rüzgârla fırtına uğultusu arasında yaklaşan ayak sesleri duydu. Silkinerek gözlerini açtı; yirmi—yirmi beş adım ötede, ona doğru yürüyen birisini fark etti. Adam sık adımlarla yürüdüğü için aralarındaki mesafe hızla azalıyordu. Bay Goladkin gelenin yüzünü iyice seçtiği zaman hayret ve dehşetle bağırmaktan kendini alamadı; dizleri kesildi, düşecek gibi oldu. On dakika önce onu geçen adam gene karşıındaydı! Yakov Petroviç olduğu yerde mihla-na kaldı, bir çığlık attı, sonra adamın peşinden

koşmaya başladı, onu durdurmak için arkasından seslendi. Adam beş on adım ötede durdu, yüzünü Yakov Petroviç'e çevirdi. Yoldan alıkon-duğu için canı sıkılmış görünüyordu. Goladkin'in ne söyleyeceğini belli derecede sabırsızlanarak bekliyordu. Altında durduğu sokak feneri yüzünü tamamen aydınlatıyordu. Goladkin titrek bir sesle,

- Öbür dilerim efendim, yanılmışım galiba... diye mırıldandı.

41

Öteki ses çıkarmadı, hışımla dönerek besbelli yitirdiği birkaç saniyenin acısını çıkarmak için eskisinden de hızlı yola devam etti. Bay Goladkin yaya kaldırımın kenarındaki binek taşına halsizce çöktü. Bu kadar şaşırmakta haklıydı ama karşılaştığı adam hiç de yabancı gelmiyordu ona... Hatta Goladkin kesin olarak onu tanıdığına, sık sık, üstelik pek yakında gördüğüne emindi; belki de daha dün görmüştü... Ama önemli olan bu değildi; zaten adamın göze çarpan bir özelliği yoktu, ilk bakışta dikkati çekmiyordu. Bütün namuslu insanlar gibi efendi bir adamdı, belki kendine göre bazı erdemleri vardı; kısacası kendi halinde bir adamdı. Goladkin ona karşı ne nefret ne de kin, hatta en ufak bir soğukluk duymadı. Gene de (meselenin önemli yönü buydu) onunla bir daha karşılaşmayı asla istemezdi. Şunu da söyleyeyim: Bay Goladkin adamın adını, soyadını, her şeyini biliyordu. Fakat karşı karşıya geldiği zaman, "Bunun adı, babasının adı ve soyadı falan filan... dır" demektense ölmeyi tercih ederdi.

Öykümüzün kahramanının şaşkınlığının çok mu, az mı sürdüğünü, taşın üstünde ne kadar oturduğunu kesin olarak söyleyemeyiz. Sonunda biraz toparlandı, ardına bakmadan, soluk almadan olanca hızıyla koşmaya başladı. Tıkanıyordu; bir iki kere ayağı sürçtü, düşecek gibi oldu. O sırada öbür lastiği de çamura saplandı.

Yakov Petroviç azıcık soluk almak için adımlarını ağırlaştırdı, etrafını hızlı hızlı süzdü. Farkına varmadan Fontanka'ya geçmişti. Anıçkin Köprüsü'nü1 geçerek Nevski'den Liteynaya Caddesi'ne sapmak üzereydi. Liteynaya'dan yürüdü. O anda bir uçurumun dar, çıkıntılı kenarının tam ucunda duran birine benziyordu. Altında toprak sallanıyordu, son sarsıntıyla toprak kopacak, adam uçurumun dibine sürüklenecek gibiydi. Geri çekilerek korkunç uçurumdan kaçmak için kendinde güç bulamayan adam sonunda, ölüme bir an önce kavuşmak istercesine uçuruma atlayıveriyor...

Yakov Petroviç koşarken bir yandan da, evine ulaşana kadar yolda başına bir şeyler geleceğini düşünüyordu: Örneğin, o

(I)Anıçkin Köprüsü, Neva nehri üzerindedir.

garip adamla ikinci bir karşılaşma gibi bir tatsızlık... Bunun böyle olacağına emindi zaten! Ama işin tuhafı, o anda bunu istiyordu: Nasıl olsa kaçınamayacağı için her şeyin bir an önce olup bitmesini, durumun şu veya bu şekilde açıklanmasını istiyordu. Vücudunda bir uyuşma, bir gevşeklik hissediyor, bütün hareketlerini dıştan bir kuvvet yönetiyormuş gibi koşuyordu. Kafasındaki düşünceler kuru çalılara takılırcasına şuna buna takılıveriyor ama belirli bir noktada durmuyordu. Bir aralık, kardan sırlı sıkılaşmış, soğuktan zangır zangır titreyen bir sokak köpeği peşine takıldı. Kulaklarını, kuyruğunu kısmış, Yakov Petroviç'e arada bir ürkekçe bakıyor, yanından yampiri yampiri koşuyordu. Yakov Petroviç'in kafasında bir düşünce, çok eski, unutulmuş bir olaya ait bir anı çekiç gibi beynine vuruyor, bunaltıyordu onu. "Şu pis köpek de nereden takıldı..." diye öfkeyle mırıldandı. Birdenbire, İtalyanskaya Sokağı'na saparken esrarlı adamı yeniden gördü. Yalnız bu defa adam Goladkin'e doğru değil, onunla aynı doğrultuda, birkaç adım ilerde, onun gibi koşar adımlarla gidiyordu. İkisi de Şestilavoçnaya Sokağı'na girdiler. Goladkin burnundan soluyordu. Adam doğruca onun evinin önünde durmaz mı?.. Bir zil sesi, hemen arkasından demir sürgünün gıcirtısı duyuldu. Avlunun kapısı açılır açılmaz adam hafifçe eğildi, içeri daldı. Bay Goladkin de arkasından ok gibi avluya atladı. Kapıcının homurdanmasına aldırış etmeden, koşarak adama yetişti. Öteki, Bay Goladkin'in oturduğu dairenin merdivenini çıkmaya başlarken Bay Goladkin peşinden koştu. Merdiven loş, rutubetli, kirliydi. Sahanlıkların hepsi kiracıların çeşitli hırdavatıyla dolup taşmıştı. Yabancı birisi, hele böyle geç vakitte, orada en aşağı yarım saat dolaşır, aradığı yeri bulana kadar merdivenin de bu berbat yerde oturanın da canına okurdu... Fakat Goladkin'in önünden giden adam hiç yabancılık çekmeden katları bir bir rahatça çıktı. Yakov Petroviç ona o kadar yakınlaştı ki adamın paltosunun eteği bir iki defa burnuna değdi; kalbi duracak gibiydi. Sonunda esrarlı adam Goladkin'in kapısının önünde durdu, kapıya vurdu. Petruşka sanki kapı ardında bekliyormuş gibi hemen açtı (Baş-

42

43ka zamanda bu durum Goladkin'i iyice hayrete düşürdü) mum elinde, gelenin arkasından yürüdü.

Öykümüzün kahramanı adeta çılgın halde içeri daldı, şapkasını, paltosunu çıkarmadan koşar adımlarla koridoru geçti, odasının eşliğinde durdu. Beyninden vurulmuş gibiydi. Olmasından korktuğu ve olacağını önseziyle anladığı şeylerin hepsi gözün önünde bir bir gerçekleşiyordu. Esrarlı adam da Yakov Petroviç gibi paltosunu, şapkasını çıkarmadan karyolanın kenarına oturmuş, gözlerini kısarak hafifçe gülümsüyor, Goladkin'e dostça başını sallıyordu. Goladkin bağırarak istedi - sesi çıkmadı. Bir şeyler yapmak, karşı gelmek gereğini anlıyor ama yapamıyordu. Saçlarının başında dikleştiğini hissetti ve olduğu yerde kendini kaybetti. Yol arkadaşını tanıdı: Bu adam kendisi, yani Yakov Petroviç Goladkin'den başkası değildi! Başka bir Goladkin olduğu halde tıpkı onun gibiydi, kısacası, her bakımdan onun eşiydi...

VI

Ertesi sabah saat tam sekizde gözlerini açan Bay Goladkin kendini her zamanki gibi yatağında buldu. Bir gün önceki ola-

ğanüstü haller, dehşet verici, inanılmaz bir karabasani andıran serüvenler hayalinde bir bir canlandı. Düşmanlarının zalim, şeytanca nefreti ve en çok bu nefretin son gösterisi Goladkin'in kalbini acı bir sızıyla doldurdu. Ama olanlar o kadar tuhaf, akla sığmaz, gerçeğe uymaz görünüyordu ki, inanıp ciddiye almak güçtü doğrusu. Bay Goladkin bütün bunları ancak gerçekdışı bir sayıklama, ani bir manevi sarsıntı, bir akıl kararması olarak kabul edebilirdi. Bereket versin, hayatta edindiği tecrübeyle, düşmanların yapabildikleri çeşitli şeytanlıklarla ahlaksızlıkları bilmez değildi. Vücudundaki kırıklık, baş, bel ağrısı, müthiş nezle bir gece önce yaptığı münasebetsiz gezmeyi ve o sırada!

44
olanların bir kısmını da olsa doğrulamaktaydı. Zaten Bay Goladkin bir zamandır, arkasından birtakım dalavereler çevirildiğinin farkındaydı: Dairedekilerin, ayağının altına karpuz kabuğu koymaya çalıştıklarını seziyordu. Ne yapmalıydı?.. Etraflıca düşündükten sonra şimdilik ses çıkarmadan boyun eğmeye, bir zaman için ne olursa olsun itiraz etmemeye karar verdi. "Belki sadece korkutmak için yaptılar... Yumuşakbaşlılığımı görünce üstüme varmazlar belki..."

Yatağında gerinerek sızlayan vücudunu doğrultmaya çalışan Yakov Petroviç, Petruşka'nın gelmesini bekliyordu; belki bir çeyrek saat bekledi. Tembel herifin dışarda semaverle uğraştığını duyuyor ama çağırmaya cesaret edemiyordu. Hatta uşağıyla yüz yüze gelmekten çekiniyordu. "Namussuz bu mesele hakkında kimbilir ne düşünür şimdi?.. Ses çıkarmaz ama ne sinsi, ne muzır heriftir o!" Sonunda kapının gıcirtısı duyuldu, arkasından odaya, tepsi elinde salına salına Petruşka girdi. Goladkin yan gözle ona baktı; o konuda bir şey söyleyip söyleme yeceğini sabırsızlıkla bekliyordu. Ama Petruşka tam tersine, her zamankinden sessiz, suratsız bir halde duruyordu karşısında. O da efendisine alttan, sinsi sinsi bakıyor, bir şeye kızdığını belli ediyordu. Yakov Petroviç bunu uşağın bir kere olsun yüzüne doğru dürüst bakmayışından anladı. Petruşka getirdiklerini masaya bıraktı, aynı sessizlikle bölmesine döndü. "Biliyor; her şeyi biliyor musibet..." diye söylendi Goladkin ve isteksizce kahvaltısına başladı. Petruşka birkaç defa odaya girip çıktığı halde bir şey sormadı. Yakov Petroviç'in içini derin bir huzursuzluk kapladı. Daireye gitmeye cesareti yoktu. Orada da bir aksiliğın onu beklediği duygusu içini kaplamıştı. "Haydi gittim diyelim; neyle karşılaşacağım belli değil ki!.. İyisi mi bir süre görünmeyeyim, oradakilerin durumunu dışardan öğreneyim. Böylece kendimi biraz toplar, bütün bunları sağlam kafayla düşünürüm, ondan sonra başlarına ekşiyiveririm..." Bay Goladkin arka arkaya birkaç defa piposunu doldurup içti, saat dokuz buçuğa gelmişti. "Bu saatten sonra gidilmez zaten, dedi. Hem nasıl gidebilirim, iyice hastayım! Kim görse hasta olduğumu anlar. Doktoru gönderip muayene ettirsinler, memnun olurum... be-

45Hm kopacak gibi ağrıyor, öksürüyorum, üstelik nezleyim de..j Yo, bu havada sokağa çıkamam ben. Tanrı korusun, büsbütün hastalanır ölürüm. Bu mevsimde giden gidene..."

Bay Goladkin'in bu karardan sonra içi rahatladı. Andrey Filipoviç'den devamsızlığı yüzünden işiteceği azan şimdiden! haksız buluyordu.(Öykümüzün kahramanı bu gibi durumlarda! vicdan sesini bastıran bahaneler bulmakta pek becerikliydi.) Bu defa da huzura kavuştu; piposunu doldurarak ateşlemeye baş larken birdenbire sedirden fırladı, bir çırpıda giyindi, elini yüzünü yıkadı, saçlarını fırçaladı; evrak çantasını koltuğuna sıkıştırarak bürosuna koştu. Kalem odasına girdiği zaman, içinde, başına kötü bir şey gelecek diye belli belirsiz heyecanlı bir bekleyiş vardı. Bir türlü yenemediği bu tatsız duyguyu belli etmemeye çalışarak masa şefi Anton Antonoviç Setoçkin'in yanına kararsız, çekingen bir halde oturdu. Sağa sola bakmadan bir şeyle oyalanmadan önünde duran evrakla meşgul oldu. Kalem arkadaşlarının alaylı, kinayeli sözlerine kulak asmamaya, çünkü olay hakkında yakışsız imalara, tatsız şakalara çanak tutmamaya karar vermişti. Hatta bu yüzden oraya girdikten sonra kimseye hal hatır sormadı. Öte yandan böyle bir kararsızlık içinde kalmaya da dayanamıyordu. Bay Goladkin'e en acı ihtimalden daha çok kararsızlık, bilmezlik dokunurdu. Bunun için her şeyden ve herkesten uzak kalmak niyetine rağmen dayanamıyor, arada bir başını kaldırarak göz ucuyla kalem odasındaki-leri süzüyordu. Meslektaşlarının yüzlerinden çünkü olaya ait .yeni, özel bir şey duyulup duyulmadığını, ondan bir şey gizleyip gizlemediklerini anlamaya çalışıyordu. Herkesin o olayla ilgilendiğini sanıyordu... Sonra kendini yiye yiye o hale geldi ki kötü bir sonuca varılsa bile, sorunun bir an önce açıklanmasını candan arzuladı. Yakov Petroviç'in bu isteği eşref saatine rastlamıştı galiba: Kuşkuları, şüpheleri bir çırpıda hem de pek tuhaf, hiç beklenmedik bir şekilde halledildi.

Yanındaki odanın kapısı birdenbire açıldı. Kapının gıcırdamasının pek hafif, cesaretsiz çıkması girenin önemli bir kişi olmadığına işaretti. Adam Bay Goladkin'in masasına yaklaştı, sessizce, çekingen bir halde önünde durdu. Yakov Petroviç ge-

46

leni başını kaldırmadan usulca süzdü ve utancından kıpkırmızı oldu. Sonra devekuşu örneği, kafasını önündeki kâğıtlara gömdü. Adam durduğu yerden Andrey Filipoviç'e saygılı bir selam verdi. O da amirlerin işe yeni başlayan memurlara gösterdikleri beylik bir tatlılıkla,

- Hoş geldiniz efendim. Şu masaya oturun lütfen, dedi, Anton Antonoviç'in masasının yanındaki boş bir masayı gösterdi. Evet, oraya; Bay Goladkin'in karşısına... Size vereceğimiz işi de hazırladık. Buyrun. Andrey Filipoviç nazik bir el hareketiyle sözünün bittiğini işaret etti, önündeki kâğıtlara eğildi. Bay Goladkin tam o sırada başını kaldırdı. Bayılıp yere düşmediyse, böyle olacağını önceden hissettiği içindi. İlk yaptığı, çevredekileri bir bir gözden geçirmek oldu. Nasıl karşılaşılardı bu durumu?.. Fiskoşçular, yavan nükte yumurtlayıcıları şaşkınlıktan ağzılarını bir karış açarak korkudan masaların altına girmişler miydi?.. Hayır, şaşırın sadece Bay Goladkin'di. Onu ilgilendiren konu tek kişiyi etkilemedi. Meslektaşlarının bu ilgisizliği Goladkin'i son derece hayrete düşürdü. Normal bir aklın kabul etmeyeceği kadar anlamsız buldu bunu, etraftaki sessizlikten ürktü adeta. Mesele meydandaydı: Acayip, çirkin, akla sığmaz bir şey... Tabii Bay Goladkin bunları sadece aklından geçiriyor, kendi kendini yiyordu. Haksız olduğu söylenemezdi doğrusu: Tam karşısında oturan onun korkuluğu, ayıbı, dünkü karabasanı — ikinci Bay Goladkin'di! Yani her zamanki yerinde, şaşkınlıktan ağzı bir karış açık, kalemi tutan eli havada oturan, masa amirinin yardımcısı; silik, silik görünmekten de hoşlanan, halleriyle, yürüyüşüyle bile "Aman, ben kimseye dokunmuyorum. Siz de ilişmeyin bana!" diyen bizim Yakov Petroviç Goladkin değildi... Başka, bambaşka bir Goladkin'di bu... Bizim Goladkin'e tipatıp benzeyen, aynı boy ve kalıpta, onun gibi dazlak kafalıydı; giyinişi bile aynıydı. Yani benzerlik bakımından en ufak eksikliği yoktu. Şöyle ki yan yana duracak olsalardı iki Goladkin'den hangisi gerçek hangisi yalancı, hangisi eski hangisi yeni, hangisi asıl, hangisi onun kopyası, seçemezsiniz.

L

47 Öykümüzün kahramanı o anda, muzip bir çocuğun güneşe ayna tutarak gözünü kamaştırdığı bir adama benziyordu. "Nedir bu," diye düşünüyordu; "Düş mü görüyorum yoksa?.. Yeni bir olay mı, yoksa dününün devamı mı?.. Ne hakla yapıyorlar bunu, kim getirdi bu adamı buraya, kim izin verdi?.. Düş mü, hayal mi görüyorum?.." Bay Goladkin usulca kolunu çimdikledi, hatta odadakiler-den birini çimdiklemek istedi ama vazgeçti. Yok yok, düş değildi bu, değildi. Bay Goladkin buram buram terlemeye başladı. Başına olağanüstü, görülmemiş, kimsenin başına gelmemiş bir şey geldiğini hissediyordu. Durum bu derece utandırıcıydı. Böyle münasebetsiz bir halin temsilcisi olmak Bay Goladkin'e ayrıca azap veriyordu. Sonunda o hale geldi ki kendi varlığından şüpheye düştü. Her şeye hazır olduğu halde durumunun özelliği beklenir sürprizlerden değildi! Sıkıntı içinde bunalıyor, vakit vakit bilincini, belleğini kaybeder gibi oluyordu. Birdenbire toparlandı, önündeki çalıştığı evrakı hiç düşünmeden, adeta fark etmeden çalاکalem yazdığını gördü. Yazdığını denetlerken okuduğunu anlamadığının farkına vardı. Tam o sırada, yerinde sessizce oturan öteki Goladkin ayağa kalktı, besbelli bir iş için bitişik odadaki kaleme gitti. Bay Goladkin arkasından baktı, sonra etrafına göz gezdirdi; her şey eskisi gibiydi. Ortalıkta yalnız kalem cızırtısı, çevrilen sayfaların hisırtısı bir de Andrey Fi-lipoviç'in masasından uzakça oturanların aralarında fısıltılı konuşmaları duyuluyordu. Bay Goladkin Anton Antonoviç'e baktı. Bulunduğu durumla ilgili düşünceleri yüzünden açıkça belli oluyordu. İyi yürekli masa şefi kalemini masaya bıraktı, özel bir içtenlikle Yakov Petroviç'in sağlık durumunu sordu. Bay Goladkin silkindi:

- Ben mi Anton Antonoviç?.. Çok şükür... Çok iyiyim Anton Antonoviç... Evet, şimdilik bir şeyim yok Anton Antonoviç... Evet, şimdilik bir şeyim yok Anton Antonoviç...

Son sözlerinde, ağzından düşürmediği "Anton Antonoviç"e karşı belli belirsiz bir güvensizlik seziliyordu. Masa şefi hep o babacan haliyle,

48

- Öyle mi? Memnun oldum, dedi. Biraz rahatsız olduğu-LUZU sandım da... Havalara malum... Çeşitli salgınlar bir yanlan... Biliyor musunuz...

- Evet evet, biliyorum Anton Antonoviç! diye atıldı Goladkin. Var birtakım salgınlar... (Gözlerini Anton Antonoviç'e dikerek devam etti) Bakın Anton Antonoviç... Nasıl söyleyeyim bilmem ki... Daha doğrusu nereden başlayacağımı kestiremiyorum. Anton Antonoviç!

- Efendim? Şey... Kusura bakmayın Yakov Petroviç, ne 'demek istediğinizi pek anlamadım. Bir üzüntünüz mü var; daha açık konuşsanıza.

Goladkin'in gözlerinin nemiendiğini gören iyi yürekli Anton Antonoviç onun hesabına duygulandı. Goladkin devamla,

— Ben, şey... Buraya yeni gelen memur var ya, Anton Antonoviç... İşte bu memur... dedi ve sustu.

-Ne var?

— Demek istiyorum ki Anton Antonoviç, şubemize yeni bir memur geldi...

- Evet. Onun da soyadı sizinki gibi Goladkin...

- Nee?.. diye bağırdı Yakov Petroviç, Goladkin mi?..

- Evet. Yoksa kardeşiniz mi?

- Hayır Anton Antonoviç, asla!

- Ya!.. Bakın, ben onu yakın bir akrabam sandım. Aynı aileden gibisiniz.

Goladkin şaşkınlıktan taş kesildi, bir an konuşamaz hale geldi. Evet, göze batır bir benzerlik vardı aralarında. Bu görülmemiş, gerçekten yüz binde bir insanın başına gelen hal en dikkatsiz adamın gözüne batardı; birbirlerinin ayna hayalimiş gibi benziyorlardı. Oysa ki Anton Antonoviç bu benzerliği sadece "bir ailedenmiş gibi" diye nitelemişti.

— Size bir şey önereceğim Yakov Petroviç, diye devam etti masa şefi. Siz bir doktora giderseniz... Görünüşünüz pek iyi değil, gözleriniz bir tuhaf... Bakışınız falan...

- Öyle... Ben de bir şeyler hissediyorum Anton Antonoviç... Ama size şu memuru sormak istiyordum da...

- Buyurun sorun.

Öteki, F:4

49- Demek istiyorum ki, Anton Antonoviç, bu adamda b: özellik gözünüze çarpmadı mı?

- Ne gibi?

— Şey... birisiyle... örneğin benimle şaşırtıcı bir benzerli bulmadınız mı? Zaten, demin, bizim aynı aileden olup olmadığı sordunuz. İkizler arasında benzerlikler olur ya...

Anton Antonoviç biraz düşündü:

- Evet, dedi; (benzerlik konusu henüz dikkatini çekme misti galiba.) Öyle ya! Pek doğru; olağanüstü bir benzerlik. İkiz nizi birbirinize karıştırmak bile mümkün.

Anton Antonoviç git gide artan ilgiyle devam etti:

- Size bir şey söyleyeyim ki Yakov Petroviç: Gerçekten birbirinize tıpkısı tıpkısına benziyorsunuz. Demek siz bunu he men fark ettiniz? Doğrusu ben, başlangıçta dikkat etmemişti Evet, olağanüstü bir benzerlik! Siz buralı değilsiniz galiba?

— Hayır Anton Antonoviç, buralı değilim.

- Bu adamağış da dışardan gelmiş... Belki memleketliniz' dir? Sormak ayıp olmazsa, anneniz en çok ne tarafta oturmuş lar?

Goladkin masa şefinin son sorusunu cevaplandırmadı, te laşla,

- Demek adam buralı değil, öyle mi Anton Antonoviç? di ye sordu.

— Öyleymiş.

Çenesi düşükçe Anton Antonoviç konuşma fırsatını kaçır-mazdı:

— Gerçekten pek tuhaf, diye devam etti. İnsan bazen ne ilginç şeylerle hiç ilgilenmeden, aldırmandan geçiyor...

Ama siz üzölmeyin, olur böyle haller. Bakın size buna benzer bir öykü anlatayım: Teyzemin başından geçti. Kadın ölmeden önce kendini çift görmeye başlamış...

- Şey... Affedersiniz sözünüzü kestim Anton Antonoviç. Size bir şey soracağım: Bu memur nasıl, ne şekilde girdi buraya?

- Oldukça kolay. Ölen Semyon İvanoviç'in yerine aldılar. Şu Semyon İvanoviç'i düşünüyorum: Zavallının ardından birbi-

50

inden küçük üç çocuk kaldı... Karısı geçenlerde Ekselansın lyaklarına kapanmış... Ama işittiğime göre kadının parası varış. Var ama saklıyor...

- Ben şu bizim işten bahsediyordum Anton Antonoviç...

- Ne gibi?.. Ha şu sorun!.. Canım ne diye bu kadar ilgileniyorsunuz bununla?.. Üzmeyin kendinizi. Ne var bunda, hem elinizden ne gelir ki? Cenabı Hak öyle yaratmış onu... Siz isyan ederek büyük günaha giriyorsunuz. Aklımın yettiği kadar, sizin bunda en ufak suçunuz olmadığını anlıyorum. Dünyada ne harikalar, ne mucizeler var - tabiat ananın cilvesi bu, bizden sorulmaz. Aklıma örnek olarak geldi, siz de duymuşsunuzdur belki. Siyamlı mı ne, ikizler varmış. Sırtlarından birbirine yapışık... Hayatları öyle geçiyormuş, beraber yiyip içiyorlar; bu sayede dehşetli para kazanıyorlarmış.

- Ama izin verin Anton Antonoviç...

- Anlıyorum, hak veriyorum size. Evet. Ama ne yapalım? Bence üstüne düşüp bu kadar tasalanmanıza gerek yok. Ne var yani? Adam her memur gibi bir memur, hem eli işe yatkın adama benziyor. Adının Goladkin olduğunu, dışardan geldiğini söyledi; 7. dereceden memurmuş... Ekselans konuştu kendisiyle...

— Ekselans ne buyurdular acaba?

- Bilmem vallahi. İşittiğime göre, adam halini arz etmiş: Ekselansın yüksek himayesinde çalışmak istediğini açıklamış... Keratanın kafası işliyor anlaşılan! Tabii torpilli geldi. Bizde bunsuz adamı işe alırlar mı hiç!

- Kim acaba?.. Yani bu çirkin işe burnunu sokan kim demek istiyorum.

— Kuvvetli bir iltimasmış. Ekselans Andrey Filipoviç'le konuşurken yüzü pek gülüyordu.

- Öyle mi?

- Evet. Adamı buraya almaya razı olduklarını da şöylece, gülümseyerek söyledi. Yalnız iyi çalışmak koşuluyla kabul ettiler.

- Peki, sonra?.. Bana biraz umut veriyorsunuz Anton Antonoviç. Aman devam edin ne olur?

51— Aa, ne oluyorsunuz canım, nedir bu haliniz? Vallahi i tünde durulacak bir sorun değil. Üzölmeyin, kuşkulananmayı ortada telaşlanacak bir şey yok.

— Yok ya... Bir şey daha soracaktım Anton Antonoviç: selans başka şeylerden... örneğin benden söz açmadılar mı?

- Ne gibi? Yok canım, lafı bile olmadı. Gerçi sorun oldu] ça ilgi çekici ama baştan... Evet, baştan ben de hemen heme farkına varmadım... Siz beni uyardınız. Ama tekrar söylüyorum Yakov Petroviç, aklınıza bir şey gelmesin, Ekselans bununla i gili hiçbir şey söylemediler.

Anton Antonoviç sözünü bitirdikten sonra ayağa kalktı.

- Ben de Anton Antonoviç...

- Kusura bakmayın Yakov Petroviç, lafa daldım... şurada acele bir evrak var, dosyalara bakacağım.

O sırada Andrey Filipoviç'in kibarca çağırışı duyuldu:

- Anton Antonoviç, Ekselans sizi sordular.

- Geliyorum Andrey Filipoviç, hemen geliyorum! j Anton Antonoviç masadan kaptığı bir tomar kâğıtla önce Andrey Filipoviç'e sonra Ekselans'ın odasına koştu.

"Nasıl şey bu?" diye düşünüyordu Goladkin. "Demek du rum böyle... Rüzgâr bu yandan esmeye başladı... Fena değil. İş) tatlıya bağlamak istiyorlar galiba..." j

Öykümüzün kahramanı ellerini ovuşturuyor, sevincindei iskemleden kopup uçacak gibi oluyordu. "Demek bizim sorun sadece sıradan bir şeymiş: Baksanıza sudan bir sonuca bağlayıp bir hiçle bitiriyorlar... Bizimkiler de ses çıkarmıyorlar; işleri ba şından aşkın sanki haydutların! Pekâlâ. Ben insanları severim: her zaman severdim ve her zaman saygı göstermeye hazırım. Gerçi şu Anton Antonoviç'e pek güvenemem: Adamcağz ko-cadı artık, saçları bembeyaz oldu, iyice de bunadı. Bu işin en hoş, en tatlı tarafı — Ekselans'ın üstünde durmaması. Çok iyi, çok memnun oldum doğrusu! Yalnız Andrey Filipoviç'le konuşurken gülüşmeleri nedendi acaba? Şu kart horoz Andrey Fili-poviç'in burnunu sokmadığı yer yok. İlle kara kedi gibi yolu-mun "üstüne çıkacak... İnsana uğursuzluk getirmeden yapamaz] münasebetsiz herif!"

52

Bay Goladkin yeniden etrafındakiler! süzdü, içi gene umutla doldu. Öte yandan kötü, sinsi bir düşünce yavaş yavaş huzurunu kaçırmaya başladı. Hatta aklına şöyle bir şey geldi: Daireden çıkarken ya da bir iş bahanesiyle memur arkadaşlara .sokularak mahut konuyu kurcalamak... Söz arasında şu görülmemiş benzerlikten söz açacak, tuhafılığı ve komikliğiyle biraz alay da edecekti... Böylece durumun ciddiyetini anlayacaktı. Ama sonra vazgeçti: "Belli olmaz, bunların hepsi saman altından su yürüten takımdan..." diye düşündü, alınına bir fiske vurdu. "Huyun kuşunu senin; hemen coşup, taşmaya başlarsın. Tabii içimiz-dışımız bir de ondan... Ama bu kadar aceleye gerek yok Yakov Petroviç, biraz ağır ol." Bay Goladkin kalbine doğan umutla yeniden canlandı, ölmüş de dirilmiş gibi oldu. "Beş yüz pud1 kalktı üstümden sanki!.. Demek bütün sorun bundan iba-retmiş. Gerçekten üzölmeye değmezdi. Krilov'un" dediği gibi, Kutu ne kadar da kolay açılıyormuş!.. Doğru söylemiş. Zaten yaman masalcı idi, her taşın altından çıkardı şu Krilov Baba! Öteki'ne gelince, güle güle. çalışsın; kimseye engel olmadan, kimseye sataşmadan çalışsın dursun. Bana ne!"

Bay Goladkin düşüncelerine dalmışken vaktin nasıl geçtiğinin, paydos saatinin yaklaştığının farkına varmadı. Önce Andrey Filipoviç şapkasını aldı, arkasından öbür memurlar sökün ettiler. Bay Goladkin biraz bekledi, kalem arkadaşları dağıldıktan sonra en arkadan çıktı. Sokakta cennete kavuşmuş gibi oldu. Canı biraz dolaşmak istedi. Yolun uzayacağına bakmadan Nevski'de ufak bir tur yapmaya karar verdi. Yolda akıllı hep o konuyla ilgiliydi: "Bu da kader işte... Durum nasıl değişti, iş nereye yöneldi... Hava da düzeldi; kar tuttuğu için kızaklar işlemeye başladı. Biz Rusları kışın soğuşu paklar, soğuşu severiz... Rus halkını severim doğrusu... Ah ilk karla tavşana çıkmalı... Hey gidi!.."

İşin tuhafı, bu tatlı, neşeli düşünceler arasında da o yapışkan huzursuzluk için sinsicce kemiriyordu. Oyalanmak için, Yarın gelse de şöyle bir 'Oh' desem" diyordu. "Peki ama ne var

(1) Bir pud: 1065 kilogramdır.

(2) Lafontaine üslûbunda manzum masallar yazan bir Rus masalcısı.

53sanki? Şunu aklımdan bir bir geçirip çözümlileyim bari. Ha;

Yakov Petroviç dostum, işlet kafanı bakalım. Adam tıpkı saı

benziyorsa ne var bunda?.. O ayrı, ben ayırım, vızgelir ban

Aynı yerde çalışmaktan da bana zarar gelmez. Gerçi durunu

muzda bir tuhafılık yok değil... Şu Siyam ikizleri meselesi

Adam sen de, Siyamlar başka... hem onlar ikizdi. Ama nice b

yük kişilerin de kendine göre acayip halleri vardı. Koca Suv-

rov'un1 horoz gibi ötmek âdeti olduğunu tarihten biliyoruz]

Tamam! Şimdi de siyasete daldım!.. Canım, bunlar büyük kişi

ler, prensler, mareşaller filan; ben kendimi düşüneyim. Kimse

den pervam yok, kalbim temiz, düşmanlara metelik vermem

Entrikacı değilim ve bunlarla övünürüm. İçim—dışım bir, geçimli, yumuşakbaşlıyım!"

j

Bay Goladkin birdenbire irkilerek durdu, yutkundu, bütün

vücudundan bir ürperme geçti; bir an gözlerini kapadı. Sonra

onu korkutan şeyin sadece hayal olduğunu umarak tekrar açtı

ürkek ürkek sağ tarafa baktı. Hayır, hayal değildi bu. Sabahki adam, yeni meslektaş, küçük küçük adımlarla tam

onun yanın

dan yürüyor, yüzüne sırtarak konuşma fırsatı kolluyordu. Elli;

adım kadar ne o ne de Bay Goladkin ağız açmadan yürüdüler,

Bay Goladkin, içinde yok olmak istercesine paltosuna sarılıyor,

şapkasını burnuna kadar indiriyordu. Ötekinin de hem paltosu

hem şapkası Yakov Petroviç'in sırtından çıkmış gibi aynıydı... j

Öykümüzün kahramanı yanındakinin yüzüne bakmamaya!

çalışarak fısıltı halinde,

!

— Beyefendi, yanılmıyorsam yollarımız ayrı, dedi. Kısa bir; sessizlikten sonra, — Hatta buna eminim, diye ekledi. Ne demek istediğimi anladınız tabii.

Öteki hemen cevap vermedi. Biraz çekinerek,

- Sizden bir şey rica edecektim de... Özür dilerim... dedi. Burada kimseyi tanımıyorum, kime başvuracağımı bilmiyorum. Bulduğum durum çok şey... tekrar affınızı dilerim. Sabah da-irede bana ilgi ile baktınız gibi geldi de onun için... Ben de ilk bakışta ısındım size.

(I)III. Petro ve Büyük Katerina zamanında ünlü bir general.

54

Bay Goladkin içinden nazik meslektaşını cehennemin dibi-me yolladı. Öteki devamla,

- Beni dinlemek lütfunuzu esirgemeyin Yakov Petroviç, yalvarırım size! dedi.

- İyi ama biz, şey... Olmaz burada... Evime gidelim bari. Nevski'nin karşı yanına geçelim; orası daha تنها, daha uygun olur, yan sokaklardan geçeriz.

Goladkin'in arkadaşı başım eğdi, hafif bir sesle,

- Hay hay efendim, yan sokaktan gidelim... diye mırıldandı. Sesiyle, cevabın şekliyle bulunduğu durumu beğenmezlik etmeye hakkı olmadığını, yan sokaklardan da pekâlâ yürüyeceğini belirtiyordu.

Bay Goladkin yeni meslektaşını peşine takıp yürüdü. Hâlâ şaşkın, ne yaptığının pek farkında değildi.

VII

Evine girerken aklı başına geldi. İçinden "Amma da ökü z kafalıymışım!" diye küfretti kendine. "Ne vardı herifi peşime takacak!.. Kellemi bile satır altına koydum şimdi. Petruşka bizi yan yana görünce kimbilir ne düşünür. Köpoğlusunu her şeyden nem kapar..."

Yaptığına bin kere pişman olan Yakov Petroviç geri dönemezdi artık. Kapıyı vurdu, Petruşka açtı, misafirin ve efendisinin paltolarını aldı. Bay Goladkin uşağını belli etmeden süzdü, yüzünden ne düşündüğünü anlamaya çalıştı. Büyük bir hayretle, Petruşka'nın değil şaşkınlık göstermek, tersine, böyle bir şey olacağını beklemiş gibi bir halde olduğunu gördü. Her zamanki suratsızlığı üstündeydi, birisine saldıracak gibi gözlerini devire devire bakıyordu. "Bu da öyle.. Birisi büyü mü yaptı?.." diye düşündü Goladkin. "Hepsinde bir hal var bugün. Şeytan karıştı işe, yüzde yüz..."

55 Misafirini odaya aldı, yer gösterdi. Ötekinin rahat bir ha yoktu. Ev sahibinin bütün hareketlerini ürkek, teslimiyet dol bakışlarla izliyor, hakkında ne düşündüğünü anlamak istiyor g biydi. Duruşunda bir küçülme, ezilme, bir zavallılık vardı. Ya pacağımız kıyaslama yerindeyse, o anda, başkasının sırtında: alıp vücuduna göre pek küçük gelen bir elbiseyi giymiş gibiydi. Kolları dirseklerine, beli ensesine çıkmış; kısacık yeleğini ikide-bir çekiştirerek ne rahat oturabiliyor, ne kimsenin yüzüne ba kabiliyordu... Kâh yerin dibine geçip yok olmak istiyor, kâh çevresindekilerin yüzlerine bakarak ondan söz açan, onunla eğle nen var mı diye kulak kesiliyordu.

Bay .Goladkin şapkasını pencereye koydu. Pek kenara koy-muştu galiba, şapka yere düştü. Misafir hemen atılarak şapkeyi kaldırdı, tozlarını ceketinin yeniyle süpürdükten sonra tekrar pencereye koydu. Kendi şapkasını da yere, ucuna ilişmiş oldu-ğu sandalyenin yanına bıraktı. Bay Goladkin adamın bütün hal-lerinden ona ne kadar ihtiyacı olduğunu anlamakta gecikmedi Rahatladı, söz açmasını bekledi. Ama misafir bir türlü konuşmuyordu; utandığından mı, saygı göstererek söz hakkını ev sahibine bıraktığından mı, belli değildi. Tam o sırada odaya Petruşka girdi. Kapıdan, misafirle efendisinin oturdukları yöne bakarak kaba, kısık bir sesle yarım ağızdan:

— Yemeği iki kişilik mi getireyim? diye sordu. Bay Goladkin bir an bocaladı:

— Bilmem... Şey... siz... Evet; tabii... İki kişilik getir oğlum.

Petruşka çıktı. Bay Goladkin misafire baktı. Öteki kulaklarına kadar kızardı.

Bay Goladkin aslında iyi yürekli bir insandı. Adamın durumunu hemen kendi gözüyle açıkladı: "Zavallı işe başlayalı bir gün oldu. Besbelli bundan önce epey sıkıntı çekmiş fakara... Belki varı yoğu—sırtındaki elbise... "Belki karnını doyuracak parası bile yok... Ama böyle olması da daha uygun benim için..." Misafire dönerek:

— Affedersiniz, size önceden... diye başladı, yutkundü, adeta mahcuplukla:

56

- Adınızı bağışlar mısınız efendim? diye sordu.

- Adım mı? Adım... şey... Yakov Petroviç...

Adam bunu özür dilercesine, duyulur duyulmaz bir sesle fısıldadı. Onun adının da Yakov Petroviç olması bir suçmuş gibi bir hal takındı. Goladkin gizleyemediği şaşkınlıkla:

- Ya-kov Pet-ro-viç... Öy-le mi? diye tekrarladı.

- Evet efendim. Adaşınız sayılıırım.

Misafir gülümseyerek, şakalaşır gibi söyledi bunu, ama hemen toparlandı. Ev sahibinin halinden şakalaşacak durumda olmadığını anladı, ciddileşti, hatta bozuldu biraz.

- Pek güzel, dedi Goladkin. Sakin görünmeye çalışarak:

- İzin verirseniz bir şey soracağım, diye devam etti: Size ne gibi... ne bakımdan... yani benden...

Misafir yerinde doğrudan doğruya sözünü kesti:

- Sizin ne kadar iyi yürekli, erdemli bir insan olduğunuzu bildiğimiz için başvurmaya, ilginizi, himayenizi rica etmeye cesaret ettim Yakov Petroviç.

Aceyle ara kelimeleri seçerek, saygılı bir sesle konuşuyordu. Bir yandan kendini düşünmemek için fazla yaltaklanan, onu küçültecek sözler kullanmamaya çalışıyor, öte yandan ev sahibine saygısızlık etmemek için konuşurken eşitlik havası vermekten belli edecek kadar kaçınıyordu. Bu haliyle, sırtında yamalı frakla, cebinde asillik kimliğiyle avuç açmayı henüz pek beceremeyen kibar dilenciye benziyordu.

Bay Goladkin bakım odanın duvarlarında, karşısında oturan adamda gezdirdi:

- Beni mahcup ediyorsunuz, dedi. Neyle... yani ne bakımdan faydalı olabilirim size?

- Yakov Petroviç, sizi görür görmez sevdim. Kusurumu bağışlayın; güven, sonsuz bir güven duydum, size sığınmak istedim... Yoksul, kimsesiz bir adamım ben; çok çektim... Burada kimseyi tanımıyorum. İyi yürekli, üstelik adaşım olduğunuzu öğrendiğim zaman...

Bay Goladkin yüzünü hafifçe ekşitti.

57— ... Evet, hem adaşız, hem memleketliyiz Yakov Petrovii diye devam ediyordu misafir. Bunun üzerine size başvuru acıklı durumumu anlatmayı düşündüm.

Bay Goladkin biraz tuhafıladı.

- Vallahi bilmem ki ne söyleyeyim?.. Hele yemeğimizi yelim; sonra konuşuruz.

Misafir başını, "Nasıl isterseniz" anlamında eğdi, Petruşka sofrayı hazırladı, yemeği getirdi. Misafirle ev sahibi karşılık oturdular. İkisi de acele ettiği için, yemek çabuk bitti. Ev sah binin yüzü pek gülmüyordu; her şeye, ayrıca, o günkü yemeği pek ahim şahim olmadığına da kıziyordu. Gelene iyi bir şeyler ikram etmek arzusundan başka, züğürdün biri olmadığını gös termek istiyordu. Misafirin hali pek süklüm püklümdü. Bir diğ lim ekmeği bitirdikten sonra ikincisine el uzatmaya çekiniyor yemeklerin iyi parçalarını ev sahibine bırakıyordu. Her an, eri ufak şeyler için teşekkür ediyor, yemeğin son derece lezzetli olduğunu, esasen pek aç olmadığını tekrarlıyordu. Sofradan kalk-tılar. Yakov Petroviç piposunu yaktı, misafirler için bulundur-düğü pipoyu da adaşına sundu. Tekrar karşılıklı geçtiler, misafir maceralarını anlatmaya başladı.

Öbür Goladkin'in öyküsü üç-dört saat sürdü. Aslında macerası incir çekirdeği doldurmayacak kadar önemsiz ve basitti. Taşrada çalıştığı bir dairede savcılarla yüksek kademedeki memurlar arasındaki çeşitli entrikaları, ahlaksız birisinin ihbarıyla yapılan teftişten sonra amirlerinin hep birden değişmesini uzun uzun anlattı. Ona gelince; bu iş de kurunun yanında yanan yaş: durumundaydı... İhtiyar teyzesi Pelageya Semyonovna'dan bah-setti... Sonunda, kuyusunu kazan düşmanları yüzünden işsiz kalmış, yaya olarak Petersburg'a gelmişti. Oraya buraya başvurarak iş aramış, elinde avucunda ne varsa yemiş tüketmiş, neredeyse sokakta yatacak hale gelmişti. İyi yürekli bir dostu onu kayırmış, bu işi bulmuştu.

Yakov Petroviç'in misafiri macerasını anlatırken ağlıyor, muşamba parçası haline gelen mavi, kareli mendiliyle gözyaşlarını siliyordu. Bir ev tutacak, hatta üst baş yapacak parası olma-

58

diğini, sırtındaki elbiseyi birkaç günlüğüne bir dostundan aldı-ğını açıkladı.

Bizim Goladkin, öykü aslında önemsiz olduğu halde duy-ulandı, her sözü içine işledi, çünkü her biri içinde kalan kuşku ve şüphe kalıntılarını yavaş yavaş kaldırıyor, kalbini neşeye, özgürlüğe kavuşturuyordu. Öykünün sonunda Bay Goladkin kendini bir "budala" sıfatıyla nitelendirdi. Her şey ne kadar sade, ne kadar doğaldı! Bunca kuruntuya, üzüntüye ne gerek vardı?.. Gerçi şu benzerlik sorunu vardı; vardı ama, bunun kimseye zararı dokunmuyordu ki. Ayrıca, misafiri ona sığınıyor, korumasını istiyordu. Talihsizliğinden yakınırken ne kadar saf, zavallı, basit bir hali vardı adamcağızın! Belki ev sahibine bu garip benzerliği yüzünden utanıyordu bile...

Bay Goladkin'in karşısında süklüm püklüm otururken gözünün içine bakıyor, en ufak bir hizmette bulunmak, bir isteğini yerine getirmek için adeta fırsat kolluyordu. Konuşma sırasında Goladkin'in her sözünü doğruluyor, üzerine atılırcasına fikirlerine katılıyordu. Arada bir kazara Goladkin'in düşüncesine aykırı bir şey söylediğinin farkına varırsa hemen sözünü geri alıyor, düşünce ve söz birliği sağlamaya çalışıyordu. Sözün kısıası, ev sahibini öyle etkiledi ki, o da sonunda misafirini her bakımdan hoş, sevimli tutmaya başladı. Çay hazırlandı. Saat dokuza geliyordu. Bay Goladkin iyice açıldı, neşelendi, misafiriyle gevezeliğe daldı. Keyifli olduğu zamanlar meraklı şeyler anlatmayı seven Yakov Petroviç başkentin özelliklerinden, eğlence yerlerinden, doğal güzelliklerinden, tiyatro ve kulüplerinden, Brü-liv'in son tablosundan söz açtı. İngiltere'den Petersburg'a, sırf Letni Bahçesi'nin demir parmaklığının oymalarını görmek için iki İngiliz'in gelip, parmaklığı gördükten sonra hemen memleketlerine nasıl döndüklerini anlattı. Sonunda söz, çalıştıkları daireye geldi. Yakov Petroviç, Olsufi İvanoviç'le Andrey Fili-poviç'ten, Rusya'nın günden güne, saatten saate yetkinleşmesinden bahsetti. Bir şiirin, "Bugün, söz bilimlerinin gelişme günüdür..." dizesini hatırladı. Ardından "Severnaya Pçela'da1 okudu-

(1)"Severnaya Pçela" Rusça, "Kuzey Arısı" demektir.

59ğu bir fıkrayı ilettiler, Baron Brombeus'a1 dokundurdu. Hindistan

da bulunan dev boğa yılanını tarif etti... Daha neler, neler z latti! Artık keyfi yerindeydi, eski huzuruna kavuşmuştu. İkinci, düşmanlarından korkmak şöyle dursun, hepsiyle dövüşme hazırdı. Üçüncü sorun - koruyucu rolünde idi, sevaplı iş yapıyordu. Yalnız nedense bu haliyle gene de içinde, ta kalbinin d rinliğinde minnacık bir kurdun gizlendiğini hissediyordu. Dü gece Olsufi İvanoviç'lerde olanlar aklına geldikçe içi bir hı oluyordu. Bunun böyle olmaması için neler vermezdi simdi

Sonunda omuz silkti, "Ne yapalım, oldu bir kere!.." diye düşüdü, bundan sonra daha hesaplı hareket etmeye, böyle potla kırmamaya karar verdi. Bunun üzerine Bay Goladkin yenide coştı, cam biraz eğlenmek istedi: Petruşka'ya bir şişe rum getirmesini söyledi. Punç yaptılar. Misafirle ev sahibi karşılıklı birer, ikişer bardak içtiler. Misafir cana yakın ev sahibinin gözle rinin içine minnetle, sadakatle bakıyordu. Bir aralık koruyucu sundan kalemle bir parça kâğıt istedi, yazarken bakmamasın rica etti. Bir şeyler karaladıktan sonra kâğıdı ev sahibine uzattı. Bu, dört satırlık bir şiirdi. Pek duygulu, oldukça düzgün bir üslûpla, güzel, muntazam bir yazıyla yazılmıştı; herhalde nazil misafirin kaleminden çıkmıştı:

"Beni unutacak olursan Ben seni unutmuyacağım; Hayatta her şey olabilir, Sen de unutma beni!.."

I

Gözleri yaşaran Bay Goladkin, misafirini kucakladı. İçinde öyle taşkın bir duygulanma vardı ki, bâzı sırlarını açıklamaktan çekinmedi. Tabii bunların baş konusu Andrey Filipoviç'le Kla-ra Olsufyevna idi. Misafirine: - Biz seninle bundan sonra et-tırnak oluruz Yakov Petro-] viç, dedi. Özbeöz iki kardeş gibi geçinir gideriz. Her şeyimiz be-; raber olacak. Biz de kurnazlık edip ötekilere öyle tuzaklar ha-zırlarız ki, ağızları açık kalır! Yalnız sakın kimseye güvenip açıl-

(I)Baron Brombeus, hicivler yazan bir mizahçının takma adı.

60

ha ha! Ben seni biliyorum, karakterini anladım: İçin-dışın bir; emen her şeyini ortaya dökersin. Olmaz öyle. Sen onlardan zak dur kardeşim, benden sana öğüt!

Misafir Bay Goladkin'e hak veriyor, teşekkür ediyordu. So-unda o da duygulanarak ağladı. Bay Goladkin içten, titrek bir

sesle:

— Beni dinle Yaşa, diye devam etti. İstersen buraya gel; bir üre yanımda oturursun. İstersen temelli kal; geçinip gideriz, ıe olacak - senin kimsen yok, benim de öyle... Şu garip ben-;erliğimizden yana sıkılma, şikâyetçi de olma, günah... tabiat vergisi... Tabiat anamızın cilvesi... Öyledir kardeşim. Seni sevdiğim, kardeşçe sevdiğim için söylüyorum. Birleşsek hepsine dünyayı ters gösteririz biz! Punç'un üçüncü ve dördüncü bardağından sonra Bay Go-adkin iki şey hissetti: Sonsuz mutluluk ve ayaklarında müthiş bir dermansızlık... Tabii misafire geceyi orada geçirmesi teklif edildi, sandalyeler yan yana konularak bir yatak uyduruldu. Kü-Çük Goladkin, bir dost evinde kuru tahtada da çok rahat yatıl-dığını, böyle şeylere aldırmadığını, kendini cennette gibi mutlu hissettiğini söyledi. Ömrü boyunca geçirdiği ve belki daha da geçireceği acılara yeniden değindi. Büyük Goladkin, onu teselli etti, Tanrı'dan umut kesmemek gerektiği yollu öğüt verdi. Öteki hak veriyor, zaten Tanrıdan başka kimseye güvenmediğini söylüyordu. Büyük Goladkin duygulandı; uykusu arasında bile Tanrı'nın adını anan o Türklerin tanrı severliğini örnek gösterdi. Bu konuya dokununca bazı bilgilerin, Müslümanların peygamberi Muhammet hakkında uydurdukları iftiraları çürüttü, O'nun değerli bir siyasetçi olduğunu söyledi. Sonra, kitaplardan birinde Cezayir'deki berber dükkânları hakkında okuduğu Şeyleri anlattı; şarkıların saflığına epey güldüler. Ama afyonun etkisiyle şahlanan taassup gösterileri üzerinde durmadan da geçemediler.

Artık yatma zamanı gelmişti. Misafir soyunurken Bay Goladkin dışarı çıktı. Bunu biraz da iyi yürekliliğinden yaptı: Adamcağızın sırtındaki gömleğini belki de, pek temiz, sağlam olmadığını düşünerek onu mahcup etmek istememişti. Hem

61Petruşka'yı yoklamayı düşündü. Böyle bir günde herkesi mut-neşeli görmek istiyordu. Nedense Petruşka konusunda Bay ladkin'in içi rahat değildi.

Uşağın bölmesine girince içten, yumuşak bir sesle:

- Sen de yat artık Petruşka, dedi. Yarın sekizde kaldın beni. Anladın mı Petruşka?

Son derece yumuşak, tatlı konuşuyordu. Petruşka ses karmadı. Yatağının yanında bir şeyle uğraşmaktaydı. Efen girerken başını o yana çevirmeye bile lüzum görmemişti.

- Duydun mu Pyotr? diye tekrarladı Bay Goladkin. Ya bilirsin artık; yarın sabah tam sekizde uyandıracaksın beni. ladin mı?

- Hatırimda. Bilmez miyim?

- Biliyorsun tabii Petruşka. Bunu sırf senin de rahat mutlu olman için söylüyorum. Bak hepimiz şu anda mutluyu Sen de rahatına bak oğlum. Haydi hayırlı geceler Petruşka Yat, uyu oğlum; uyku çalışanların hakkı... Sakın aklına bir ş gelmesin...

Bay Goladkin başladığı sözü bitirmeden kesti. "Biraz faz. kaçtı galiba... Zaten hep öyle yaparım, ille de ölçüyü kaçırırım..."

Kendi kendine kızarak Petruşka'nın odasından çıktı, Uşağın kabalığı kırdı onu: "Keratanın mendebur suratına gülüyo-

ruz... Efendisi pohpohluyor da, namussuzun aldırđı yok! Ş marıklık vallahi!.. Uşak milleti böyledir zaten!"

Hafifçe yalpalayarak odasına dönen Yakov Petroviç misa firini yatmış buldu. Yatağının kenarına ilişerek yeniden gezeze lige başladı. Başıını sallayarak, fısıltılı bir sesle takıldı ona:

— Şunu bunu bilmem ama, bana karşı suçlusun Yaş! D mek adaşımın ha, bak şu işe yahu!

Misafiriyle bir süre senli—benli şakalaştıktan sonra ona d iyi geceler diledi, yatmaya gitti. Öteki Goladkin hemen horla maya başladı; büyük Goladkin yatarken için için gülüyordu "İyice sarhoş oldun Yakov Petroviç, sarhoşsun koca herif! Sen gidi Goladka... Soyadın gibisin, ne olacak! Bu kadar coşup taş-maya ne lüzum vardı sanki? Yarın ağlamaya başlarsın; sulugöz-62

ülüğünü de biliyoruz." O anda içine endişeye, hatta pişmanlığa benzer bir his geldi. "Evet, biraz fazla coştum galiba... Kafam azan gibi uğulduyor, iyice sarhoşum! Üstelik mahalle karıları ibi çenem düştü, bir yığın gevezelik ettim. Tuzaklar kuracak-’nışım... Tüh sana beyinsiz herif!.. Gerçi affetmek, fenalığı unutmak erdemlerin en büyüğüdür ama, benimki biraz biçimsiz açtı..." Bay Goladkin yatağından yavaşça kalktı, mum aldı; parmak ucuna basarak misafirin yanına sokuldu. Uyuyanın yü-üne dalgın dalgın bakarak bir süre öylece durdu. "Evet ne olursa olsun, durum hiç iyi değil... Hatta tam anlamıyla kötü!"

Sonunda Bay Goladkin de yattı. Kulaklarında birtakım gı-cırtılı, ıslıklı sesler sersemletici bir hızla uğulduyordu. Yavaş ya-/aş dalmaya başladı. O arada gene de bir şeyler düşünmeye, pek önemli bir şeyler hatırlamaya, meraka değer bir meseleyi halletmeye çalıştı ama, içinden çıkamadı, uyku birden bastırdı. Yakov Petroviç, içkiye alışmayan bütün insanlar gibi beş bardak punç'u gövdeye indirdikten sonra sağır bir uykuya daldı.

VIII

Ertesi sabah Bay Goladkin her zamanki gibi saat sekizde uyandı. Uyanır uyanmaz akşamki olayları bir bir hatırladı. Hatırladıkça yüzünü ekşitiyor, "Ahmakça taşkınlıklar yaptım!" diye düşünüyordu. Misafirin yatağına baktı. Ama ne misafir, ne de yatağı vardı yerinde... Bay Goladkin şaşkınlıktan bağırmamak için güç tuttu kendini: "Hayırdır inşallah... ne demek bu?.." Yatağın yerine şaşkın şaşkın bakarken odaya çay tepsisiyle Petruşka girdi. Goladkin parmağıyla yatağın yerini göstererek:

- Nerede o?., diye duyulur duyulmaz bir sesle sordu.

Uşak ilkin cevap vermedi. Efendisinin yüzüne bakmadan, gözlerini odanın sağ köşesine çevirdi. Bay Goladkin de elinde

63olmadan o yana baktı. Nihayet kısa bir sessizlikten sonra ruşka kısık, kaba bir sesle:

- Bey evde yok, dedi. Goladkin irkildi:

- Sersem, senin beyin benim! dedi, uşağına dik dik bakı Petruşka ses çıkarmadı ama, Goladkin'e öyle bir baktı,

adamcağız kulaklarına kadar kızardı. Petruşka'nın bakışın küfürden farksız olan aşığılayıcı bir ayıplama vardı. Bay Goladkin bu bakışın altında ezildi kaldı. Sonunda Petruşka, öteki bir buçuk saat önce gittiğini, beyin uyanmasını beklemek ismediğini anlattı. Yalan söylemediği şüphesizdi. Bakışı, "Öte kelimesini küçümseyici bir hakaretle söylemesi, hep o uğurs" durum yüzündendi. Yakov Petroviç o anda tam kesinlikle dğilse bile, kaderin ona yeni, hoş olmayan bir sürpriz hazırladığını hissetti. "Bakalım... zamanı gelince elbette anlarım..." di düşündü. Sonra birdenbire, acıklı bir sesle, inlercesine, "I yaptım, ne halt ettim de getirdim onu evime!.."dedi. "Bile b başımı belaya soktum... Ne lüzumu vardı! Çenenpırtı sen c gevezelik etmeden duramazsın... Küçük çocuk, cahil bir had me parçası, rütbesi, sandalyesi olmayan bir memur özentisi gi açtın ağızını. Hey paçavra, dedikoducu, mahalle karısı seni Aman Yarabbi... Herif bir de şiir yazdı; güya bana olan muha betini belirtmek için... Ne yapacağım şimdi? Bir daha gelirs uygun bir şekilde defetmenin çaresine bakmalı. Çeşitli bahan lerle yapabilirim bunu: Mesela aylığımin yetersizliğinden şik yet ederim. Ya da kira ile yemek masrafım yan yarıya hem pı sin olarak ödemesini teklif ederim; o zaman öyle kaçar ki Ama yok, bunların hiçbirisi uygun değil, kendimi küçültmey gönlüm razı değil doğrusu, başka bir şey bulmalı... Petruşka'y saldırtmalı: Terslesin, saymasın onu... Yo, bu da yakışksız! Bel ki herif hiç gelmez. O zaman da büsbütün kötü olur... Gördü mü Goladka, beğendin mi yaptığını? Adam olamazsın sen, ol; mazesin!.. Bir de bakarsın gelir, her şeyi inkâr eder; bu da olu Evet gelsin, gene de gelsin! Gelirse sevinirim doğrusu."

Bay Goladkin bunları aklından geçirirken çayını içiyor,: de bir duvar saatine bakıyordu. "Dokuza çeyrek var. Gitme 64

im artık... Bakalım ne olacak? Öyle ya, ne olacak?.. Bu işde bir capanoğlu var ama, neresinde?.. Öbürlerinin maksadını da me-'ak ediyorum: Ne yandan saldıracaklar acaba?"

Bay Goladkin daha fazla dayanamadı, içtiği pipoyu yarıda bıraktı, giyindi ve daireye koştu. Bir tehlike olup olmadığı öğrenmek, karşı karşıya gelmek için sabırsızlanıyordu. Tehlikenin varlığını biliyor, seziyordu. Vestiyerde soyunurken kendi kendine: "Bu tehlikenin nereden geleceğini, ne olduğunu öğreneceğiz elbet;" dedi. "Çevirdiğiniz dolapların hakkından geleceğiz sonunda.!"

Öykücümüzün kahramanı bu karardan sonra kendine çekidüzen verdi, ağırbaşlı, resmi bir tavır takınarak kalem odasına girdi. Tam içeri girerken kapıda dünkü misafiri ve dostu, öteki Goladkin'le karşılaştı. Küçük Goladkin, büyük Goladkin'le burun buruna geldiği halde galiba onu görmedi. Öylesine meşgul, işleri başından aşkın bir iş adamı hali vardı ki, "Özel bir işle görevliyim" anlamı, yüzünden açıkça okunuyordu. Goladkin koluna yapıştı:

— Günaydın Yakov Petroviç!

- Öür dilerim efendim, sonra görüşürüz... Öür dilerim... diye mırıldandı öteki Goladkin.

Aynı hızla yoluna devam etmeye hazırlanırken büyük Goladkin tekrar durdurdu onu:

- Bir dakika Yakov Petroviç. Siz galiba...

- Efendim? Bir emriniz mi var?

Bay Goladkin'in dünkü misafiri açık bir isteksizlikle durdu, kulağını büyük Goladkin'in burnuna yaklaştırdı.

- Sizi dinliyorum ama, kısa olsun rica ederim; meşgulüm.

- Yakov Petroviç, bana karşı aldığınız tavır tuhaf buluyorum. Sizden bunu hiç beklemediğimi söylemek zorundayım.

- Efendim, belirli usullerimiz var: Ekselansın özel sekreterine başvurun. Oradan özel kalem müdürüne gidirsiniz.

- Siz, şey... Siz beni tanımadınız galiba Yakov Petroviç! diye sesini yükseltti Goladkin. Yoksa şakacılığınız mı tuttu?

Öteki Goladkin, adaşım henüz tanımış gibi:

65

- Aa, siz miydiniz?.. Demek sizsiniz. Ama gülümseme resmi, soğuktu. Sanki karşısında ona bunca iyilikte bulun adam değilmiş gibi...

Bay Goladkin'in geceyi çok iyi geçirdiğini öğrendikten sonra hafifçe eğilerek memnunluğunu belirtti. Sonra durduğu ye de birkaç defa ayak değiştirerek sağa sola göz gezdirdi, ye: bakmaya başladı. Birdenbire yan kapıya seğirterek "özel bir bahanesiyle içeri daldı. Bay Goladkin arkasından bakakaldı. - "Özel işler..." Vay canına!.. Durum böyle demek?.. Şaşkın şaşkın çalıştığı odaya girerken bunun böyle olacağı m önceden de bildiğini, bu adamın özel görevlerde çalışacağı tahmin ettiğini kendine söylemekle avunmaya çalışıyordu. Ye rine oturur oturmaz Anton Antonoviç Setoçkin:

— Dünkü evrak hazır mı Yakov Petroviç? diye sordu. Y; nınızda mı?

— Yanımda efendim.

Sesi pek ölgündü. Masa amirine hâlâ o şaşkın haliyle bakı yordu.

— İyi. Andrey Filipoviç ikidir soruyor: Ekselans görecek miş.

— Hazır efendim, merak etmeyin.

— Teşekkür ederim.

Goladkin gözlerini masa amirinin gözlerine dikerek:

— Anton Antonoviç, diye başladı. Benim şimdiye kadar gö_ . revlerimde kusur ettiğim pek olmadı sanırım.

Amirlerimin ver

dikleri her ödevi benimseyerek, olanca gücümle yapıyorum... .] — Tabii canım. Neden gerekti bu?

— Öyle işte Anton Antonoviç... Size belirtmek istedim ki,] ben...-daha doğrusu bazı kötü niyetliler, kıskançlıkla hareket! eden kimseler, kurbanlarını seçerken kimseye aman vermezler. Bunu söyleyecektim size.

- İyi ama, bu da nereden çıktı - anlamadım ki?.. Kimi kastediyorsunuz Yakov Petroviç?

- Hiç kimseyi. Doğru yoldan yürüyen bir insan olduğumu söylemek istiyorum Anton Antonoviç. Eğri büğrü, zikzaklı yol-

66

lara sapacak kadar küçülmem, entrikacı da değilim. Bununla haklı olarak iftihar ediyorum.

- Güzel. Pek doğru. Düşüncelerinizi tamamıyla haklı bu-Liyorum. Yalnız izin verin, ben de size bir şey söyleyeceğim Ya-cov Petroviç: Kibar insanlar arasında belirli şahısları ima ederek kinaye konuşmak âdet değildir. Arkamdan söylenenlere katlanırım, olağan şey bu. Ama yüzüme karşı hakaret edilmesine tahammül edemem, haberiniz olsun.

- Çok haklısınız Anton Antonoviç; pek doğru. Yalnız benim ne demek istediğimi anlamadınız galiba, Anton Antonoviç. Rica ederim, ben size karşı... Benim için bir şereftir Anton Antonoviç...

- Ben de rica ederim; bizler eski terbiye görmüş insanlarız, sizin yeniliklerinize alışamayız bu yaştan sonra... Ben bunca yıl vatanıma hizmet ederken bilgiden yana herhangi bir kusurum görülmedi. Yirmi beş yıllık kusursuz hizmetime karşılık bir nişanım da var, biliyorsunuz.

- Biliyorum, hepsini biliyorum Anton Antonoviç. Ama söylemek istediğim bu değil; ben maskelerden bahsediyorum.

- Ne maskesi?
- Şey... Ama siz gene... yani korkarım ki sözlerimi... sözlerimin anlamını başka şeye yoracaksınız Anton Antonoviç. Ben sadece bazı düşüncelerimi açıklamak istiyorum Anton Antonoviç. Zamanımızda maskeli gezen insan öyle çok ki... Maskenin altında ne olduğunu anlamak pek zor...
- Hiç de değil. Hatta bazen pek kolay. Uzağa gitmeye gerek yok...
- Müsaade buyurun Anton Antonoviç, konumuza dönelim: Ben maskeyi ancak gerektiği zaman, gereken yerlere, karnaval, maskeli balo gibi eğlencelere giderken takarım; yani maskeyi tam yerinde kullanırım. Bazı kimseler gibi her gün yüzüme maske takarak gezmem. Söylemek istediğim sadece buydu, Anton Antonoviç.
- Pek güzel. Şimdilik bırakalım bunları, işim var; dedi Anton Antonoviç.

67

II

İhtiyar masa amiri yerinden kalktı, Ekselansa götürüleceği kâğıtları hazırladı, kartonun içine koydu. Gitmeden önce Bay Goladkin'e yan yan baktı.

— Sorununuz umarım yakında halledilecek. O zaman kimden şikayetçi olmanız, kimi suçlamanız gerektiğini anlarsınız. Bir de sizden bir şey daha rica edeceğim Yakov Petroviç, bundan sonra görevime zararı dokunabilen konuları bana açmayın.

- Ama ben... şey... diye başladı Bay Goladkin; yüzü sapsarı oldu. Odadan çıkan An ton Antonoviç'in arkasından bakarken hâlâ:

- ... Ben bunu aklımdan bile geçirmiyordum Anton Anto-noviç... diye kekeliyordu. Yalnız kalınca, "Al sana bir daha... Bu da yeni bir darbe..." dedi kendi kendine.

Şaşkın şaşkın yeni sorunu çözmeye uğraşırken bitişik odadan birtakım gürültüler, telaşlı hareketler duyuldu. Kapı birdenbire hızla açıldı. Ekselans'ın odasından soluk soluğa Andrey Filipoviç çıktı, Bay Goladkin'e seslendi. Bay Goladkin onun ne istediğini bildiği için telaşla yerinden fırladı, gereken dosyayı aceleyle koltuğuna sıkıştırdı.

Andrey Filipoviç'in arkasından Ekselans'a gitmeye hazırlandı. Tam o sırada, kapıda duran Andrey Filipoviç'in sanki kolunun altından fırlayan öteki Goladkin telaşla ve işi başından aşkın adam haliyle büyük Goladkin'e yaklaştı.

Kesin, gayet resmi bir tavırla:

— Kâğıtları istiyorum Yakov Petroviç, dedi. Ekselans kâğıtların hazır olup olmadığını soruyorlar. Andrey Filipoviç götürülecek; bekliyor...

Çabuk çabuk, duyulur duyulmaz bir sesle konuşuyordu. Bu karşılaşmayı hiç beklemeden Goladkin de onun gibi fısıltılı bir sesle:

- Beklediklerini biliyorum, söylemenize gerek yok, diye cevap verdi.

Öteki bir an bozulur gibi oldu.

— Affedersiniz Yakov Petroviç, beni yanlış anladınız. Size olan samimiyetimden söyledim...

- Eksik olsun samimiyetiniz. Durun efendim, ne yapıyorsunuz?.. Durun!..

68

— Dosyanızı temiz bir kâğıtla kaplayalım Yakov Petroviç. Hem üçüncü sayfaya işaret koymayı unutmayın. Şöyle Yakov Petroviç... İzin verin!

- Bırakın dosyamı... Bırakın diyorum size!

- Ama şurada bir mürekkep lekesi var Yakov Petroviç. Bakın, gördünüz mü, mürekkep lekesi...

Andrey Filipoviç ikinci defa Goladkin'e seslendi. Goladkin adaşıyla tutuştuğu çekişmeyi bir an bırakarak:

- Geliyorum Andrey Filipoviç, geliyorum! diye cevap verdi, ötekine döndü:

— Beyefendi, siz Rusça anlamaz mısınız yoksa?

— Çakı ile şunu kazısak daha iyi olacak Yakov Petroviç. Bende çakı var... Siz dosyayı bana verin, çabucak kazırım şunu...

- Mürekkep lekesi falan yok, uyduruyorsunuz siz! Yok bir şey...

Andrey Filipoviç, Goladkin'i üçüncü defa çağırdı. Goladkinler hâlâ mürekkep lekesi derdindeydiler:

- Nasıl yok, kocaman leke... nah işte! Evet evet, burada! Siz bırakın Yakov Petroviç, ben çakımla... Size iyilik olsun diye canım... Ne olacak... arkadaşlar arasında... Hah oldu. Tamam!

Öteki Goladkin bu kısa çekişmeden üstün çıktı; şeflerin sabırsızlıkla bekledikleri dosyayı adamın elinden kaptı, lekeyi çıkarmak bahanesiyle koltuğuna sıkıştırdığı gibi iki sıçrayışta Andrey Filipoviç'e yetişti. Andrey Filipoviç ikinci Goladkin'in hokkabazlıklarının farkında değildi, birlikte Ekselans'ın odasına gittiler. Bizim Goladkin de, adaşının eline sıkıştırdığı çakıyla olduğu yerde kalakaldı. Tuzağa düştüğünün henüz iyice farkında değildi. Bir darbe yediğini hissettiği halde bunun önemini ölçememişti. Sonsuz bir keder, bir bunaltı içinde yerinden fırladı, o da generalin odasına koştu. Bir şey düşünemiyor, sadece "inşallah sonu hayırlı çıkar..." diye tekrarlıyordu. Kapıda, odadan çıkan Andrey Filipoviç'le öbür Goladkin'i gördü, elinde ol-raadan kenara çekilerek yol verdi. Andrey Filipoviç neşeli bir halle gülümsüyor, bir şeyler anlatıyordu. Bir iki adım gerisinde saygılı, küçük adımlarla yürüyen öteki Goladkin yılışık bir gü-

69 lümsemeye onu dinliyor, arada bir kulağına eğilerek bir şeyler fısıldıyordu. Andrey Filipoviç nazik bir hoşgörülülükle onu dinliyor, sözlerini destekler gibi başını sallıyordu. Bay Goladkin o anda her şeyi anladı. Sonradan öğrendiğine göre, tam zamanında yetiştirdiği raporu Ekselans umduğundan güzel ve değerli bulmuş,

son derece memnun olmuştu. Raporu getiren öteki Goladkin'e içten teşekkür etmiş, hizmetini unutmayacağını söylemişti. Yakov Petroviç bunu duyunca ilk hareketi isyan ve olanca gücüyle itiraz etmek oldu. Hiddetinden sapsarı kesilmiş, doğruca Andrey Filipoviç'e koşmuştu. Ama Andrey Filipoviç görevle ilgili olmayan konular üzerine görüşemeyeceğini, kendi işleriyle bile uğraşacak vakit bulamadığını söyledi.

Amirinin sesinin soğukluğu, olumsuz cevabındaki sertlik Bay Goladkin'e pek dokundu. "Ne yapalım, başka yoldan yürüyeceğiz; başka çare yok!" dedi; "Anton Antonoviç'imizi yoklayalım." Aksilik bu ya, Anton Antonoviç o sırada dairenin başka kalemlerinden birine gitmişti. Yakov Petroviç acı gülümsedi: "Kart horoz meseleyi anladı; benimle özel konularda konuşmak istememesi boşuna değil... Artık her şeyi göze alarak Ek-selans'a yalvarmaktan başka çarem kalmadı!" Çökercesine sandalyeye oturdu. Yüzü karmakarışık, zihni dağınıktı, ne karar vereceğini düşünmeye koyuldu: "Keşke yanılısam da telaşım boşa çıksa... İçinden çıkılacak durum değil; gerçeğe uymayan şeyler... Hayal görmüş olmayayım?.. Yoksa demin Ekselans'a başkası değil de, ben mi gittim; kendimi başka bir adam sandım belki?.. Öf f... Kafam kazan gibi kayıyor... Anlamıyorum, hiçbir şey anlamıyorum!" Bay Goladkin kuşularının anlamsız olduğunu kendine telkin etmeye çalışırken, odaya öteki Goladkin girdi. İki koltuğunda taşacak kadar çeşitli evrak, dosyalar vardı. Andrey Filipo-viç'in önünden geçerken işe ait bir şeyler söyledi. Öbür memurların kimiyle gülüşerek, kimiyle şakalaşarak ayaküstü bir iki laf attı. Tekrar dışarı çıkmak üzereyken tesadüfen birkaç genç memurla büyük Goladkin'iri masasının yakınında durdu. Bay Goladkin yerinden fırlayıp ona koştu. Öteki Goladkin'in keyfi kaçtı, sağa sola bakınarak kaçacak yer aradı. Ama öykümüzün kah-

70
ramanı daha atik davrandı, koluna sıkıca yapıştı. Odada bulunanlar, iki 7. dereceden memuru çevirmiş, ne olacağını merakla bekliyorlardı. Büyük Goladkin oradakilerin ondan yana olmadığını, onun kuyusunu kazdıklarını biliyordu zaten. Onun için bu işin altından yüz akıyla çıkması şarttı. Çok önemli bir andı bu!

Öteki Goladkin küstah bir tavırla gözlerini kısarak:

- Efendim?.. Bir şey mi buyurdunuz?.. diye geveledi. Bizim Goladkin tıkanacaktı neredeyse.
- Beyefendi, bana karşı takındığınız garip tavırlara ne diyeceğimi bilemiyorum...
- Öyle mi?.. Başka?

Küstah adam etrafa bakındı, Onları saran memurlara, başlayacak komedyanın seyrine davet edercesine göz kırptı.

Ama Goladkin uğursuz adaşına kafa tutmaya karar vermişti:

— Şu andaki küstahlığınız, arsızlığınız sözlerimden daha çok suçlandırıyor sizi. Oynadığınız oyuna güvenmeyin, pek çürük, ele verecek sizi...

Küçük Goladkin gözlerini Bay Goladkin'in gözlerine dikti:

— Bu gece nasıl uyudunuz Yakov Petroviç; anlatın bakalım!

7. dereceden memur Bay Goladkin bu yeni maskaralığa nasıl karşılık vereceğini bilemedi, büsbütün köpürdü.

- Yoo, bu kadarı fazla beyefendi, ileri gidiyorsunuz artık! diye haykırdı.

Öteki son derece saygısız bir tavırla güldü, alaylı alaylı kaş-göz oynattı. Sonra birdenbire, hiç beklenmedik anda Yakov Petroviç'in oldukça tumbul yanağından bir "makas aldı". Adamcağız kulaklarına kadar kızardı, öteki Goladkin de, hasmını bu kadar kızdırdıktan sonra nasıl olsa bunun hesabını vereceğini düşünerek -oldu olacak gibilerden- büsbütün arsızlaştı, Yakov Petroviç'in yanaklarına dostça bir iki fiske daha attı, gıdıklamaya başladı. Öfkesinden kıpırdanamaz hale gelen Bay Goladkin'in durumu gerçekten görülecek gibiydi. Öteki de, arkadaşlarını münasebetsiz oyunuyla yeteri kadar eğlendirdikten

71sonra Bay Goladkin'in çömleği andiran göbeğine hafif bir tos vurdu ve zehirli bir gülümsemeye:

— Demek tuzaklar kuracağız Yakov Petroviç, öyle mi? dedi, adamcağızın toparlanmasına vakit bırakmadan etraftakilere bir daha göz kırıp gülümsedi. Sonra son derece resmi, tam bir iş adamı haliyle gözlerini kıstı:

- Özel bir görev... İzninizle... diye mırıldandı, kısa bacağına çifte atacak gibi kaldırarak bir sıçrayışta bitişik odaya atladı.

Öykümüzün kahramanı hâlâ kendine gelemiyordu. Sonunda toparlandı. Mahvolduğunu, şerefının beş paralık olduğunu, bir sürü insan karşısında paçavraya döndüğünü anladı. Onu çamura düşürüp ayağının altında çiğneyen de kimdi? Daha dün biricik, en güvenilir dostu saydığı adam yapmıştı bunu!..

Bay Goladkin düşmanının peşine düştü. O anda oradaki rezaletin tanıklarını düşünmüyordu. "Ne olacak hepsi el ele vermiş, birbirlerini bana karşı kışkırtıyorlar..." Düşmanım kovalamaktan birdenbire vazgeçti, yerine döndü.

"Gene de yanına bırakmam bunu, ben de seni oyuna getiririm herif!" dedi kendi kendine. "Burnundan fitil fitil getiririm bunları sevgili adaşım!.." Tabii olmayan bir soğukkanlılık ve kesinlikle yerine oturdu. Artık iş pasif savunmadan çıkmıştı, sert bir saldırganlık havası esmeye başladı. O anda Bay Goladkin'in odaya girmesini, kalemi hokkaya hiddetli hiddetli batırmasını hızlı hızlı bir şeyler yazmasını bir gören olsaydı, meselenin öyle kolay, düz bir mahalle kavgası gibi kapanmayacağını anlardı. Goladkin bir karara varmıştı, bunu yerine getirmeye azimliydi. Aslında kesin olarak, ne yapacağını henüz kendisi de bilmiyordu. Olsun; vakit vardı daha. "Bizim zamanımızda isim hırsızlığı gibi arsızlık, ahlaksızlık sökmeyen beyefendi! Bunlar adamı başarıya değil, dara-ğacına götürür. Yalnız Grişka Otrepyev1 isim hırsızlığından kazanmış, kör cahil halkı kandırmıştı. Ama onun mumu da yatsıyı geçmedi..."

(I)Genç rahip Grigori Otrepyev, manastırdan Polonya'ya kaçarak kendisine öldürülen Çar Korkunç İvan'ın oğlu Çareviç Dimitri süsü vermiş, birçok entrika çevirmiş, Polonya'nın yardımıyla Rusya'da kargaşalıklar, isyanlar çıkarmıştır. Sonunda yakalanarak idam edilmiştir.

Öykümüzün kahramanı hemen hareket etmekten vazgeçti. Bazı kimselerin maskelerini düşürüp bazı hususların meydana çıkmasını beklemeyi uygun buldu. Bunun için iş saatlerinin bitmesi lazımdı. O zamana kadar da bir şey yapmayacaktı, paydostan sonra harekete geçecekti. Ondan sonra düşmanlarını ezmek için planını uygulayacaktı. Evet, Bay Goladkin elâleme paspaslık etmeye razı değildi! Asla. Hele şu anda hiç razı değildi. Deminki rezalet kopmasa, belki boyun eğer, ses çıkarmazdı. Sırf âdet yerini bulsun diye biraz homurdanır, surat asardı, sonra da yumuşar, yatışırdı. Hele karşı taraf onun haklı olduğunu açıkça kabul etse, Yakov Petroviç onlarla barışırdı bile... O sırada elbette duygulanırdı; hatta belki sonunda aralarında dünkünden daha içten, daha sağlam bir dostluk doğardı. Bu dostluk, ikisinin arasında şu münasebetsiz benzerliği bile unuttura-bilirdi... Böylece iki 7. dereceden memur memnun, mutlu bir halde yüz yaşma kadar yaşardı, vs. vs.... Kısacası, Bay Goladkin .demin hakkım korumaya kalkışmakla başını yeniden derde soktuğu için, pişman olmuştu. "Kerata alttan alsa, şaka yaptığını söylese, affederdim; yüzde yüz affederdim!" diye düşünüyordu. "Ama beni elâlemin önünde paçavraya çevirmesine tahammül edemem doğrusu... Hem bunu onun gibi ahlaksızın biri yaparsa! Yo, paçavra değilim ben beyefendi, hiç paçavra değilim. Anladınız mı?"

Böylece öykümüzün kahramanı kararını verdi. Kendi kendine konuşmaya devam etti: "Ne yapalım beyefendi, kendi düşen ağlamaz: Dokunmamalıydım bana... Sonucun sorumluluğu size ait artık..."

Yakov Petroviç'in kararı kendini savunmak, uğradığı hakarete sonuna kadar boyun eğmemekti. Evet, ona hakaret edilmesine özellikle bu derece adi bir adamın paçavra muamelesi etmesine elbette razı olamazdı. Öyle adamdı o! Ama biz bu hususta fazla iddialı olmayalım: Belki birisi, Bay Goladkin'i şu veya bu sebeple paçavraya çevirmek için gerçekten niyetlense bunu yapabiliirdi. Hem zahmetsizce, en ufak bir itirazla karşılaşmadan başarırdı. (Bay Goladkin bazen kendi kendine itiraf ederdi bunu...) O anlarda 7. dereceden memur Goladkin'in ye-

72

73rini pis, iğrenç olduğu halde yaşayan ve hisseden bir paçavracık alırdı. Ama bu paçavracığın bütün kirliliğine rağmen, ta derinliğinde gizlenmiş kendine göre bir hassaslığı ve duygulanı vardı... Vakit dayanılmaz bir ağırlıkla geçiyordu. Sonunda saat dördü çaldı. Memurlar birer birer masalarından kalkmaya, amirler başta olmak üzere, evlerine dağılmaya başladılar. Bay Goladkin de kalabalığa karıştı, aradığı adamı gözleriyle yakalayıp izlemeye başladı. Hain dostu vestiyere koştu, paltosunu almak için sıra beklerken orada da aynı oyunu oynadı. Hademelere sırnaşmaya, senli benli olmaya başladı. Önemli an gelmişti: Bay Goladkin de vestiyere sokuldu. Tabii öteki Goladkin ondan daha atik davrandı, vestiyerdekilerin yüzüne gülerek paltosunu Yakov Petroviç'ten daha önce aldı. Giyinirken büyük Go-ladkin'i öyle alaylı bir süzüşü vardı ki, arsızlıkla etrafa bakıyor, çevresinde etki yaratmak için memur gruplarına sokuluyor, ki-misiyle ayak üstü bir iki laf ediyor, kimiyle fısıldaşıyor, kimisiyle de saygı ve sevgiyle öpüşüyordu. Arkadaşlarından bazılarını gülümseyerek, sadece bir el sıkışla geçiştiriyordu. Bu gövde gösterisinden sonra neşesinden kabına sığmaz halde merdivenden sekerek aşağı indi. Bay Goladkin peşine takılıp son basamakta yetişti, paltosunun yakasına asıldı. Öteki bu saldırgan ilkin afalladı, şaşkın şaşkın bakındı. Sonra gayet yavaş, alttan:

- Benden ne istiyorsunuz, ne demek bu? diye mırıldandı.

- Beyefendi, namuslu bir adamsanız, dünkü dostça ilişkilerimizi unutmamanız gerekirdi, dedi Yakov Petroviç.

Öteki Goladkin toparlandı, her zamanki küstahlığıyla:

- Ee, ne olmuş yani?.. Bu gece iyi uyumuşsunuzdur inşallah Yakov Petroviç? diye arsızca sırttı.

Bay Goladkin'in hiddetinden bir an dili tutuldu. Sonra:

- İyi uyudum, merak etmeyin, dedi. Ama bu oyununuzun ne derece münasebetsiz, iğrenç olduğunu da söylememe izin

verin.

Ne oyunu! diye omuz silkti öteki Goladkin. Düşmanca laflar bunlar, hep yalan!

Ani bir hareketle Goladkin'in ellerinden sıyrıldı, kaçmaya başladı. Sokağa çıkınca ilk rastladığı arabaya atladı, büyük Go-

ladkin de arkasından bakakaldı. Yüzü karmakarışık, ağzı açık, halsizce fener direğine yaslandı. Ezilmiş, küçülmüştü... Birkaç dakika böylece kaldı. O anda her şeyin yıkıldığını sanmıştı.

IX

Gerçekten her şey, doğa bile Bay Goladkin'e karşıydı. Ama o, gene de yılmamış, yenilmemişti. Yenilmediğini hissediyordu ve mücadeleye kararlıydı. İlk şaşkınlığı geçtikten sonra ellerini öyle hızlı, hararetle ovuşturdu ki, hakkını nasıl savunacağı bundan belliydi. Evet, tehlike burnunun dibindeydi, bunun varlığı yüzde yüzdü... Bay Goladkin bunu da kesin olarak hissediyordu. Ancak bu tehlikeyle savaşmaya nereden, nasıl başlayacağını henüz kestiremiyordu. Hatta bir an, "Vaz mı geçsem bu işten?.. Ne var yani!.." diye düşündü. "Hiç orali olmam: O ayrı, ben ayırım... Kerata sonunda hokkabazlık etmekten bıkar, bırakır. Evet evet, öyle yaparım, alttan alarak yenerim onu. Hem tehlike olduğunu nerden çıkarıyorum? Ne tehlikesi?.. Göstersinler bakalım!.. Yo yo, üstünde durup büyütme ye gelmez."

Bay Goladkin yutkundü, içinden geçirdikleri kafasını birdenbire allak bullak etti; lüzumsuz şeyler düşündüğü için de kızdı. "Mendebur, tabansız herif!" dedi kendi kendine. Ama bunun bir fayda sağlamadığını, bir karara varmak

gerektiğini, hem bunu hemen o anda yapmak zorunda olduğunu hissediyordu. Birisinden bu işde fikir almayı ne kadar isterdi! Fakat uzun boylu düşünüp taşınmaya da vakti yoktu. Yakov Petroviç oyalanmadan bir araba tuttu, eve gitti. Yolda arabanın sarsıntı-sıyla zıpladıkça kendi kendine takılıyordu: "Ee, keyfiniz nasıl Yakov Petroviç?.. Ne halt edeceksin şimdi miskin herif, acemi çaylak!.. Tepeden tırnağa kepaze oldun, bir de ağlayıp sızlanıyorsun!" O anda kendi kendisiyle böylece alay ederken içindekileri deşmekten şehvet derecesinde zevk duyuyordu. Bir aralık

74

75gene düşüncelerine daldı: "Diyelim ki şu anda karşıma bir sihirbaz veya ona benzer birisi çıksa: - Goladkin, sağ elinin parmaklarından birini verirse öteki Goladkin'i ortadan kaldırıyorum; sen de eskisi gibi rahat ve mutlu yaşarsın. Sadece bir parmağın eksilir. Razi mısın?.. Vallahi, gık demeden parmağımı seve seve verirdim! Öff, aman!.. Hepsinin de canı cehenneme!.." diye sonunda sinirlendi. "Nereden geldi başıma bunlar! Ne iyi, ne rahattım; herkes memnun, mutluydu. Yok, ille bir aksilik çıkar, ortalığa zehir saçar... Ama ne söylesem boş artık, harekete geçmem lazım!"

Böylece Bay Goladkin aşağı yukarı bir karara varmış bulunuyordu. Eve gelir gelmez piposuna sarıldı. Dumani koyu bulutlar halinde etrafa savururken heyecanlı adımlarla odayı arşınıyordu. Petruşka sofrayı hazırlamakla meşguldü. Sonunda Bay Goladkin piposunu bir köşeye fırlattı, kararlı bir halde paltosunu sırtına attı, Petruşka'ya yemek yemeyeceğini söyleyerek dışarı çıktı. Merdivenden basamakları ikişer ikişer inerken Petruşka yetişip almayı unuttuğu şapkasını verdi. Bay Goladkin, Petruşka unutkanlığında şüpheli bir yön görmesin diye, bir açıklama yapmayı gerekli buldu. Ama Petruşka'nın umurunda değildi bunlar, efendisinin yüzüne bakmadan tekrar yukarı çıktı. "Her şeyde bir hayır var," dedi Goladkin. "İyi olur inşallah, her şey iyi olur... "Aslında içi pek rahat değildi, korku ürpertilerini topuklarında bile duyuyordu. Sokağa çıkınca bir arabaya atladı, doğruca Andrey Filipoviç'in evine gitti. Zili çalmak üzereyken: "Acaba yarına bıraksam daha iyi olmaz mı?.." diye düşündü. "Hem ona önemli, ilgi çekici ne söyleyebilirim? Ortada elle tutulacak bir şey yok... Önemsiz, üstünde durmaya değmez bir mesele..." Bunları aklından geçirirken zilin kordonunu birden çekiverdi. Zil sesi, arkasından birisinin adımları duyuldu. Goladkin aceleciliğine, ataklığına içinden küfretti. Şu uğursuz mesele yüzünden az kalsın iki gece önceki aksilikleri ve Andrey Filipoviç'le merdiven başındaki takışmayı unutuyordu. Birdenbire hepsi hatırına geldi ama, kapı tam o sırada açıldığı için kaçamadı... İyi bir tesadüf olarak Andrey Filipoviç henüz eve dönmemişti; kapıyı açan uşak, yemeğini dışarda yiyeceğini söy-

76

ledi. "Yemeğini nerede yiyeceğini biliyorum ben," dedi kendi kendine Bay Goladkin. "İsmailovski Köprüsü'ne gitmiş o..." Memnundu. Uşağın:

- Bey gelince ne diyelim, sorusuna:

- Bir şey söylemeye gerek yok. Ben bir daha uğrarım, dedi, çevik adımlarla merdivenden indi. Bekleyen arabacıya parayı verdi; yürüyecekti. Çok beklediğini ve beyefendinin güzel hatırı için hayvanını soluksuz bıraktığını söyleyen arabacıdan bahşişi de esirgemedi.

Yolda akli gene o konuya takıldı: "Evet, mesele bu raddeye gelince bırakmak olmayacak. Aslında etraflıca düşünecek olursak, 'mesele' dediğim şeyde telaşa, üzüntüye değer ne var sanki? Ne diye kendime dert ettim bunu? Olan olmuş, düzelecek bir durum yok... Yok ya! Bunu öyle kabul etmek lazım. Hem bir de şöyle düşünelim: Resmi bir daireye birisi geliyor. Hem kuvvetli bir arkası var, hem de yetenekli bir memur, namuslu, efendi bir adam; durumu nazik, sıkıntıya düşmüş... Herkesin başına gelebilecek bir hal... Bize girmesi neden benimle ilgili olsun? Saçma, kuruntudan ibaret benimki!.. Adamın burnumdan düşmüş gibi bana benzemesi de, dairemize kabul edilmesine engel olamaz. Kader, sadece kader, kötü talihimin azizliği... Adamcağıza bu yüzden iş verilirse, açıkta kalsa hak, adalet yok demektir. Fakir, ezilmiş, kimsesiz bir adam; hali yürekler acısı! İnsanlık duygusu onu korumamızı emreder. Yok yok, büyüklerimiz onu kayırmakla çok iyi ettiler, Allah onlardan razı olsun. Benim kafada olursam fakirin hali nice olurdu? Zaten ben bu kafamla on kişinin yapmadığı budalalığı beceririm. Peki, ya ikiz olsaydık o zaman ne olurdu? Hiç. Amirlerimiz, arkadaşlarımız nasıl olsa alışıldık; dışardan gelenler de bu durumu tabii görürlerdi. Hatta bence, bunda insanı duygulandıran bir yön var: Yaradanın kudretiyle dünyaya tıpatıp aynı iki insan gelmiş. Ulu Tanrımız da ikizlerin rızkını aynı yerden vermiş..."

Bay Goladkin nefes aldı, sesini alçaltarak kendi kendine konuşmaya devam etti:

- Ama şu, şey olmasa... Yani bizi duygulandıran bu ikiz meselesi filan olmasa daha iyi 'olurdu ya! Cehennem dibine

77gitse... Münasebetsizlikten başka şey değil... Çık isin içinden şimdi Goladkin! Herifin tabiatı, karakteri oldukça pürüzlü, oynakça... Adi, kaypak, sırnaşık, çanak yalayıcının biri.... Kimbilir ne haltlar karıştırır; adımı da lekeler köpoğlu! İşin yoksa peşini kolla... Kısacası bela kesidi başıma, bela! Ama bu bakımdan da fazla üzülme değmez: Benzerlerden biri tam bir efendi, öteki namussuzun biri... Efendi benim; ahlaksız olan öteki. Sonunda herkes onun ne mal olduğunu anlayacak, benim de, yani gerçek Goladkin'in namuslu, iyi kalpli, sessiz, iş bakımından da değerli, yükselmeye layık olduğumu takdir edecektir. Evet, böyle olması gerekir. Ama bir de bakarsınız - bizimkiler şey... karıştırırlar ikimizi. Olmayacak şey değil; hele o heriften her türlü düzenbazlık umulur. O zaman ne yaparım? Alçak kerata el ça-bukluğuyla kendisini benim yerime kor, insanın paçavrasını çıkarır... İşte o zaman felaketin büyüğü olur!

Bay Goladkin kendi kendine konuşup sızlanırken gözünün doğrusuna koşuyordu. Ancak Nevski Caddesi'ne çıkıp kaldırımında birisiyle gözlerinden şimşekler çaktıran bir toslamayla çarpışınca ayıldı. Adamın yüzüne bakmadan özü

diler gibi bir şeyler mırıldandı ve tosladığı ona okkalı bir küfürle karşılık verip uzaklaştıktan sonra, "Ne var, ne oluyoruz?" gibilerden etrafa göz gezdirdi, silkindi. Bulunduğu yer, Olsufi İvanoviçlere gittiği gün uğradığı lokantanın sokağıydı. Öykümüzün kahramanı, birdenbire, midesinin kazındığını hissetti. Yemek yemediğini, bir ziyafete gitmeyeceğini de hatırladı, lokantaya girdi. Burası pahalı, lüks bir yerdi ama, Bay Goladkin o günkü haliyle bunu düşünenecek değildi. Yukardaki ışıklı salona girdi. Zengin, kibar müşterilere göre hazırlanmış büfede, mezelerle donanmış bir masanın önünde hayli kalabalık vardı. Masanın önündeki adam, makine hızıyla, boşalan kadehleri dolduruyor, meze dolu tabakları uzatıyor, yenilip içilenin parasını alıyordu. Bay Goladkin masaya sokulmak için sıraya girdi, çekingen bir halle balıklı bir börek aldı ve sırtını duvara çevirerek büyük bir iştahla yedi. Bitirdikten sonra tekrar masaya döndü, böreğin fiyatını bildiği için, masadaki tabağa bir gümrüş on köpeklik bıraktı. Sonra, "İş-

78 te böreğin parası..." demek ister gibi oradaki garsonun yüzüne baktı. Adam oldukça üstten:

— Borcunuz bir ruble on köpektir efendim; diye geveledi.

- Benim mi?.. Bana mı söylüyorsunuz?.. Ama ben... ben sadece bir börek aldım galiba.

— Hayır efendim, bir değil on bir; dedi kesinlikle garson.

— Yo... Siz... siz yanılıyorsunuz dostum. Bir börek aldım ben.

- Ben saydım: On bir börek yediniz. Yediklerinizin parasını ödeyin beyim, bedavacılık yok burada.

Bay Goladkin fena halde şaşırıldı. "Bir sihirbazlık... oyun bu..." diye düşündü. Garson karşısına dikilmiş parayı bekliyor, salondakiler de Goladkin'le ilgilenmeye başlıyorlardı. Yakov Petroviç cebinden bir gümüş ruble çıkarıp vermeye hazırlandı; yüzü pişmiş istakozla dönmüştü: "On birse on bir... İnsan acıkınca yer... Hayret edecek, gülecek ne var!" Birdenbire, sanki birisinin dürtmesiyle başını kaldırdı ve bir an önce onu şaşkınlığa düşüren bilmeceyi, sihirbazlığı çözdü. Karşiki salona açılan camlı kapıda, tam büfenin arkasında, yüzü Bay Goladkin'e çevrili birisi duruyordu. İlk kapıyı bir boy aynası, orada dikilen adamı da kendisinin aksi zanneden Yakov Petroviç yanıltığını, öteki ile, yeni Goladkin'le karşı karşıya olduğunu anladı. Adam hayatından pek memnundu. Gerçek Goladkin'e sırtarak bakıyor, başını sallayarak göz kırpyordu. Durduğu yerde ayaklarını hafifçe oynatarak en ufak bir tehlikede öbür odaya, oradan da arka kapıdan sokağa fırlayacağını ve nasıl olsa yakalanmayacağını birtakım hareketlerle anlatmaya çalışıyordu. Elindeki yağlı böreğin son parçasını Bay Goladkin'in yüzüne bakarak ağzına attı, dudaklarını zevkle yaladı.

"Sahtekâr köpek, burada da tuzağa düşürdü beni!" diye öfkeyle düşündü Yakov Petroviç. Yüzünün kızarıklığı hâlâ geçmemişti. "Kalabalıktan da çekinmiyor!.. Acaba farkına varan oldu mu? Garsonun küstah, gücünden emin sırtmasına aldırmandan parayı masaya fırlattı, etrafını saran kalabalığı sıyrarak salondan kaçtı. "Bu kadarla bittiği için hayduda da talihime de şükretmeliyim. Yalnız saygısız garsonun küstahlığı pek dokun-79du bana... Ama adamcağız da haklıydı: Bir ruble on kapiklik alacağına karşılık on kapikle yetinip üstünü cebinden ekleye-mezdi ya! Fakat daha nazik konuşabilirdi terbiyesiz herif!"

Bay Goladkin merdivenden inerken kendi kendine bunları mırıldanıyordu. Son basamakta birdenbire durdu, deminki sahne gözünün önünde canlanıverdi. İncinmiş gururunun acısıyla gözlerinden yaş boşanana kadar kızardı. Bir an olduğu yerde mihlana kaldı, sonra kararlı adımlarla sokağa çıktı. Yorgunluğuna bakmadan, tıkana tıkana Şestilavoçnaya Sokağı'na doğru koşuyordu. Eve gelince âdeti olmadığı halde soyunmadan, sokak elbisesiyle, piposunu bile tüttürmeden kanepeye çöktü. Sonra masanın çekmesinden mektup kağıdıyla hokka, kalem çıkararak mektup yazmaya oturdu. Eli heyecandan fena halde titriyordu:

"Sayın bayım Yakov Petroviç!

Bugünkü olayla ve takındığınız tavırla beni zorlamış olmasanız bu mektubu asla yazmazdım. Sizin isteyerek temas etmediğime emin olabilirsiniz. Her şeyden önce, hareketimi hakaretinize karşılık saymamanızı rica ederim. Birbirimize bağlı olmamızın zorunlu sonucudur bu..."

Bay Goladkin yazdıklarını okudu: "Fena olmadı galiba; nazik olmakla beraber, ufak bir sertlik ve kesinlik havası hissedilmiyor değil... Neyse... Herhalde herifi gücendirecek bir şey yok içinde. Bu kadarı da hakkım artık," dedi, mektubuna devam etti:

"Beyefendi, adlarını ağzıma almayı kendim için küçüklük saydığım düşmanlarımların yaptıkları yakışıksız, adi hareketten sonra o fırtınalı gecede karşıma ani ve garip bir şekilde çıkışınız bugünkü anlaşmazlıklarımızın ilk tohumu olmuştur. Sizin de zorla, ne pahasına olursa olsun özel ve iş hayatıma girmekteki ısrarınız basit nezaket kurallarına ve insanlarına gündelik hayattaki ilişkilerine uymaz. Hakkınız olmadığı halde, sırf amirlerinizin gözüne girmek için kalemimin emeği olan raporu ve şerefli adımlarınız bunun örneğidir... Ama ben durmayacağım bunların üstünde. Bu konulara ait her türlü konuşma ve yüzleşmeden maksatlı ve incitici

80

kaçışınızı da kaleme almayacağım... Sonunda, her şeyi söylemiş olmak için şu son derece tuhaf, açıklanması güç bugünkü lokanta olayını da geçiyorum. Sizin yüzünüzden cebimden giden bir gümüş rubleye acıdığımdan değil; yalnız orada bulunan, tanımasam bile, seçkinlikleri belli kişilere karşı beni kötü düşürmek kastınızı hatırlarken duyduğum nefret ve hiddetten söz açmadan yapamayacağım..."

- Fazla ileri gitmedim mi acaba? diye bir an durakladı Bay Goladkin. Dozunu kaçırmayalım: "Seçkin kişiler" sözünde bir ima sezmesin?.. Ee, ne yapalım — sezerse sezsin! Bu kadarına tahammül etsin artık. Mektubu bitirirken biraz alttan alırım... Şimdilik bu esasta devam edelim:

"Beyefendi, yaptığınız hataların düzeltilmesi için yüreğinizdeki soylu duyguların ve açık, dürüst karakterinizin gerekli yolu göstereceğine emin olmasam sizi bu mektupla rahatsız etmezdim. Hem şahsınıza karşı hiçbir kötü duygum ya da maksadım olmadığına inanmanızı ayrıca rica ederim.

"Yazılı cevabınızı mektubumu getiren kimseyle göndermenizi bekler, derin saygılarımı sunarım Beyefendi.

Y.Goladkin"

Yakov Petroviç yazdıklarım bir daha okudu, ellerini ovuşturdu.

— Eh bu da oldu. Hale bakın: Yazışmaya başladık! Ama suç kimde? Yaptıklarıyla beni yazılı, imzalı bir cevap istemeye zorluyor bayağı... Yo, ben bu sefer yerden göğe kadar haklıyım!

Bay Goladkin mektubu zarfladı, uşağını çağırdı. Petruşka her zamanki uyurgezer haliyle, suratı bir karış isteksizce içeri girdi.

- Oğlum, dedi Yakov Petroviç. Şu mektubu al... Anladın mı?

Petruşka'da ses yok.

- Mektubu al diyorum; diye sesini biraz yükseltti Goladkin. Bizim daireye götüreceksin. Orada nöbetçi kâtip Vahrameyev'i bulursun; bugün nöbetçi o. Anladın mı?

- Anladım.

Öteki, F:6

81— "Anladım..." Anladım efendim, diyemez misin? Kâtip Vahrameyev'i bulunca dersin ki: "Beyin selamı var, sizden memurların adres defterinden 7. dereceden memur Goladkin'in adresini bulmanızı rica ediyor.

Petruşka bu defa da ses çıkarmadı. Ama Bay Goladkin'e uşağı bir şeye gülümsemiş gibi geldi.

- Anladın mı Pyotr: Nöbetçi memurdan yeni gelen memur Goladkin'in nerede oturduğunu soracaksın.

- Başüstüne efendim.

- Adresi öğrendikten sonra bu mektubu oraya götüreceksin. Anladın mı?

- Evet.

- Orada da... yani mektubu vereceğin bay... yani Bay Goladkin... Ne gülüyorsun hayvan?

— Kim gülüyor?.. Bana ne, niye gülecekmişim?.. Ne üstüme vazife...

— Peki peki, anladık. O bay da sana, benim için, "Efendin nasıl falan?" diye bir şey sorarsa, fazla gevezelik etme:

"Bey iyidir, sizden yazılı cevap bekliyor" dersin; o kadar. Anladın mı?

- Anladım efendim.

- Bey iyi filan dersin... Bir yere gitmeye hazırlanıyor. Sizden yazılı bir cevap bekliyor dersin; anladın mı?

— Anladım. . -Hadi.

Petruşka çıktı.

"Bu hayvanla uğraşmak da dert!.. Gülüyor, açıkça gülüyor. Ama neye gülüyor?.. Başımı belaya soktu bu iş; iyice hırıştık!.. Gene de belli olmaz, her işin sonuna bakmalı."

Yakov Petroviç'in aklı Petruşka'daydı: "Bu namussuz iki saatten önce gelmez; eline fırsat düşmüşken ha babam sürter! Dışarı göndermeye gelmez keratayı. Öf, ne aksilik, ne berbat iş bu!.."

Öykümüzün kahramanı bezgin bir halde, beklemekten başka çaresi olmadığı için, odayı boydan boya dolaşmaya başladı, piposunu birkaç defa doldurup tazeledi. Bir aralık kanepeye uzanarak kitap okumayı denedi, ama yapamadı kalktı, yeniden

82

odayı arşınlamaya koyuldu. Bir şey düşünmek istedi, içi huzursuz olduğundan, bunu da beceremedi. Sonunda böyle eli kolu bağlı durmaktansa, "Petruşka nasıl olsa bir saatten önce gelmez; anahtarı kapıcıya verip ben de dışarı çıkar şu işimizle meşgul olurum..." diye karar verdi, şapkasını aldı, kapıyı kilitleyip çıktı. Kapıcıya anahtarı verirken eline on kapık sıkıştırmayı ihmal etmedi. Zaten şu sıralar cömertliği üstündeydi. İlkın İsmailovski Köprüsü'ne doğru yürüdü; yol yarım saatini aldı. Köprüye vardığı zaman, tanıdık bir evin avlusuna girmekten kendini alamadı.

6. dereceden memur Berendeyev'in pencerelerine baktı: Kırmızı perdeli üç pencereden başka hepsi karanlıktı.

"Olsufi İvanoviçlerin bugün misafirleri yok galiba..." diye düşündü. Avluda biraz oyalandı, bir karar verecek gibi oldu, sonunda vazgeçti. Elini; "Kalsın şimdilik!" gibilerden salladı, tekrar sokağa çıktı. "Zaten buraya gelmem gereksizdi; ne işim vardı? Asıl paçayı sıvayıp öbür meseleyi halletmeliyim."

Bay Goladkin bu sefer dairenin yolunu tuttu. Yol oldukça uzun, sokaklar çamurluydu; lapa lapa kar yağıyordu. Ama Yakov Petroviç'in bir şeye aldıracağı yoktu. Tepeden tırnağa ıslanmış, çamura batmıştı. "Hiçbir şeyin önemi yok, amacıma ulaşayım da..." Büyük resmi binanın karaltısı belirlediği zaman Goladkin birdenbire durdu. "Buraya ne diye geldim?.. Ötekinin adresini öğrenebilirim, o kadar. Ama Petruşka bu işi yapmış, belki eve dönmüştür bile?.. Boşu boşuna vakit kaybediyorum... Zaten üstünde durulmayacak ayrıntılar bunlar; hepsi düzelir! Bari gelmişken Vahrameyev'e uğrayayım! Petruşka gelip beni bulamazsa iyi olmaz. Doğrusu çıkmakla akılsızlık ettim. Can sıkıntısı benimki!"

Öykümüzün kahramanı yaptığı şeyin "akılsızlık" olduğunu itiraf ettikten sonra gerisin geriye Şestilavoçnaya Sokağı'na yollandı. Yorgun argın eve geldiği zaman kapıcıdan, Petruşka'nın hâlâ gelmediğini öğrendi. "Böyle olacağını biliyordum zaten; dedi kendi kendine. Herif kimbilir nerede ziftleniyordur?.. Oysa ki saat 9... Aman Yarabbi, ne aksi gündeyim!"

83 Bay Goladkin söylene söylene kapıyı açtı, mumu yaktıktan sonra soyundu, piposunu doldurdu. Petruşka'yı beklerken biraz uzandı; aç ve yorgundu. Mumun donuk ışığı duvarda titreşiyordu... Bay Goladkin buna baka baka, düşüne düşüne kendinden geçti; sonra taş gibi bir uyku sardı onu. Uyandığı zaman vakit epey geçmişti. Sonuna gelmiş isli bir duman çıkaran mum neredeyse sönecekti... Bay Goladkin birdenbire doğruldu, silkindi ve o anda her şeyi, her şeyi hatırladı. Bölmenin öbür tarafından Petruşka'nın gür horlaması geliyordu. Yakov Petroviç pencereye koştu, dışarıya baktı: Bir tek pencerede ışık yoktu. Küçük üst camı araladı — her taraf derin bir sessizlik içindeydi; şehir ölü bir uykuya dalmıştı... Buna göre saat iki-üç civarında olmalıydı. Yanılmamıştı: Az sonra bölmenin öte yanından duvar saatinin kısık sesi adeta zorlanarak "2"yi vurdu. Bay Goladkin, Petruşka'nın bölmesine koştu.

Epey uğraştıktan sonra uşağı uyandırdı, yatağına oturttu. Tam o sırada dibine gelen mum da söndü. Bay Goladkin yeni bir mumla kibrit bulup yakana kadar beş on dakika oyalandı, sonra yeniden uyumuş olan Petruşka'yı olanca öfkesiyle sarsmaya başladı:

— Köpoğlu köpek, namussuz herif! Uyansana, uyuz... Uyan diyorum sana!..

Yarım saatlik yeni bir uğraşmadan sonra Petruşka'yı uyandırdı, bölmeden dışarı çıkardı ve herifin ayakta duramayacak derecede sarhoş olduğunu gördü. Kan tepesine sıçradı:

- Haylaz, haydut herif!., diye bağırmağa başladı. Mahvettin, öldürdün beni... Canavar!..

Yakov Petroviç, Petruşka'ya verdiği mektubu hatırladı. Ne yapmıştı onu?.. Aslında pişmandı: "Ne diye yazdım şunu! Hep 'Onurum' diye horozlanmalarım! Al sana onurunu, ahmak! Onurmuş..."

Petruşka'ya çullanarak:

- Ne yaptın mektubumu, uğursuz; söyle, kime verdin onu, kaybettin mi yoksa? diye tartaklamaya başladı.

- Kimseye bir şey vermedim... mektup falan da görmedim...; O kadar.

84

Bay Goladkin çıldırarak hale geldi, odanın içinde dört dönüyor, ellerini kıracak gibi sıkıp büküyordu. Birdenbire dolaşmayı bıraktı, uşağı önünde durdu:

- Bana bak Pyotr!.. Dinle beni!

— Dinliyorum.

- Nereye gittin sen? Cevap ver!

- Nereye gideceğim, iyi insanlara gittim... Bana ne...

- Tanrım, sen bana sabır ver! Önce nereye gittin, onu söyle. Daireye gitmedin mi?.. İçkili misin Pyotr, doğruyu söyle.

— Kim, ben mi?.. İçkili miyim?.. Şuradan sağ kalkmayayım eğer safhoşsam... Bir damlacık koymadım ağzıma...

- Canım, içmişsen de ne çıkar... zararı yok... Öyle sordum işte, söz gelişi sordum... Sarhoşsan daha iyi Petruşka, daha iyi... Belki içtiğini unuttun, ama başka şeyler hatırlıyorsun, değil mi? Örneğin kâtip Vahrameyev'e gidip gitmediğin hatırlıyorsun, değil mi?

- Gitmedim... Öyle bir kâtip de yok... Şuradan sağ...

- Peki peki Petruşka, laf olsun diye söyledim. Konuşuyoruz yani... Görüyorsun kızmıyorum sana. Olsun canım: Hava soğuk, rutubetli... bir iki kadehçik parlattınsa ne çıkar! Bugün ben de bir iki kadeh aldım... Açık söyle oğlum, hatırlamaya çalış: Gittin mi kâtip Vahrameyev'e?

— Böyle olunca söyleyeyim bari! Gittim. Şuradan...

— Peki peki, yemin etme Petruşka. Gitmen çok iyi oldu, sağol. Bak görüyorsun, kızmıyorum... Aferin sana.

Yakov Petroviç uşağının omuzunu sıvazlıyor, yüzüne gülüyordu.

- Oldu olacak; doğruyu söyle, kafayı çektin bugün. Şarlatan herif! Çok değil, on kapiklik bir şişecik parlatmışındır, değil mi?.. İyettin canım; bak, kızdığım yok sana, şarlatan!

- Yo, ben, şarlatan değilim!.. Dost insanlara gittim, o kadar. Şarlatan falan değilim, olmadım da - asla!

- Aman Petruşka, şakadan anlamaz mısın? Takılıyorum sana ben! Gönünü almak için; iyi anlamda söyledim bunu. Bazen, biliyorsun Petruşka, "şarlatan, düzenbaz" gibi sözler iltifat olsun diye, dostça şakalaşırken söylenir. Yani adamın açıkgöz,

85 mantara basmazın biri olduğunu anlatmak için... Memnun olanlar çok bundan!.. Ama sen hoşlanmıyorsan dediğin gibi olsun Petruşka. Şimdi bana açıkça, hiçbir şey saklamadan, dostça söyle: Memur Vahrameyev'e gittin mi? Sana istediğim adresi verdi mi?

- Gittim. Adresi de verdi. Çok iyi bir memur, efendi. "Senin bey," dedi "iyi, çok iyi bir adam... Selam söyle beye.

Teşekkür ettiğimi, ona çok saygı duyduğumu söyle. Çünkü öyle iyi adam ki, senin Bay Petruşka, öyle iyi adam ki... Sen de iyi adamsın Petruşka... İşte..."

- Öff... Adres nerde, adresi ver çifit herif!

Bay Goladkin son sözleri duyulur duyulmaz bir sesle söylemeye devam etti:

— Adresi de verdi... Verdi ya...

- Verdi mi? Peki nerede oturuyor o Goladkin, 7. dereceden memur Goladkin?

- Goladkin, dedi kâtip efendi; Şestilavoçnaya Sokağ'ında oturur, sokağa girdin mi sağdaki ilk ev. Merdivenden çık, dördüncü kat. Orada oturur Goladkin.

Sabri tükenen Yakov Petroviç parladı:

— Şarlatan, düzenbaz herif! Benden bahsediyorsun, benim bu! Ben öteki Goladkin'i soruyorum... Başka bir Goladkin var ya, onun adresini istiyorum; yezit!

- Orasını bilmem artık. Bana göre hava hoş. Şuradan...
- Peki mektup, mektup ne oldu?
- Ne mektubu? Mektup falan yoktu; görmedim ben mektubu...
- Mektubumu ne yaptın diyorum, hınzır!
- Verdim. Verdim o mektubu. "Selam söyle," dedi. "İyidir senin bey, selam söyle ona!" dedi.
- Kim söyledi, Goladkin mi?

Petruşka bir an sustu, sonra efendisinin yüzüne bakıp sırttı. Burnundan soluyan Yakov Petroviç:

- Bana bak namussuz, diye başladı. Nedir bana yaptıkların?.. Mahvettin beni, bıçaksız öldürdün, hain!
- Petruşka kesin bir biçimde:

86

- Benden bu kadar beyim. Ötesini siz bilirsiniz,, dedi, bölmesine çekildi.
- Buraya gel haydut! Gelsene diyorum!
- Gelemem. Hem kalmayacağım sizde bundan sonra. İyi insanlara gideceğim. İyi insanlar namusuyla, hilesiz yaşar; bir kişi iki kişi olmaz...

Bay Goladkin üstüne bir kova buzlu su dökülmüş gibi donakaldı. Petruşka devamla:

- Evet efendim, dedi. İkileşmezler, Tann'ya ve namuslu insanlara küfretmezler.
- Sen iyice sarhoşsun sersem! Git yerine, zıbar. Yarın görürsün gününü, diye duyulur duyulmaz bir sesle mırıldandı Yakov Petroviç.

Petruşka bölmesinde bir süre bir şeyler mırıldandı durdu, sonra karyolanın gıcirtısından yattığı anlaşıldı. Yatağında geri-nip uzun uzun esnedikten sonra -deyim yerindeyse- bir masum bebek uykusuna daldı. Bay Goladkin yarı ölü yarı diri bir halde aklından Petruşka'nın duruşunu, imalı sözlerini sıralıyordu. İş gittikçe sarpa sarıyordu. Yakov Petroviç fena halde sarsılmıştı. Gerçi uşağın imaları pek açık değildi ve bir sarhoşun sözlerine önem verilemezdi ama, Yakov Petroviç gene de kuş-kulanmıştı. Sinirli bir titremeyle sarsılıyor, kendi kendine kalayı basıyordu: "Dilini tutup herifi azarlamasaydın olmaz mıydı, koca ahmak! Sarhoştan ne beklenir zaten; gevelediklerinin hepsi yalan, hepsi saçma... Gene de hınzırın dokundurmak istediği bir şey vardı... Neydi acaba?.. Beni de hangi şeytan dürttü de yazdım o mektubu! Saçmalamadan yapamam! Mahvoldum şimdi avanak, paçavraya çevirdiler seni... Gene de 'Onurum... Onurum...' diye horozlanıyorsun. Evet, kurtar şimdi onurunu kaçık!"

Kanepenin bir köşesine büzülmüş, hem bunları içinden söylüyor, hem üzüntü, kuşku içinde tir tir titriyordu. Dalgın bakışı bir aralık masaya gitti, orada gördüğü bir nesneye takıldı. Bunun bir hayal, sadece göz ve akıl aldanması olduğundan korkarak elini merakla, çekinerek uzattı. Hayır, ne hayal, ne de görüş yanılması, gerçek bir mektuptu bu; zarflı, adına yazılmış bir

87mektup! Bay Goladkin mektubu kaparcasına aldı; kalbi çatlayacak gibi atıyordu. "Bizim aptal getirmiş besbelli...! Getirdikten sonra da sarhoş kafasıyla unutuverdi... Yüzde yüz öyle oldu!" diye düşündü.

- Mektup genç memur Vahrameyev'dendi. Vahrameyev, Goladkin'in hem meslektaşı, hem iyi arkadaşıydı. "Böyle olacağını önceden kestirmiştim..." dedi Goladkin. "Mektubunda ne olduğunu aşağı yukarı biliyorum."

Zarflı yırttı, okumaya başladı:

"Sayın Bayım Yakov Petroviç:

Uşağınız konuşamayacak kadar sarhoş olduğu için cevabımı yazılı olarak sunmayı daha uygun buldum. Her şeyden önce size haber vereyim ki, malum kişiye gönderdiğiniz mektubu isteğiniz üzerine elimle ulaştıracağım. Tanıdığınız ve bugün candan arkadaşım olan adamın şerefine haksız yere lekelemem için adını yazmıyorum. Bu saygıdeğer kişi bizimle birlikte Karolina İvanovna'nın pansiyonunda, siz oradayken Tambov eyaletinden gelen piyade subayının kaldığı odada oturuyor. Bununla beraber, aradığınız kişiyle yalnız evinde değil, şerefli ve temiz yürekli dostlar arasında her zaman rastlayabilirsiniz. (Yazık ki bazı kimseler onlara hiç benzemiyorlar!..) Bu sebeple sizinle ilişkilerimizi kesmek zorundayım, sayın Yakov Petroviç. Dostça görüşmelerimize, eski arkadaşlığımızı sürdürmeye artık imkân kalmamıştır. Bunun için size bütün açıklığıyla yazdığım bu mektubu alırsanız, derin saygı duy- . düğüm Karolina İvanovna'da beraber oturduğumuz sırada, 7 ay önce benden satın alıp henüz parasını vermediğiniz Avrupa malı usturadan borcunuz iki gümüş rubleyi göndermenizi rica ederim. Bu şekilde hareket etmemin sebebi, değerli kimselerden duyduğuma göre, bugün şerefinizi ve temiz adınızı lekelemiş olmanızdır. Artık siz, ruh ve ahlakı temiz olan kimseler için tehlikeli bir hal almışsınız. Doğruluktan ayrılan kişilerin sözlerine inanıp güvenmeye imkân olmadığını siz de bilirsiniz.

Bu mektupla ayrıca, bazı kimseler tarafından ve onlar adına, Karolina İvanovna'yı savunmak istiyorum. Karolina İvanovna bugüne bugün halinde hiçbir kötülük görülmemiş, namuslu bir kadındır. Yabancı olup ve genç sayılmamakla beraber iyi bir aile kızıdır. Erdemli, kabiliyetli insanlar her yerde ve her zaman bulu-

88

nur... Neyse, zamanı gelince, şimdiye dek öğrendiğiniz bazı şeyleri öğreneceksiniz elbet. Oysa ki değerli kimselerin inanılır sözlerine göre, hakkınızda anlatılanlar başkentin bir ucundan öbür ucuna kadar yayılmış artık... Sizin de bunları duymanız gerekirdi beyefendi. Mektubumu bitirirken size haber vereyim ki, demin sözünü ettiğim ve bazı nazik sebeplerden ötürü adını yazmadığım değerli kişiyi, tabiatça sevimli, neşeli ve cana yakın olduğu için hepimiz çok sevdik. Görevinde gösterdiği başarılar da ona akıllı başında, ağırbaşlı bütün daire arkadaşlarının saygısını kazandırdı. Sözüne ve arkadaşlığına sadık; yüzünüze karşı dost görünüp arkanızdan kuyu kazan bazı kimseler gibi değildir... Her şeye rağmen saygılarımla.

N. Vahrameyev"

"Not: Uşağınızı kovmanızı salık veririm. Herhalde epey üzüyor sizi. Yerine, bundan önce bizde çalışıp şimdi işsiz kalan, Tevstafi'yi alın. Şimdiki uşağınız hem sarhoşun, hem hırsızın biridir... Daha geçen hafta Karolina Ivanovna'ya, normal fiyattan aşağı bir funt1 şeker satmıştı. Bence bu şekeri sizden çalarak biriktirmiştir... İyiliğinizi düşünerek yazıyorum bunu. Oysa ki, bazı kimseler herkese en çok da namuslu ve iyi kalpli insanlara kötülük etmekten, onları aldatmaktan, sırf kıskançlıktan onlara erişemedikleri için arkasından atıp tutmaktan ve iftira etmekten hiç kaçınmıyorlar!

N.V."

Bay Goladkin, Vahrameyev'in mektubunu okuduktan sonra oturduğu yerde uzun zaman hareketsiz kaldı. İki gündür çevresini saran esrarlı sis perdesi arasından yeni bir ışık sızmaya başlamıştı. Yavaş yavaş akli başına geliyordu. Yerinden doğruldu, odada biraz dolaşarak açılmak, karmakarışık düşünceleri bir araya toplayıp belirli bir noktada birleştirmek, durumunu incelemek istiyordu. Ama ayağa kalkar kalkmaz sonsuz bir halsizlik duydu, yeniden kanepeye çöktü.

- Gerçi böyle olacağını önceden de tahmin etmişim; gene de Vahrameyev'in yazdığının çoğunu, içindeki imalı sözlerin

(l)Funt; bir pound=453 gramdır.

89L

açık anlamını kavrayamadım doğrusu. Anlam belki açık ama, maksadı ne acaba... Açık, dobra dobra söylese: "Şu, şu; bu, budur... diye. Şöyle olmalı, böyle yapmalıydın falan filan..." Ben de ona göre hareket ederdim. Şekil, yani meseleye verdiği şekil hoş değil. Ah, yarına kavuşsam da bütün bunları kökünden hal-letsem! Ne yapmam gerektiğini biliyorum artık. Diyeceğim ki, "Peki uzlaşmaya, falan filana razıyım, yalnız şerefime dokunulmasına gelemem!" Ötekine gelince... O da, yani 'malum.kişi', o uğursuz yaratık nereden çıktı, nasıl karıştı bu işe? Ah, hele yarın olsun da!..

Bay Goladkin iç çekti, başını salladı:

• - Yarın olsun; onlar da o zamana kadar beni tefe korlar ya... Arkamdan çalışıyorlar... öyle bir düşmanlık ki!.. Benim için şimdi en önemlisi, vakit kaybetmemek, ilkin Vahrameyev'e bir mektup yazmalıyım. "Şöyle bir meselemiz var; şuna şuna razıyım vs..." demeliyim. Mektubu sabah olur olmaz yollarım. Artık ben de erkekçe davranacağım bundan sonra. Harekete geçip o sorunu alt edeceğim, aksi halde onlar beni silip süpürecek. Bay Goladkin yeniden kaleme sarıldı:

"Sayın Bayım Nestor İgnatyeviç;

Hakaret dolu mektubunuzu acı bir hayretle okudum. Çünkü 'Bazı doğru yoldan ayrılmış, sahte iyi niyetle hareket eden' kimselerin benden başkası olmadığı apaçıktır. Şerefimi, temiz adımları ve huzurumu yok etmek için ortaya atılan iftiranın nasıl dal budak saldırdım üzüldüm. Bunun en acı, insana en çok dokunan yanı -namuslu, gerçek bir soylu ruh ve düşünceye, özellikle dürüst, mert karaktere sahip kimselerin muzır bir mikroptan etkilenmeleridir. Yazık ki, zamanımızda üreyen ahlaktan yoksun bu mikropların sokulmadıkları köşe bucak kalmadı!

Sözü edilen iki gümüş ruble borcumu tam olarak geri vermeyi kutsal bir ödev biliyorum.

Malum bir kişiyle ilgili imalarınıza gelince; bu kişinin niyetlerini, çeşitli hesaplarıyla planlarını o kadar çapraşık buldum ki, açıkça söylüyorum size, çözemedim... Her ne hal ise, bundan sonra ben de dürüst düşüncelerimi ve namuslu adımları sürülen lekelerden koruyacağım beyefendi. Durum ne olursa olsun, malum kişiyle,

90

onun seviyesine inerek görüşmeye karar verdim. Bu gibi hallerde yazışma yerine karşılıklı görüşmeyi çok daha faydalı buluyorum. Karşılıklı iyi niyete dayanan bir barışmaya hazır olduğumu da ayrıca belirteyim. Bu konuda anlaşmak üzere buluşma yeriyse zamanını bana lütfen bildirmenizi rica ederim.

Mektubunuzda, size güya ettiğim hakaretlere eski dostluğumuza ihanet edişime, aleyhinizde atıp tutmama dair imalı ve iğneli sözlerinize çok kırıldım beyefendi. Bütün bu anlaşmazlığı iğrenç bir iftiraya, kıskançlığa ve haklı olarak baş düşmanlarım saydığım kişilerin kötülüğüne veriyorum. Ama suçluluğun en büyük gücünün suçsuzluğun ta kendisi olduğunu; arsızlıkla küstahlığın ve bazı kişilerin içli-dışlılığının sonunda herkesçe kötümseceğini, bu kişilerin sonunda kendi oyunlarına geleceğini bilmeleri gerek.

Sizden son bir ricam daha var beyefendi. Şu "malum kişilere", başkalarının muhitine sokulup yerlerine geçmek garip ve normal olmayan hevesleriyle çabalarının sadece hayret, tiksinti ve acımayla karşılanacağını söyleyin.

Böylelerini ancak tımarhane paklar. Kaldı ki, hareket şekilleri kanuna aykırıdır: Herkesin kendi kaderi, kendi yeriyse yetinmesi gerekir. Her şeyin bir sınırı var: Ya- pılan sadece bir şakaysa yakışsız, hatta ahlaka uygun olmayan bir şakadır. Benim bu konuda düşüncelerim namus ve ahlaka dayanır.

Saygılarımı bildirmekte şeref duyarım, beyefendi.

Y. Goladkin."

O

Sabaha kadar sağa sola döne döne, ikide bir inleyerek yerinden fırladı durdu. Daldığı sırada garip, sıkıntılı düşler görüyor, eskilere ait birtakım hatıralar, tatsız karabasanlar arasında bocalıyordu. Zaman zaman karanlık, esrarlı bir boşlukta haşın, soğuk bakışlı Andrey Filipoviç'in yüzü beliriyor; Goladkin, amirinin soğuk bir nezaketle onu azarladığını duyar gibi oluyordu... O da, düşmanlarının kötülerdikleri gibi olmadığını; birçok erdem ve özellik sahibi

olduğunu anlatmak için Andrey Filipo-viç'e sokulmaya çabılıyor ama, "malum kişi" yerden bitmiş gibi karşısına çıkıyor, her zamanki arsızlığıyla bütün planlarını bozuyordu. Yüzüne karşı alay ediyor, adım, şerefini yerin dibine batırıyor; işyerinde de, toplum hayatında da Yakov Petroviç'in 91yerini alıyordu... Birdenbire dairede o adamdan yediği fiske hatırına geliyordu... Bunu neden karşılıksız bıraktığını düşünürken kafasındaki düşünceler dağılıyor, başka konulara atlıyordu. İrili-ufaklı, gördüğü-duyduğu veya kendisinin yaptığı alçaklıklar şekilleniyordu. Bunların çoğu zaman kötülük olsun diye yapmazdı: Bazen birisini kırmamak için, başka sefer aczinden, yahut... şeyden... (Bay Goladkin bu şeyin ne olduğunu çok iyi bilirdi ya!) O anda, uykuda bile kızarıyor, kızarmamak için kendisiyle mücadele ediyor, "Evet, o gün daha iradeli hareket etmeliydim..." diye mırıldanıyordu. Sonra omuz silkerek, "Adam sen de!.. İrade de neymiş..." diye bu fasih böylece kapatıyordu. Ama Bay Goladkin'in en çok sinirine dokunan, vicdaniyla has-bihal anlarında ahlak düşüklüğü ve adiliği hakkında en ufak şüphe bırakmayan "malum kişi"nin hemen ortaya çıkivermesiy-di. Kendine has pis bir sırtıyla, "İrade mi?.. Sende ve bende irade ne gezer Yakov Petrovich." diye kıs kıs gülüyordu. Bay Goladkin düşlerinden birinde kendini çok kibar, nükteleri ile tanınmış kişilerin çevresinde görüyordu... O da konuşmasındaki incelik ve nezaketiyle toplumun dikkatini çekmiş, beğendirmişti kendini. Hatta orada bulunan düşmanlarından birkaçı ona ısınmış, güleryüz göstermeye başlamışlardı. Bir ara ev sahibinin misafirlerden birine onu övdüğünü duymuştu... İşte tam o sırada canavar ruhlu mahut kişi, yani öteki Goladkin çıkıyor, gelişle büyük Goladkin'in bütün başarıları "sıfıra iniyordu. Ayrıca, gerçek Goladkin'in sahte, kendisinin asıl olduğunu ilan ediyor; bizim Goladkin'in görüldüğü gibi olmadığını, yüksek toplulukta barınamayacak derecede adi bir adam olduğunu herkese yayıyordu. Hem öyle çabuk, kaş-göz arasında yapıyordu bunu ki, büyük Goladkin ağzını açıp kendini savunacak fırsat bulamıyordu. Etraf düzenbaz Go-ladkin'den yana çıkıyor, gerçek Goladkin'e sırt çeviriyordu. İkiyüzlü, yılan ruhlu adamın etkisinden kurtulan tek kişi yoktu. O, topluluğun en sönük, en silik kimselerine bile sırnaşıp yüzlerine gülmesini, hoş görünmesini biliyor, baygın, tütsülü sözlerle herkesi büyülüyordu. Kimsede karşı gelecek hal yoktu; sadece tütsünün dumanını yutanlar gözleri kızarana kadar hapsiyor,

92

hapsiyorlardı ve herkes memnundu!.. Bütün bunlar şaşırtıcı bir çabuklukla oluyor, sahte Goladkin bir büyücüye yakışır hız ve çabuklukla hareket ediyordu. Birisiyle sohbet ederken adamı kendisine ısındırdığı anda bir başkasına sokulup kırılmaya başlıyordu. Oradan, iltifatlı bir gülümseme sağladıktan sonra küt, kaba bacaklarını oynata oynata üçüncüsüne gidiyor, onunla can-ciğer kuzu sarması oluyor, oradan başkalarına sokuluyor; bakıyorsunuz - herkesi büyülemiş... Hicivlerini, kibarlığını gerçek Bay Goladkin'den çok daha parlak buluyorlar ve temiz kalpli iyi niyeti gerçek Goladkin'i aralarından kovuyorlar... Bin dert içinde kıvranan Bay Goladkin sokağa fırlayıp bu sefer Ek-selans'a ya da Andrey Filipoviç'e başvurup hakkını aramak istiyor ama, sokaktaki arabacılar bile onu arabalarına bindirmiyorlar: "Olmaz beyefendi, tıpatıp aynı iki insanı bindirmeyiz. İyi, namuslu bir insan çift olmaz, ikilenmez!.."

Namusun ta kendisi bizim Goladkin utancından ezilerek kimsenin yüzüne bakamıyor, arabacıların ve onlarla birlik olan Petruşka'nın haklı olduklarını kabul ediyor; çünkü ahlaksız öteki Goladkin oraya da yetişmiş. Yerli yersiz övündüğü, aslında bir nebeciği olmayan asaletten pek uzak birtakım hareketler yaparken gerçek Goladkin yeni talihsizliğine boyun eğiyor; zaten elinden kaçmaktan başka şey gelmiyor ki! Artık hepsi birdi onun için, mahvolmuş bir adamdı... Kaldırımından alabildiğine koşarken her ayak vuruşundan sonra yerin altından öteki Goladkin'in küçük eşleri, onun gibi ahlaksız, onun gibi iğrenç, yapışkan fırlayıveriyor, fırladıkça birbirlerinin arkasına takılıyorlar... Sonra büyük Goladkin'in peşinde bir kaz sürüsü gibi, badi badi geliyorlar. Öylesine çoğalmış ki zavallı Bay Goladkin, adım atamıyor; koca şehri doldurmuşlar mini mini Golad-kin'ler! Bunda toplum için bir tehlike sezen bir polis birkaçını yaka paça yakalayıp en yakın nöbetçi kulübesine tikiyor ama, başa çıkacak gibi değil! Yakov Petroviç soğuk terler dökerek bu kâbustan uyandığı zaman, gerçeğin korkusunun düştükenden pek farklı olmadığını hatırladı, buz kesildi. Azap içindeydi, kalbi bıçakla oyuluyor gibi ağrıyordu. Sonunda dayanamadı. "Yapamam artık" diye ba-

93

Lğırdı, kararlı bir şekilde yatağında doğruldu; tamamen uyanmıştı bu sefer.

Vakit epey ilerlemişe benziyordu. Odada olağanüstü bir aydınlık vardı: Buz tutmuş pencere camlarından giren kuvvetli güneş ışığı odayı alabildiğine aydınlatıyordu. Yakov Petroviç şaşırdı, odası ancak öğle saatlerinde güneş görürdü. Güneş yolunu şaşırp ona bir oyun mu yapmıştı?.. Şaşkınlığı üstünden geçmeden dışardan duvar saatinin kısık, hırıltılı sesini duydu, oldukça merakla saatin vuruşlarını saymaya hazırlandı. Ama saat topu topu bir defa vurdu. Yakov Petroviç'in merakı telaş halini aldı. Yataktan fırladığı gibi dışarı koştu: Evet, yanlış duymamıştı, saat tam öğleden sonra birdi!

Bay Goladkin, Petruşka'nın bölmesine baktı. Petruşka'nın yerinde yeller esiyordu; yatağı boştu, hatta toplanmıştı. —Kundurasının odada olmayışı da kendisinin çıktığını kesinlikle gösteriyordu.

Yakov Petroviç kapıya koştu: Kapı örtülüydü. Heyecandan titreyerek, "Bu herif de nereye gitti?.. Nereye gitti acaba?.." diye birkaç defa mırıldandı. Vahremeyev'e yazdığı mektup, tahmin ettiği gibi masada yoktu, Petruşka da odasında değildi ve saat birdi. Goladkin düşünmeye başladı: Vahremeyev'in mektubunda bazı yeni, dikkate değer noktalar buldu. İlk bakışta pek açık olmayan bu noktalar, şimdi olduğu gibi anlaşılıyordu. Hatta Petruşka'nın meselesi de vardı içinde: Uşağa para yedirmişlerdi besbelli... Evet evet, yüzde yüz Öyleydi!

- Demek başlangıç noktası buymuş!., diye bağırdı Goladkin. Alnına bir fiske vurdu, .gözleri iri iri açıldı. - Demek bütün şeytanlık o pinti Alman karısının yuvasından geliyor! Beni İs-mailovski Köprüsü'ndekilere karşı kışkırtmakla bir çeşit savaş hilesi yaptılar... Namussuz cadı öteden beri içimi bulandırıyor-du; saman altından su yürüten cinsten çünkü... (Meseleye bu yönden bakılırsa, durum öyle.) Şu teresin çıkıvermesindeki esrar da anlaşıldı, hepsi aynı zincirin halkaları... Onu kimbilir ne zamandır hazırlamışlar, ortaya çıkarmak için fırsat kolluyorlardı. Hepsi çorap söküğü gibi anlaşılıyor... İsalet; daha vakit var!

94

Fakat saatin ikiye yaklaştığını gören Bay Goladkin birdenbire telaşlandı: "Aman bu açık gözler benden önce davranma-sınlar!.. Yo, harekete geçmeliyim artık!"

Bay Goladkin çabucak giyindi, bir mektup daha döşendi:

"Sayın Bay Goladkin!

Ya siz ya ben; ikimiz bir arada olamayız. Bunun için ikimiz olmak veya öyle görünmek gibi acayip, gülünç hem de gerçekleşmesine imkân olmayan arzunuzdan vazgeçin. Hiçbir sonuç alamazsınız; yenilir, üstelik rezil olursunuz! İyiliğiniz için söylüyorum: Yolumdan çekiliniz. Aksi halde ben de çok kesin başka kararlar almaktan çekinmeyeceğim. Bunu böylece bilin... Kalemimi bırakıp cevabınızı bekliyorum. Şimdilik sizin ve silahınızın hizmetinde olan

Y.Goladkin"

Yakov Petroviç mektubu bitirdikten sonra heyecanla ellerini ovuşturdu. Sonra kapıyı kendi anahtarıyla kilitleyerek sokağa çıktı, dairenin yolunu tuttu. Ama saat iki buçuk olduğu için içeri girmedi. Kapıdan dönmek üzereyken görünüşte önemsiz bir olay Bay Goladkin'i kararından vazgeçirdi. Sokağın köşesinde, binaya doğru soluk soluğa, yüzü kıpkırmızı bir adamın koştuğunu gördü. Gelen, bir fare sessizliğiyle kapıdan içeriye süzüldü: Bu, yazıcı Ostafyev'di. Goladkin'in çok iyi tanıdığı, sırası gelince on kapiklik bir bahşiş karşılığında epey işler beceren adamcağızdı. Ostafyev'in zayıf damarını bilen Goladkin, malum ihtiyacını sağlamak için, sık sık yaptığı gibi, bu defa da görevinden kaçamak yaptığını anladı. Parayı görünce dayanamayacağını biliyordu, hemen harekete geçti. Ostafyev'in arkasından içeri girdi, yazıcıyı esrarlı bir tavırla kocaman bir sac sobanın arkasına çekti. Karşılıklı durdular.

- Eh, ne var ne yok azizim? diye başladı Bay Goladkin. Neyi sorduğumu anladın tabii.

95

— Anladım efendim! Allah ömürler versin beyefendi.

— İyi canım, iyi. Ben seni memnun ederim... Ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi?

— Ne buyurdunuz efendim? Ostafyev geniş geniş açtığı ağzını eliyle örttü.

— Şey canım... Ben şey yani... Aklına bir şey gelmesin ama! Ben sadece Andrey Filipoviç'in burada olup olmadığını öğrenmek istiyorum, o kadar...

- Burada efendim.

— Başka memurlar?

- Hepsi burada; her şey gerektiği gibi.

— Ekselans?..

— Onlar da. Makamlarında.

Yazıcı fazlaca açılan ağzını bir daha eliyle örttü, bön bir bakışla Goladkin'i süzdü. Bay Goladkin bu bakışı gerektiğinden fazla dikkatli buldu.

— Kalemde olağanüstü bir şey var mı?

- Hayır efendim, yok bir şey...

- Şey, benim için... yani oradakilere demek istiyorum... Ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi?

Yazıcı boynunu oynattı:

- Henüz bir şey yok efendim; dedi, yeniden eliyle ağzını örttü ve Goladkin'e bir kere daha tuhaf tuhaf baktı.

Yakov Petroviç de gözlerini ona dikmiş bakıyordu, gizli düşüncelerini yüzünden okumak ister gibi bir hali vardı.

İçinde bir şeyler olduğuna dair bir his vardı, çünkü yazıcı Ostafyev'in hali gittikçe başkalaşıyordu: Deminki saygılı hazır ol durumunda değildi artık, serbest, hatta küstahça bakıyordu. "Hakkı yok değil ya - ona göre neyim ki!.." diye düşündü Goladkin. "Hem ötekiler yüzde yüz beslemişler onu; onun için herif hemen meyhaneye doğruldu... Ben de deneyim." Bay Goladkin on kapikliklerin sırası geldiğini anladı.

— Al oğlum.

— Sağolun; Allah ömürler versin beyim!

- Bir şey değil... Daha da vereceğim.

- Eksik olmayın beyefendi.

96

- Daha da fazla vereceğim, diyorum. İş bitince bunun kadar daha alırsın. Anladın mı?

Yazıcı ses çıkarmadan gene hazır ola geçti; Goladkin'in gözlerinin içine bakıyordu.

- Şimdi söyle, neler konuşuyorlar hakkımda?

- Galiba henüz... yani şimdilik yeni bir şey yok beyim.

Ostafyev ağır ağır, duraklayarak konuşuyordu. Bay Goladkin gibi o da esrarlı bir tavır takındı. Kaşlarını oynatıyor, gözlerini devirip bakışını karşısındakinden kaçırarak konuşuyordu. Kısaca, aldığıyla vadedileni hak etmek için bir falso yapmamaya çalışıyordu.

- Yeni bir haber falan yok mu? •

— Henüz yok beyim.

- Bana bak... Şey... belki sonra bir şey belli olur, ne dersin?

— Olur herhalde...

"Kötü..." diye düşündü Yakov Petroviç; bir daha cebine davrandı:

- Bana bak oğlum, al şunu... harcarsın...

— Çok teşekkür ederim, sağolun beyefendi.

- Dün akşam Vahremeyev geldi mi buraya?

— Geldi efendim.

- Başka gelen olmadı mı?.. İyice düşün.

Yazıcı bir an kafasını zorladı ama, işe yarar bir şey hatırla-yamadı.

- Yo, kimse gelmedi efendim.

- Himm... (Bir sessizlik oldu) Beni dinle kardeşim: Al şu parayı da ne biliyorsan anlat hepsini...

— Başüstüne.

Ostafyev, Goladkin'in karşısında bir kuzu usluluğuyla duruyordu. Yakov Petroviç sorguya geçti:

- Her şeyden önce, bana ötekinin buradaki durumunu anlat.

Yazıcı gözlerini Bay Goladkin'e dikti: Kimden bahsettiğini anlamamıştı. Kaçamaklı konuşmaya karar verdi:

— Zararı yok... İyidir... dedi.

Öteki, F:7

97- Nasıl yani?

- Öyle işte.

Ostafyev gene anlamlı bir şekilde kaşlarını oynattı. Canı sıkılmaya başladı, ne söyleyeceğini bilemiyordu. "İş kötü..." diye düşündü Goladkin.

— Vahremeyev'le araları nasıl?

- Hep öyle... eskisi gibi...

- İyice düşün, durumlarında bir değişiklik var mı acaba?

- Şey... var galiba...

- Ne gibi?

Ostafyev elini bir karış açılan ağzına götürerek bir şey söylemedi. Goladkin sorularına devam etti:

— Bana oradan mektup falan yok mu?

- Kapıcı Miheyev bu sabah Vahremeyev'in evine, yani Alman karısına gitmiş. İsterseniz varıp sorayım?

- Evet, lütfen sor kardeşim! Sor, ne olursun!.. Ama şey... aklına bir şey gelmesin... Ben yani laf olsun diye... Hem oraya gitmişken; belki bana arkamdan bir şeyler hazırlıyor bunlar... Bunu da soruştur e mi? Ötekinin durumu nasıl? Senden istediğim bu kadar işte. El altından öğreniver, ben de seni memnun ederim.

— Başüstüne beyim. Şey... Bugün masanıza İvan Semyonoviç oturdu.

— İvan Semyonoviç mi?.. Öyle mi!.. Ne diyorsun!

— Evet. Andrey Filipoviç'in emriyle...

— Ne diyorsun!.. Neden acaba?.. Bak, bunu da öğren kardeşim, Allah rızası için öğren! Yani her şeyi öğren, her şeyi!.. Ben altında kalmam biliyorsun. Ama sakın aklına bir şey gelmesin...

— Peki efendim, başüstüne. Hemen gidiyorum... Yalnız biraz yukarı, kaleme çıkayım. Siz gitmeyecek misiniz?

- Hayır. Ben sadece... şey... öyle, geçerken uğradım: Ne var ne yok bakayım dedim... Seni ayrıca memnun ederim oğlum.

- Sağolun beyim.

98

Yazıcı çevik, gayretli görünmeye çalışarak merdivenden hızla tırmanmaya başladı; Bay Goladkin antrede kaldı.

"Kötü" dedi kendi kendine. "Pek kötü... İşimiz iyice sarpa sardı... Sonu ne olacak bunun? Şu sarhoşun imalı sözleri de düşündürüyor beni: Kimin yumurtlaması bu?.. Hah, kimden çıktığım anladım! Zaten anlamayacak ne var: Her şeyi öğrenmişler, sandalyeme başkasını oturtmuşlar. Besbelli her şeyi öğrenmişler ki Andrey Filipoviç yerimi İvan Semyonoviç'e vermiş... Vahremeyev'in parmağı var bu işte! Daha doğrusu Vahremeyev'in değil, aptalın biridir o; onun hesabına ötekiler çalıştılar, uğursuz düzenbazı doldurdular. Gözü bozuk Alman karısı da fitledi!.. Zaten bu işin alelade bir kocakarı dedikodusundan çıkmadığı, gizli bir dolabın döndüğünü önceden de sezmiştim, hatta Dr. Kristyan İvanoviç'e de söylemiştim. "Birisini manevi anlamda katledecekler" dedim ona. Karolina İvanovna'ya mal bulmuş gibi sarıldılar bunlar... Doğrusu ustaca tertiplenmiş bir dolap. Ama Vahremeyev'in değil, bir numaralı bir ustanın parmağı var bu işte bayım! Perde altında kimin çalıştığını biliyorum: Şarlatan, isim hırsız çeviriyor dolabı... Yüksek muhitte sağladığı başarılar da hep madrabazlığından... Bir de burada, dairedeki durumu öğrenebilsem... İvan Semyonoviç'i yerime almalarını pek anlayamadım; işe yarayacak başka kimse yokmuş gibi!.. Hoş beni yerimden oynattıktan sonra kimi alsalar vızgelir... Yalnız şu İvan Semyonoviç öteden beri midemi bulandırıyor;

pis, rezil, moruğun biri! Faizle para veriyormuş, hem bir Yahudi gibi de yüksek faiz almış... Evet, hep bizim ayının marifeti. Ayı bu işe de burnunu soktu. İsmailovski Köprüsü'ndeki olaydan sonra başladı bu."

Yakov Petroviç ekşi limon yemiş gibi yüzünü buruşturdu; hatırladığı şey pek tatsızdı besbelli. Sonra, "Ne yapalım!" diye iç geçti. Aklım hep o işe takılıyor... Şu Ostafyev de nerede kaldı? Ya bir yere takılmış, ya da birisi alıkoymuştur... Ama ben de onların hakkından gelirim. Ostafyev'e on kapık verdim mi, kulun kölen olur!.. Yalnız onların da herifi ayartmış olmaları mümkün: Belki de şimdi iki yana çalışıyor. Zaten suratında meymenet yok... Bu kadar sıkıştırdığım halde bir türlü ağzın-

99dan bir şey alamadım: "Yok bir şey, Allah ömürler versin beyim L" başka laf yok.

Birdenbire ayak sesi duyuldu, Bay Goladkin toparlandı, so-, banın arkasına seyirtti. Birisi merdivenden inip sokağa çıktı. "Bu saatte kim olabilir ki?" diye düşündü Yakov Petroviç. Bir dakika sonra bir inen daha oldu. Bay Goladkin bu sefer merakını yenemedi, sobanın arkasından burnunun ucunu usulca çıkardı ama hemen, birisi burnuna iğne batırmış gibi geri kaçtı. Bu defa gelen tanıdığımız biri, yani şarlatan, entrikacı, ahlaksız öteki Goladkin'di! Her zamanki gibi ufak ufak adımlarla, ayaklarını yere sürterek, çifte atar gibi yürüyordu. "Alçak kerata!" diye homurdandı Yakov Petroviç.

Alçak keratanın koltuğunda Ekselans'ın büyük yeşil evrak çantası vardı. Çantayı gören Bay Goladkin kıpkırmızı kesildi, sobanın arkasında dertop oldu, acı bir alayla, "Özel görevle..." diye düşündü.

Küçük Goladkin büyüğünü görmeden önünden hızla geçti, sokağa çıktı. Biraz sonra, inenin adım sesinden bir yazıcı olduğunu anlayan Yakov Petroviç barınağında kıpırdandı, rahat bir nefes aldı. Evet, gelen bir yazıcıydı, ama Ostafyev değil, Pisa-renko idi. Bay Goladkin birdenbire şaşırıp ve memnun olmadı. "Sırrımıza -başkasını ne diye karıştırıyor ahmak! Cahil herifler başkasının sırrının kutsallığını anlamazlar ki!.." Pisarenko'ya döndü:

— Hayrola oğlum, kim yolladı seni?

— Şey efendim... Size haber iletmeye geldim: Henüz yeni bir şey yokmuş.

— Ostafyev nerede?

- Gelemez o beyefendi, Ekselans tam iki defa şubemize geldiler. Benim de işim var ama...

- • Eksik olma canım, sağol. (Goladkin'in sesi yumuşadı) Yalnız şunu söyle bana...

- Vallahi vaktim yok beyim. Her an çağırıyorlar... yazıcıyım malum... Arzu ederseniz şuracıkta az daha bekleyin. İşinizle ilgili bir şey duyarsak gelip haber veririz.

— Azıcık dur oğlum, bir şey soracağım!

100

- Kusura bakmayın beyim, hiç vaktim yok.

Pisarenko bir yandan ceketinin eteğini Bay Goladkin'in elinden kurtarmaya çalışıyor, bir yandan da ona laf anlatmaya uğraşıyordu:

- Duramam beyim, mümkün değil. Siz burada bekleyin,

bir şey olursa bildiririz.

- Peki canım, peki. Sen yalnız şu mektubu al; ben seni memnun ederim.

— Başüstüne efendim.

- Mektubu Bay Goladkin'e verirsin; anladın mı?

- Goladkin mi?..

- Evet canım, Bay Goladkin'e vereceksin.

- Peki efendim, işlerimi bitirince yaparım... Siz şimdilik burada durun. Kimse görmez sizi burada...

- Aa, ne demek yani?.. Sakın ha aklına bir şey gelmesin. Ben şey... saklandığımdan durmuyorum burada... Hem kalmayacağım burada, şu sokakta bir kahve var, gidip orada bekleyeceğim. Sen de yeni bir şey olursa bana haber getirirsin, olmaz mı?

- Peki efendim. Anladım. İzin verin de...

Bay Goladkin, elinden kurtulan Pisarenko'ya bir daha:

- Seni memnun ederim oğlum; bir haber alır almaz gel! diye tekrarladı, sobanın arkasından usulca çıktı. Yazıcının arka; sından bakarken:

— Köpoğlu, meseleyi öğrendikten sonra hemen saygısızlaş-tı, diye söylendi. Bunda bir iş var: İlk efendi efendi konuştu, duruşu da ona göre idi. Sonra birden... Ama belki gerçekten acele bir işi vardı adamcağızın?.. Bu saatte yazıcılarımızın hepsi ayaktadır, Ekselans ikide bir şubemizi dolaşır... Şimdi de iki defa uğramış; neden acaba? Amaan, bana ne!.. Öyle ya, bana ne... Ama gene de...

Bay Goladkin kapiya doğru yürürken binanın peronunun önünde Ekselans'ın arabası cakalı cakalı durdu. Goladkin toparlanmaya vakit bulamadan arabadan birisi atladi. Gelen, on dakika önce daireden çıkan öteki Goladkin'den başkası değildi. Yakov Petroviç, genel müdürün evinin daireden iki adımlık

101yerde olduğunu hatırladı. "Özel görevle gitmiş besbelli..." dedi kendi kendine. Öteki, arabadan yeşil çantayla birkaç dosya alarak arabacıya bir şeyler söyledi, giriş kapısını açtı. Büyük Go-ladkin'i görmemiş gibi kapıyı üstüne çarparak koşar adımlarla yukarı çıktı. Yakov Petroviç arkasından bakakaldı: "Şuna bakın, şuna!.. Kötü... Kötü gidiyor işimiz..."

Öykümüzün kahramanı birkaç saniye hareketsizce durdu. Sonra kararlı bir halde hain dostunun peşinden merdivenleri çıkmaya başladı. Basamakları ikişer ikişer atlarken kalbi kopacak gibi çarpıyor, vücudu sarsılırcasına

titriyordu. Paltosuyla şapkasını vestiyere bırakırken: "Ok yaydan çıktık!.." diyordu kendi kendine. "Hem bu kadar çekinmemeye sebep yok!"

Kalem odasına girdiği zaman hava iyice kararmıştı. Andrey Filipoviç'le Anton Antonoviç, müdürün odasındaydı, müdür de öteki memurların söylediklerine göre, Ekselans'la gitmeye hazırlanıyordu. Amirlerin bu durumu, iş saatlerinin sona ermesi, bazılarının, özellikle genç memurların ekmeğine yağ sürmüştü. Gruplar halinde gevezelik ediyor, hatta en toyları, yani ufak dereceli olanlar odadaki gürültüden faydalanarak bir köşede "yazı tura" oynuyorlardı. Bay Goladkin kalemde en iyi geçindiği birkaç meslektaşına yaklaştı, selam vererek hatırlarını sordu. Nedense o anda içinden oradakilere yakınlık göstermek, bunun karşılığını görmek gelmişti. Ama iyi niyetli hareketi garip denecek kadar soğuk, hatta sert bir ilgisizlikle karşılandı. Hiçbiri Yakov Petroviç'e elini uzatmadı. Bazıları kısa bir "Merhaba" ile odanın öbür yanına geçtiler. Selamını görmezlikten gelip başını çevirenler de oldu. En çok dokunan, Bay Goladkin'in tam yerinde olarak dediği gibi, "Yazı tura oynamak ve paralı günlerinde malum evleri ziyaret etmekten başka şey bilmeyen" ufak dereceli memurların hareketleri oldu. Birkaçı Yakov Petroviç'i çevreleyerek arsız bir merakla gözlerini ona diktiler. İyice işaret değildi bu. Adamcağız ne olur ne olmaz diye, yaptıklarını görmezlikten gelmeye karar verdi. Ama akla hayale hiç gelmeyen bir olay, Bay Goladkin'i allak bullak değil, tam anlamıyla mahvetti. Onu saran genç meslektaşlar grubunda birdenbire küçük Goladkin bitiverdi. Her zamanki gibi sırtkan, neşeliydi.

102

Kendine has şımarıklıkla kırıtarak kahkahalar atıyor, sağa sola laf yetiştiriyordu. Genç memur grubuna sokularak hayırlı akşamlar diledi; kimiyle el sıkıştı, kiminin omuzunu okşadı veya kucaklaşır gibi yaptı. Başkalarına, Ekselans'ın onu nereye, niçin yolladığını, dönüşte neler getirdiğini anlattı. Son olarak, besbelli en candan bir arkadaşıyla öpüştü. Büyük Goladkin düşteymiş gibi bakıyordu bunlara. Öteki Goladkin doyaya kırıttıktan sonra belki yanlışlıkla, farkına varmadan, en eski ahbabı büyük Goladkin'e de elini uzattı. Herhalde iyi, temiz bir niyetle yapmamıştı bunu ama, Yakov Petroviç hiç beklemediği halde uzatılan eli dostça, içten kopan, gözlerini yaşartan bir duygulanmayla ve olanca gücüyle sıktı. Bunu yaparken alçak düşmanın ilk hareketine mi aldanmış, boş mu bulunmuş, yoksa ne derece aciz olduğunu anlamış da alttan gelmeyi daha mı uygun bulmuştu kimbilir, açıklanması güç bir yön bu...

Sebebi ne olursa olsun Bay Goladkin bile bile, hem içten koparak bunca tanışın karşısında, "kanlı bıçaklı düşmanı" saydığı adamın elini sıktı. Ama bir an önceki duygulanmanın ardından içi hiddet ve sonsuz bir utançla doldu. Hayasız öteki Goladkin, bir nebze bile utanma, acıma veya vicdan azabı duymadan, yaptığı yanlışın farkına varmış gibi elini Yakov Petroviç'in elinden çekmiş, bu da yetmiyormuşçasına pis, iğrenç bir şeye dokunmuş gibi elini silkeleyip parmaklarını mendiliyle silmişti. Sonra başını öteye çevirerek tiksintiyle yere tükürdü. Bunları yaparken etrafındakilerin dikkatini çekmek, büyük Goladkin'i meslektaşlarının yanında gülünç, çirkin bir duruma düşürmek istiyordu. Ama tam tersine, herkesin, hatta genç zıyırların bile eleştirisine uğradı; söylenenler, ayıplayanlar oldu. Ne var ki, pişkin adam yeni bir numara ile Bay Goladkin'in düzelmeye başlayan durumunu gene, hem bu defa temelinden yıktı. Arkadaşlarına göz kırparak hâlâ şaşkınlığı geçmeyen Yakov Petroviç'i göstererek incecik bir sesle:

- Rus Foblaz'ına bakın!., diye cırladı. Size genç Fob-laz'ımızı takdim etmekle şeref duyarım beyler!

Hakaret ettiği adama bir şey olmamış gibi sokularak, kaba bir içtenlikle:

103- Haydi öpüşelim kardeşlik! dedi.

Öteki Goladkin'in tatsız şakası orada bulunanları etkilemişti galiba; Yakov Petroviç'i Foblaz'a benzetmekle hain adam herkesçe bilinen bir olayı kastediyordu. Bay Goladkin bu son darbenin ağırlığı altında bir an sarsıldı. Ama bu defa kendini savunmak kararındaydı. Sararmış yüzünde sabitlemiş garip bir gülümsemeyle, alev saçan gözlerini bir noktaya dikerek sarsak adımlarla doğruca Ekselans'ın odasına yürüdü. Bitişik odanın kapısında Ekselans'ın odasından çıkan Andrey Filipoviç'le karşı karşıya geldi. Şefi saran kalabalığa aldırmadan kesin, cesur bir biçimde yaklaştı. (Bu kadar cesareti kendinden beklemeyen Goladkin bayağı gurur duydu!) Andrey Filipoviç bile bu beklenmedik çıkışa şaşırıldı.

- Aa... Siz misiniz?.. Hayrola! Ne istiyorsunuz?

Andrey Filipoviç Bay Goladkin'in cevabını beklemeden başını öteye çevirdi, yanındakilerle meşgul olmaya başladı. Ama Yakov Petroviç kararından vazgeçmiyordu. Başını kaldırdı, gözlerini şube müdürünün gözlerine dikti. Tane tane, oldukça rahat bir halde:

- Andrey Filipoviç, dedi. Ben... Ekselansla hemen şimdi, özel olarak görüşebilir miyim? Ama hemen şimdi...

Andrey Filipoviç Bay Goladkin'i yukardan aşağı süzdü: — Efendim?.. Ekselansla mı görüşecektiniz?.. Şüphesiz ki olmaz.

- İzin verin Andrey Filipoviç! Ekselans'a burada, aramızda bir alçağın, bir isim hırsızının bulunduğu haber vereceğim... Kimsenin dikkatini çekmemesine şaşıyorum doğrusu!

- Efendim?

- Evet, alçağın biridir bu adam Andrey Filipoviç.

- Kimden söz ettiğinizi öğrenebilir miyim?

- Malum kişiden bahsediyorum Andrey Filipoviç. Herkesçe bilinen o kişiyi kastediyorum... Bunu yapmaya hakkım var. Amirlerin bu gibi hareketleri tasvip etmemeleri gerekir.

Bay Goladkin gittikçe artan heyecanla devam etti:

- Hareketimdeki iyi ve soylu amaca inanmanızı rica ederim Andrey Filipoviç. Bundan sonra kaderimi öz babam olarak

104

bildiğim iyiliksever büyüğümüzün ellerine bırakıyorum... Mesele bundan ibaret Andrey Filipoviç.

Son sözleri söylerken Bay Goladkin'in sesi titredi, yüzü kızardı, kirpiklerinde yaş damlaları belirdi. Onu dinleyen Andrey Filipoviç şaşkınlıkla birkaç adım geriledi. Sonra kuşkulu bakışını etrafta gezdirdi. Durumun ne şekil alacağını tahmin etmek güçtü. Tam o sırada Ekselans'ın kapısı açıldı, general rütbesinde büyük amir birkaç maiyet memuru ile odadan çıktı; kalem-dekilerin hepsi peşine takıldı. Ekselans, Andrey Filipoviç'i yanına çağırdı, işlere dair bir şeyler sordu. Konuşarak yan yana yürüdüler, memurlar saygılı bir sessizlik içinde onları izlediler. Bay Goladkin kalem odasında yalnız kaldı. Ama sonra o da, en arkadan topallayarak giden Anton Antonoviç Setoçkin'e sokuldu. İhtiyar masa amiri ona yüz vereceğe pek benzemiyordu, hali sert ve kuşkuluydu. "Demek bu sefer de kepaze oldum... zirvaladım..." diye düşündü Bay Goladkin. Hâlâ yatışmayan heyecandan titreyen sesiyle, yavaşça:

- Bari size durumumu anlatayım Anton Antonoviç, dedi. Hepsi sırt çevirdiler bana. Biricik umudum sizsiniz... Ne olur beni dinleyin Anton Antonoviç! Andrey Filipoviç'in bana karşı aldığı tavrın anlamını anlamadım doğrusu. Belki siz açıklayabilirsiniz...

Anton Antonoviç sert bir biçimde ve tane tane:

- Zamanla her şey anlaşılacak, dedi.

Bay Goladkin, masa amirinin halinden, bu konuşmayı devam ettirmek istemediğini sezdi. Anton Antonoviç aynı tavırla:

- Pek yakında her şeyi öğrenirsiniz. Hemen bugün resmi bir bildiri gönderecekler size, diye ekledi.

- Ne bildirisi, Anton Antonoviç, neye dair? Bay Goladkin'in sessi cesaretsiz, ölgündü.

- Amirlerimizin bileceği şeyler bunlar Yakov Petroviç; bize söz düşmez.

Bay Goladkin büsbütün ürktü.

- Peki, ama, ortada ne var Anton Antonoviç? Amirlerimizin böyle önemsiz bir mesele ile ilgilenmesi tuhaf bence...

Siz dünkünden bahsediyorsunuz Anton Antonoviç, değil mi?

105- Hayır efendim, başka pürüzlü işleriniz var. Anton Antonoviç sert bir bakışla Goladkin'i süzdü:

— Ne tuzaklar kuracaktınız?..

Goladkin bembeyaz oldu. Ancak duyulur bir sesle:

- Düşman iftiraları karşısında savunma hakkı verilmeyenler, suçsuz olsa da suçlu çıkar, Anton Antonoviç.

- Pek öyle değildir Yakov Petroviç: Sizi koruyan tanınmış, saygıdeğer, erdemli bir ailenin soylu kızlarının şerefine dokunan o münasebetsiz hareketinize ne demeli?

- Ne hareketi Anton Antonoviç?

- Bir de soruyorsunuz!.. Ya öteki, fakir olduğu halde namuslu yabancı kıza karşı övünülecek hareketinizi de mi bilmiyorsunuz?

- İzin verin Anton Antonoviç! Lütfen dinleyin beni... Ama Anton Antonoviç dinlemiyordu, iyice coşmuş, Bay Goladkin'i suçlamaya devam ediyordu:

- Ya başka birisine haince iftiranız, kendinize ait bir suçu başkasına yüklemenize ne demeli?

Goladkin'i bir titreme aldı:

- Ben kimseyi evimden kovmadım. Petruşka'ya, yani uşağıma da öyle bir şey öğütledim. Bahsettiğiniz kimse evimde ekmeğimi yedi... elimden geldiği kadar ağırladım onu; konu-ğumdu, Anton Antonoviç!

Goladkin bunu söylerken duygulandı, çenesi hafifçe titremeye başladı, gözleri doldu. Anton Antonoviç alaylı bir sırıtışla onu süzdü.

- Konuğunuzmuş... Laf bu azizim!

Adamın sesinde Bay Goladkin'i içten inciten bir şey vardı. Devam etmedi. Kısaca:

- Ekselans'ın bu meseleden haberi var mı? diye sordu.

— Olmaz mı?

Masa amiri bu kadar konuştuğu için kendine adeta kızdı, toparlandı:

- Bana izin; meşgulüm. Bilmeniz gerekenleri bugün öğreneceksiniz nasıl olsa...

- Bir dakika Anton Antonoviç.

106

- Sonra görüşürüz Yakov Petroviç.

- Hayır olmaz, Anton Antonoviç! Ben... biraz dinleyin beni ne olur Anton Antonoviç! Bakın, ne düşündüğümü anlatayım size.

- Çok duyduk bunları.

- Hayır, bunu duymadınız Anton Antonoviç. Başka, yeni bir fikir... hem meraka değer bir düşünce... Şöyle bir şey düşündüm Anton Antonoviç: Ulu Tanrı birbirine tıpatıp benzeyen iki insan yaratmış. İyiliksever büyüklerimiz iki benzere kanat germişler. Ne güzel bir hareket, değil mi Anton Antonoviç? Benim bu konuda asi fikirler taşımaktan uzak olduğumu siz de görüyorsunuz Anton Antonoviç. İyiliksever büyüğümüzü babam olarak bilirim... "Durum böyledir, sayın büyüğümüz filan..." derim ona. "Ben de, öteki de çalışmak zorundaydık... falan..." Siz yardım edin bana Anton Antonoviç, koruyun beni! Vallahi bir şey... Anton Antonoviç, biraz durun; bir kelime daha...

Ama Anton Antonoviç uzaklaşmıştı bile. Bay Goladkin'i olanlar ve duyduğu şeyler öyle sarsmıştı ki, o anda nerede olduğunu, ne yaptığını, başına daha neler geleceğini bilemiyor, düşünemiyordu.

Dışarda gene, yalvaran bakışıyla memur kalabalığını yararak Anton Antonoviç'i aramaya devam etti. İyi niyetini ille de masa amirine anlatmak istiyordu! Öte yandan çeşitli duygular karmaşasında bocalarken içinde yeni bir ışık belirdi, o ana kadar aklının kenarından bile geçmeyen bazı noktalar aydınlanmaya başladı. Bu durum, Bay Goladkin'i adamakıllı şaşırttı. O anda bir el hafifçe omuzuna dokundu. Yazıcı Pisarenko'yu gördü. •

— Size mektup getirdim beyim.

- Öyle mi?.. Gittin döndün demek - aferin oğlum!

- Yo, ben gitmedim. Bu sabah saat onda buraya getirdiler. Hademe Sergey Miheyev memur Vahrameyev'in evinden getirdi. Buyrun.

- Teşekkür ederim canım. Altında kalmam... memnun ederim seni!

107 Bay Goladkin mektubu redingotunun yan cebine koydu, düğmelerini ilikledi, sonra kuşkulu bir bakışla etrafı süzdü. Mesai bitmişti; hepsi paltolarını, şapkalarını almışlardı. O da bir aralık hiç farkına varmadan vestiyerden paltosuyla şapkasını almış, elinde tutuyordu. Dışarı çıkacaktı ama, başka memurların holde küme küme saygılı bir halde durduklarını görünce durakladı. Kimse sokağa çıkmıyordu: Ekselans gecikmiş arabasını bekliyordu ki, müşaviri ve Andrey Filipoviç'le konuşmaya dalmıştı. Az ötede Anton Antonoviç'le birkaç kıdemli memur durdukları yerde kodamanların şakalaşıp gülmelerini seyrediyordu, arada bir memurlar, hallerine göre, tevazu ile, Ekselans'ın gülüşüne katılıyorlardı. Gülmeyen sadece göbekli kapıcı Fero-seyiç'di. Hazır ol vaziyetinde kapının önünde durarak, sağ eli kapının tokmağında, her günkü uğurlama töreninde kendine düşen ödevi yapmaya hazırlanıyordu; bayılıyordu bu törene! Ekselans kapısının hizasına gelince şişko Fedoseyiç hızlı bir el hareketiyle kapının bir kanadını ardına kadar açıp yarı beline kadar saygıyla eğilir; sonra Ekselans'ın önünden seyirterek hep o saygılı durumda, çıkmasını beklerdi. Ama orada herkesten çok neşeli ve memnun görünen Bay Goladkin'in alçak düşmanıydı. O anda arkadaşlarının arasında mekik dokuyup sırnaşmayı bırakmış, gözlerini Ekselans'a dikip kulak kesilmişti. İç alemindeki karışıklık kol, bacak ve kafa hareketlerinden anlaşılıyordu.

"Yaman herif!" diye düşündü öykümüzün kahramanı. "Göze girmeyi başarmış, belli... Keratanın bütün bu seçkin çevreyi neyle etkilediğini bilmek isterdim doğru! Zekâdan, karakterden, öğrenim ve duygudan — her şeyden yoksun. Şansı var namussuzun... Daha da ilerleyecek, çok yükseğe çıkacak o; böyle olmazsa, Goladkin demesinler bana! Bir de şunu merak ediyorum: Herkesle bu kadar içli dışlı olup neler konuşuyor, kulaklarına fısıldadıkları neler?.. Ah... ben de... ben de onun gibi bece-rebilsem... onlarla kaynaşsam! Ama her şeyden önce buradaki durumumu düzeltmek lazım. Rica etsem nasıl olur acaba? 'Ekselans,' derim; 'genç bir adam, zamanımızda çalışmadan yapamaz. Ben de... filan falan...' meseleyi açıklarım. Mesele gerçek-

108

ten tatsız ama, aldırmayacağım artık. Mücadele etmeyeceğim, her şeye boyun eğeceğim... Söyleyeyim mi acaba? Ama ayyaş herifin kafası işlemez, söz anlatamazsın ki! Gene de deneyelim. Bakarsın eşref saatine rastlar..."

Bay Goladkin huzursuzluk, sıkıntı içinde bunalıyordu. Harekete geçmek zamanının geldiğini anladı, esrarlı benzerinin durduğu yandan yol açmaya başladı. Tam o sırada Ekselans'ın arabasının sesi duyuldu. Fedoseyiç bir hamlede kapının kanadını açarak Ekselans'ın önünde iki değil, üç kat oldu. Arkada bekleyenlerin hepsi kapıya üşüştiler ve iki Goladkin'i birbirlerinden ayırdılar. "Yo, kaçamazsın bu sefer!.." diye söylendi büyük Goladkin. "Ekselansla konuşamadım ama, seni kaçırmam!" Düşmanını gözünden kaçırmamaya çalışırken vargücüyü-le kalabalığı yarmaya çabalıyordu. Sonunda başardı, peşine düştü.

XI

Hızla uzaklaşan öteki Goladkin'in arkasından kanatlanmış gibi koşan Yakov Petroviç'in soluğu kesilmeye başlamıştı. Gene de kendini güçlü ve azimli hissediyordu. Ne var ki, bütün azmine ve gücüne rağmen (Petersburg'da o mevsimde sivrisinek olsaydı) Yakov Petroviç'i yere devirmek için bir sivrisineğin tek kanat vuruşu yeterdi, yorgunluktan o hale gelmişti. Kuvvetten kesilmişti, ikide bir dizleri bükülüyordu, neredeyse olduğu yere çökecekti. Dıştan bir kuvvetin etkisinde koştuğunu biliyordu. Gene de her zamanki gibi, bu durumda bile kendine göre iyi bir taraf bulmaya çalıştı: "Evet, bu halin de bazı iyi taraftarı olabilir..." diye düşünüyordu. Koşmaktan iyice tıkanmıştı. "Ancak şu var ki, davayı kaybettiğime şüphem kalmadı artık. Mahvol-dum, yüzde yüz mahvoldum!.."

Tam o anda arabaya atlayan

109ı r

I

düşmanını yakalayıp paltosunun eteğine yapıştı ve meydan savaşı kazanan bir savaştı gibi sevindi.

- Beyefendi, bir dakika... Beyefendi!., diye bağırdı. İzin verirsiniz...

- Hiçbir şeye iznim yok; diye kesti öteki Goladkin.

Bir ayağı arabanın basamağındaydı; öbürünü, dengeyi sağlamak için havada sallıyordu. Bir yandan da büyük Goladkin'in asıldığı paltosunun yakasını kurtarmaya çalışıyordu.

- Yakov Petroviç, izin verin?.. Bir dakika... Yalnız bir dakika...

- Özür dilerim, vaktim yok.

— Rica ederim Yakov Petroviç! Kabul edin ki... Ne olur Yakov Petroviç... Görüşmemiz... yani karşı karşıya açık olarak konuşmamız yüzde yüz gerekli. Bir saniye Yakov Petroviç!

Bay Goladkin'in kibarlık taslağı düşmanı bir içtenlik maskesi takarak babacan bir tavırla:

— Vaktim yok dedik ya, anam babam! dedi. Başka zamanda başımla beraber ama, bugün olmaz, olamaz! Büyük Goladkin dişlerini gıcırdatmıştı, "Alçak kerata!.." diye içinden geçirdi. Sonra üzgün bir sesle:
- Yakov Petroviç, diye devam etti. Ben hiçbir zaman düşmanınız değildim. Kötü kişiler size yanlış anlattılar beni... Arzu ederseniz... ben kendi hesabıma... Bakın size bir şey teklif edeceğim Yakov Petroviç: Şuradaki pastaneye girelim, her şeyi açık açık, erkekçe konuşalım. Her şey kendiliğinden anlaşılacak. Yüzde yüz anlaşılacak, eminim. Olmaz mı Yakov Petroviç?
— Pastaneye mi girelim diyorsunuz?.. Olur, girelim. Yalnız bir şartla tontonum, bu meseleyi burada bitirelim artık. Tamam mı?

Küçük Goladkin arabadan indi, öykümüzün kahramanının omuzuna saygısızca bir şaplak indirdi.
— Hay hay, kırmayayım sizi; beş on dakika oturalım şu pastanede. Tenha bir yer galiba, gören olmaz herhalde... (Vaktiyle siz de buna benzer bir şeyler söylemişsiniz; hatırlıyor musunuz?) Eh, gidelim bari, nasıl olsa elinizden kurtuluş yok!

110

Yalancı dost yılışık yılışık güldü, Bay Goladkin'in koluna girdi.

Caddeden uzakça bir pastane, o saatte bomboşturdu. Müşterinin gelişini haber veren kapının çingırağı çalar çalmaz arka bölmeden bir Aman kadını fırladı. İki Goladkin dükkândan salo-numsu bir odaya geçtiler. Orada ablak, şişkin yüzlü, saçları kısa kesilmiş bir oğlan, tahta parçaları doldurduğu sac sobayı çırayla tutuşturmaya çalışıyordu.

Küçük Goladkin iki fincan çikolata getirtti. Çapkınca bir

göz kırpmayla:

- İlik gibi karı, değil mi? dedi.

Yakov Petroviç kızardı, ses çıkarmadı. Ama öteki rahat durmuyordu:

- Aa, unuttum, kusura bakmayın. Zevkinizi öğrendik: Siz ince, zarif Alman dilberlerinden hoşlanıyorsunuz. Öyle değil mi benim içi-dışı bir dostum Yakov Petroviç? Gerçi o dilberiniz hayli tohuma kaçmış ama, gene de mihrap yerinde!.. Demek Alman dilberlerine düşkünsünüz... Evlerine pansiyoner olarak girer, sonra mercimeği fırına verirsiniz. Fena değil: Birader, sütlü çorbalar falan!.. Bunların hatırına kalbimizi de bağlarsınız, senetli sepetli teminat da veririz... Ah seni Foblar, seni!..

İmalı sözlerle Karolina İvanovna'ya takılan öteki Goladkin, arsız arsız güldü. Ama Yakov Petroviç'in bu yılışmalara yüz verecek kadar basit, görgüsüz adam olmadığını anlayınca hemen taktiğini değiştirdi, olduğu gibi görünmeyi daha uygun buldu. Yaptığı soğuk şakalardan sonra ağırbaşlı, vakur Goladkin'in omuzuna ikinci bir şaplak indirdi, büsbütün civıttı. Hatta Yakov Petroviç'in öfkeli itirazlarına bakmadan, önceden de bir defa yaptığı gibi, adamcağızın yanağına hafif bir çimdik attı. Öykümüzün kahramanı bu ahlaksızlığa son derece içerledi, hiddetinden karşındakine saldıracak gibi oldu ama, sonunda gene ses çıkarmadı. Bir zaman sabretmeye karar verdi. Kendini tutarak, gizli bir öfke ile titreyen bir sesle:

- Düşmanlarımın lafı bu, dedi, kuşkulu bakışını kapiya çevirdi. Çünkü neşesi tam kıvamına gelen öteki Goladkin'den başka münasebetsizlikler de beklenebilirdi.

111Ama şeytan gibi kurnaz adam hemen durumunu Bay Goladkin'in haline göre ayarladı. Ciddi bir tavırla:

- Belki. Olabilir, diye karşılık verdi ve arsızca bir oburlukla yuttuğu çikolata fincanını masaya bıraktı. Sonra, damdan düşercesine:

- Ee, daha nasılsınız aziz Yakov Petroviç? dedi. Soğukkanlılığıyla vakarı elden bırakmayan büyük Goladkin:

- Nasıl olursam olayım; yalnız size şunu söyleyebilirim ki Yakov Petroviç, hiçbir zaman düşmanınız değildim, diye cevap verdi.

- Öyle mi?.. Ee, Petruşka'mız ne alemde? Neydi onun adı - Petruşka'ydı, değil mi? Hep eskisi gibi, değil mi?

Şeytan adamın'Petruşka'dan söz açması Bay Goladkin'in tuhafına gitti:

- Evet, eskisi gibi. Size bir şey söyleyeyim mi Yakov Petroviç?.. Emin olun ben... en soylu, en içten duygularımla...

Ama siz de kabul edersiniz Yakov Petroviç...

— Haklısınız efendim.

Öteki Goladkin'in sesinde yalandan bir hüzün titreşimi vardı. Pişmanlık, üzüntü duyan efendi adam halini takinmişti. Büyük Goladkin'e sokularak devam etti:

- Durumumuzu, zamanımızı biliyorsunuz Yakov Petroviç. Akıllı, bilgili bir insansınız, her şeyin özünü anlarsınız...

Hayat oyuncak değil, ona göre kendimizi ayarlamalıyız... diye anlamlı bir eda ile sözünü bağladı. Bu defa ciddi konular üzerinde konuşabilen, bilgili adam süsü verdi kendine.

- Biliyorum Yakov Petroviç, dedi bizim Goladkin. Her şeyi biliyorum. (Heyecanlanmıştı.) Dolambaçlı yollara sapmadan, çekinmeden, mertçe konuşalım. Bütün samimiyetim ve şerefimle yemin ediyorum ki, hiçbir suçum yok size karşı Yakov Petroviç! Aramızın açılmasına sırf karşılıklı anlaşmazlık, toplumun yanlış hükmü ve kavuk sallamaya alışmış basit düşünceli kütlelerin o yana eğilmesi sebep oldu. Olağan şeyler bunlar Yakov Petroviç. Ama belki benim de hakkınızda yürüttüğüm fikirler yanlıştı, bu da mümkün ve ben bu hususta yanlış bir gurur

1.

göstermeden hatamı açıklamaya hazır. Bunu yaparken zevk duyacağım bile... Akıllı ve soylu bir insan olduğunuz için beni anlarsınız tabii; diye sözünü kibar bir ağırbaşlılıkla bitirdi Bay Goladkin.

Öteki duygulu bir iç çekmesiyle ona karşılık verdi:

- Felek... Kader, Yakov Petroviç! Şurada karşılaşmışken iki meslektaşına yakışır bir şekilde daha hoş, daha faydalı konular açalım. Doğrusu şimdiye kadar böyle bir konuşmaya fırsat bulamadık. Ama benim yüzümden değil, Yakov Petroviç.

- Benim de suçum yok!., diye heyecanla atıldı Bay Goladkin. Kader ve rastlantılar yaptı bunu.

İkisinin halinden barışa ilk adımı atmak istedikleri belliydi.

- Sağlığınızın durumu nasıl? diye tatlı bir sesle sordu sahte Goladkin.

— Hafif bir öksürükten başka şikayetim yok, çok şükür. (Gerçek Goladkin'in sesi, ötekinden daha tatlıydı.)

- Aman kendinizi koruyun Yakov Petroviç! Salgın var! Anjine yakalanmak işten değil. Ben yünüleri giymeye başladım.

- Gerçekten bu havayla anjine yakalanmak pek kolay... Kısa bir sessizlik oldu.

- Yakov Petroviç, diye başladı büyük Goladkin. Yanıldığımı anladım. Fakir ama konuksever kulübemizde geçirdiğimiz dakikaları içten duygulanarak hatırlıyorum...

— Ama gönderdiğiniz mektubunuzun havası bambaşkaydı... diye sitemle söyledi öteki Goladkin. (Evet, bu sefer sözlerinde bir gerçek payı vardı.)

- Yanıldım Yakov Petroviç. O uğursuz mektubumda ne kadar yanıldığımı, şimdi anlıyorum. Yüzünüze bakmaktan utanıyorum, Yakov Petroviç! Verin şu mektubu, gözünüzün önünde yırtacağım onu. Yanınızda değilse, ters anlamda; yani bunun iyi, dostça bir niyetle yazıldığını kabul edin. Evet, çok acı bir şekilde yanılmışım Yakov Petroviç, affedin beni!

Bay Goladkin'in hain arkadaşı dalgın, kayıtsız bir halde başını kaldırdı, boş bir bakışı karşısındakine dikti:

— Bir şey mi söylediniz?

112

Öteki, F:8

113- Evet; çok çok yanıldığımı söyledim ve şimdi, gereksiz bir gururu bir yana bırakarak...

— Ha şunu bileydiniz!.. diye oldukça saygısız bir biçimde büyük Goladkin'in sözünü kesti öteki Goladkin.

Yanılmışsınız demek... Pek iyi etmişsiniz öyle ise!..

Adamın yeni oyununun farkında olmayan büyük Goladkin olanca içtenlikle devam etti:

— Size bir fikrimi açmak istiyorum Yakov Petroviç. Bakın: Biz dünyaya tıpatıp aynı iki insan...

- Fikriniz bu muydu? diye bir daha, tam bir küstahlıkla kesti öteki Goladkin. Sonra birdenbire yerinden doğrularak şapkasını aldı.

Hâlâ alaya alındığını anlamayan büyük Goladkin de ayağa kalktı, sahte dostuna saf bir gülümsemeyle elini uzattı. Bütün hali yeni dostluk kurmak isteğini açıklıyordu. Öteki Goladkin ona doğru birkaç adım attı, yüzüne eğilerek, arsız bir gülüşle:

- Haydi hoşçakal hazret! Yeteri kadar kafamı şişirdin... diye bağırdı,

Bu beklenmedik değişimin karşısında birdenbire şaşırarak Yakov Petroviç, adamın şeytanca bir gülüşle ona uzattığı eli sıkacak oldu ama öteki, Yakov Petroviç'in eline değen iki parmağını hemen çekti, sabahki yakışsız sahneyi tekrarladı. Yüzünü tiksintiyle ekşitti, parmaklarını mendiliyle sildi, sonra hızlı adımlarla salondan çıktı. Büyük Goladkin arkasından yetiştiği zaman şaklaban herif, bir şey olmamış gibi tezgâhın önünde küçük börekleri gövdeye indiriyor, dükkân sahibiyile yarenlik ediyordu. Bay Goladkin yüzünün yakasına yapışacaktı ama, "Kadınlar yanında yakışık almaz..." diye düşündü, kendini tuttu. O da tezgâha yaklaştı. Öteki Yakov Petroviç'in hazımlılığına güvenerek yeniden azdı. Göz kırarak:

- Zararsız parça, değil mi? diye kadını gösterdi.

Şişko Alman kadını, anlamdan yoksun kurşuni gözlerini müşterilerine dikmiş, besbelli Rusça bilmediği için tatlı gülümsüyordu.

Büyük Goladkin benzerinin terbiyesizliğine dayanamadı artık, toptan hesabını görmek için üzerine atıldı. Ama öteki her

114

zamanki alçaklığıyla selameti kaçmakta buldu, sokağa fırladı. Bay Goladkin kısa bir şaşkınlık anından sonra peşine düştü, uğursuz adamın tuttuğu arabaya atlarken yakaladı onu. Ama aksilik burada da yetişti: Dilber pastane sahibi hesap görmeden sıvışan müşterilerinin yakasını bırakacağına benzemiyordu. Çılgınlık atıyor, kapı çingırağını tehlike çanı gibi durmadan çekiyordu. Yakov Petroviç bir an durdu, cebinden çektiği birkaç gümüş parayı saymadan kadına fırlattı, üstünü beklemeden koşturmuş devam etti. Hareket etmek üzere olan arabaya atladı, elleriyle, ayaklarıyla kenarlarına tutunarak bir süre sarsıla sarsıla, ha düştü ha düşecek halde gitti. Öteki Goladkin de onu var gücüyle itiyor, arabaya yerleşmesine engel oluyordu. Kadını çıkmış beygirini canla başla koşturan arabacının bu itişme kakışmalardan haberi yoktu. Hayvan bir aralık nasılsa tırıs kalktı. Hem koşuyor, hem kötü bir alışkanlıkla her üç adımda bir ard ayakları ile çifte atıyordu. Ama öykümüzün kahramanı sonunda arabaya sokulmayı başardı. Sırtını arabacıya dayadı, düş-manıyla diz dize oturdu, sağ eliyle herifin külüstür kürk yakasına sınıksıkı yapıştı.

Bir süre hiç konuşmadan gittiler. Bay Goladkin tıkanıyordu. Yol kötü idi; arabanın her sarsılışıyla vücudunun bir yeri kopacak sanıyordu. Gözü kızmış düşmanı da yenilgiyi kabul etmiyor, onu arabadan atmak için elinden geleni yapıyordu. Havanın kötülüğü hepsinin üstüne tuz-biber ekti. Lapa lapa yağın kar, büyük Goladkin'in boynunu, kollarım, göğsüne kadar islatmıştı. Tipi başlıyordu. Kar kalın bir bulut halinde her yanı sarmış, göz gözü görmüyor, yol seçilmiyordu. Yakov Petroviç'e bunun böyle olacağını daha önceden biliyormuş gibi geldi. Ne zaman, dün düşünde mi görmüştü bunu?.. Düşünüyor, bir türlü hatırlamıyordu. Sıkıntıdan bunalmış halde düşmanın yüzüne doğru eğilerek başıra başıra konuşmaya başladı. Ama sesi duyulmuyor, kelimeler dudaklarında boğuluveriyordu. Bir an bütün olanlar onunla ilgili değilmiş, kendiliğinden oluyormuş gibi geldi. Kendisini sadece bir seyirci gibi gördü; mücadeleyi, debelenmeyi bıraktı. Birdenbire sert bir sarsıntıyla havaya zıpladı, sonra un çuvalı gibi yere düştü... Düşerken, düşmanıydı didiş-

115mekle ne büyük hata ettiğini düşündü. Ayağa kalkınca bir evin avlusunda olduğunu gördü. Avlu, Olsufi Ivanoviç'in avlusuydu. Öteki Goladkin binanın peronuna doğru yürürken, Yakov Petroviç bir an, düşmanını, fırsatı kaçırmadan yakalayıp hakkından gelmeyi düşündü ama, tam zamanında tuttu kendini. Arabacının hesabını görmek ona kaldığı için, parayı verip savdı, sonra arkasına bakmadan avludan kaçtı, gözünün doğrusuna koşmaya başladı. İri kar taneleri aynı hızla düşmeye devam ediyordu. Islak, bulanık bir karanlık içinde rasgele yürüdü, karşısına çıkan birkaç kişiye çarptı... Kulağına, çevresinden ve arkasından çeşitli bağırışmalar geliyordu. Ama Bay Goladkin'in bir şeye aldıracağı yoktu, iyice kendini kaybetmişti. Ancak Semyonovski Köprüsü'nde hızını alabildi: Kaldırımın kenarında öteberi satan iki kadını sepetleriyle birlikte devirip kendi de düştü ve o anda ayıldı.

"Düştümsen düştüm... Belki bunda da hayır var!.." diye mırıldandı. Satıcı kadınlara çamura dökülen çörek, elma ve leblebinin parasını ödedi, işi tatlıya bağladı. Cebinden bir gümüş ruble çıkarırken eli o sabah yazıcının verdiği mektuba değdi. Bunu okumak için oradaki tanıdık bir aşçı dükkânına girdi. İlk gördüğü boş masaya ilişti, sağa sola bakmadan ve emrini bekleyen garsonu cevapsız bırakarak yağlı mumun ışığında mektubu açtı, okumaya başladı. Mektup yeni bir şoktu onun için:

"Çok soylu, uğrumda cefalara katlanan kalbimin sevgilisi!

Yalvarırım, beni çektiğim acılardan mahvolmadan kurtar! İftiracı, dalavereci, ahlaksızlığıyla bilinen adam tuzağına düşürdü, mahvetti beni... Düştü... Ondan öyle nefret ediyorum ki! Halbuki sen... Birleşmemize engel olmak istiyorlar, sana yazdığım birkaç mektubu çalmışlar. Bunu yapan seninle benzerliğinden faydalanan o namussuz canavardır! Yakışıklı olmak bir meziyet değil: Akıl, zekâ, duygulu olmak sevdirir insanı. Ama ben mahvoldum artık... Zorla evlendiriyorlar beni. Pederim, velinimetim Olsufi İvanoviç bin bir dolap çeviriyor... Besbelli yüksek muhitte parlak bir mevki sağlamak için beni basamak olarak kullanıyor... Elimden geldiği kadar direniyorum. Bu-akşam saat 9'da arabanla evimizin

116

önünde beni bekle. Gece toplantımız var gene; yakışıklı teğmen de gelecek... Belli etmeden dışarı çıkarım; kaçarız seninle!.. Vatanın her köşesinde çalışacak yer bulursun sen. Vicdanı temiz kişilerin en büyük gücü, vicdan temizliğidir. Şimdilik hoşça kal. Kapının önünde kapalı arabayla bekle beni. Gece yarısından sonra tam saat 2'de kollarına sığınacağım...

Sonsuzluğa kadar senin

Klara Olsufyevna"

Öykümüzün kahramanı birkaç dakika yıldırımla vurulmuş gibi durdu. Üzüntü, heyecan içindeydi. Mektup elinde, yüzü sapsarı, lokanta salonunu birkaç defa boydan boya dolaştı. Taşkın heyecanı, üstünün başının perişanlığı, el hareketleriyle dolaşması, hele kendi kendine bir şeyler mırıldanması lokantada bulunanları kuşkulandırdı. Garson bile onu şüphyle süzmeye başladı. Sonunda Bay Goladkin biraz kendini topladı; salonun ortasında durarak masalardan birinde oturan kerli ferli yaşlı adama hiç de nazik olmayan bir şekilde gözlerini diktiğinin farkına vardı. Yemeğini bitirip ikonun karşısında dua ettikten sonra eski yerine oturan ihtiyar da ona merakla bakıyordu. Yakov Petroviç silkindi, gözlerini öteye çevirdi ama, bir tek dost bakışa rastlamadı. O sırada kırmızı yakalı emekli bir subay, garsondan yüksek sesle "Polis Haberlerini istedi. Bay Goladkin birden telaşlandı, kızardı, gözlerini yere indirdi ve kılıksızlığının farkına vardı. Değil toplulukta, yalnız başına evinde bile böyle gez-mezdi. Pabuçları, pantolonu, paltosunun sol yanı çamura batmış, sağ paçasının gergi bandı kopmuş, frakı yer yer yırtılmıştı. Mektubu okuduğu masaya döndü. Bunalıyordu. Karşısına dikilen garsonun yüzünde tuhaf, saygısız bir ısrar vardı: — Ne emredersiniz beyim? diye tekrarladı.

Yakov Petroviç şaşkın şaşkın etrafa baktı, masanın üstünde ondan önceki müşteriden kalan kirli tabaklarla çatal bıçağı, buruşuk peçeteyi gördü. "Kimin bunlar, kim yemek yedi burada?.." diye düşündü. "Ben mi yedim acaba?.. Olabilir; farkına varmadan yedim belki... Ne yapmalı şimdi?" Gözlerini kaldırdı, titrek, yorgun bir sesle:

- Borcum ne kadar oğlum? diye sordu.

117Etrafta kahkahalar duyuldu, garson bile gülümsedi. Bay Goladkin bir münasebetsizlik yaptığını anladı, bozuldu. Durumu düzeltmek, tabii bir hal almak için elini cebine soktu — mendilini çıkaracaktı. Ama eline mendil değil, bir ilaç şişesi geldi. O zaman Bay Goladkin kendisini de, orada bulunanları da şaşkınlığa uğratan bir şey yaptı. İlaç, doktor Kristiyan İvano-viç'in birkaç gün önce ona verdiği ilaçtı. "Aynı eczaneden alınan ilaç..." dedi kendi kendine. Ürperdi, dehşetten bağırılmak için güçlülle tuttu kendini. İçini yeni bir ışık aydınlattı... Koyu kırmızımtrak, iğrenç bir sıvı korkunç bir parıltıyla gözlerini kamaştırdı. Şişe elinden birdenbire yere düştü, kırıldı... Yakov Petroviç tiz bir çığlıkla yerdeki yayıttan geriye attı kendini. Bütün vücuduyla titriyordu, alını, şakakları

boncuk boncuk ter-lemişti. "Hayatım tehlikeydeymiş de haberim yok..." diye düşündü. Ortalık birden karıştı, lokantadakiler Bay Goladkin'i sardılar, bir şeyler söylüyor, soruyorlar, birkaç kişi kollarından tutmaya çalışıyordu. Bay Goladkin kısa bir durgunluktan sıyrılarak kalabalığı yardı, yerinden kopmuş gibi sokağa fırladı; yığılıp bayılacaktı neredeyse... İlk gördüğü arabaya atladı, evinin adresini verdi.

Merdivende dairenin hademesi Miheyiç'le karşılaştı. Adamın elinde resmi bir zarf vardı. Bay Goladkin bitkin bir halde:

- Ver şunu, dedi. Resmi bir iş... Biliyordum zaten, hepsini biliyordum...

Zarfın içinden çıkan bildiriye Bay Goladkin'e görevini, elindeki bütün evrak ve dosyaları Ivan Semyonoviç'e devretmesi yazılmıştı. Bildiriye Andrey Filipoviç'in imzası vardı. Bay Goladkin zarfı getiren hademeye bir on kapıklık verdi, katına çıktı. Kapıyı açtığı zaman, Petruşka'yı pilisini pirtisini toplarken buldu. Besbelli Karolina Ivanovna'nın işiydi bu: Giden Yevsta-fin'in yerine Petruşka'yı ayartmıştı.

118

Petruşka doğal olmayan bir halde, kasılarak, Yakov Petro-viç'in odasına girdi. Yüzünde işinden ayrılmaya hazırlanan uşaklara has serbestlik vardı. Bay Goladkin'in emrinden çıkmış, başkasının adamı olduğunu her haliyle gösteriyordu. Bay Goladkin güçlükle nefes alarak:

— Saat kaç oğlum? dedi.

Petruşka ses çıkarmadan bölmesine gitti, dönünce hep o başına buyruk tavırla saatin yedi buçuğa gelmek üzere olduğunu bildirdi.

— İyi. Teşekkür ederim oğlum. Sana bir şey söyleyeceğim Petruşka; galiba bizim ayrılma zamanımız geldi çattı... Ne dersin?

Petruşka susuyordu.

— Ee, şimdi ilişkilerimiz kesilmişken bana açıkça, dostça söyle Petruşka, bugün nerdeydin sen?

— İyi insanlara gittim, nerede olacağım...

- İyi ettin, çok iyi ettin oğlum. Senden daima memnundum; iyi hal kâğıdı da veririm sana. Demek oraya yerleştin, öyle mi? Ne var ne yok onlarda?

- Ne olsun beyim. İyi insanlardan kötülük gelmez, siz de bilirsiniz.

- Biliyorum canım, biliyorum. Hem de zamanda iyi insanlar parmakla sayılacak kadar az. Onların değerini bil oğlum.

Nasıllar?..

- Bildiğiniz gibi. Artık sizde çalışamayacağım beyim, biliyorsunuz...

- Biliyorum oğlum, biliyorum. Gayretini, çalışkanlığını da biliyorum. Sana karşı saygım var Petruşka. Namuslu, iyi bir insan uşak da olsa onu sayarım.

119|_

— Sağolun beyim. Bizim uşak milleti, çıkarlarına bakar; hepsi öyledir... Ama iyileri de var.

— Tabii canım, tabii. Al şu parayı; bu da iyi hal kâğıdın. Şimdi kucaklaşalım Petruşka. Güle güle git yeni işine! Bay Goladkin bir an sustu, sonra ciddi ve içtenlikle:

— Şimdi senden bir hizmet, son bir hizmet isteyeceğim oğlum, dedi. Bak, insanın başına türlü türlü haller gelir. Keder, acı saraylara bile sokulur; kimse kaçamaz bundan... Biliyorsun, sana karşı daima iyi olmaya çalıştım. Petruşka ses çıkarmadan dinliyordu.

- Evet, hiçbir zaman kırmamaya dikkat ettim... Şey, çamaşırımın durumunu söyler misin Petruşka: Neyim var, neyim yok?..

— Hepsini tamam beyim, merak etmeyin. Altı keten gömlek, üç çift yün çorap, dört kolalı gömlek göğüslüğü, bir yün fanila, iki dizlik. Sayısını siz de biliyorsunuz. Ben sizin hiçbir şeyinize el sürmedim beyim. Beylerin malının üstüne titrerim ben... Sizden gidiyorsam... şey... yani malum şey... yoksa ortada başka bir şeycik yok, asla! Siz de biliyorsunuz.

— Canım o maksatla söylemedim. Bak oğlum...

- Malum beyim; bildiğimiz haller bunlar. Ben general Stolbnyakov'da çalışırken Sarativ'daki malikânelerine gittikleri zaman bana izin verdiler tabii.

— Yok canım, benimki öyle değil!

— Biliyorum. Malum. Bizim gibi insanlara, siz de bilirsiniz, iftira atmak kolaydır. Ama ben nerede çalıştımsa hep güzelliikle ayrıldım; herkes memnundu benden. Bakanlar, generaller, senatörler, kontlar... Kimlerle çalışmadım ki!.. Prens Svinçatni-kov'larda, Albay Pereborkin, General Nedobarov'larda bulundum; köylerine, çiftliklerine birlikte gittik... Malum.

— Tabii oğlum, tabii. Bak ben de gidiyorum. Herkesin yolu ayrı; kimin nereye, hangi yola düşeceği önceden belli olmaz, değil mi kardeşim? Haydi sen şimdi elbisemi ver, giyineceğim. Redingotumla öteki pantolonumu ayıracağını. Çarşafın, yorganları, yastıkları falan...

— Denk mi yapayım?

120

- Evet evet, bir denk yap. Başımıza neler geleceğini kim bilebilir!.. Şimdi aşağı in, bir kupa arabası bul bana.

— Kupa mı?

- Evet canım. Hem genişçe olsun. Süresiz, bütün gece için tutacaksın...

- Uzağa mı gidiyorsunuz beyim?

- Belli değil oğlum; henüz bilmiyorum... Kuştüyü döşeğimi de alsam iyi olur belki. Ne dersin oğlum?

- İyi olur elbet. Hemen şimdi mi gidiyorsunuz beyim?

- Evet. Öyle bir mesele çıktı işte... Ne yapalım.

- Malum. Bizim alayda bir teğmenin de başına gelmişti bu: Bir derebeyinin kızını kaçırmıştı.

- Kızını mı kaçırmıştı?.. Nasıl?

- Basbayağı kaçırdı. Başka bir çiftlikte evlendiler. Her şeyi önceden hazırlamışlar... Arkasından kovaladılar ama, teğmeni-mizi rahmetli prens korudu, işi tatlıya bağladılar.

- Demek evlendiler?.. İyi ama sen... şey... benim meseleyi nereden biliyorsun?

- Bilmez olur muyum! Her yana yayıldı, malum. Biliyoruz beyim, hepsini biliyoruz. Herkesin başına gelir bu. İzin verirseniz beyim, bir şey söyleyeceğim size: Tabii bir hizmetkârım ben, laflarım ona göre... Ama oldu olacak, söyleyeceğim: Bir düşmanınız var, güçlü bir rakibiniz var beyim!

— Biliyorum oğlum, bunu da biliyorum. Ben de sana güveniyorum. Ne yapalım şimdi? Ne tavsiye edersin bana?

— Bakın beyim; böyle bir karara vardığımızı göre, hazırlıklı olmalısınız, esaslı bir hazırlık gerek... Çarşaf, yastıktan başka çift yataklı bir döşek, güzel bir yorgan almanız gerekir. Altımız-daki komşu tilki kürkünü satıyor; pek nefis bir kürk! İsterseniz gidip bakın. Bundan sonra bu gibi eşyaya ihtiyacınız olacak. Üstü atlas, içi tilki - şahane bir manto beyim!..

- Hay hay alalım, mantoyu da alalım. Sana güveniyorum Petruşka. Yalnız çabuk, mümkün olduğu kadar çabuk davran, anladın mı? Mantoyu alırım ama, acele et Allah aşkına, saat nerdeyse sekiz olacak... Hadi göreyim seni oğlum!

121

Petruşka hazırlamaya başladığı dengi bıraktı, aşağı koştu. Bay Goladkin, Klara'nın mektubuna bir daha göz atacaktı ama, okuyamadı, zihni pek dağınıktı. Başım avuçları arasına alıp duvara yaslandı. Bir şey düşünemiyor, yapamıyordu, ne olduğunu kendisi de anlamıyordu. Epeyce bu halde kaldı. Vakit geçiyordu, Petruşka meydanda yoktu. Bay Goladkin sabırsızlanmaya başladı, sonunda dayanamadı, onu aramaya karar verdi. Dış kapıyı açınca, alt kat sahanlığından birtakım gürültüler, harareti konuşmalar duydu. Apartmanın bayan kiracılarıyla Petruşka-ka'ydu bu; ne konuştuklarını Bay Goladkin anlamakta gecikmedi. Tam o sırada Petruşka'nın sesi kesildi, birisi yukarı çıkıyordu. Goladkin öfkeyle:

— Rezil herif! Dünyayı toplayacak başıma... diye söylendi, odasına kaçtı. Birkaç dakika yüzükoyun kanepede yattı. Sonra Petruşka'yı beklemekten vazgeçti. Giyindi, cüzdanını cebine koydu ve koşar adımlarla aşağı indi.

Merdivende karşılaştığı Petruşka'ya:

- Oğlum, hiçbir şey alma, lazım değil, dedi. Gerekenleri ben kendim alırım. Sana da ihtiyacım yok artık. İnşallah her şey düzelir... Belli olmaz!

Petruşka'yı merdivenin ortasında bırakarak avluya indi, sokağa çıktı. Bir türlü karar veremiyordu, ne yapmalıydı?.. Gelişigüzel yürürken kendi kendine söyleniyordu:

- Bu mesele çıkmasaydı her şey düzeldi... Bir çırpıda hepsini kökünden hallederdim. Hem bunun nasıl, ne şekilde düzeleceğini de biliyorum. Derdim ki, "Müsade buyrun beyim, bu böyle olmaz; evet, yapılmaz bu beyim! Sahtekârlık geçmez burada... Çünkü siz düpedüz bir sahtekârsınız, isim hırsızısınız; aşağılığın biri, vatan için faydasız, muzır bir adamsınız! Anladınız mı?" Böyle demeliydim. Ama olmazdı... biçimsiz kaçardı... Ben de aptal aptal zıralıyorum burada. Tüh uğursuz herif, her şey onun yüzünden oldu! Ne halt edeceğim şimdi? Ne işe yararım artık?.. Öyle ya, neye yararsın mendebur, uyuşuk Goladkin?.. Şimdi ne olacak: Kupa arabası tutulacak; küçük hanım- ' fendi kupa arabasıyla gideceklermiş... nazik ayakları ıslanacak besbelli... Vay başıma gelenler! Kimin aklına gelirdi... Aferin

küçük hanım, aferin! Tam aile terbiyesi görmüş bir genç kızın yapacağı hareket sizinki. İşte örnek saydığımız aile kızı; belli etti kendini! Hep bu yeni terbiye, ahlak kurallarının gevşekliği; evet, her şeyin başı ahlaksızlık. Ağaç yaşken eğilir... Zamanında kızılık sopasını tutmanız gerekirdi küçük hanım! Oysa ki, saygıdeğer aileniz sizi şekerle, tatlı çöreklerle besledi. Sulugöz babanız da, "Aman kızım söylesin, böylesin... Güzeller güzelisin, kontlara layıksın..." diye pohpohladı durdu. Güzeller güzelinin foyası çıktı şimdi. Kızı evde okutacakları yerde, bir Fransız göçmen madamın pansiyonuna verdiler. Göçmen Falbala'dan bunları öğrenmiş..." Kapalı arabayla şu saatte penceremizin karşısına gelin... Bir de İspanyolca duygulu romanslar söyleyin... Bekliyorum sizi... Beni sevdiğinizi biliyorum. Birlikte kaçalım, samanlık seyran olsun!.."

- Yo, olmaz öyle şey, olmaz! Bilmiyorsanız - ben söyleyeyim size: Aile rızası olmadan temiz, bakire bir kız ana baba evinden kaçırılmaz; kanun hoş görmez bunu. Hem ne lüzum var?.. İlle evlenmek istiyorsanız uygun, kaderin karşınıza çıkardığı birine varır; mutlu olursunuz. Beni bu işe ne diye bulaştırıyorsunuz sanki?.. Ben memur adamım, işimden olabilirim bu yüzden... Evet, sizin yüzünüzden mahkemelerde sürünürüm, küçük hanım! Bence bütün bu işler şu Alman karısının başı altından çıktı. Hep o cadı yaptı! İftira ettiler. Andrey Filipoviç'e uyararak olmayacak, saçmasapan şeyler uydurdular, kocakarı laflarını yaydılar. Sonra da her şey çorap söküğü gibi gitti. Yoksa Petruşka neden burnunu soksun; herifin ne çıkarı olabilirdi ki!.. Yo, ben bu işte yokum küçük hanım, kusura bakmayın... yapamam, imkânı yok! Doğrusu, Alman karısının da günahına girmeyelim: Bu işte buz gibi siz

suçlusunuz, küçük hanım. Alman cadısı iyi kadındı, etliye sütlüye karışmazdı... Her şeyde siz suçlusunuz, beni de günaha sokuyorsunuz. Şaşkına çevirdiniz beni, kendimi toparlayamıyorum. Bu halle insan evlenebilir mi?.. Sonu ne olacak bunun, durum nasıl düzelecek, lütfen söyler misiniz bana?

Bay Goladkin kendi kendine konuşarak Liteynaya Cadde-si'ne geldiğinin farkına vardı. Hava hâlâ pek kötüydü; gerçi so-

122

123ğuk kırılmıştı ama, karla karışık yağmur yağıyordu. Tıpkı Bay Goladkin'in felaketinin başladığı makut gecedeği gibi...

Bay Goladkin havaya baktı, başını salladı: "Böyle havada seyahate çıkana enayi derler!" dedi. "Hayatımı sokakta bulmadım ben. Hem kupa arabasını nereden bulurum ona bu havada?.. Hah, orada, köşede bir karaltı var... Bakalım bir."

Halsiz, titrek adımlarla kupa arabasına benzeyen karaltıya yöneldi. Yürürken, "İyisi mi, Ekselans'a gideyim..." diye düşündü. Ayaklarına kapanıp yalvarayım ona: -En büyük amirim, kaderim sizin elinizde!., diyeyim. İyiliğinizi esirgemeyin Ekselans. Şöyle bir mesele var... Kanunsuz bir hareket... Mahvetmeyin! Babam olarak sığıyorum size, koruyun kulunuzu. Şerefimi, temiz adımları ve ailemin adını bir haydudun saldırmamasından koruyun. Ekselans, derim; ben başka, o ahlaksız adam başka; o ayrı, ben ayrıyım... Yemin ederim, birbirimize hiçbir bakımdan, bağlı değiliz. Emir buyurun; bu ahlaka, vicdana sığmayan karışıklık kalksın. Başkalarına kötü örnek olmaması için yapın bunu! Bugüne bugün babamsınız, hamiyetli amirimsiniz Ekselans; kaderimi ellerinize teslim ediyorum, bütün güvenim sizde L

Kupa arabasına yaklaştı. Yanında ayakta duran adama:

- Araba senin mi oğlum? diye sordu.

- Benim efendim.

- Bu akşamlik tutmak istiyorum...

- Uzağa mı gideceksiniz beyim?

- Bu akşam... yani gece için istiyorum. Artık nereye gidersek gideriz.

- Şehir dışına mı gideceksiniz demek istiyorum.

- Şimdilik bir şey söyleyemem. Belki... Henüz karar vermedim; belki her şey düzeler daha... Malum ya...

- Öyle beyim. Tanrı herkesin gönlüne göre versin.

- Sağol kardeşim. Peki ne vereceğiz sana?

- Arabayı hemen şimdi mi istiyorsunuz?

- Evet; yani hayır... Daha doğrusu bir yerde bekleyeceğiz. Çok değil ama, az bir şey...

- Madem ki bir gecelik tutuyorsunuz, bu havada altı rubleden aşağı olmaz beyim.

124

- Başüstüne efendim. Yalnız bir dakika izin verin, içindeki minderleri düzeltelim biraz. Hah oldu... Buyrun. Nereye emrediyorsunuz?

- İsmailovski Köprüsü'ne oğlum.

Arabacı yerine tırmandı, bir deri bir kemik atlarını kuru ot torbalarından güçlükle ayırarak İsmailovski Köprüsü'nün yolunu tuttu. Bay Goladkin az sonra arabayı durdurdu, yalvarırcasına, İsmailovski Köprüsü'nden önce geri dönerek başka bir sokağa uğramasını rica etti. On dakika sonra Ekselans'ın evinin önündeydiler. Yakov Petroviç arabadan indi, arabacıya beklemesini tembih etti. Sonra bitkin, kalbi duracak halde ikinci kata çıktı, zile bastı. Kapı açıldı, öykümüzün kahramanı, Ekselans'ın antresinde buldu kendini. Duyulur duyulmaz bir sesle:

- Ekselans evdeler mi? diye sordu. Uşak, Goladkin'i yukardan aşağı süzdü.

- Ne istiyorsunuz?

- Ben şey oğlum... Goladkin'im... Memur, 7. dereceden memur Goladkin. Şey... Yani bir mesele var...

- Bekleyin; şimdi olmaz.

- Bekleyemem oğlum. Önemli, acele bir iş!

- Kimden geliyorsunuz: Evrak falan mı getirdiniz?

- Hayır, kendi işim için geldim canım. Sen haber ver de... Bir iş için gelmiş dersin. Önemli bir mesele hakkında görüşeceğim... Ben altında kalmam, seni memnun ederim oğlum.

- Olmaz efendim. Kimseyi kabul etmiyorlar, misafirleri var. Yarın sabah 10'da buyrun.

- Sen gene haber ver oğlum. Bekleyemem çünkü; sonra sorumlu olursun...

Bir tahta peykede bacaklarını uzatarak oturan ve o ana kadar söze karışmayan başka bir uşak:

- Git haber ver; pabuçların mı eskir sanki!., diye homurdandı.

- O değil de, bana kimseyi içeri almamamı sıkı sıkı tembih etti. Memurlarla sabah görüşür o, biliyorsun.

- Gene de haber ver. Dilin kopmaz ya.

125— Bana ne; dilim de kopmaz. Ama izin vermedi dedim ya, izin vermedi... Neyse, içeri buyrun beyim.

Bay Goladkin antreden küçük bir bekleme odasına geçti. Masada bir saat vardı: Sekiz buçuğu gösteriyordu. Yakov Petroviç kalbinde bir sızı duydu, dönmek istedi ama, tam o anda uzun bacaklı bir uşak görüldü, ikinci odanın eşliğinde durarak olanca sesiyle Bay Goladkin'in adım haykırdı.

"Sesin batsın herif!" diye içinden kızdı Golâdkin "Bir istirhamı var, arz etmeye geldi... yollu yavaş yavaş, usul usul söyleyemez miydi hımbıl? Bu haykırmasıyla her şeyi berbat etti. Ne yapalım, oldu artık!.." Gerçekten yapılacak bir şey yoktu, uşak yanına geldi:

- Buyrun, dedi. Goladkin'i Ekselans'ın kütüphanesine götürdü.

Öykümüzün kahramanı içeri girince birdenbire gözleri kamaştı, etrafı göremez oldu. Sonra yavaş yavaş birkaç gölge seçti. "Misafir besbelli..." diye düşündü, biraz toparlandı. İlk Ekselans'ın siyah frakının yakasındaki yıldız nişanı, sonra birer birer, giyimindeki ayrıntıları fark etmeye başladı. Tanıdık bir ses duydu:

— Buyrun efendim?

— 7. dereceden memur Goladkin'im Ekselans.

- Evet?..

- Bir ricam var.

- Nedir?

- Bir mesele... Müsaade buyurulursa arz edeceğim Ekselans.

- Peki ama... şey, kimsiniz siz?

— Go... Go... Goladkin'im Ekselans... 7. dereceden memur Golâdkin.

- Neymiş o istediğiniz?

- Mesele şu: Sizi öz babam biliyor, her şeyi elinize bırakıyorum Ekselans. Beni düşmanımdan korumanızı diliyorum Ekselans! Mesele bundan ibaret.

- Ne demek istiyorsunuz?

— Malum şey yani...

126

— Nedir o malum olan?

Bay Golâdkin susuyor, çenesi hafiften titriyordu.

- Efendim? diye tekrarlardı general.

- Bunu şövalyelere yaraşır bir hareket sayıyorum Ekselans... yani acizleri korumak... En büyük amirime babam gibi sığınmak istedim... Durum bu yani... Koruyun beni Ekselans! Ağ... ağ... layarak yalvarıyorum... Yüksek ilginize yaraşan bir hareket bu Ekselans...

Ekselans başını öbür yana çevirdi. Goladkin'in yeniden gözleri karardı, göğsü sıkıştı. Bir an kendinden geçti adeta, önünde her şey silindi, nerede olduğunu seçemiyor, sonsuz bir hüznün, utanç duyuyordu. Sonra yavaş yavaş açıldı, kulağına etrafında birkaç kişinin konuşmaları geldi. General misafirleriyle hararetle, ama biraz sert, tartışır gibi konuşuyordu. Bay Golâdkin içlerinden birini hemen tamdı: Andrey Filipoviç'ti. Öbürünü, yüzü yabancı gelmediği halde tanımiyordu. İri yarı, yaşlıca bir adamdı. Kalın kaslarıyla favorileri göze çarpıyordu; keskin, anlamlı bakışı vardı. Adamın boynunda bir nişan parlıyordu. İçtiği sigarayı ağızından çıkarmadan, arada bir anlamlı bir bakışla Yakov Petroviç'i süzüyor, hafifçe başını sallıyordu. Yakov Pet-roviç bu bakışın altında bir hoş oluyor, gözlerini kaçırmaya çalışıyordu. Öbür yanda bir misafir daha gördü. O ana kadar geçenlerde lokantada olduğu gibi — ayna sandığı karşı salonun kapısında onu gördü... Eski ahbabı, dostu, daha doğrusu kanlı bıçaklı düşmanı, öteki Goladkin'di bu!..

Yakov Petroviç yanılmamıştı, karşıkı küçük salonda bir şeyle uğraşan adam öteki Goladkin'di! Az sonra elinde bir deste kâğıtla kütüphaneye girdi, sigara içen misafirin biraz gerisinde, Andrey Filipoviç'in yakınında durdu; Ekselans'ın onunla ilgilenmesini bekliyordu. Yerinde rahat duramıyor, konuşulanı canla başla dinlediğini göstermek için başını sallıyor, gülümsüyor, ayaklarını yavaşça yere sürüyordu. Ekselans'a baktığı zaman gözlerinde, "Benim de bir iki laf söylememe izin verin ne olur!" anlamı okunuyordu.

127"Alçak seni..." dedi içinden Goladkin. Elinde olmadan bir adım ilerledi. Tam o anda general döndü, kararsız bir halde ona yaklaştı:

— Bay Goladkin, dedi; siz şimdilik gidin. Ben işinizle meşgul olurum. Durun, yanınıza birisini verelim. Güle güle gidin Bay Goladkin.

Ekselans, favorili adama bir işaret yaptı, öteki kabul anlamında başını eğdi. Ekselans'ın cevabı Yakov Petroviç'e olumlu görünmedi, ona gerektiğinden başka türlü muamele edildiğini anlıyor, hissediyordu. Meseleyi ne olursa olsun halletmek az-mindeydi; birkaç etkili söz daha söylemek istiyordu. Kararsızlık içinde gözlerini yere indirdi, generalin zarif pabucunda büyücek beyaz bir leke dikkatini çekti: "Derisi patlamış zahir..." Ama hemen arkasından, pabucun patlamadığını, ruganın parlaklıktan öyle göründüğünü anladı. "Ressamlar buna 'ışık gölgesi' derler; bilimde, ışığın yansıması denir..." Silkindi, gözlerini kaldırdı; o anı kaçırırsa, hiç konuşamayacağını, durumun büsbütün kötüye gideceğini hissetti. Bir adım ilerleyerek:

- Söylemek istediğim şey, Ekselans... durum bu merkezde yani... diye başladı. Zamanımızda sahtekârlık geçer akça değil. Aksini düşünenler aldanır...

General ses çıkarmadı, zile bastı. Yakov Petroviç bir adım daha ilerledi, kesin bir el işaretiyle korkudan dertop olmuş menhus benzerini gösterdi:

— İşte bu adam alçağın, ahlaksızın biridir. Ekselans!

Bay Goladkin bunu söyler söylemez odada bir telaş, bir heyecan dalgası esti. Andrey Filipoviç'le favorili adam kafalarını salladılar. Ekselans sinirli bir halde zile basıyor, uşakları çağırıyordu. Birdenbire öteki Goladkin öne atıldı:

– Ekselans, yalvarırım birkaç söz söylememe izin verin! dedi. Sesinde her zamanki yılışıklık yoktu: Konuşma hakkını kazandığına emindi. Generalin cevabını beklemeden ikinci atlayışta Bay Goladkin'in yanındaydı.

– Size bir şey soracağım beyefendi. Kimin huzurundasınız, kiminle bu şekilde konuşuyorsunuz?.. Kimin evindesiniz?

128

Küçük Goladkin iyice heyecanlanmış, yüzü kıpkırmızı olmuştu. Hiddetinden burnundan soluyordu, gözlerinden yaşlar fişkırmıştı... Tam o sırada kapıda beliren uşak:

- Bay ve Bayan Bessavrukovlar!... diye haykırdı. "Ukraynalı soylu bir aile olmalı..." diye düşündü Yakov Petroviç. Ama Bessavrukov ailesine olan merakının hemen oracıkta kesilmesi gerekiyordu; çünkü tam o anda bir el, dostça omuzunu kavradı, ikinci el de sırtına dayanıp onu hafifçe itmeye başladı. Topaç gibi yusuvarlak namussuz, benzeri Goladkin, önünde ufak adımlarla koşuyor, yol gösteriyordu. Kütüphaneden dışarı itilen Bay Goladkin, "Olsufi İvanoviç'lerde de tıpkı böyle oldu..." diye düşündü, kendini antrede buldu. Uşakla öteki Goladkin oradaydılar.

- Paltosunu ver oğlum! Biricik dostuma yardım edeyim bari... diye yılıştı ahlaksız adam. Bay Goladkin'in paltosunu uşağın elinden kaparak maskaralık olsun diye, adamcağızın kafasına geçirdi. Yakov Petroviç başını kurtarmaya çalışırken uşakların gülüşmelerini duydu, ama aldırış etmedi. Artık hiçbir şey ilgilendirmiyordu onu. Antreden bol ışıklı merdivene .çıkı. Arkasından öteki Goladkin'in:

– Uğurlar olsun Ekselans! diye alayla bağırdığını duydu, karşılık vermektan alamadı kendini:

- Alçak!

- Vızgelir...

- Namussuz, vicdansız L

– Buna da aldırđım yok.

Haysiyet düşmanı, şereflı Bay Goladkin'i merdivenin sahanlığından olanca küstahlığıyla süzüyor, söz düellosuna devam etmesi için kişkırtıyordu adeta. Yakov Petroviç hırsıla yere tükürdü, sokağa fırladı. O kadar üzgün ve bitkindi ki, onu arabaya kimin, nasıl bindirdiğini hatırlamıyordu. Ancak Fontanka kıyısından geçerken biraz kendine geldi, "İsmailovski Köprü-sü'ne gidiyoruz.." diye düşündü. Daha bir şeyler düşünmek istedi ama, beceremedi, kafasında korkunç bir boşluk vardı. "Pekâlâ, İsmailovski Köprüsü'ne gidelim, fark etmez!.."

Öteki, F:9

129XIII

Havada ufak bir iyileşme belirdi. Bulut kümelerinden dökülen sulusepken git gide yavaşladı, sonunda büsbütün kesildi. Bulutlardan temizlenen gökte tek tük yıldızlar parıldıyordu. Yalnız her yanı kaplayan vıcık vıcık çamurdan yayılan rutubet dolu bir buğu havayı sardığı için, Bay Goladkin güçlükle nefes alıyordu. Üstü ıslanmış, ağırlaşmış paltosundan çıkan ılık, rutubetli hava Yakov Petroviç'i büsbütün halsiz düşürmüştü. Vücudu arada bir ürperiyor, soğuk ter boşanıyordu. O derece fenaydı ki, bu sefer her zamanki gibi, "Nasıl olsa her şey düzelir, iyi olur..." yolundaki teselliler bile aklına gelmiyordu. Gene de Ol-sufi İvanoviç'in avlusuna girdiği zaman, sırsıklam olmuş şapkasının kenarından yüzüne oluk gibi akan sulan kurularken, eski alışkanlığı ile, "Durum daha da fena olabilirdi..." diye mırıldandı.

Doğruca avludaki odun istifine gitti, iri bir kütüğe oturdu. İspanyol serenatlarıyla ipek asma merdivenleri düşünecek halde değildi; o anda sıcak olmasa bile kuytu, rahat bir kösecik burnunda tütüyordu... Söz aramızda, bu gerçek öykünün kahramanı, öykünün başladığı gün Olsufi İvanoviç'in evinin servis kısmındaki dolapla eski paravanın arasında geçirdiği iki saati bayağı özlemlle düşünüyordu. Geçen seferki gibi bu defa da tesadüfen tam iki saattir bekliyordu. Ne var ki, o sevimli köseciğe bir daha sokulamazdı, evdekiler buna karşı tedbir almışlardı herhalde... İkincisi Yakov Petroviç'in Klara Olsufyevna'na işaretini dışarda beklemesi gerekiyordu. Malum ya, bu hallerde işaretleşme âdet olmuştur. "Böyle gelmiş, böyle gider..." Bay Goladkin çok eskiden okuduğu bir romanı hatırladı: Romandaki genç kız aynı durumda bulunan aşığı Alfred'e işaret vermek için penceresine pembe kurdele asıyordu... Tabii gece karanlığında, Petersburg'un kararsız havasında pencerelere pembe

130

kurdele asmaya gelmezdi... "Olmaz öyle şey! Kurdelalar, ipek merdivenler bize göre değil..." diye söylendi Goladkin. Beren-deyevler'in pencerelerinin karşısına yerleşti. Avlu تنها değildi; gelen geçen, araba sahiplerinin seyisleri, uşaklar dolaşiyor; çeşitli araç gürültüsü, hayvanların hızlı hızlı soluması duyuluyordu. Gene de Yakov Petroviç'in yeri fena sayılmazdı; yalnız kızın onu içerden fark edeceğine pek emin değildi. Ama dışardan kimsenin dikkatini çekmediğine göre hiç değilse içerde olan biteni rahatça izleyebilirdi.

Olsufi İvanoviç'lerin pencerelerinin hepsi ışıl ısıldı, büyük bir toplantı olduğu belliydi. Bay Goladkin kulak kabarttı: Müzik yoktu, "Balo değil..." dedi. Birdenbire içine bir kuşku girdi; Klara Olsufyevna'nın mektubunda bahsettiği toplantı bugün müydü acaba?.. Tarihi yanlış okumuş olmasın? Hatta mektup bir gün önce yazılmışken eline değmemiş de olabilir... Bu da Petruska'nın marifetine verilebilirdi. Belki de mektup yarın yazılmıştı... Bay Goladkin toparlandı: "Amma da saçmalıyorum!.. Şey... demek istiyorum ki araba falan yarın için hazırlanacaktır." Mektuba bir daha bakacak oldu, cebinde bulamadı mektup yok olmuştu!.. Eli ayağı buz kesildi. "Ne yaptım, nereye koy- -dum onu?.. Kaybettimse, felaket!" dövünmeye başladı. "Münasebetsizin birinin eline geçerse... Belki de geçmişir bile..."

Bay Goladkin oturduğu yerde yakınıp kötü talihinden acı acı şikayet ederken, korku içinde ürperdi: Ya mektup düşmanının eline geçtiyse?.. Belki öteki demin paltoyu kafasına atarken aşırıvermişti?..

Bay Goladkin ateş gibi yanan, zonklayan başını elleriyle kavradı, dişlerini gıcırdatarak yeniden kütüğe çöktü, durumu düşünmeye başladı. Ama düşüncelerinde bağlantı yoktu. Gözünün önünden çeşitli yüzler gelip geçiyor; çoktandır unutulmuş bazı olaylar kimi hayal meyal, kimi çok canlı olarak hatırında canlanıyor,, kulağında kopuk kopuk birtakım şarkılar çınılıyordu. O zamana kadar hiç duymadığı sonsuz, acı bir hüznü kapladı içini. Hıçkırığını güç tuttu. "Tanrım, düştüğüm şu acı girdabından beni kurtar Ulu Tanrım!.. Ben mahvoldum... Bundan sonra belimi doğrultamam; anladım bunu... Başka türlü ola-

131mazdı zaten. İlkim işimden oldum... yüzde yüz oldum... Öyle olması gerekirdi. Ama buna pek üzülmediğim yok. Halledilirdi nasıl olsa... Elimdeki parayla bir zaman idare ederdim. İyi kötü bir ev de bulur bir iki parça eşya alırdım. En iyisi — Petruşka'dan kurtulmam! Onsuz daha rahat ederim. Tutacağım ev sahiplerinin bir uşakları olurdu elbette; ben de faydalanırdım. Hiç olmazsa istediğim gibi girip çıkardım, gece geç geldiğim için münasebetsiz Petruşka'nın dırdırını dinlemezdim... Evet, hepsi iyi, hoş... yalnız hiçbir işimin halline yaramayan şeyler bunlar!" Yakov Petroviç iç çekti, tekrar başını elleri arasına aldı, "Yarabbim, sırası mıydı bunun şimdi!.." Birdenbire kulağında kısık bir ses duydu:

- Daha gitmeyecek miyiz beyim?

Bay Goladkin'in karşısında, onun gibi sırsıklam olmuş, soğuktan titreyen arabacı duruyordu. Besbelli canı sıkılmış, odun kümesinde oturan garip müşterisini yoklamaya gelmişti. Bay Goladkin doğruldu, sonra tekrar oturdu.

— Şey oğlum... Ben... yani şey... biraz sonra... Yani demek istiyorum ki, hemen... hemen gidiyoruz. Azıcık daha bekle de...

Arabacı söylene söylene döndü. Goladkin içerledi: Bu akşam... hatta bütün gece için tuttum onu. Ne hakla söyleniyor; ister giderim, ister burada bekletirim. Keyfimin kâhyası mı, hımbıl!.. Kimse bana karışamaz; siz de bunu öyle bilin küçük hanım. Samanlıktan falan bahsediyorsunuz; boş laf, zamanımıza uymayan hayaller! Ayrıca; bugünkü devrin bilim, sanayi devri olduğunu, ahlakı zayıf kişilerin ezilmeye mahkûm olduğunu da söyleyeyim. Bunun bir örneği sizsiniz. Ben dava vekilliği yapacağım; deniz kenarında bir kulübede yaşayacağız... Her şeyden önce, deniz kenarında dava vekilinin işi ne? İkincisi, dava vekilliğini bize vermezler. Diyelim ki bir dilekçe verip, "Hem dava vekilliği istiyorum, hem de azılı düşmanımdan korunmak için adalete sığınıyorum," diye yazdım. Bize ne cevap vereceklerini biliyor musunuz küçük hanım? — "Dava vekilleri bizde tümen tümen!" diyeceklerdir. "Burası göçmen Falbala'nın pansiyonu değil..." diye bir de ahlak dersi verirler. İyi ahlak küçük

132

hanım, ana babanın evinde uslu edepli oturup büyükleri saymak, zamanı gelmeden koca peşine düşmemek... Zamanı gelince koca da bulunur. Tabii yetenekler, bazı bilgiler kısmetin açılmasına yarar, ona ne şüphe. Örneğin, bir genç kız piyano çalman, çat pat Fransızca konuşmalı, tarihle coğrafyaya, aritmetiğe büsbütün yabancı olmamalıdır. Bundan fazlası da fazla... Bir de mutfak. Evet. Ciddi, erdemli her genç kızın bilgi dağarcığında mutfak bilgisi olması şarttır. Ama uzun lafın kısası iki gözüm pek sayın küçük hanımefendi, bütün bunları saymam gereksiz, çünkü benimle kaçmanıza nasıl olsa fırsat vermezler, yakalarlar bizi. Hatta, sizi bu yüzden manastıra da kapatırlar belki... Bunun için bu işten ne kadar erken dönerseniz tehlikeden o kadar uzaklaşmış olursunuz. Ben de saçma romanların kahramanları gibi manastırın kara duvarları karşısında gözyaşı dökmekten kurtulurum. Yoksa siz o durum karşısında, bazı kötü Alman şair ve romancılarının eserlerindeki gibi, ölmemi mi uygun buluyorsunuz? Yo!.. İzin verirseniz, dostça söyleyeyim size: İlkim, bu işler böyle yapılmaz. İkincisi, elimden gelse size de, ebeveyninize de kıyasıya bir sopa basardım: Elinize Fransız romanları verdikleri için...

Fransız romanlarından genç kızlara hayır gelmez; zehir, öldürücü bir zehir onlar, küçük hanım. İzninizle size bir şey soracağım: Diyelim ki, kaçmayı başardık, dilediğiniz gibi "deniz kenarında bir çift kumru misali sevişerek" ömrümüzün sonuna kadar dirlik, mutluluk içinde yaşadık... Tabii o sırada bir yavrumuz da dünyaya geldi. Onu kucağımıza alıp pederiniz 6. dereceden memur Olsufi İvanoviç'e giderek: "Torununuzun hatırına bağışlayın bizi!" diye ayaklarına kapanacağımızı mı sanıyorsunuz, küçük hanım? Bunu aklınızdan çıkarın. Sonra, benden kumruvari cıvıldaşmaları da beklemeyin. Bugün iyi terbiye görmüş bir kadın, aile reisi olan kocasına karşı ciddiyetini takınıp büyüklüğünü kabul eder. Bu sanayi çağında romantik duygulanmalara yer yok küçük hanım, yani Jean-Jacque Rousseau'ların zamanı geçti. Söz misali, kocanız işten yorgun, aç gelip, "Midem ezildi; bir kadehçik votka ile bir parça tuzlu ringa falan yok mu, şekerim?" dedi mi, bunların hepsini önceden ha-

133zır bulmalı. Kocanız bunları atıştırırken sizi pohpohlamasını beklememelisiniz. Arkasından, yüzünüze bakmadan: "Aman yavrum, yemeğimizi geciktirme, erken yatacağım; yorgunum..." deyip gazetesine dalarsa hoş görmelisiniz. Belki haftada bir, âdet yerini bulsun diye ya öper ya öpmez sizi... Evet, bizde böyledir küçük hanım. Söz açılmışken bunu şimdiden söylemeyi uygun buldum... Aslında, beni bu işe karıştırmakla büyük hata ettiniz; şımarıklıktan başka bir şey değil bu yaptığınız! Yok iyi kalpliymişim, uğrunuzda cefa çekip sizi seven sevgilinizmişim filan... Her şeyden önce, ben size göre değilim küçük hanım. Bildiğiniz gibi kompliman yapmasını beceremem, bayanların bayıldıkları incir çekirdeği doldurmeyen tatlı lafları bilmem, çapkınları hoş görmem. Yalana ne gerek var — çehreden yana da pek talihli değilim... Görüyorsunuz, her şeyi olduğu gibi açık açık söylüyorum. Yani, dosdoğru bir karakterden ve sağduyudan başka erdemim yok. Entrikacı değilim, dolap çevirmek huyum yok; övünerek söylüyorum bunu. İkiyüzlü değilim. Size hepsini söylemek için...

Goladkin birden ürperdi: Üstünden sular akan arabacının kırmızı sakalı yeniden odun kümesine doğru uzandı:

- Daha gitmeyecek miyiz bey?

- Geliyorum canım, şimdi geliyorum...

Arabacı ensesini kaşdı, sakalını sıvazladı, bir adım öne atarak Goladkin'i kuşkulu bir bakışla süzdü. Goladkin biraz telaşla:

- Geliyorum kardeşim, hemen geliyorum!., diye tekrarlardı. Ben şey... Biliyor musun, biraz şey... Bir dakika... Orada bir şey var...

Arabacı kararlı adımlarla Goladkin'e yaklaştı.

- Gitmeyeceksek söyle bari de...

— Yoo, gideceğiz. Hemen şimdi... Bekliyorum da... Şey, sen hangi köydensin oğlum?

- Derebeyimin çiftliğindeniz.

- Ya, öyle mi? Nasıl bir adam derebeyiniz?

— Zararsız.

134

- Öyle işte oğlum. Sen şuracıkta eğlen biraz. Şey... başkente ne zaman geldin?

- Bir yıldır araba sürerim.

- Kazancın falan iyi mi bari?

— Zararsız...

- Gördün mü oğlum! Tanrıya şükret. İyi insanların yanında çalışmaya gayret et. Bu zamanda iyi insanlar parmakla gösterilir. Ama iyilerin iyiliği de çok: Yedirir, içirir, barındırır seni... Oysa ki para bazen insana gözyaşı döktürür dostum. Bunun acıklı bir örneği önünde işte...

Arabacı Bay Goladkin'e acımıştı galiba:

- Ne yapalım, biraz daha beklerim efendim. Burada daha çok oturacak mısınız?

— Yo. Hatta şey... hiç beklemeyeceğim artık. Ne dersin? Bak, sana bırakıyorum: Bekleyeyim mi, gideyim mi?..

— Siz bilirsiniz beyim. Yola çıkmayacak mısınız yoksa?

— Çıkıyacağım ya. Ama seni boş yollamam tabii, korkma. Borcum ne kadar?

— Pazarlık ettik beyim. Ne kesiştikse... Ama çok bekledim... Fakir adamın gönlünü kırmazsınız elbette.

- Tabii tabii. Al oğlum.

Bay Goladkin arabacıya pazarlıklarına göre altı gümüş ruble ödedi. Sonra orada boşuna vakit kaybetmemeye, yani başını yeni bir belaya sokmamaya, avludan bir an önce gitmeye karar verdi. Sokağa çıkarak sola saptı ve arkasına bakmadan, adeta neşeye, koşar adımlarla Berendeyevler'in evinden uzaklaştı. Yolda, "Belki her şey düzeler daha... Beki bir felaket atlattım şimdi!" diye düşünüyordu. Ferahlamıştı. "Bu meseleyi de yoluna koysak..." Ama bunun olabileceğine inanamayarak, "Nasıl yapmalı, nereden başlamalı?.." diye düşünüyordu.

Yakov Petroviç karar vermeden, kuşkularına, şüphelerine hal çaresi aramaya devam ediyordu. Birdenbire, Semyonovski Köprüsü'nde olduğunun farkına vardı, ansızın niyetini değiştirdi; geri dönmeye karar verdi... "Oraya giderim, kimseye sokulmadan, yani etliye sütlüye karışmadan, seyirci gibi dururum. Bu durumda kimse bana suç yükleyemez... Kararım karar!"

135 Bay Goladkin geri döndü. İçi rahatlayarak tekrar odun kümesine oturdu. Bu defa beklemesi uzun sürmedi.

Olsufi İvano-viç'in dairesinde bütün pencerelerde tuhaf bir canlılık, birtakım gidip gelmeler göründü, perdeler yukarı çekildi, camlarda kadın erkek başları belirdi. Bütün bu kalabalık bir şey veya bir kimseyi arar gibi avluya bakıyordu. Odun istifi arkasına sinen Yakov Petroviç de avluya bakanların merakına katıldı. O da, odunların gölgesinin müsaade ettiği kadar başını uzattı, o yana bu yana bakındı. Birdenbire afalladı ve korkuyla yere çömeldi. İçerdekilerin bakınmaları, aranmaları başka bir şeyle veya birisiyle değil, doğrudan doğruya onunla, Bay Goladkin'le ilgiliydi; hepsi ona doğru bakıyordu çünkü... Kaçmak istedi ama, uygun bulmadı, görevceklerdi... Şaşkına dönen Bay Goladkin odun kümesine yapışircasına sokuldu ve ancak o anda gölgesinin ona -yaptığı azizliğin farkına vardı: Gölge onu örtemeyecek kadar kısaydı. Tam anlamıyla çaresizdi. Bitkinliğini yenmeye çalışarak doğruldu; kararlı, dimdik durarak pencerelerin hepsine kafa tutarcasına bir bir baktı. Penceredekiler de onu görüyor, el baş hareketleriyle içeriye çağırıyorlar, aralanan camlardan sesleniyorlardı. Bay Goladkin bozuldu, utancından kıpkırmızı oldu.

- Kız çocuklarına zamanında dayak atmayan ana babalarına şaşarım!., diye mırıldandı.

Tam o sırada paltosuz, başı açık, perondan avluya, ona doğru soluk soluğa koşan öteki'ni gördü. Telaşlı küçük adımlarla sıçrayarak koşuyor, Bay Goladkin'in yakalanmasından duyduğu taşkın sevinci saklamıyordu.

Bay Goladkin'in etrafında dönerek:

— Burada üşür, hasta olursunuz Yakov Petroviç, içeri buyrun!., diye adamcağzı odunluktan çıkarmaya çalışıyordu. Goladkin ürkek, mahcup bir halde:

- Olsun, ziyanı yok Yakov Petroviç... ziyanı yok... Çok iyiyim burada... burada kalayım... diyordu.

- Yo, olmaz Yakov Petroviç, çok rica ederim!.. Hepimiz rica ediyoruz. Orada bekliyorlar sizi. Sizi getirmemi söylediler. Olmaz.

136

— Ne olur Yakov Petroviç!.. Ben şey... eve gitsem daha iyi olacak Yakov Petroviç...

Öykümüzün kahramanı hem cehennem ateşine düşmüş gibi yaniyor, hem utanç ve dehşetten donmak üzere olduğunu hissediyordu. Ama iğrenç yaratık gene karşısında vızıldayıp duruyordu:

- Yo-yo-yo..! Dünyada olmaz!.. Hadi buyrun, gidelim.

Öteki Goladkin Bay Goladkin'in koluna yapıştı, perona doğru sürüklemeye başladı. Bay Goladkin gitmek istemiyordu ama, pencerelerden onu seyredenleri hatırladı, direnip debelenmekten vazgeçti. Yürüdü. Hoş buna "yürüdü" de denemezdi, çünkü yürümüyor, yürütülüyordu... Kısmette bu da varmış Bay Goladkin demek! Kendine çekidüzen vermeye vakit bulmadan salondaydı. Yüzü sapsarıydı, saçları taraz taraz, üstü başı perişandı, çamur içindeydi. Bulanık bakışını salondakilerde gezdirdi ve ürkerek geriledi. Büyük salon, bütün odalar tıklım tıklımdı; içerdekileri bir kara bulut halinde görüyordu. Süslü bir kadın grubu zarif çiçekliğe benziyordu... Bütün bu kalabalık onu sarıyor, aralarına alarak bir yana çekmek istiyordu. "Bu defa kapıya götürmüyor-lar galiba..." diye düşündü Goladkin. Gerçekten geldiği yer çıkış kapısı değildi: Olsufi İvanoviç'in hasta koltuğunun önünde durdular. Koltuğun bir yanında ayakta Klara Olsufyevna duruyordu. Solgun, mahzun ve dalgın görünüyordu; çok güzel ve süslü giyinmişti. Bay Goladkin'in en çok dikkatini çeken, genç kızın siyah saçlarıyla nefis bir tezat yapan ince, ufak beyaz çiçeklerdi... Koltuğun öbür yanında Vladimir Semyonoviç vardı. Siyah frakının yakasında yeni bir nişan göz alıyordu.

Bay Goladkin'in koluna girenler, yukarda söylediğimiz gibi, onu doğruca Olsufi İvanoviç'e götürdüler. Yakov Petroviç'in yanında, son derece ağırbaşlı, efendice bir halde öteki Goladkin yürüyordu; halini Bay Goladkin bile beğendi. Kafileyi her zamanki resmi, ciddi görünüşüyle Andrey Filipoviç yönetiyordu. "Ne oluyoruz, bir iş var bunda ama ne?.." diye şaşırıdı Yakov Petroviç. Olsufi İvanoviç'in karşısına getirildiği zaman, aklın-137dan şimşek gibi çalınan mektup geçti. Ölümüne mahkûm adam haliyle ihtiyarın koltuğunun karşısında durdu. Ne yapmak gerektiğini düşünüyordu. Kendisini savunmalı mıydı, yoksa mertçe, yani kibar bir içtenlikle her şeyi açıklamalı mıydı? Sonunda en çok korktuğu şey oldu: Olsufi İvanoviç ona son derece iyi, candan davrandı. Gerçi elini uzatmadı ama, yüzüne bakarken saygıdeğer ak saçlı başını üzgün, aynı zamanda yumuşak bir şekilde salladı, ya da Bay Goladkin'e öyle geldi... Hatta ihtiyarın donuk gözlerinde yaşlar da parladı gibi geldi. Bakışım öteye çevirince babasının koltuğunun yanında duran Klara Olsufyevna'nın gözlerinin de yaşardığını fark etti. Vladimir Semyono-viç'in hali onlardan farklı değildi. Andrey Filipoviç'in değişmez ağırbaşlı sessizliği, gözleri yaşlı olanların duyulanması kadar etkiliydi. Hele memuriyet derecesinden daha büyük görünen genç memur, duygularına hakim olamıyor, içli içli ağlıyordu... Ama belki gerçekte bunların hiçbiri olmadı, sadece Yakov Petroviç'e öyle geldi, çünkü o da ağlıyor, donmuş yanaklarına sıcak yaşların aktığını hissediyordu. Artık insanlarla, kaderle barışmıştı. O anda yalnız Olsufi İvanoviç'le misafirlerini değil, muzır benzerini bile seviyordu! Aslında adamcağız ne muzırdı, ne de Yakov Petroviç'in benzeriydi; apayrı, kendi halinde sevimli bir adamdı.

Goladkin hıçkırıklarının tutmaya çalışarak Olsufi İvanoviç'e içini dökmeye hazırlandı. Ama o kadar doluydu ki, hiçbirin söyleyemedi, sadece anlamlı bir jestle elini kalbine koydu. Andrey Filipoviç, besbelli saygıdeğer ihtiyarı fazla üzmemek için Bay Goladkin'i bir kenara çekti ama, başına kimseyi dikmedi, görünüşte serbest bıraktı. Öykümüzün kahramanı gülümseyerek, kendi kendine bir şeyler mırıldanarak biraz şaşkın, kaderiyle ve insanlarla tümüyle barışık bir halde kalabalığın arasında dolaşıyordu. Hepsi açılarak ona yol veriyor, garip bir merakla, anlaşılmaz, esrarlı bir ilgiyle süzüyorlardı onu. Salonun bitişiğindeki odaya girdiği zaman da aynı ilgiyle karşılaştı. Yürürken her adımının izlendiğini hissediyor, arkasında meraklı fısıldaşmaları duyuyordu. Bay Goladkin neler konuşulduğunu merak etti. Bir

138

|

aralık başını çevirdiği zaman öteki Goladkin'i gördü. Memnun oldu adeta, hemen yanına sokuldu, bulunduğu durumun öneminden söz açarak onu yalnız bırakmamasını, yardım etmesini rica etti. Küçük Goladkin, azametli bir baş eğişle karşılık verdi, elini kuvvetlice sıktı. Yakov Petroviç'in kalbinde kabaran sıcak bir duygulanma dalgası boğuyordu onu. Üzerine dikilen bakışların altında ezile büzüle yürürken daha önce gördüğü perukalı yüksek memurla karşılaştı. Adam, Bay Goladkin'e gösterilen genel ilgiye aldırılmadan sert, burgulayan bir bakışla süzdü onu. Bay Goladkin perukalıya yaklaşıp nazik, sevimli bir şekilde durumunu anlatmak istedi ama, yapamadı. Bir an kendinden geçer gibi oldu, önünde her şey silindi, hafızasını, benliğini yitirdi... Toparlandığı zaman da onu saran çevreden çıkamadı. Birdenbire, öbür odadan birisinin onu adıyla çağırdığını işitti. Sa-londakiler bu çağırışı yankıladılar ve hep birden bağıra bağıra konuşarak salonun kapısına doğruldular. O sırada Yakov Petroviç'i saran çevre daraldı, adeta kucaklayarak çekiyorlardı onu. Duygusuz perukalı yüksek memur o anda Goladkin'le omuz omuzaydı... Bay Goladkin'i gene Olsufi İvanoviç'in karşısına getirdiler; biraz uzakça, ama tam koltuğunun karşısına oturtular. Misafirlerin hepsi birkaç sıra halinde Olsufi İvanoviç'le Goladkin'i çevrelediler. Salonu derin sessizlik içindeydi, sanki önemli bir olayı bekliyordu herkes. Olsufi İvanoviç'in bir yanında öteki Goladkin, öbüründe Andrey Filipoviç vardı. Bay Goladkin, "Tıpkı birisini uzun bir yola hazırlıyorlarmış gibi... Bir dua etmemiz eksik!.."1 diye düşündü. Tam o sırada oturanlar arasında başlayan hareket ve konuşmalar düşüncelerini dağıttı. Kulağına, "Geliyor... geldi..." diye fısıldaşmalar çarptı. Garip bir önsezi ile ürperdi: "Kimdi o gelen?.."

Perukalı memur, Andrey Filipoviç'e anlamlı bir bakışla:

- Vakit geldi, dedi.

Andrey Filipoviç, Olsufi İvanoviç'e baktı. Öteki hafifçe başını eğdi. Perukalı adam, Bay Goladkin'e yaklaştı.

- Buyrun gidelim! dedi, kalkmasına yardım etti.

(I)Eski bir Rus geleneği.

139Salonda kim varsa ayağa kalktı. Perukalı Bay Goladkin'i, Andrey Filipoviç de öteki Goladkin'i elinden tutarak bu tıpatıp aynı iki adamı karşı karşıya getirdiler. Yakov Petroviç soran bakışını onları kuşatan kalabalığa çevirdi, hepsi küçük Goladkin'i gösteriyorlardı. "Bizi barıştırmak istiyorlar..." diye düşündü Yakov Petroviç. Benzerine ilkin elini, sonra başım uzattı. Öteki Goladkin de aynı şeyi yaptı. Ama Bay Goladkin hain dostunun o anda, oradaki kalabalığa sırtıp kurnazca göz kırptığını Yahuda busesi1 verirken ağzını burnunu oynattığım fark eder gibi oldu. Başı zonkluyordu, gözleri karardı, birdenbire her kapıdan onun benzeri minnacık Goladkin'lerin sel gibi aktığını gördü. O anda hainin dudakları yüzüne değdi, öpücük sesi duyuldu ve...

Beklenmedik bir şey oldu. Kapı hızla açıldı, eşikte bir adam belirdi. Bay Goladkin adamı görür görmez damarlarındaki bütün kanın çekildiğini hissetti, ayaklarını yerden kaldıramaz oldu; bağırarak istedi, sesi çıkmadı. Bununla beraber, böyle olacağını önceden bildiğini, daha doğrusu hissettiğini hatırladı. Gelen çok iyi tanıdığı, sık sık, hatta galiba o gün de görmüş olduğu bir adamdı. İri yarı, güçlü kuvvetli bir erkekti. Siyah frakının yakasında büyük bir nişan vardı. Benzerliğin tamamlanması için bu gür siyah favorili adamın ağzında bir sigara eksikti... Bakışı Bay Goladkin'i dehşetten donduran adam ona yaklaştı. Yakov Petroviç uslu uslu elini uzattı, etrafa şaşkın, ürkek bakarak adamla beraber yürüdü. Çirkin, cırlak bir ses kulağının dibinde:

- Bu Kristyan İvanoviç Rutenspitz! diye tekrarlıyordu. Tanımadın mı, Yakov Petroviç?

Bay Goladkin başını sesin geldiği yana çevirdi; alçak, iğrenç ruhlı öteki Goladkin'i gördü. Hayasız, şeytanca bir sevinçle sırtıyor, ellerini ovuşturarak kalabalığın arasında mekik do-, kuyordu. Neredeyse yeni bir oyuna kalkacak gibiydi! Sonunda uşakların birinden mumu kaptı, Kristyan İvanoviç'le Bay Goladkin'in önüne geçerek kafilenin başında yürüdü. Salondakile-

(I)İsa'nın 12 havarilerinden Yahuda, İsa'yı düşmanlarına teslim ederken parola olarak onu öpmüştür.

140

rin hepsi arkasına takılmış, hep bir ağızdan, öteki Goladkin'le beraber:

- Sakın ha, korkmayın Yakov Petroviç, eski dostunuz, ahbabınız Kristyan İvanoviç Rutenspitz'den başkası değil bul diye söylüyorlardı.

Sonunda yukardan aşağı ışıklanmış merdivene çıktılar, orada da bir meraklı kalabalığı bekliyordu onları. Perona çıkan kapı hızla açıldı, Bay Goladkin, Kristyan İvanoviç'le birlikte perona çıktı. Avluda, peronun önünde dört atlı bir araba duruyordu. Hayvanlar sabırsızlanıp yerinde duramıyor, hızlı hızlı soluyorlardı. İblis ruhlı küçük Goladkin buraya da yetişti, iki üç sıçrayışta peronun basamaklarını aştı, arabanın kapısını açtı. Kristyan İvanoviç nazik bir el hareketiyle Bay Goladkin'i oturmaya davet etti. Ama davete gerek yoktu zaten, yanlarında, arkalarında bir yığın yardımcısı vardı. Bay Goladkin başını arkaya çevirdiği zaman ışıklı merdivenden, her köşeden meraklı bakışların onu izlediğini gördü. Merdivenin en üst basamağında, koltuğunda oturan Olsufi İvanoviç ilgi, dikkat dolu bakışını Yakov Petroviç'den ayırmıyordu. Hepsinde bir bekleyiş sabırsızlığı seziliyordu. Hatta Bay Goladkin birtakım söylenmeler, homurdanmalar işitti. Daha çok şaşırıyor, duyulur duyulmaz bir sesle:

— Efendim, umarım ki bunda hiç... yani beni kötü duruma düşürecek veya resmi ilişkilerimle ilgili olarak, yani herkesin eleştirisini, ya da dikkatini çekecek bir şey yok. Öyle değil mi efendim?

Oradakiler hep birden başlarıyla, elleriyle, "Yok bir şey, yok!.." diye karşılık verdiler. Bay Goladkin'in gözleri nemlendi.

- Öyleyse hazırım, dedi. Kendimi ve kaderimi Kristyan İvanoviç'in ellerine bırakıyorum.

Bay Goladkin bunu söyler söylemez sevinçli bir haykırışına havayı doldurdu, aşağıda bekleyen kalabalık korkunç bir uğultuyla bu haykırışı yankılandı. Bay Goladkin'in bir koluna Kristyan İvanoviç, öteki koluna Andrey Filipoviç girdi, adamcağızı arabaya bindirdiler. Öteki Goladkin her zamanki alçaklığıyla eski dostunu arkadan iteliyordu. Zavallı Bay Goladkin son bir,

141defa herkese ve her şeye baktı, baktı... Sonra -kiyaslama uygunsu— soğuk suya düşen kedi yavrusu gibi titreye titreye arabanın bir köşesine büzüldü; arkasından Kristyan İvanoviç de bindi. Kapı hızla kapandı, bir kamçı sesi duyuldu. Atlar arabayı yerden kaparcasına kaldırdılar. Dışarda kalanların hepsi arabanın peşine takılarak bir süre koşular; düşmanca haykırışları Bay Goladkin'in kulaklarında uğulduyordu. Az sonra koşanlar yavaş yavaş geride kalmaya başladı, sonunda büsbütün görünmez oldular. En sona Bay Goladkin'in ahlaksız benzeri kaldı. Elleri resmi yeşil pantolonunun ceplerinde, arabanın bir bu, bir öbür yanından, hayatından memnun bir halde koşuyor, arada bir pencerenin kenarına asılarak camı indiriyor, Bay Goladkin'e veda öpücükleri gönderiyordu. Sonunda o da yoruldu, hızım azalttı ve temelli görünmez oldu. Bay Goladkin'in kalbine birdenbire bir sancı saplandı. Tepesinde kanın sıcak basıncı onu boğacak gibi oldu. Düğmelerini çözmek, göğsünü açıp kar veya soğuk su ile ovmak istiyordu. Bir aralık dalar gibi oldu... Gözlerini açtığı zaman, arabanın hiç bilmediği bir yola saptığını fark etti. Sağ ve soldan ormanın karaltısı uzuyordu; boş, ıssız bir yoldu... Birdenbire dehşet içinde donakaldı: Karanlıkta alev saçan bir çift göz ona kırpmadan bakıyordu. Bu bakışta iblisçe bir sevinç parlıyordu. Kimdi bu?.. Yakov Petroviç'le beraber giden Kristyan İvanoviç değildi bu!.. Yoksa o muydu? Evet, oydu! Ama eski, bildiği Kristyan İvanoviç değil, yeni, korkunç bir Kristyan İvanoviç!..

Bay Goladkin, korkunç Kristyan İvanoviç'in kalbinde merhamet uyandırmak umuduyla yumuşak, uysal bir sesle:

— Kristyan İvanoviç! diye başladı; sesi korkudan pek titrek çıkıyordu: Ben şey... Kristyan İvanoviç; hiç layık olmadığınız halde yakacakla, Licht'le1 ve hizmetçiyle bir lojmana gidiyorsunuz.

(I)Licht, Almanca ışık demektir.

Öykümüzün kahramanı tiz bir çığlık attı, başını elleriyle kavradı. Ne diyebilirdi – böyle olacağını çok önceden sezinle-mişti o.

1846

143Baremin 7. derecesinde memur Yakov Petroviç Goladkin o gece deliksiz uykusundan uyandığı zaman, saat sabahın sekizine geliyordu. Goladkin esneyerek gerindi, sonra gözlerini açtı ve bir iki dakika hiç kıvıldamadan yattı. Uyanıp uyanmadığını, çevresinde olup bitenlerin gerçek mi, yoksa başı sonu olmayan gece düşünün bir devamı mı olduğunu anlamaya çalıştı. Kendini toparlayınca etraf bütün canlılığı ve her zamanki haliyle karşısında belirdi. Yattığı küçük odanın kirli yeşil, isli, tozlu duvarları, kırmızıya boyalı bir masa ve çiçek desenli kırmızı muşamba kaplı Şark işi sedir hepsi her gün gördüğü şeylerdi.

Yakov Petroviç'in bir gece önce eve döndüğü zaman üstünden çıkarıp rasgele fırlattığı bumburuşuk elbise dertop halde kanepenin üstündeydi. Puslu, donuk, çamura bulanmış hissi veren bir sonbahar sabahı pencereden öyle ters, nursuz bir suratla bakıyordu ki, Goladkin'in, hayal ülkesinde değil de Petersburg'da, Şestilavoçnaya Sokağı'nda, kirayla oturduğu büyük bir apartmanın dördüncü katında minnacık dairesinde olduğundan, en ufak kuşkusu kalmamıştı. Goladkin bu önemli keşiften sonra, uyandığına adeta pişman oldu: Az önceki düşün devamını görmek umuduyla yeniden gözlerini yumdu. Ama hemen açıldı, silkindi ve yataktan kalktı. Kafasındaki dağınık düşünceler belirli bir biçim aldı. Yakov Petroviç'in yataktan kalkınca ilk işi, konsolun üstünde duran ufak yuvarlak aynaya koşmak oldu. Aynada gördüğü bir çift kırpışan göz, seyrek saçlı kafa ve sarımsak yüz görenlerin asla dikkatini çekmeyecek kadar silikti. Ama aynada bunları izleyen sahibi halinden memnundu.

– Çok şükür, her şey iyi gidiyor; dedi. Ya aksilik olsun diye suratımda bir sivilce filan çıksaydı pek kötü olurdu doğrusu. Yok yok, her şey son derece yolunda! Her şeyin iyi gittiğine sevinen Bay Goladkin, aynayı yerine koydu, geceliği sırtında pencereye koştı, iç avluyu bir şeyler arayan bakışlarla taradı. Yüzüne yayılan memnun gülümsemeden, aradığını bulduğu belli oldu. Bu sefer odasının arkasındaki uşak Petruşka'nın bölmesine baktı, Petruşka'nın bölmede olmadığını emin olunca, parmak uçlarına basarak odasına döndü, masanın çekmelerinden birini açtı, elini daldırdı. İçini karıştırdıktan sonra, bir yiğın işe yaramaz ıvır zivirin ve zamanla sararmış, üzerindeki yazılar okunmaz hale gelmiş kâğıtların altından eski, solmuş bir cüzdan çıkardı. Özenle, adeta zevkle içindeki gizli küçük cebi açtı. Cep oldukça şişkindi. İçindeki renk renk kâğıtlar adamcağızın yüzünü güldürdü. Banknotları cüzdanından çıkararak ellerini uğuşturdu. Daha sonra, dünden beri kimbilir kaçınıcı defa değerli hazinesini saymaya başladı. Banknot destesini baş ve işaret parmakları arasında hışırdan hışırdan sayıyordu. Bitirdikten sonra:

– 750 banknotumuz var... Yabana atılacak rakam değil! diye mırıldandı. Hem yalnız benim için değil, kim olsa küçüm-semez bu parayı... Bununla neler yapılmaz ki! (Goladkin gene ellerini uğuşturdu.) İyi ama, bizim Petruşka nerelere defolup gitti acaba?

Goladkin hep o gece kılığıyla uşağının bölmesini bir kere daha gözden geçirdi. Petruşka hâlâ yerinde yoktu, sadece odanın ortasında kaynaya kaynaya taşmak üzere olan semaver hırçınlıkla pufayıp duruyordu. "Daha ne bekliyorsunuz, suyum kaynadı, hazırım. Alın, işinizi görün!" demek isteyen şikayetçi bir hali vardı.

– Şeytanlar götürsün senin gibi tembel herifi! İnsanı çileden çıkarır, namussuz... diye söylendi Goladkin. Haklı bir kızgınlıkla ufak koridordan antreye geçti, kapıyı hafifçe araladı ve Petruşka'yı sahanlıkta, eliyle koymuş gibi buldu. Apartmanın uşakları, hizmetçi ve dışardan gelen ne idüğü belirsiz kimselerle çene çalıyordu. Petruşka'nın duruşu, konuşma şekli Goladkin'in hoşuna gitmişti galiba; seslendi, sonra öfkeli ve canı sıkılmış bir halle içeri girdi.

"Hayvan herif, efendisini ciğeri beş pa-

ra etmeyen güruha satıyor..." diye söylendi. Sonra Petruşka'ya ters ters baktı:

- Ne yapıyordun orada?

– Hiç... Giyeceklerimi getirdiler de...

- Haydi giy de görelim.

Petruşka, kibar ve zengin evlerde uşakların giydikleri resmi elbiseyi giydi, hımbılca bir sırtımayla efendisinin odasına girdi. Kılığı son derece acayıptı. Sırtındaki eskice yeşil kaput en aşağı bir arşın daha boyu birisine göre idi. Kol ve yakalardaki şeritler solmuş, kararmıştı. Elinde tuttuğu yeşil tüylü şapkanın kenarı da aynı şeritle çevriliydi. Belinde, deriden bir kılıfın içinde, uşaklara mahsus kasatura vardı. Daima sallapati gezen Petruşka'nın bu resmi kıyafete aldırılmadan yalınayak olduğunu da eklersek, portresini tamamlamış oluruz.

Bay Goladkin ona bir iki defa önünde dönmesini söyledi, kılığını en ufak ayrıntılarına kadar inceledi; memnun göründü. Petruşka da bu teftiş sırasında efendisinin haliyle hareketlerini merak ve garip bir bekleyişle izliyordu. Öyle ya, bunca hazırlık, Petruşka'ya kiralanmış şatafatlı kıyafet ancak resmi bir ziyaret veya bunun gibi önemli bir olay için hazırlanmış olabilirdi.

Uşağın araştırmacı bakışı Yakov Petroviç'in huzurunu kaçırdı.

– Araba ne oldu? diye sordu.

– Kapıda.

- Akşama kadar tuttun, değil mi?

– Emrettiğiniz gibi. Yirmi beş kâğıt.

- Pekâlâ. Pabuçlarım geldi mi?

- Geldi.

Goladkin ayakkabısından da memnun kaldı, son olarak Petruška'dan çayını, yıkanması ve tıraşı için su istedi. Her zamankinden daha özenle yıkandı, tıraş oldu ve aceleyle bir bardak çay içtikten sonra giyinmeye başladı. Gıcır gıcır bir pantolon, bronz düğmeli gömlek ve renkleri tatlı, çiçekli bir yelek giydi. Alacalı ipek bir kırvat taktı. En son, oldukça yeni, tertemiz, fırçalanmış resmi redingotunu1 sırtına geçirdi. Giyinirken ikide bir önce sağ, sonra sol ayağını hafifçe kaldırarak keyifli bir halde pabuçlarının seyrine dalıyordu. Anlamli göz kırpmalarla bir şeyler mırıldanması o sırada hoş, ilgi çekici konularla meşgul olduğunu gösteriyordu.

O sabah nedense dalgınlığı üstünde olan Bay Goladkin, giyinmesine yardım eden Petruška'nın kaş göz oynatarak onu alayla süzmesinin farkında değildi. Giyinme faslı bitince para cüzdanını cebine yerleştirdi. Sonra çıplak ayaklarını kunduranın içine sokmaya çalışan Petruška'yı son bir defa yukarıdan aşağı süzdü; o da hazırıldı. Böylelikle yola çıkmaları için bir engel kalmamıştı.

Yakov Petroviç telaşlı adımlarla merdivenden inerken kalbi hızla çarpıyordu. Aşağıda şekli belli olmayan bir arma ile mavi bir kupa arabası bekliyordu. Arabacı birtakım gürültülü şmgırtılı sesler çıkararak arabayı kapıya yanaştırdı. Petruška, onları ağız açık seyreden birkaç mahalle aylağına göz kırparak efendisini arabaya bindirdi. Aptalca gülüşünü güçlükle tutarak:

- ÇeekL diye arabacıya bağırdı, arabanın alt basamağına ilişti. Araba aynı şingırtıyla Nevski Caddesi'ne doğru yol aldı.

Araba avludan çıkınca Bay Goladkin sınırlı bir biçimde ellerini ovuşturdu, birisine hoş bir şaka yapan adam havasında sessizce güldü. Ama neşesi uzun sürmedi, gülümsemesi bir anda söndü, yüzü düşünceli, gamlı bir hal aldı. Hava puslu, nemli olduğu halde Yakov Petroviç, pencerelerden ikisini açmıştı, sağa sola bakarak yoldan geçenleri dikkatle süzüyor, birinin ona baktığını fark edince hemen kibar, ağırbaşlı bir tavır takınıyordu. Liteyni-Nevski kavşağına gelince birden tuhaflaştı, birisi nasırına basmış gibi yüzünü ekşitti, telaşla, hatta korkuyla kendini arabanın bir köşesine attı. Çalıştığı daireden iki genç memuru görmüştü. Memurlar da Bay Goladkin'in şimdikiye kadar böyle arabalarla gezdiğini görmedikleri için, kasılmasını garipsemişlerdi galiba. Hatta Yakov Petroviç yanlış duymamışsa, -sokakta yakışık almayan şey yaptılar- yüksek sesle seslendiler ona... Karşılık vermeyi uygun bulmayan Goladkin, içinden.

(t)Çalıştığı dairenin işaretlerini taşıyan redingot.

- Bunları de çocukluk... diye söylendi. Herkes arabaya biner. Ben de gerektiği için bindim. Sersemlemler!.. Zaten neyin nesi olduklarını biliyorum. Dayak düşkününü iki cahil... İşleri güçleri maaş alıp "yazı-tura" atmak, o biçim evlere gitmek... Birkaç söz hak ettiler ama, neyse...

Bay Goladkin bunları içinden geçirirken yeniden irkildi: Bu defa gayet iyi tanıdığı bir çift Kazan atı koşulu zarif araba sağdan arabasına yetişti ve ok gibi önünden geçti. Çift atlı arabadaki adam, boş bulunup kafasını pencereden uzatan Goladkin'i görmüştü. Galiba o da bu karşılaşmayı biraz garip buldu... Pencereden uzanarak, arabanın köşesine sinen Goladkin'i gizlenmeyen bir merak ve ilgi ile süzdü. Merakı yersiz değildi: Adam, Goladkin'in masa şefi yardımcısı olduğu dairenin şube müdürlerinden Andrey Filipoviç'ti. Goladkin, saklanmanın boş olduğunu, Andrey Filipoviç'i onu görüp tanıdığını anladı ve kulaklarına kadar kızardı. Bu sefer, "Tanışıklık gösterip ona selam vermem, kimliğimi açığa vurmam gerekir miydi acaba? Yoksa, üstüme almayıp, benzettiği birisi gibi mi davranmalıyım?.." diye kendi kendini yemeye başladı. Sonunda gözlerini Andrey Filipoviç'e dikerek şapkasını çıkardı. Bir yandan da, "Hayır efendim, hayır! Arabadaki adam ben değildim... ben değildim... diye mırıldanıyordu. Evet, ben değildim - asla!"

Andrey Filipoviç'in arabası hızlı hızlı geçmişti. Şefin bakışının büyümlü etkisi dağıldığı halde, Goladkin kızarıp bozarmaya, bir şeyler kekelemeye devam ediyordu. Bir aralık, "Bu kadar çekinmekle aptallık ettim, doğrusu," dedi. "Serbest ama, kibar bir tavırla açıkça söyleyebilirdim ona: — Bu yemeğe ben de davetliyim Andrey Filipoviç!".Beceriksizliğini hatırlayınca hiddetinden renkten renge girdi, kaşlarını çatı, düşmanlarını kül edecek kudretteki kızgın bakışını arabanın köşesine dikti. Li-teyni Caddesi'ne dönmesini söyledi. O dolayda oturan doktoru Kristyan İvanoviç'e uğramak aklına geldi. Doktora önemli bir meseleden söz açarak içindeki merakı giderecekti. Gerçi Kristyan İvanoviç'le henüz yeni tanışıyor, ona ilk defa ancak bir hafta önce gitmişti. Ama doktorlara biraz da papaz gözü ile bakıldığı için, onlardan hiçbir şey gizlemeden konuşulabilirdi.Goladkin arabayı Liteyni Caddesi'nde beş katlı bir binanın önünde durdurup indi, merdivene yöneldi. Yürürken bir yandan, "Şu yaptıklarım doğru mu, yerinde mi?" diye kuşku ve üzüntü içinde düşünüyordu. O sırada, yabancı evlerin merdivenini çıkarken daima duyduğu hafif çarpıntı da başladı; geçsin diye biraz durdu. Kararlı bir tavırla, "Adam sen de!.. Alt tarafı kendi sorunum; ha saklamış, ha açıklamışım, kime ne?" diye omuz silkti. "Hem bu amaçla gitmiyorum ona. Adam anlar tabii;"

Bunları aklından geçirirken ikinci kata çıkan Goladkin, üzerinde "Dr. Kristyan İvanoviç Rutenşpitz" yazılı küçük zarif bir tabela bulunan kapının önünde durdu. Duruma yakışır serbest, aynı zamanda kibar bir tavır takınarak zile uzandı. Ama daha zilin kordonuna dokunmadan ziyaretini mutlaka o gün yapmasa da olacağı, yarın da gelmesinin mümkün olduğunu düşündü. Tam dönecekken, merdivenden ayak sesi duydu, kararsızlığından vazgeçerek, doktorun zilini çaldı.

II

İç ve dış hastalıklar uzmanı Kristyan İvanoviç Rutenspitz epey yaşlı ama, dinç bir adamdı. Favorileriyle gür saçları iyice kırışmıştı, parlak gözlerinin bakışı dünyanın bütün hastalıklarını, ürkütecek kadar keskindi. Göğsünde oldukça önemli bir liyakat madalyası ışıltıyordu.

Doktor o sabah muayenehanesinde rahat bir koltuğa kurulmuş, eşinin kendi eliyle sunduğu kahveyi yudumluyor, gelen hastalara reçeteler yazıyordu. Kanlı basur olmuş ihtiyar bir hastasını kapiya kadar uğurlayan Kristyan İvanoviç yeniden koltuğuna gömüldü. Başka bir hastayı muayeneye hazırlanırken içeri Bay Goladkin girdi. Galiba doktorun hiç beklemediği, hatta gelmesini istemediği bir hastaydı bu; ilk anda adeta irkildi, yüzü

10

hafifçe çatıldı. Goladkin'in de bir huyu vardı: Önemli görüşmelere başlarken çoğu zaman ilk anlarda şaşırıp bocalar, dili tutulur gibi olurdu. Bu defa da girişi zamanında hazırlamadığı için, basmakalıp bir özür geveledi, hemen ilk gördüğü iskemleye kendini bıraktı. Ama davetsiz oturduğunu hatırlayınca bozuldu, patavatsızlığını düzeltmek için doğruldu. Sonra bu hareketi de yersiz buldu ve arkasından üçüncü bir pot kırdı: Kızarıp boza-rarak hareketlerini açıklamaya başladı. Sözü'nün sonunu getire-meyince anlamlı bir tavır takınarak sustu, yeniden sandalyeye çöktü. Artık bir daha kalkmadı, sadece düşmanlarını tuzla buz etmek isteyen hisimli bakışlarını etrafta gezdirdi. Bakışlarının başka anlamı da vardı: Bay Goladkin bununla kendi halinde, etliye sütlüye karışmayan bir insan olduğunu, herkes gibi gönülünce bir hayat yaşadığını açıklıyordu.

Kristyan İvanoviç hafifçe öksürdü, besbelli gelene hoşgörülüğünü belirten anlaşılmaz birtakım sözler mırıldandı, inceleyen bakışını yüzüne dikti. Bay Goladkin'de zoraki bir gülümseme belirdi:

— Sizi ikinci defa rahatsız ettiğim için özür dilerim Kristyan İvanoviç; diye başladı. Kusura bakmayın...

Konuşurken sözcük seçmekte güçlük çektiği belliydi. Kristyan İvanoviç sigara dumanını havaya üfledi,

- Hımm... Evet?., diye mırıldandı ve sigarasını masanın üstüne bırakarak devam etti:

— Size geçen defa söylemişim: Verdiğim rejimi önemle uygulamanız gerekir. Tedaviniz, eski alışkanlıklarınızı bırakmaktan ibarettir. Yani, eğlenecek, arkadaşlarınızla, "ahbaplarınızla görüşeceksiniz. Kadeh tokuşturmadan, neşeli topluluklarda hoş vakit geçirmekten kaçınmayacaksınız. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz, değil mi?

Doktoru gülümseyerek dinleyen Bay Goladkin cevap vermekte gecikmedi. Elbette, herkes gibi onun da kendine göre hayatı vardı. Eğleniyor, tiyatrolara gidiyordu; çalışıp kazandığı için bunu yapacak durumdaydı... Sözgelimi, büyük bir apartmanda küçük bir daire kiraladığını, Petruşka adında bir uşağı olduğunu da ekledi.

11Doktor başını salladı:

- Hayır efendim; size bahsettiğim rejim bu değil. Size neşeli, hareketli bir hayat lazım.

— Ama Kristyan İvanoviç, ben... Doktor, Goladkin'in sözünü kesti:

- Demek istiyorum ki, yaşayışınızı kökünden yenilemelisiniz. Hatta karakterinizi de bir dereceye kadar değiştirmeniz lazım. (Kristyan İvanoviç son sözleri, anlamlı bir şekilde, basarak söyledi.) Evet, dediğim gibi, eğlenceden kaçmamalısınız, tiyatrolara, kulüplere gitmelisiniz. İçki düşmanı olmamalısınız. Sizin en büyük yanışınız eve kapanıp tek başına oturmanız...

- Ama ben sessizlikten hoşlanırım Kristyan İvanoviç. Goladkin düşüncesini açıklamak için uygun sözcükler arar gibi bir an sustu, sonra:

- Evimde benden ve Petruşka'dan, yani uşağımdan başka kimse yok, dedi. Bambaşka, kendime göre bir yaşayışım var Kristyan İvanoviç. Kendi kendine yeten, kimseye bağlı olmayan bir insanım. Tabii herkes gibi ben de sokağa çıkıyorum, gezip dolaşıyorum.

Doktor dudak büktü:

— Bu havada gezmenin de pek tadı yok ya!

— Belki. Neyse... Arz ettiğim gibi, zararsız, kendi halinde bir insanım, Kristyan İvanoviç; yolum bambaşka... Hayat yolu bildiğiniz gibi geniş bir yol. Demek istiyorum ki... Kusura bakmayın Kristyan İvanoviç, güzel konuşmayı pek beceremem.

- Hımm... Ne buyurdunuz?

— Süslü laf edemem demek istiyorum.

Goladkin'in sesi biraz kırgındı, konuşurken dili hafifçe dolaşıyordu. Garip bir gülümsemeyle:

— Evet, bu yüzden başkalarına benzemiyorum, diye ekledi. Farfalarlık, piyaz-yaldız benim işim değil... Dil dökmem, dosdoğru konuşur ve hareket ederim. Evet, dosdoğru hareket ederim ben Kristyan İvanoviç.

— Öyle mi?.. Nasıl yani?

Kısa bir sessizlik oldu. Doktor, Goladkin'i kuşkulu bir bakışla süzdü. O da doktora yan yan, oldukça şüphyle bakıyordu.

12

Doktorun fikirlerini savunmasındaki inatçılık, Bay Goladkin'i hem kızdırdı, hem şaşırttı. O da aynı kesinlikle:

— Ben, gürültülü sosyete hayatını değil, yalnızlığı, sessizliği severim, diye devam etti. Salonlarda parke cilacılığı yapacaksınız... (Ayağını hafifçe yere sürterek reverans yaptı.) Oradakilerin istediği şeyler kelime oyunları, zarif komplimanlar... Aradıkları sadece bu. Ben bunları öğrenmedim Kristyan İvanoviç; vaktim yoktu buna... Kısacası, göz boyamalar, dolaplar benim için değil. Göründüğüm gibiyim: Sade, yaldızsız bir adamım. Öyleyimdir, başka türlü de olamam.

Yakov Petroviç bunları söylerken her haliyle anlattığı şekilde olmaktan, çeşitli dalavereler bilmemekten hiç üzülmediği-ni, tam tersine memnun olduğunu açıkça gösteriyordu. Doktor bu sözlerin ardından yeni bir münasebetsizlik bekliyormuş gibi yüzünü ekşiterek dinliyordu. Ama Goladkin bu defa kısa kesti. Uzun, anlamlı bir sessizlik oldu. Sonunda Kristyan İvanoviç:

- Galiba asıl konudan uzaklaştınız, dedi. Doğrusu, ne demek istediğini pek anlamadım?

1 Goladkin kaşlarını çattı; sert, kesin bir biçimde:

- Size süslü konuşmayı beceremediğimi söyledim Kristyan İvanoviç, dedi. Ayıp değil ya, elimden gelmez.

— Hımm...

— Kristyan İvanoviç! diye tekrar başladı Goladkin. Sesi bu defa ölçülü, hafif çıkıyor, tane tane konuşuyordu:

- Kristyan İvanoviç, odanıza girerken söze özür dilemekle başladım. Tekrar tekrar beni bağışlamanızı ve hoş görmenizi dilerim. Size kendimi olduğumdan başka türlü gösterecek değilim: Küçük bir adamım, biliyorsunuz. Ama emin olun, büyük bir adam olduğumdan gurur duyuyorum. Entrikacı değilim; bununla da övünüyorum. Sinsilikten hoşlanmam. Daima açık, hileye başvurmadan hareket ederim. Oysa ki, bazı kişilere kötülük etmek elimdedir; kime ve ne şekilde olduğu benim bileceğim şey... Ancak bu çeşit hareketleri küçüklük sayarım. Bu bakımdan en ufak kusurum yok Kristyan İvanoviç. Evet, bu bakımdan, diyorum.

13 Goladkin bir an anlamlı bir biçimde sustu. Sonra yumuşak ama heyecanlı bir sesle devam etti:

- Dediğim gibi, hayatta dosdoğru, zikzaklı yollara sapmadan yürürüm, öbür şekli başkalarına bırakıyorum, onlar belki bizden de sizden de yaman... Ama sizi değil, onlarla yalnız kendimi kastetsem daha doğru olur. İmalı sözlerden de hoşlanmam. İkiyüzlülüğe tenezzül etmem; iftiradan, dedikodudan tiksindiririm. Maskeyi ancak maskeli balolara gittiğim zaman kullanırım, başka zamanlar yüzüm açıktır; olduğum gibiyim... Şimdi izin verirseniz size bir şey soracağım Kristyan İvanoviç: Bir can düşmanınız olsa, öcünüzü nasıl alırdınız?

Karşısındakini etkilemek için kelimeleri seçerek, tane tane konuşuyordu. Halinde huzursuzluk, kuşku vardı.

Gözlerini Kristyan İvanoviç'e dikmiş, derin bir merakla bakıyor, cevabını bekliyordu. Yazık ki aldığı karşılık beklediği havada değildi... Doktor anlaşılabilir bir şeyler mırıldandıktan sonra, koltuğunu masaya doğru çekerek çok nazik, ama soğuk bir biçimde Yakov Petroviç'in ne istediğini bir türlü anlayamadığını, zamanının çok değerli olduğunu söyledi. Hastalığıyla ilgili yönlerde elinden geleni yapıp, mesleğinin, dışında konuları cevapsız bırakacağını söyledi, bir reçete yazmaya hazırlandı. Ama Goladkin yerinden fırladı, doktorun eline yapıştı:

- İstemez Kristyan İvanoviç, reçete filan istemez!.. Hiç gerek yok...

Halinde garip bir değişiklik belirdi: Kurşunu gözlerinde bir parlıltı geçip söndü, dudaklarıyla yüz çizgilerinde ince titremeler vardı. Durduğu yerde titriyordu. Kristyan İvanoviç şaşırıldı. Koltuğuna büzülerek Goladkin'e adeta kuşkuyla bakıyordu. O da hep aynı tavırla doktoru süzüyordu. Sonunda Kristyan İvanoviç tutunmak ister gibi Goladkin'in redingotunun yakasına dokunarak ayağa kalktı. Bakışlarını birbirinden ayırmadan birkaç saniye karşılıklı durdular. Ama Goladkin'in acayip hareketleri bununla bitmedi. Birdenbire sol eli ile Kristyan İvanoviç'in yakasını tuttu, sağ eliyle göğsünü yumruklamaya, içli içli ağlamaya başladı. Bu haliyle bir şeyler anlatmak, açıklamak istiyor

14

ama, hıçkırıklarla boğularak tek kelime söyleyemiyordu. Sonunda şaşkınlığı geçen doktor:

- Rica ederim, sakın olun! dedi. Goladkin'i karşığı koltuğa oturttu.

— Ah, bilemezsiniz Kristyan İvanoviç, düşmanlarım var benim! dedi Goladkin; sesinden, halinden korku seziliyordu. Müthiş düşmanlar... Beni yok etmek için tuzak kurdular!

— Neden düşmanlarınız oluyormuş; bunu da nerden çıkardınız? Boş kuruntu bunlar canım. Oturun şuraya...

Rahatça oturun, şöyle!..

Kristyan İvanoviç, Bay Goladkin'i koltuğa yerleştirdikten sonra sınırlı bir halde dolaşmaya başladı. Goladkin bu dolaşmayı ürkek bir bakışla izliyordu. Uzun bir sessizlik oldu.

Goladkin birdenbire doğruldu; nedense gücenik bir hali vardı:

— Çok teşekkür ederim Kristyan İvanoviç. Bana gösterdiğiniz candan ilgiyi asla unutmayacağım. İzninizle...

Doktor onu yeniden koltuğa oturttu. Bu defa oldukça sert bir sesle:

— Her şeyden önce sakın olun, dedi. Neyiniz var, canınızı sıkan nedir; anlatın bana. Kimmiş bu düşmanlar?

Goladkin gözlerini yere indirdi:

- Kalsın. Şimdilik kalsın Kristyan İvanoviç... Daha uygun bir zamanda anlatırım. İlk her şeyi meydana çıkarayım; bazı kişilerin yüzlerinden maskeleri düşsün... O zamana kadar kalsın. Gerçeği öğrendikten sonra sizin de bana hak vereceğinize eminim. Şimdilik izninizle... İyi günler!

Yakov Petroviç ciddi, kesin bir tavırla şapkasını alarak kalktı.

— Pekâlâ... Siz bilirsiniz... Gene kısa bir sessizlik oldu.

- Ben şey... diye başladı doktor. Elimden geleni esirgemem; emin olun, iyiliğinizi candan istiyorum.

— Anlıyorum Kristyan İvanoviç, anlıyorum. Sizi gayet iyi anlıyorum. Rahatsız ettiğim için özür dilerim Kristyan İvanoviç.

15- Hımm... Bunun için söylemedim. Ama gene siz bilirsiniz. İlaçlarınızı ihmal etmeyin.

- Tabii Kristyan İvanoviç, tabii. Söylediğiniz gibi, ilaçlarıma devam edeceğim. Hem de aynı eczaneden alırım onları. Bu zamanda eczacı olmak da bir şeydir. Değil mi, Kristyan İvanoviç?

- Neden? Anlamadım.

- Çok basit... Demek istiyorum ki, zamanımızda değil eczacı kalfaları, baldırı çıplak sokak serserileri bile kendilerini bir şey sanıyorlar...
— Hımm... Bununla ne demek istiyorsunuz yani?
- Arz edeyim. Bakın, bir kişiyi... Örneğin, müşterek dostumuz Vladimir Semyonoviç'i ele alalım.
— Efendim?
— Evet Kristyan İvanoviç, ondan bahsetmek istiyorum. Görüyorsunuz ya, benim de bazı acı gerçekleri yüzüne vuracağım kimseler var... Bunu hiç çekinmeden yaparım.

- Nasıl?

- Basbayağı. Taşı gediğine koymasını biliriz demek istiyorum.

- Ne taşım?

- Atasözü bu, Kristyan İvanoviç. Yani, sırası gelince yerli yerinde laf etmek... Örneğin karşınızdakini usturuplu şekilde bir şeyler için tebrik etmek gibi...

— Tebrik mi etmek?

- Evet. Geçen gün çok yakın ahbablarımdan birinin yaptığı gibi.

— Ne yapmış o yakın ahbabınız?

Doktor, Yakov Petroviç'e dikkatle baktı. Öteki devamla:

— Ne mi yaptı? dedi. Sözü ettiğim ahbab, candan bir arkadaşımın terfini şöyle tebrik etmiş: "Terfinizi candan tebrik etmek fırsatını bulduğuma çok memnunum Vladimir Semyono-viç" demiş. "Hesabınıza bu kadar sevinmeme ayrıca, bunun 'da-yılar'ın sözünün geçmediği zamanda oluşu sebeptir."

Bay Goladkin kurnazca bir göz kırpmayla başını salladı, doktora baktı.

16

- Hımm... Demek böyle diyor dostunuz, ha?

— Evet Kristyan İvanoviç, aynen böyle. Söylerken de dostumuz Vladimir Semyonoviç'in orada bulunan amcası Andrey Filipoviç'e öyle bir baktı ki!.. Ama Vladimir Semyonoviç'in terfinden bana ne, diyeceksiniz? Hiç. Vız gelir!.. Terfini bırakın da daha dünkü çocuk bugün evlenmeye kalkıyor. Bunu da güzelce yerleştirdim, sonra izin isteyip çıktım.

- Yaa...

- Ama gitmeden önce kendi kendime, "Öldü olacak," dedim. "Bari bir taşla iki kuş vurayım..." Bir de Klara Olsufyevna'ya dokundurdu. (Evvəlki gün Olsufi İvanoviç'lerdeydik.) Klara Olsufyevna pek dokunaklı birkaç şarkı okudu. Dedim ki, "Son derece ince ve dokunaklı okuyorsunuz. Bakalım, dinleyenlerin duyguları söyleyişiniz gibi içten mi?" Yani, övgülerinde sesinin değil, dinleyenlerin çıkarlarının ön planda geldiğini anlatmak istedim.

- Ne yaptılar?

— Ne yapacaklar, yuttular söylediklerimi.

— Hımm...

— Evet. Sonra ihtiyara döndüm: "Olsufi İvanoviç," dedim. Size neler borçlu olduğumu; çocukluğumdan beri gösterdiğiniz bütün iyilikleri biliyor, takdir ediyorum. Bunun için açık konuşuyorum sizinle: Gözlerinizi açın Olsufi İvanoviç! Evet, aynen böyle söyledim. Benim gizlim kapaklım yok; özüm sözüm dosdoğru, apaçık...

- Öyle mi?

— Öyleyimdir Kristyan İvanoviç.

- Peki, Olsufi İvanoviç ne dedi?

— Ne desin? Bir şeyler geveledi: "Ben seni bilirim... Ekselansımız da iyiliksever bir insandır..." falan filan. İhtiyarlık, ne olacak! Bunadı adamcağız...

— Yok canım.

— Tabii Kristyan İvanoviç. Hoş, bu konuda hepimiz de öyleyiz ya... Ama Olsufi İvanoviç'in bir ayağı çukurda sayılır artık. Gene de birisi bir dedikoduya başlamasın; moruk hemen canlanır, kulak kesilir.

Öteki, F:2

17

— Ne gibi dedikodu?

- Ne olursa olsun... Bizim koca ayı ile yeğeni çevremizin kocakarılarıyla fiskoslarını, şişirdikleri dedikoduları döküp duruyorlar. Kısacası, adamı yok etmek için ne lazımsa yapıyorlar.

— Öldürmek için mi?..

— Evet, Kristyan İvanoviç, manen öldürmek için. Bahsettiğim yakın dostum için çıkardıkları dedikoduları bir bilerseniz...

Doktor başıyla anladığını işaret etti, Goladkin devam etti:

— Öyle şeyler uydurdular ki Kristyan İvanoviç, söylemeye dilim varmıyor.

— Hımm..1.

- Diyorlar ki, adamcağız bir kadınla evlenmek için bir kâğıt imzalamış... Yani nişanlanmış o kadınla... Kadın da kim, biliyor musunuz?

-Yoo...

- Yemek yediği aşevinin sahibi, adi bir Alman karısı... Sözde borçlandığı yemek parasını ödeyemediği için alacakmış onu...

- Oradakiler mi söylüyor bunu?
 - Aa, siz de mi inandınız Kristyan İvanoviç?.. Rica ederim, o basit, arsız Alman karısı... Karolina İvanovna... Adini duyduunuz herhalde?..
 - Vallahi, doğrusunu isterseniz...
 - Anladım Kristyan İvanoviç, anladım ve içimden hak verdim size...
 - Şimdi nerede yaşıyorsunuz siz?1
 - Şimdi mi Kristyan İvanoviç?
 - Evet. Demek istiyorum ki, eskiden yaşadığınız... Goladkin kısa, kuru bir gülüşle:
 - Yalnız eskiden değil, şimdi de yaşıyorum Kristyan İvanoviç. Ömrüm oldukça yaşayacağım inşallah!
- Kristyan İvanoviç bozuldu.
- Sözlerimi yanlış anladınız. Demek istiyorum ki...
 - Ben de aynı şeyi söylemek istiyorum. Bay Goladkin hep öyle gülererek ayağa kalktı:
- (I)Doktor Almandır; konuşurken bazı dil hataları yapar,

18

- Sizi epey rahatsız ettim Kristyan İvanoviç. İzninizle... İyi günler!

- Hımm... Şey...

- Evet evet, Kristyan İvanoviç; sizi gayet iyi anlıyorum. İzninizle...

Goladkin oldukça kasılarak' konuşuyordu. Ayaklarını bitiştirip asker selamı vererek odadan çıktı. Şaşkına dönen doktor arkasından bakakaldı.

Yakov Petroviç Goladkin merdivenden inerken keyifle gülümseyerek ellerini ovuşturuyordu. Dışarı çıkınca temiz havada kendini tam bir özgürlük içinde hissetti. Hatta dünyanın en mutlu insanı olduğunu kabul ederek doğruca görevine gitmeyi düşündü. Fakat arabanın tıngır mıngır yaklaşmasıyla birden her şeyi hatırladı. Petruşka arabanın kapısını açmış, efendisinin binmesine yardım etmeye hazırlanıyordu. Yakov Petroviç garip bir önseziyle tatsız bir şeyle karşılaşacakmış gibi ürperdi, yüzü yanmaya başladı. Ayağını arabanın basamağına atarken nedense başını çevirip, Kristyan İvanoviç'in penceresine baktı. Tahmin ettiği gibi, doktor pencerenin önündeydi. Sağ eliyle favorilerini düzliyor, merakla onu seyrediyordu.

Goladkin arabanın bir köşesine büzüldü. "Doktor da ahmağın biri... diye söylendi. Belki hasta iyi etmesini bilmiyor ama, odun kafalı bir herif..."

Sonra, emrini bekleyen Petruşka'ya:

- Haydi, ne bekliyorsun!., diye bağırdı. Tekrar Nevski Caddesi'ne yollandılar.

I

19III

Bay Goladkin o sabahı son derece telaş içinde geçirdi. Ne-vaski'ye varınca arabayı Gostini Dvor'da1 durdurdu. Petruşka'yı peşine takarak ilkin bir kuyumcu dükkânına daldı, işi başından aşkın adam haliyle bin beş yüz banknot" değerinde komple bir yemek bir de çay takımının pazarlığını yaptı. Hatta ayrıca süslü . bir sigaralıkla gümüş bir tıraş takımı vermeye de kandırdı kuyumcu. Bunun dışında gözüne kestirdiği birkaç eşyanın fiyatını öğrendikten sonra dükkânciya, seçtiği eşyayı ertesi gün veya hemen o gün almak için uğrayacağını, ya da birisini yollayacağını söyledi, dükkânın numarasını not defterine yazdı. Tüccar, işi sağlama bağlamak için kaparodan söz açtı. Goladkin, "Veririz, onu da veririz..." gibilerden baş salladı, adamcağızı ağzı açık dükkânın ortasında bırakıp gitti. Dışarda peşine bir sürü satıcı takıldı; Goladkin ikide bir, arkasından gelen Petruşka'ya bakarak girecek başka bir dükkân arıyordu. Sonunda bir sarrafa uğrayıp yanında ne kadar büyük para varsa bozdurdu. Bu işte epey kayıplı oldu ama, cüzdanının şişkin görünüşü hoşuna gitti. Son olarak bir manifatura mağazasına girip kadın kumaşlarından birkaç elbiselik seçip pazarlık etti. Burada da kumaşı almak için ayrıca uğrayacağını söyledi. Tüccara, birdandan uğrayıp kaparo vereceğini vadederik dükkânın adresini aldı, çıktı. Birkaç mağazaya daha uğrayan Goladkin hepsinde amansız bir pazarlığa girişiyor, dükkândan ikişer üçer defa çıkıp tekrar dönüyordu. İyice kaptırmişti kendini bu alışverişe...

Gostini Dvor'dan ünlü bir mobilyacıya gitti, altı odalı bir ev için eşya seçti. Son moda bir tuvalet masasına hayran olarak onun da pazarlığını yaptı. Öbür dükkânlardaki gibi pazarlık bitince eşyayı sonra alacağını söyleyerek çıktı. Birkaç yere daha

(I)Eski Petersburg'un en büyük kapalı çarşısı. (2)Banknot ruble gümüş rubleden daha az değerliydi.

20

uğradı. -Ama sonunda bu işler sıkı onu, hatta nedense vicdan azabına benzer bir duyguya kapıldı. O anda canı ne Andrey Fi-lipoviç'i, ne doktoru hatırlamak istiyordu. Şehir saati öğeden sonra üçü çaldı. Bay Goladkin arabasına binerken, elinde yaptığı alışverişten sadece bir çift eldivenle bir buçuk banknotluk ufak bir şişe parfüm vardı. Vakit henüz pek erkendi. Arabacıya Nevski Caddesi'nde büyük bir lokantanın önünde durmasını söyledi. O güne kadar oraya ayak basmamıştı, sadece duymuş-luğu vardı. Hafif bir kahvaltılı edip belirli bir saate kadar vakit geçirmeye karar verdi.

Yedikleri karın doyurucu şeyler değildi, şöyle zengin bir ziyafete giden adamın mide ezginliğini bastırmak için birkaç lokma ile bir kadeh votkadan ibaretti. Bay Goladkin yemeğini bitirdikten sonra, bir koltuğa yerleşti, isteksizce çevresini süzdü; günlük sudan gazetelerden birini alıp göz gezdirmeye başladı. Ama birkaç satır okuduktan sonra gazeteyi bıraktı, duvardaki aynadan kendine çekidüzen verdi. Sonra pencereden arabanın durup

durmadığını kontrol etti, yerine dönerek gene gazeteyle oyalanmaya çalıştı. Heyecanı her halinden belliydi. Saate baktı: Henüz üçü çeyrek geçtiğini, daha epey bekleyeceğini anlayınca boş oturmamak için hiç istemediği halde bir fincan çikolata ısmarladı; içene kadar vakit biraz geçti. Bay Goladkin hesabı görmek için kasaya giderken arkasından birisi omzuna vurdu. Liteyni Caddesi'nde rastladığı iki genç meslektaşydı bunlar. İkisi yaşça da mevki bakımından da Yakov Petroviç'den epey küçüktü. İlişkilerinde ne fazla soğukluk, ne de yakınlık vardı; senlibenli olmaları için sebep yoktu. Goladkin bu karşılaşmadan hiç memnun kalmadı, hafifçe bozulur gibi oldu, yüzü asıldı. Genç memurlar fıkır fıkır, neşeliydiler:

— Oo, Yakov Petroviç, maşallah!.. Sizi burada göreceğimizi hiç ummazdık. Hangi rüzgâr attı?

Goladkin bozmadı:

— Aa, siz misiniz baylar, memnun oldum.

Küçük memurların gösterdikleri hayretten çok senlibenli-liklerini yadırgamıştı. Kendini zorlayarak onlara ayak uydurmaya çalıştı. O da delikanlılardan birinin omzunu sıvazladı. Küçük 21 memurlarla genel olarak resmîlik sınırlarını aşamadığı için, hareketi beceriksiz, yapmacık oldu. Aynı havada devam etmeye karar verdi:

— Ee, bizim ayı ne alemde? Memurlar bakiştılar.

— O da kim, Yakov Petroviç?

— Haydi canım, anlamazlıktan gelmeyin! Kasadan paranın üstünü aldıktan sonra:

- Tabii Andrey Filipoviç'den bahsediyorum, dedi. Bu defa ciddi konuşuyordu.

Memurlar gene göz göze geldiler, bakışları oldukça anlamlıydı. Biri:

— Dairede, dedi. Hem sizi sordu Yakov Petroviç.

- Dâirede demek... Beni sordu, ha?.. Pek güzel.

- Evet efendim, sordular... Halinizde bir başkalık var Yakov Petroviç: Pek şıksınız-kokular, pomatlar... Anlayalım!..

- Öyle... Böyle gerekti baylar.

Goladkin gözlerini öteye çevirdi, zoraki gülümsedi. Memurlar onun gülümsemesine karşılık bir kahkaha attılar.

Goladkin kaşlarını çattı. Kısa bir sessizlikten sonra iki gence önemli bir sır açıyormuş gibi:

— Bakın, sizinle dostça konuşuyorum, dedi. Siz beni sadece bir yönden tanıyorsunuz baylar. Tabii bunda kendimden başka kimsenin suçu yok, bunu da biliyorum.

Dudaklarını kısarak memurları anlamlı bir bakışla süzdü. Onlar da gene bakışarak birbirlerine göz kırptılar.

— Evet baylar, şimdiye kadar tanımazdınız beni, diye devam etti Goladkin. Burada bu konuyu fazla deşmeyi uygun bulmuyorum. Şu kadarını söyleyeyim size: Bazı insanlar vardır ki, eğri, çapraşık yollardan hoşlanmaz, ancak maskeli balolara giderken maske takarlar. Salonlarda kırtıp reverans çakmayı kendine gaye edinmeyenler, giydikleri pantolonun kalıp gibi durmasını hayatta en büyük mutluluk saymayan, mutluluğu başka şeylerde arayanlar vardır. Farfaradan, yılışma ve yaltaklanmadan, ama en çok üstüne vazife olmayan şeylere burnunu 22

sokmaktan hoşlanmayanlar da vardır... İşte size hepsini söyledim baylar.

Bay Goladkin sustu. Genç memurlar diledikleri gibi eğlendiler; istedikleri buydu zaten. Son derece nezaketsiz bir kahkaha attılar. Yakov Petroviç kıpkırmızı kesildi.

— Gülün baylar, şimdilik gülün! Ama zamanı gelince görürsünüz, dedi, onuru kırılmış insan haliyle kapıya yöneldi. Kapıdan son bir defa daha genç memurlara baktı.

- Size bir şey daha söyleyeceğim: Nasıl olsa burada biz bi-zeyiz... Benim kendime göre kurallarım var. Başarısızlığa uğradığım zaman yılmam, başardığım şeye de dört elle sarılırım; yalnız hiçbir zaman sinsilikle hareket etmem. Entrikacı değilim ve bununla övünürüm. Anlayacağınız. Siyaset benim işim değildir. Derler ki; av iyi avcının ayağına gelir. Bunu kabul ederim. Yalnız bizim durumda avcı kim, av kim?.. Mesele bunda, baylar.

Bay Goladkin anlamlı bir halle sustu, esrarlı bir eda ile kaşlarını kaldırdı, dudaklarını kıstı ve genç memurlara bir baş selamı vererek çıktı. Onlar da Goladkin'in peşinden şaşkın şaşkın bakakaldılar.

Dışarda Goladkin'i bekleyen Petruşka'nın suratı iyice asıktı. Efendisini karşılarken:

- Emriniz bayım? dedi. Ama bunu hiç de saygılı bir şekilde söylememiştir. Adamcağız sabahtan beri kuru soğukta sokak sürtmekten yılmıştı. Goladkin'in kahreden bakışını da umursamadı. Goladkin alttan almayı daha uygun buldu, oldukça yumuşak bir sesle:

- İsmailovski Köprüsü'ne; dedi. "Yemeğe beşten önce oturamazlar tabii. Şu halde hemen şimdi gitmem pek erken olacak," diye düşündü. "Evet, erken ama, ne zararı var? Resmî bir ziyafet değil ki. Öyleyse ben de, kibarlar arası dedikleri gibi "sanfason" gidebilirim. Neden olmasın?.. Bizim ayı her şeyin sanfason olacağını söyledi zaten. Şu halde gitmemde hiç uygunsuzluk yok."

(I)Sans façon: Teklifsizce.

23 Bay Goladkin bunları aklından geçirirken için için heyecanlanıyor, önemli bir olaya hazırlanır gibi telaşlanıyordu. Oturduğu yerde bir şeyler mırıldanıyor, sağ eliyle birtakım işaretler yapıyordu. Bir yandan da ikide bir arabanın penceresinden uzanarak dışarıya bakıyordu. Doğrusu, o haliyle "sanfason" bir aile yemeğine giden adama benzemiyordu Bay Goladkin!

Araba, İsmailovski Köprüsü'nün yakınında, Goladkin'in gösterdiği bir evin avlusuna şingirdayarak girdi; sağ yandaki peronun önünde durdu, Goladkin başını kaldırıp ikinci katın penceresinde bir kadın gölgesi fark etti, coşkunlukla parmaklarıyla bir öpücük yolladı. Heyecandan hareketlerini kontrol edemiyordu. Arabadan indiği

zaman yüzü sapsarıydı, pek şaşkın bir hali vardı. Peronda şapkasını çıkardı, kendine çekidüzen verdi, yukarı çıkmaya başladı; dizleri hafifçe titriyordu. Kapıyı açan uşağa:

— Olsufi İvanoviç evde, değil mi? diye sordu.

- Evdeler efendim. Şey... yani... yoklar...'Evde değililer...

— Nasıl? Davetleri var bugün. Ben yemeğe geldim... davetliyim... Beni tanımıyor musun oğlum?

— Tanıamaz olur muyum bayım! Ama size kapıyı açmamamı tembih ettiler... ne yapayım...

- Aa!.. Saçmalama oğlum! Sen, şey... yanlışın var. Kim olduğumu biliyorsun tabii... Hem davetliyim; yemeğe davetliyim, anlıyor musun?

Bay Goladkin paltosunu çıkardı, içeriye davrandı. Ama uşak yolunu kesti:

- Affedersiniz beyim, içeri alamam sizi... Emir aldık. Kusura bakmayın.

Goladkin'in benzi attı. Tam o sırada iç kapılardan biri açıldı. Olsufi İvanoviç'in emektar oda uşağı Gerasimoviç görüldü. Uşak ona koştı:

— Bey içeri girmek istiyor, Emelyan Gerasimoviç!

- Ahmağın büyüğüsün oğlum. İçeriye git "de şu namussuz haylazı, Semyoniç'i yolla bana.

Gerasimoviç genç uşağı azarlayıp yolladıktan sonra nazık, ama kesin bir biçimde Yakov Petroviç'e yaklaştı:

24 - Mümkün değil beyim. Bizim bey sizi kabul edemeyecekleri için mazur görmenizi rica ettiler.

—Kabul edemeyecekler mi?.. Böyle mi söylediler? Affedersin ama, neden acaba, Gerasimoviç?

Bay Goladkin'in sesi kopu kopuveriyordu. Uşak başını salladı:

- Mümkün değil.. Ben haber verdim ama, Olsufi İvanoviç, "Mazur görsünler," dediler. Kabul edemeyecekler sizi.

- Anladım; ama neden?.. Neden?.. Nasıl olur bu!..

— Orasını bilemem beyim. Özür dilerim... İşlerimiz var...

— Hayır, hayır!.. Olmaz, olamaz bu. Sen içeriye haber ver Gerasimoviç: Ben yemeğe davetliyim...

— Kusura bakmayın efendim... Özür diliyorlar...

— Özür diliyorlarsa durum değişir ama, gene de tuhaf; değil mi Gerasimoviç?

— Efendimiz bilir... İzninizle beyim.

Gerasimoviç kesin bir el hareketiyle Yakov Petroviç'in ilerlemesini önledi ve tam o sırada dışardan antreye giren iki misafire yol açtı. Girenler Andrey Filipoviç'le yeğeni Vladimir Semyonoviç'ti. İkiisi Goladkin'i biraz hayretle süzdüler. Andrey Filipoviç bir şey söyleyecek oldu ama, Goladkin bozgunu kabullenmişti artık. Kıpırmızı kesildi, mahcup bir sırtımayla yere bakarak antreden merdivene çıktı. Kapının eşiğinde bir an durdu.

— Ben birazdan gene uğrarım .Gerasimoviç, dedi. Sorunun halledileceğine eminim.

Andrey Filipoviç de Goladkin'in peşinden sahanlığa çıktı:

— Yakov Petroviç! diye seslendi. Yakov Petroviç!

Bir kat aşağı inen Goladkin birden durdu, hızla başını kaldırarak oldukça sert bir sesle:

— Bir emriniz mi var Andrey Filipoviç? dedi.

— Ne oluyor Yakov Petroviç, hayrola?

— Bir şeyim yok Andrey Filipoviç. Olsufi İvanoviç'lere gelmiştim, dönüyorum. Özel hayatımla ilgili şeyler bunlar.

— Ne demek istiyorsunuz?

25- Özel hayatım, demek istiyorum Andrey Filipoviç. Herhalde bunda resmi hayatımı ilgilendirecek olumsuz bir yön yoktur.

— Resmi hayatınızdan bahsetmenin sırası mı şimdi Yakov Petroviç!

— Belki de sırası değil Andrey Filipoviç. Şımarık bir kızın küstahlığı yüzünden...

- Nee?.. Ne dediniz?..

Andrey Filipoviç tıkanır gibi oldu. Goladkin, şefinin tuhaf-laştığının farkına varmadı, bir adım öne atarak tekrar yukarı çıkacak gibi oldu. Andrey Filipoviç elinde, olmadan geriledi, kuşkuyla etrafa bakındı. Goladkin bir iki basamak çıkınca Andrey Filipoviç ondan daha çabuk davrandı, içeriye attı kendini; kapı hızla kapandı. Goladkin merdivende tek başına kaldı. Şaşkınlık içindeydi. Üzüntülü bir halde: "Aksilik işte... Ne yapalım!.." diye mırıldandı. Birdenbire aşağıda konuşmalar, ayak sesleri duyuldu. Bunlar, Olsufi İvanoviç'e gelen misafirler olmalıydı... Bay Goladkin toparlandı, paltosunun raton kürklü yakasını kaldırdı, yüzünü maskeleyemeye çalışarak hızlı adımlarla merdiveni inmeye koyuldu. Ayakları dolaşıyor, bütün vücudunda bir gevşeme, bir uyuşukluk hissediyordu. Öylesine dalgındı ki, dışarda, arabanın kapıya yanaşmasını beklemeden avlunun çamurunu yoğura yoğura sokak kapısına doğru yürüdü. Arabaya binerken bu hantal araçla birlikte yerin dibine, bir fare deliğine tıklamak istiyordu: Olsufi İvanoviç'in evinde kim varsa hepsinin pencerelere üşüşerek onu seyrettiğine emindi. Öfkesini Petruşka'dan aldı:

— Ne sırtıyorsun, eşek!

— Sırttığım yok benim. Nereye gidiyoruz şimdi?

- Eve. Hadi!

Petruşka arkadaki basamağa yerleşerek:

- Eve çek arabacı! diye bağırdı.

Goladkin'in akli gene Petruşka'ya takıldı: "Karga sesli herif..." diye öfkeyle düşündü. Araba İsmailovski Köprüsü'nden epey uzaklaşmışken birdenbire arabacıya geri dönmesini söyle-

26

di. Birkaç dakika sonra gene Olsufi İvanoviç'in avlusundaydı-lar. Ama Bay Goladkin'in huzursuzluğu üstündeydi o gün: ,

— Dur be aptal herif, dur!.. Geri dön! diye haykırdı.

Arabacı bu emri önceden bekliyormuş gibi, peronun önünde durmadan avluda bir tur yaparak sokağa sürdü. Bu defa eve gitmekten de vazgeçen Bay Goladkin, Semyo-novski Köprüsü'nü geçtikten sonra oradaki sokaklardan birine sapmasını söyledi. Oldukça gösterişsiz bir lokantanın önünde arabayı durdurarak hesabını gördü. Petruška'yı eve yolladı. Yalnız kalınca lokantaya girdi, küçük özel bir salona geçerek yemek ısmarladı. Kendini iyi hissetmiyordu, kafası karmakarışıklı. Yemeği beklerken odada bir duvardan öbür duvara gidip geliyordu. Sonunda bir iskemleye oturdu, başını avuçları arasına alarak durumu gözden geçirmeye başladı; bir karara varması gerekiyordu.

IV

P gün Bay Goladkin'in velinimet 6. derecede memur Olsufi İvanoviç Berendeyev'in evinde biricik kızı Klara Osufyev-na'nın yaş günü son derece parlak, görkemli bir ziyafetle kutlanmıştı. Böyle bir ziyafet, İsmailovski Köprüsü dolaylarında oturan yüksek memur aileleri arasında yıllardır görülmemiştir.

Bir ziyafet ki, akşam yemeğinden çok Baltazar'ın ziyafetlerini andırıyordu... Zevk, ihtişam, kibarlık bakımından; sofradaki Kliko—şampanya, istiridye; Yeliseyev'le Milutin'den gelen meyvelerin en pahalısı, mezelerin en çeşitlisi; hatta memur misafirlerin en seçkin olması Babil alemlerinden birini hatırlatıyordu bize... Genç kızın yaş günü şerefine düzenlenen bu ziyafet ufak çapta bir aile balosu ile sonuçlandı. Küçük balo deyip geçmeyelim: Kibarlık ve genel durum bakımından pek mükem-

(I)Balthazare: Sefahate, içkiye düşkün Babil'in son hükümdarı.

27mel, dört başı mamur bir balo oldu! Bununla beraber balodan çok samimi bir aile toplantısına benzemiştir. Böyle bir toplantı, ancak 6. dereceden memur Berendeyev gibilerin evlerinde yapılabilir! Hatta bence, her 6. derece memurun becerebileceği iş de değildir. Ah, şair olsaydım! Ama Puşkin ayarında bir şair olmak koşuluyla... (Daha küçüklerin böyle konulara burun sokmamaları daha iyi...) İşte aziz okuyucular, öyle bir şair olsam, bu sayılı günü size bir anlatır, bir donatırdım ki; parmağınız ağzınızda kalırdı! Her şeyden önce şiirime ziyafet sofrasından başladım. En çok, genç ziyafet sahibesinin şerefine kaldırılan ilk kadehin anlatılmasına önem verirdim. Misafirlerin o andaki bekleyişini ve huşu dolu, sessizlikten çok Demosten'in belagatını andıran o sessizliği; ak saçlarına yaraşan yüksek nişanlarına göre şeref mevkinde bulunan Andrey Filipoviç'in kadeh kaldırışını kaleme alırdım. Bu gibi önemli anlarda içilmek üzere uzak bir ülkeden getirtilen köpüğü bol, şaraptan çok tanrıların içtikleri Nektar'a benzeyen şarabı da unutmazdım. Andrey Fili-poviç'den sonra kadeh kaldırma sıralarını bekleyen başka misafirlerle mutlu ailenin bütün kişilerini bir bir çizerdim. Sözü sık sık geçen Andrey Filipoviç'in, kadehine bir damla gözyaşı düşürürken tebrikleriyle mutluluk dileklerini sunmasını, Klara Ol-sufyevna'nın sağlığı için ayrıca mutluluktan, utangaçlığından bir bahar gülü gibi pembeleşerek annesinin boynuna sarılmasını, ak saçlı babasının duyulanıp ağlamasını nasıl olsa gerektiği gibi dile getiremezdim.

Ayaklarını uzun hizmet yılları sırasında kaybeden Olsufi İvanoviç duygulanmakta haklıydı: Kader, çalışma yolundaki çabasını ve geçirdiği üzüntüleri unutturmak için servet, büyücek bir ev ve birkaç köyden başka güzel bir kız evlat vererek ödüllendirmişti onu. Olsufi İvanoviç o akşam çocuk gibi ağladı, büyük koruyucu Ekselans'ın iyiliklerinden söz açtı. O anda odada bulunanların coşkunluğunu nasıl anlatırım size! Şu kadarını söyleyeyim: Hali ve duruşuyla 14. dereceden genç bir memur olmaktan çok, general rütbesindekilere benzeyen bir delikanlı Andrey Filipoviç'in dokunaklı nutkunu dinlerken tıpkı o yaşlı memurlar gibi gözyaşı döktü. Hoş, Andrey Filipoviç'i o anda

28

yüksek bir memur veya herhangi bir devlet dairesinin bir şube şefine benzetemezdim. Kime, neye benzediğini ben de bilemiyorum; bence bunların hepsinin üstündeydi! Yazık ki üslubum böyle olağanüstü güzellikleri, ibret verici anlari ifade edecek kadar kudretli ve ağıdalı değildir. Böyle anlarda insan, bunların, kötülüğü, muzır düşünceleri, ahlaksızlığı ve kıskançlığı yenmek için yaratıldığına ister istemez inanır. Bence hiçbirinin üstünde durmadan alçakgönüllü bir sessizlikle geçiştirmek çok daha anlamlı olur. Gene de size iyiliğin zaferinin örneği olarak, yirmi altıncı baharına giren Andrey Filipoviç'in yeğeni Vladimir Semyonoviç'i göstermeden yapamayacağım. Amcasından sonra o da genç ve güzel tören sahibesine en içten dileklerini sundu. O anda kızın annesiyle babasının gözleri nemlenmişti, Andrey Filipoviç yeğenine iftiharla bakıyordu. Misafirlerin kimi duygulanıyor, kimi, özellikle delikanlının birkaç arkadaşı, talihli genci belli belirsiz kıskanarak süzüyorlardı. Bunları uzun uzun anlatmayacağım, sadece sözgelişi, bu gencin —tabii olumlu anlamda- kendi yaşının adamına değil, büyük rütbeli, ağırbaşlı amcasına benzediğini ekleyeceğim. Yaşlı görünüşlü bu gencin her hali erdemli bir insanın eriştiği yüksekliği ve mutluluğu haykırıyordu.

Bay Goladkin'in çalıştığı dairede masa şefi olan Anton An-tonoviç Setoçkin'den de kısaca, birkaç kelimeyle söz açacağım. Anton Antonoviç Setoçkin, hem Andrey Filipoviç'in, hem Olsufi İvanoviç'in daire arkadaşıydı. Ak pak, sevimli ihtiyarcık aynı zamanda Klara Osufyevna'nın vaftiz babasıydı. Eski aile dostu olarak kadeh kaldırırken güldürücü bir şiir okudu, horoz taklidi yaptı. Anton Antonoviç'in bu -deyim yerindeyse- kabaca senlibenliliğinin topluluğu nasıl gülmekten kırdığını, Klara Osufyevna'nın büyüklerinin emri ile sevimli ihtiyarcığı nasıl öptüğünü anlatmadan geçeceğim. Şu kadarını söylemekle yetineceğim: Berendeyev ailesinin dört başı mamur sofrasından kalkan misafirler adeta birbirlerine kardeşlik duygularıyla bağlanmışlardı. Yaşlılar, kalburüstü kişiler kibar bir

içtenlikle ayaküstü bir iki laf ettikten sonra kendilerine yaraşan ağırbaşlılıkla başka salona geçtiler. Orada birkaç gruba ayrılarak değerli za-

29

inanlarını harcamadan yeşil çuhalı masalara oturdular. Bayan ların hepsi büyük salona toplanmış, sevimli, candan bir halle cı vil civil konuşuyorlardı. Talihin çeşitli nimetleriyle ödüllendirilen saygıdeğer ev sahibi, koltuk değneklerine dayanarak, kızının ve Vladimir Semyonoviç'in yardımıyla misafirlerini ağırlıyordu. Sonunda o da coştı, böyle sayılı günde toplantının ek-siksiz olması için her fedakârlığı göze almaya, ufak çapta bir balo tertiplemeye karar verdi. Bu işi genç yaşma rağmen ağırbaşlı haliyle 6. dereceden bir memura benzeyen delikanlıya havale ettiler. Gelen on bir kişilik orkestra, tam saat sekiz buçukta Fransız kadrilleriyle buna benzer zarif danslar çalmaya başladı. -

Saygıdeğer Olsufi İvanoviç'in tertiplelediği şirin baloyu zayıf, renksiz kalemim canlandırarak güçte değildir. Hem sorarım si-ze: Bay Goladkin'in -belki kendi çapında meraklı- ama pek sade serüvenlerini anlatan benim gibi iddiasız, mütevazı bir öykücü o balo öyküsünün üstesinden gelebilir mi hiç! Orada bulu-; nan soylu hanımefendilerin çevresindeki olağanüstü güzellik, zarafet, kibar bir neşe, sevimli bir ağırbaşlılıkla ağırbaşlı bir sevimlilik karışımını kim gerektiği gibi dile getirebilir!

Tenleri beyaz, pembe çiçekleri andıran, yüz ve omuzları-la, sülün boyları ile, minik hareketli ayaklarıyla bayanların hepsi birer masal perisi gibiydi. Gelelim onlarla dans eden erkeklere. Kimi neşeli, içi içine sığmaz çapkınlar, kimi ağırbaşlı, vakur efendilerdi; ama çoğu çakırkeyifti. Dans aralarında kori-'dorun öbür ucundaki küçük yeşil odaya toplanarak pipolarıyla sigaralarını tütürüyorlardı. Hepsinin memuriyet derecesi gibi aile durumları da yüksekti. Hepsi zarif, onurlu gençlerdi; çoğu bayanlarla yalnız Fransızca konuşuyordu. Rusça konuşanları da ancak anlamı derin zarif komplimanlar yapmak için seçkin bir Rusça'dan yararlanıyordu. Tabii sigara içilen odada, bekârlar arası konuşulan dil epey farklıydı: Daha serbest, daha teklifsizdi... Sık sık: "Ulan Petka, ne polka döktürdün be!" Ya da: "Vay sulu Vasya, kızın ellenmedik yerini bırakmadın..." gibi nazik şakalaşmalar da oluyordu.

30

Yukarda dediğim gibi, sevgili okuyucular, kalem bütün bunları tek tek, gereken canlılıkla tarife yeterli değildir. İyisi mi, şu gerçekten yaşanmış öykünün biricik ve gerçek kahramanı Bay Goladkin'e dönelim.

Adamcağız o anlarda oldukça tuhaf, hatta tuhaftan daha güç, acı bir durumda bulunuyordu. Kısacası Goladkin, Olsufiy İvanoviç'in servis merdiveninin sahanlığında, oracıkta bir köşeye büzülüp sinmişti. Rahat bir yer değildi, oldukça karanlıktı. Yakov Petroviç büyücek bir dolapla eski bir paravanın arasına sıkışmış, birtakım ıvır zıvırlı döküntülerin arasına gömülmüştü. Ara sıra başını uzatarak ilgisiz bir seyirci haliyle dışarıya bakıyordu. Ona sorarsanız, sadece "seyretmek için" duruyordu orada, istediği anda içeri girebilirdi; girmesine kim engel olabilirdi sanki!.. Bir adım atması yeterdi... Hal böyleyken -laf aramızda- Goladkin'in acı soğukta çeşitli hırdavat arasında iki saatten fazladır durmasının normal sayılabileceğini iddia etmesi biraz garipti...

Durduğu yerde hep ölen Fransız nazın Villeuil'ün. "Beklemeyi bilen muradına ulaşır" sözlerini tekrarlıyordu. Bay Goladkin bunu vaktiyle bir kitapta okumuştı; şimdi hatırlaması tam yerindeydi. Gerçekten bulunduğu duruma tıpatıp uyuyordu. O aralık, üç saattir karanlıkta, soğuk merdivende çivi kesen adamın, peşine düştüğü macerayı olumlu bir sonuca nasıl bağlayabileceğini düşünürken neler aklına gelmiyordu. Villeuil'ün hikmetlerini sıralarken, nedense, Türk veziri Marsimidris'le dilber kontes Luiz'i hatırladı. Bu öyküyü de başka bir kitapta okumuştı. Sonra, cizvitlerin, bir amaca ulaşmak için her çareyi mubah saydıklarını düşündü... "Aman, Cizvitler de kim, hepsi ahmak onların! Hepsini cebimden çıkarırım..." Evet; sorun yalnız servis merdivenine açılan büfe odasının boş olduğu anı yakalamaktı. O zaman ne cizvitlere ne başka kimselere bakmadan içeri girip büfeden çay salonuna, oradan, oyun odasından, doğruca polkaların, kadrillerin oynandığı büyük salona geçirdi. Geçirdi, yüzde yüz geçirdi; kimsenin ruhu duymadan yapardı bunu! Ondan ötesi kolaydı...

31

Yüzde yüz gerçek öykümüzün kahramanının o andaki du^rumu ve ruh hali böyle idi işte. Gene de duygulan epey karışık-] ti, çünkü merdivenden yukarı çıkmak büyük bir marifet değildi bunu herkes yapabilirdi. Nitekim o da rahatça çıkmış, içeri gir-: misti. Ama daha sonrasına cesareti yoktu. Aslında bir kimseden] veya bir şeyden çekindiği yoktu, bu maceranın devamı çekmiyordu onu artık. Şu karanlık köşede kıpırdamadan, uslu uslu durmayı tercih ediyordu. Villeuil'ün söylediklerini bir daha hatırladı ve kızdı: "Villeuil'den bana ne!" Donmuş eliyle üşümüş yanağını çimdikledi. "Numaracı sen de!.. Budala... Adın gibisin - Goladka"1... Yalancıkandan bu çıkışmanın nereden aklına geldiğini kendi de bilmiyordu. Belirli bir amacı yoktu, içinden gelmişti besbelli... Tam o anda, deminden beri aradığı fırsat çıka-geldi. Büfe odasını kollarken boş olduğunu fark etti. Hemen davrandı, iki adımda kapının eşiğindeydi. "Gireyim mi, girme.-yeyim mi?.. Haydi gireyim... Ne olur yani, zafer cesurlarındır!" Goladkin, kendini gene paravanın arkasında buldu. "Yo, şimdi olmaz, sırası değil... Ya birisi girerse?.. Tamam, oldu bile! Tüh, kimse yokken ne iyi fırsattı! Dalsaydım içeri, şimdiye kadar salonda olurdum. Ama bende bu pısrıklık varken bir halt edemem. Tavşan gibi tabansızım... Yalnız miskince adilikler benim işim... Şimdi kazık gibi burada durmanın alemi var mı? Evde olsaydım, rahat rahat, sereserpe çayımı içerdim. Ne iyi olurdu, tam çay zamanı! Hem daha gecikirsem Petruşka da söylenmeye başlar. Gitsem mi; ne olur yani?.. Cehennem dibine bütün bu işlerle ziyafetler! Gidiyorum işte."

Bay Goladkin kesin olarak eve dönme kararını verdikten sonra yaylanmış gibi öne fırladı ve kendini büfe odasında buldu... Paltosunu, şapkasını bir köşeye attı, saçını başını düzeltti, redingotunun yakasıyla kollarını çekiştirdi; arkasından... evet, arkasından çay salonunun yolunu tuttu. Oyun masalarındakiler kumar heyecanı ile gelenin farkında olmadılar. Bay Goladkin sağına soluna bakmadan doğruca dans salonuna daldı.

Tam o sırada sanki mahsus gibi dans bitmiş, orkestra susmuştu. Genç bayanlar göz alan gruplar halinde salonda ağır

(I)Goladka: Cılız, pısrık, miskin demektir.

32

ağır gezinirken; erkeklerin bir kısmı kendi aralarında gevezelik ediyor, bir kısmı da bayanlardan sonraki danslar için söz alıyorlardı. Yakov Petroviç hiçbirinin farkında değildi, gözü sadece Klara Olsufyevna ile yanında bulunan Andrey Filipoviç'de ve Vladimir Semyonoviç'de idi. Yanlarında dikkati çeken, hatta ilk bakışta, şimdiden az çok başarılı bir geleceğe ulaştığı anlaşılan birkaç genç memur da vardı. Goladkin yürümeye devam etti. Davet edilmediği, istenmediği halde bu toplantıya bir kuvvetin sürüklemesiyle geliyordu. Yürürken general rütbesinde bir adamla çarpışıp, ayağına bastı. Derken, ayağı yaşlı bir kadıncağzın eteğine takıldı, etek hafifçe yırtıldı... Tepsi elinde salondan geçen bir uşağa ve yolunun üstüne çıkan bir iki kişiye çarptı. Hiçbirinin farkına varmadı ya da vardığı halde üstünde durmadı, sonunda Klara Olsufyevna'nın karşısına dikildi. Şüphesiz, o anda en çok istediği şey, orada olmamak, yerin dibine geçmekti... Ama olan olmuştu, elinden bir şey gelmezdi artık?.. "Başarısızlıktan yılma, başarınca da yüklen..." diye aklından geçti. Evet Bay Goladkin entrikasının biri değildi, salonlarda boyun kırmak ondan uzaktı... Ama olmuştu bir kere. Üstelik Cizvitler de işe karıştı... Ne olursa olsun, Goladkin o anda hepsini unuttu. Salondaki gezinmeler, uğultu halinde devam eden konuşma ve gülüşmeler birdenbire kesildi. Hepsi yavaş yavaş Yakov Petroviç'in çevresinde toplandı. O, bunun da farkında değildi, gözleri yerde, taş kesilmiş duruyordu. İçinden, o gece kendini vurmak geldi. Bu karardan sonra biraz açıldı, derlenip toplandı ve konuşmaya başladı.

Sözüne kutlama ve mutluluk dilekleri sunmakla başlayan Yakov Petroviç, kutlama kısmını oldukça becerdi.

Dilekler faslına gelince tökezledi ve bununla her şeyi berbat ettiğini anladı. Gerçekten de öyle oldu: Dili dolaştı, kızarıp bozardı, gözlerini yere indirdi ve sustu. Ama bir an sonra onu saran kalabalığı cesaretsiz bir bakışla süzdü; bayılacaktı neredeyse. Etrafındakilerin öyle korkunç, pusuya yatmış bir halleri vardı ki!.. Geride duranlar aralarında fısıldaşıp duruyor, daha öndekiler açıkça kahkahayı basıyordu.

Öteki, F:3

33Goladkin zavallı, şaşkın bakışını Andrey Filipoviç'e çevirdi. Ama Andrey Filipoviç'in kahreden bakışı onu tam anlamıyla yerle bir etti. Ezici sessizlik devam ediyordu. Sonunda Goladkin duyulur duyulmaz bir sesle:

— Bunlar ailem ve özel hayatımla ilgili şeyler, Andrey Filipoviç, dedi. Bildiğiniz maceralar değil...

- Ayıp bu yaptığınız, utanın! diye fısıltılı bir sesle kesti Andrey Filipoviç; iyice kızmıştı. Sonra, Klara Olsufyevna'nın koluna girerek Goladkin'e sırtını çevirdi.

— Utanmam için sebep yok Andrey Filipoviç! diye onun gibi fısıldayarak karşılık verdi Goladkin; büzülmüş, ufalmıştı adeta. Bakışını onu merakla süzen misafir kalabalığına çevirdi, durumu kavramaya çalışıyordu:

- Ne var yani?.. Bir şey yok... Herkesin başına gelebilir bunlar!

Goladkin bir yandan bunları geveliyor, bir yandan da kalabalığı yararak sıvışmak istiyordu. Yol açtılar, o da iki sıra misafir arasından, ayaklan dolaşarak geçti. Kader sürüklüyordu onu; bunun bir kader sürüklemesi olduğunu anlıyordu. Deminki gibi o karanlık servis merdiveninde olmayı ne kadar isterdi; imkân olmadığına göre, bari başkalarının dikkatini çekmemek için bir köşeciğe sığınabilseydi! Kimseye ilişmeden, kimsenin gözüne batmadan duracak, ev sahibiyse misafirler de iyi niyetine kanaat getirerek halini hoşgörüle karşılayacaklardı... Sonunda dilediği gibi bir köşeye sıkıştı, kimseye fazla yakınlığı olmayan bir misafir gibi kayıtsız bir tavır aldı. Daha serbest görünmek için de önünde duran iki boş sandalyeye abandı, sandalyelerin arkalığını iki eliyle tuttu. Yanındaki uzun boylu, yakışıklı subaya gülümseyerek baktı:

- Bu iki sandalyenin sahibi var, teğmenim, dedi. Biri Klara Olsufyevna'nın, öteki prenses Çevçehanova'nın. Onlara ayırdım bunları...

Goladkin konuşurken tıkanacak gibi bir hali vardı. Yakışıklı teğmenin küstah derecede soğuk bakışının altında bir böcek gibi küçük, önemsiz hissetti kendini. Teğmen küçümser bir gülümsemeyle sırtını çevirdi.

34

Birinci denemede bozguna uğrayan Goladkin yılmadı, bir deneme daha yapmaya karar verdi. General rütbesinde, göğsünde bir yıldız parlayan yaşlı bir zatın yanına sokuldu. Ama buradan da yüz bulamadı, adamın soğuk bakışının altında, üstüne bir kova soğuk su dökülmüş gibi ürperdi, sustu. Artık kimseye konuşmayacak, öbür misafirler gibi etrafa önem vermeden duracaktı. Bu karardan sonra biraz rahatladı, sıkıntılı durumunu maskeleyerek için redingotunun kollarını düzeltti, sonra bakışım rasgele, misafirlerden birine dikti. "Adamın saçları takma galiba... Perukasını çıkarsa kafası avucumun içi gibi çıplak olur..." diye düşündü. Bu önemli keşiften sonra Bay Goladkin Arap Emirlerini hatırladı: Peygamber soyundan olduklarını belirtmek için başlarına yeşil sarıklar sararlarmış; sarığın altında başları saçsız ve tıraşlıymış... Son konu Türklerle ilgili olduğu için Goladkin Türk işi terlikleri hatırladı, Andrey Filipoviç'in pabuçlarını Şark terliklerine benzetti... Artık eskisi gibi sıkılmıyor, durumu yadırgamıyordu. "Şu tavandaki avize birdenbire kopsa da yere düşse... Hemen Klara Olsufyevna'yı kurtarmaya

koşardım, diye düşündü. Kurtardıktan sonra da —Korkmayın, bir şey olmadı... Ben sizi kurtardım— derdim ona." Goladkin'in gözleri Klara Olsufyevna'yı ararken bakışı Berendeyev'lerin emektarı Gerasimoviç'e takıldı. İhtiyar uşak son derece resmi, kesin bir tavırla ona doğru geliyordu. Goladkin ürperdi, içini belli belirsiz, ama son derece tatsız bir duygu sardı. Elinde olmadan başım sağa sola çevirdi, ne olur ne olmaz diye usulca sıvışmayı düşündü. Fakat geç kalmıştı. Gerasimoviç karşısındaydı.

Goladkin sırttı, Gerasimoviç'in gözlerinin içine bakarak:

- Şu şamdandaki muma bak Gerasimoviç, düşecek neredeyse... dedi. Uşaklara söyle, düzeltinler şunu.
- Ne mumu? Düşeceği filan yok, dimdik duruyor. Sizi dışardan birisi istiyor beyim. Buyrun.
- Ben mi?.. Kim istiyor, Gerasimoviç?

— Kim olduğunu bilmiyorum. Bir ahbabınızın adamıymış. "Yakov Petroviç Goladkin burada mı?" diye sordu. Çok önemli ve acele bir iş için görüşecekmiş sizinle... Öyle dedi.

35— Yanlışın var Gerasimoviç, olamaz.

— Yanıldığımı sanmam efendim.

— Hayır hayır Gerasimoviç, sanacak sanmayacağı yok bunun... Kimse aramaz beni burada, soracak kimsem yok çünkü. Hem burası evim benim Gerasimoviç.

Yakov Petroviç soluk aldı, etrafı süzdü. Salondakiler Goladkin'in en ufak hareketini gözden kaçırmamaya çalışıyorlardı. Erkekler daha yakma sokuldular, bayanlar az ötede kuşkuyla fısıldaşıyorlardı. Ev sahibi de geldi.

Olay oldukça gürültüsüz patırtısız geçtiği için olanlardan haberi yokmuş gibi davranıyordu. Ama Goladkin, kaderini tayin edecek anın geldiğini seçmişti. Hücuma geçerek düşmanlarını yere sermenin tam zamanıydı! İyice heyecanlanmıştı. Hâlâ karşısında duran Gerasimoviç'e döndü. Heyecandan titreyen, içten bir sesle.

— Evet, yanılıyorsun dostum, diye tekrarladi. Kimse çağırma beni. Şunu da söyleyeyim, bu sabah beni buradan uzaklaştırmaya çalışırken de yanlış hareket ettin. Olsufi İvanoviç veli-nimetimdir. Bana yıllar yılı tam anlamıyla babalık eden Olsufi İvanoviç'in en mutlu gününde bana evinin kapısını kapadığını söylemekle büyük bir yanlışlık yaptın Gerasimoviç!

Bay Goladkin kendinden memnun, gerçekten duygulu bir halde, yaşlı gözleriyle etrafı süzdü. Önemli bir andı bu. Salondakileri kazandığına yüzde yüz emindi. Alçakgönüllülükle yere bakarak Olsufi İvanoviç'in onu kucaklamasını bekliyordu. Misafirlerden uygulananlar oldu, hatta korkunç, eğilmez Gerasimoviç'in ağzından pek gevşek bir "Bilmem ki vallahi..." çıktı. Ama Yakov Petroviç'in kör talihi buraya da yetti: Orkestra tam o sırada olanca münasebetsizliğiyle gürültülü bir polka çalmaya başladı. Adamcağız, bütün çabalarının bir anda yok olduğunu hissetti, ürperdi. Salon yeniden canlandı, Gerasimoviç dansa hazırlananlara yer açmak için biraz geriledi. Vladimir Semyonoviç ile Klara Olsufyevna önde, arkalarından prenses Çevçehanova ile yakışıklı teğmen dansa başladılar. Dans etmeyenler, herkesin pek hoşuna giden polkayı zevk ve neşe içinde seyrediyorlardı. Goladkin bir anda unutuldu. Fakat dans biter bitmez yeni bir olay ortalığı gene birbirine kattı.

36

Bay Goladkin, yorgunluktan soluk soluğa, yanakları al al kendini koltuğa bırakan Klara Olsufyevna'nın danstaki başarısını tebrik edenlerin meydana getirdiği kalabalığı yararak genç kızın tam önünde durdu. Yüzü sararmıştı; sanki dans edip yorulan oymuş gibi bitkindi. Dudaklarında çarpık bir gülümseme titriyordu. Klara Olsufyevna'yı dansa kaldırmak istiyormuş gibi elini uzattı. Genç kız boş bulundu besbelli, ayağa kalkarak elini ona verdi. Yakov Petroviç bir iki adım attı, ayaklarının kâh birini kâh ötekini kaldırıyor, yere sürterek reveransa benzer birtakım hareketler yapıyordu. Birdenbire yere kapaklanacakmış gibi sendeledi. Klara Olsufyevna bir çığlık attı. Yanlarında bulunanlardan birisi genç kızın elini Goladkin'in elinden çekti. Adamcağız geri geri ittiler; etrafı yeniden çevrildi. O sırada iki kocakanın cırlak haykırışları duyuldu: Goladkin itilip kakılır-ken az kalsın deviriyordu onları... bir kargaşalıktır gidiyordu, hepsi birden bir şeyler bağırıyor, kimse kimseyi dinlemiyordu. Orkestra sustu. Yakov Petroviç de onu saran çevrenin ortasında hep o çarpık gülümsemeye sağa sola bakıyor;

- Şu polka gerçekten meraka değer, bayanların haklı olarak hoşuna giden bir dans... Biz de denemek istedik ama... Evet, kabul etmek zorundayım... diye kekeliyordu.

Neyi kabul edeceğini kimse öğrenemedi. Çünkü bir el birdenbire Goladkin'in koluna yapıştı, başka bir el sırtına hafifçe dayanarak adeta okşarcasına onu bir yana itmeye başladı. Bu görünmeyen ellerin yardımıyla ilerleyen Goladkin kapıya doğru itildiğini anladı. Bir şeyler söylemek, bir şeyler yapmak istedi... Daha doğrusu hiçbir isteği yoktu artık; sadece farkına varmadan sırtmaya devam ediyordu. Arkasından birisi sırtına paltosunu attı, şapkasını kulaklarına kadar indirdi. Bir an sonra Bay Goladkin kendini dışarda, soğuk, karanlık merdivenin sahanlığında buldu. Ayağı bir şeye takıldı... Sallandı, uçuruma düşüyor sandı... Bağırma istedi, ağzını açtı, yutkundu ve avluda olduğunun farkına vardı. Serin hava yüzüne çarptı. Yakov Petroviç bir an hareketsiz durdu. Birdenbire, yukardan orkestranın oynak sesi duyuldu... Bay Goladkin her şeyi hatırladı, sonra mih-lana kaldığı yerden koparcasına alabildiğine koşmaya başladı.

37 Bay Goladkin düşmanların saldırılarından, ötekini berikinin çeşitli muzır hareketlerinden, kocakanların telaşlı hay-kırışmalarından, genç kadınların ah—vahlarından, Andrey Fili-poviç'in kahredici bakışlarından, hiç arkasına bakmadan kaçıyor. İsmailovski Köprüsü'ne yakın bir yere çıktığı zaman, çalar saatli bütün Petersburg kuleleri gece yarısını çoktan çalmıştı. Bay Goladkin o anda kendini ölmüş, tam anlamıyla bitmiş biliyordu. Ayaklarının onu nasıl taşıdığını anlamıyordu, ona göre mucize gibi bir şeydi bu... Havanın kötülüğü kasım gecesine

tam uygundu. Nem, sis, yağmurla kar, kısacası kasım, dağarcığında ne varsa; nezle, grip, anjin gibi illetleri olanca cömertli-ğiyle ortalığa saçıyordu. Rüzgâr تنها sokaklarda uluyor, Fon-, tanka'nın koyu sularını rıhtımın parmaklığından dışarı, taşlara1 fıskırtarak sokak fenerlerinin ince direklerine kadar sıçratıyor- •; du. Fenerler de altta kalmıyor, rüzgârın ulumalarına tiz, cırlak gıcırtilarla karşılık veriyordu. Petersburg'da oturanlar bu bitmez tükenmez cızırtılı kış konserlerini gayet iyi bilirler. Yağmurla karışık kar yağıyordu. Rüzgâr estikçe yağmur, itfaiye hortumundan fıskırır gibi Goladkin'in yüzüne fıskırıyor, derisini binlerce iğneyle fiskeliyordu. Arada bir uzaktan gelen arabaların tekerlek sesinden rüzgârın uğultusuyla sallanan fener direklerinin gıcırtsından başka şey duyulmuyordu, yağmur suyu damlardan, su oluklarından ve pencere pervazlarından kaldırımlara şırıl şırıl akıyordu. Etrafta, ta uzaklara kadar tek bir canlı görünmüyordu. Hoş o saatte, hele böyle bir havada başka türlü olamazdı ya! Yalnız Bay Goladkin Fontanka rıhtımından üzgün, kederli, kendine has aceleci, koşar adımlarla tırıs tırıs gidiyordu. O.anda en çok istediği şey, bir an önce Şestilavoçna-ya Sokağ'ında dördüncü kattaki küçücük dairesine ulaşmaktı...

38

Bay Goladkin, 6. dereceden memur Berendeyev'in evinde uğradığı yenilgiden öylesine sarsılmıştı ki, havanın azgınlığı vız-geliyordu ona... Petersburg'un kudurgan kasımı olanca yağmurunu, karını -nesi varsa- adamcağızın üstüne boşaltmış, uğultularıyla sersemletmiş, kemiklerine kadar üşütmüştü. Bu yetmezmiş gibi suratına avuç avuç kar fırlatarak yolunu şaşırtmış, kalan aklım başından almıştı. Dışardan birisi Yakov Petroviç'in bu kös kös, acıklı tırısını görse onun o anda duyduğu acıyı, koşmasının da doğrudan doğruya kendinden kaçma olduğunu kolayca anlardı. Evet, yalan değildi; öyle bir ruh hali içindeydi. Hatta Bay Goladkin yalnız kendinden kaçmak değil, büsbütün yok olmak istiyordu. O dakikalarda bir şey anlamıyordu, çevresinde olan bitenin farkında değildi. Sağ ayağından çıkan lastiğin teki yaya kaldırımının çamurlu kar birikintisinde kaldı. Yakov Petroviç onu almayı düşünmedi, hatta ayağından çıktığının farkında da değildi. Hâlâ deminki iç sarsıntısının etkisindeydi. İkide bir kaldırımın ortasında kakılmış gibi duruyor, her durmada bir an için ölüyor, yok oluyordu. Sonra birden silkinerek yeniden olanca hızıyla koşmaya başlıyordu. Peşinden kovalayan varmış gibi, uğradığı korkunç felaketten kaçmak istercesine, ardına bakmadan koşuyor, koşuyor...

Durumu gerçekten acıklıydı. Sonunda soluksuz kalınca birdenbire durdu. Burnu kanayan bir adam gibi rıhtımın demir parmaklığına abanarak gözlerini Fontanka'nın kabarmış bulanık sularına dikti. Bu durumda ne kadar kaldığını bilmiyoruz. Bildiğimiz tek şey, Bay Goladkin'in o anda son derece bitkin, ruhen hırpalanmış, iradesini tamamıyla yitirmiş olmasıydı. Ol-sufi İvanoviç'in evinde kopan rezaleti, Şestilavoçnaya Soka-ğ'ındaki evini, o andaki buhranlı halini, -hepsini- unutmuştu. Zaten elinden ne gelirdi?.. Artık hepsi birdi onun için! Olan olmuş, hakkında karar verilmiş, imzalanmıştı... Yakov Petroviç bunları aklından geçirirken birdenbire, evet birdenbire bütün vücuduyla ürperdi, elinde olmadan iki adım geriledi, sebebini bilmediği bir kuşkuyla etrafa göz attı. Kimse yoktu, olağanüstü bir olay da geçmemişti... Ama, Yakov Petroviç'e o anda, yakınında birisi varmış gibi geldi. Evet, tıpkı ona benzeyen birisi,

39demir parmaklığa abanarak yanında duruyordu... Hatta bir ara lık Yakov Petroviç'e anlaşılmaz bir şeyler mırıldanmıştı galiba, Çabuk çabuk söylemişti ama Goladkin sözlerinin onu ilgilendirdiğini anlamıştı.

Bay Goladkin yeniden ortalığı bakışlarıyla taradı, sonra, - Hayal mi görüyorum yoksa? dedi. Nereye gitti acaba?.. Miyop gözleriyle kalın sis perdesini delmeye çalışırken içi rahat değildi. Ama dikkatini çekecek yeni bir şey göremeyince biraz yatıştı. Her şey yerli yerinde, gerektiği gibiydi. Kar daha hızlı, daha sık, daha iri düşüyordu; yirmi adım ötesini seçmek mümkün değildi. Fener direkleri öncekinden daha tiz sesler çı-karak gıcırıyor, rüzgâr, sadaka dilenen sırnaşık bir dilencij gibi daha yanık, daha acıklı sesler çıkıyordu.]

Bay Goladkin dişlerini sıkı, yola devam etti. Etrafına yan yan bakarak, "Acayip şey... Ne oldu bana öyle?.." diye tekrarladı. Bütün varlığını hüzne de, korkuya da benzeyen garip bir duygu sardı. Vücudu ikide bir ince ürperiyordu. Kendine cesaret vermek için, "Ne oluyorum sanki, belki kurduğum ka-| dar fena bir şey yok...

Kimsenin şerefiyle oynamadım, belki ola çağı vardı zaten..." diye kendini teselli ediyordu, ama söylediğinin pek farkında değildi. "Öyle ya, bakarsın her şey düzelir, her şey gene süt liman olur; kimsenin bir diyeceği kalmaz..."

Bay Goladkin'in biraz içi ferahladı, toparlandı. Üstünü başını kalın bir tabaka halinde kaplayan karı silkeledi ama içini kemiren sıkıntıdan bir türlü sıyrılamadı. Birdenbire uzakta bir top gürlledi. Yakov Petroviç başını salladı: "Bu havanın sonunu iyi görmüyorum; sel mi basacak ne?.."]

Bunu söyledikten veya içinden geçirdikten sonra bir adamın ona doğru yürüdüğünü gördü. Onun gibi geç saatlere kadar dışarda kalan birisiydi besbelli. Görünüşte basit, üstünde durulmayacak bir şeydi ama Yakov Petroviç nedense kuşkulandı, korktu adeta. Adamdan bir kötülük göreceğinden değil, öyle işte... "Kimbilir neyin nesi... Bu saatte dolaştığına göre... Belki karşıma çıkıp bir maksatla yolumu kesiyor?.." İhtimal bunu aynı şekilde düşünmemiş, sadece bir an şuur altında hissetmişti. Esasen, aradan öyle kısa bir an geçti ki ne bir şey düşünmek ne

40

de duymak için vakti kaldı; adam ondan iki adım ötedeydi. Bay Goladkin her zamanki gibi kendine has umursamaz halini takındı, sanki bütün dünya bir yana o bir yanaymış gibi, kimseye ilişmeden yoluna devam ediyordu. Öyle ya, yol geniş, herkese açıktı... Hali ile bunu belirtmek istiyordu. Bir an olduğu yerde yıldırımla vurulmuş gibi kala kaldı, önünden hızla geçen adamın ardından baktı, sonra rüzgâr vurmuş fırlıdak gibi döndü; adam lapa lapa yağın kar bulutu arasında kaybolmak üzereydi. O da pek hızlı gidiyordu; tepeden tırnağa sınımsız giyinişi, atkısı, hepsi Bay Goladkin'in eşiydi. Onun gibi rıhtım kaldırımından küçük, sık, koşar adımlarla yürüyordu.

Yakov Petroviç kuşkulu bir gülümsemeye, "Bu da nesi?" diye mırıldandı, ürperdi; sırtının buz kesildiğini hissetti. Adam gözden kayboldu, adım sesleri bile duyulmaz oldu. Fakat Yakov Petroviç hâlâ durduğu yerde arkasından bakmaya devam ediyordu, sonunda yavaş yavaş toparladı. Bu sefer kendi kendine kızdı: "Benimki de saçmalık, delirdim mi yoksa?" diye söylendi, adımlarını sıklaştırdı. Yürürken düşünmemeye çalışıyordu. Hatta bulunduğu dekor ve havadan sıyrılmak için gözlerini yumdu. Birdenbire rüzgârla fırtına uğultusu arasında yaklaşan ayak sesleri duydu. Silkinerek gözlerini açtı; yirmi—yirmi beş adım ötede, ona doğru yürüyen birisini fark etti. Adam sık adımlarla yürüdüğü için aralarındaki mesafe hızla azalıyordu. Bay Goladkin gelenin yüzünü iyice seçtiği zaman hayret ve dehşetle bağırılmaktan kendini alamadı; dizleri kesildi, düşecek gibi oldu. On dakika önce onu geçen adam gene karşısındaydı! Yakov Petroviç olduğu yerde mihla-na kaldı, bir çığlık attı, sonra adamın peşinden koşmaya başladı, onu durdurmak için arkasından seslendi. Adam beş on adım ötede durdu, yüzünü Yakov Petroviç'e çevirdi. Yoldan alıkon-duğu için canı sıkılmış görünüyordu. Goladkin'in ne söyleyeceğini belli derecede sabırsızlanarak bekliyordu. Altında durduğu sokak feneri yüzünü tamamen aydınlatıyordu. Goladkin titrek bir sesle,

- Özür dilerim efendim, yanılmışım galiba... diye mırıldandı.

41

Öteki ses çıkarmadı, hışımla dönerek besbelli yitirdiği birkaç saniyenin acısını çıkarmak için eskisinden de hızlı yola devam etti. Bay Goladkin yaya kaldırımın kenarındaki binek taşına halsizce çöktü. Bu kadar şaşırmakta haklıydı ama karşılaştığı adam hiç de yabancı gelmiyordu ona... Hatta Goladkin kesin olarak onu tanıdığına, sık sık, üstelik pek yakında gördüğüne emindi; belki de daha dün görmüştü... Ama önemli olan bu değildi; zaten adamın göze çarpan bir özelliği yoktu, ilk bakışta dikkati çekmiyordu. Bütün namuslu insanlar gibi efendi bir adamdı, belki kendine göre bazı erdemleri vardı; kısacası kendi halinde bir adamdı. Goladkin ona karşı ne nefret ne de kin, hatta en ufak bir soğukluk duymadı. Gene de (meselenin önemli yönü buydu) onunla bir daha karşılaşmayı asla istemezdi. Şunu da söyleyeyim: Bay Goladkin adamın adını, soyadını, her şeyini biliyordu. Fakat karşı karşıya geldiği zaman, "Bunun adı, babasının adı ve soyadı falan filan... dır" demektense ölmeyi tercih ederdi.

Öykümüzün kahramanının şaşkınlığının çok mu, az mı sürdüğünü, taşın üstünde ne kadar oturduğunu kesin olarak söyleyemeyiz. Sonunda biraz toparlandı, ardına bakmadan, soluk almadan olanca hızıyla koşmaya başladı. Tıkanıyordu; bir iki kere ayağı sürçtü, düşecek gibi oldu. O sırada öbür lastiği de çamura saplandı.

Yakov Petroviç azıcık soluk almak için adımlarını ağırlaştırdı, etrafını hızlı hızlı süzdü. Farkına varmadan Fontanka'ya geçmişti. Anıçkin Köprüsü'nü1 geçerek Nevski'den Liteynaya Caddesi'ne sapsamak üzereydi. Liteynaya'dan yürüdü. O anda bir uçurumun dar, çıkıntılı kenarının tam ucunda duran birine benziyordu. Altında toprak sallanıyordu, son sarsıntıyla toprak kopacak, adam uçurumun dibine sürüklenecek gibiydi. Geri çekilerek korkunç uçurumdan kaçmak için kendinde güç bulamayan adam sonunda, ölüme bir an önce kavuşmak istercesine uçuruma atlayıveriyor...

Yakov Petroviç koşarken bir yandan da, evine ulaşana kadar yolda başına bir şeyler geleceğini düşünüyordu: Örneğin, o

(I)Anıçkin Köprüsü, Neva nehri üzerindedir.

garip adamla ikinci bir karşılaşma gibi bir tatsızlık... Bunun böyle olacağına emindi zaten! Ama işin tuhafı, o anda bunu istiyordu: Nasıl olsa kaçınamayacağı için her şeyin bir an önce olup bitmesini, durumun şu veya bu şekilde açıklanmasını istiyordu. Vücudunda bir uyuşma, bir gevşeklik hissediyor, bütün hareketlerini dıştan bir kuvvet yönetiyormuş gibi koşuyordu. Kafasındaki düşünceler kuru çalıllara takılırcasına şuna buna takılıveriyor ama belirli bir noktada durmuyordu. Bir aralık, kardan sırlıklam olmuş, soğuktan zangır zangır titreyen bir sokak köpeği peşine takıldı. Kulaklarını, kuyruğunu kısmış, Yakov Petroviç'e arada bir ürkekçe bakıyor, yanından yampiri yampiri koşuyordu. Yakov Petroviç'in kafasında bir düşünce, çok eski, unutulmuş bir olaya ait bir anı keçiği gibi beynine vuruyor, bunalıyordu onu. "Şu pis köpek de nereden takıldı..." diye öfkeyle mırıldandı. Birdenbire, İtalyanskaya Sokağı'na saparken esrarlı adamı yeniden gördü. Yalnız bu defa adam Go-ladkin'e doğru değil, onunla aynı doğrultuda, birkaç adım ilerde, onun gibi koşar adımlarla gidiyordu. İkisi de Şestilavoçnaya Sokağı'na girdiler. Goladkin burnundan soluyordu. Adam doğruca onun evinin önünde durmaz mı?.. Bir zil sesi, hemen arkasından demir sürgünün gıcirtısı duyuldu. Avlunun kapısı açılır açılmaz adam hafifçe eğildi, içeri daldı. Bay Goladkin de arkasından ok gibi avluya atladı. Kapıcının homurdanmasına aldırış etmeden, koşarak adama yetişti. Öteki, Bay Goladkin'in oturduğu dairenin merdivenini çıkmaya başlarken Bay Goladkin peşinden koştu. Merdiven loş, rutubetli, kirliydi. Sahanlıkların hepsi kiracıların çeşitli hırdavatıyla dolup taşmıştı. Yabancıların biri, hele böyle geç vakitte, orada en aşağı yarım saat dolaşır, aradığı yeri bulana kadar merdivenin de bu berbat yerde oturanın da canına okurdu... Fakat Goladkin'in önünden giden adam hiç yabancılık çekmeden katları bir bir rahatça çıktı. Yakov Petroviç ona o kadar yakınlaştı ki adamın paltosunun eteği bir iki defa burnuna değdi; kalbi duracak gibiydi. Sonunda esrarlı adam Goladkin'in kapısının önünde durdu, kapiya vurdu. Petruşka sanki kapı ardında bekliyormuş gibi hemen açtı (Baş-

42

43ka zamanda bu durum Goladkin'i iyice hayrete düşürdü) mum elinde, gelenin arkasından yürüdü.

Öykümüzün kahramanı adeta çılgın halde içeri daldı, şapkasını, paltosunu çıkarmadan koşar adımlarla koridoru geçti, odasının eşliğinde durdu. Beyninden vurulmuş gibiydi. Olmasından korktuğu ve olacağını önseziyle anladığı

şeylerin hepsi gö-j zünün önünde bir bir gerçekleşiyordu. Esrarlı adam da Yakov Petroviç gibi paltosunu, şapkasını çıkarmadan karyolanın kenarına oturmuş, gözlerini kısarak hafifçe gülümsüyor, Goladkin'e dostça başını sallıyordu. Goladkin bağırarak istedi - sesi çıkmadı. Bir şeyler yapmak, karşı gelmek gereğini anlıyor ama yapamıyordu. Saçlarının başında dikleştiğini hissetti ve olduğu yerde kendini kaybetti. Yol arkadaşını tanıdı: Bu adam kendisi, yani Yakov Petroviç Goladkin'den başkası değildi! Başka bir Goladkin olduğu halde tıpkı onun gibiydi, kısacası, her bakımdan onun eşiydi...

VI

Ertesi sabah saat tam sekizde gözlerini açan Bay Goladkin kendini her zamanki gibi yatağında buldu. Bir gün önceki olağanüstü haller, dehşet verici, inanılmaz bir karabasanı andıran serüvenler hayalinde bir bir canlandı. Düşmanlarının zalim, şeytanca nefreti ve en çok bu nefretin son gösterisi Goladkin'in kalbini acı bir sızıyla doldurdu. Ama olanlar o kadar tuhaf, akla sığmaz, gerçeğe uymaz görünüyordu ki, inanıp ciddiye almak güçtü doğrusu. Bay Goladkin bütün bunları ancak gerçekdışı bir sayıklama, ani bir manevi sarsıntı, bir akıl karaması olarak kabul edebilirdi. Bereket versin, hayatta edindiği tecrübeyle, düşmanların yapabildikleri çeşitli şeytanlıklarla ahlaksızlıkları bilmez değildi. Vücutundaki kırıklık, baş, bel ağrısı, müthiş nezle bir gece önce yaptığı münasebetsiz gezmeyi ve o sırada!

44

olanların bir kısmını da olsa doğrulamaktaydı. Zaten Bay Goladkin bir zamandır, arkasından birtakım dalavereler çevirildiğinin farkındaydı: Dairedekilerin, ayağının altına karpuz kabuğu koymaya çalıştıklarını seziyordu. Ne yapmalıydı?.. Etrafıca düşündükten sonra şimdilik ses çıkarmadan boyun eğmeye, bir zaman için ne olursa olsun itiraz etmemeye karar verdi. "Belki sadece korkutmak için yaptılar... Yumuşakbaşlılığımı görünce üstüme varmazlar belki..."

Yatağında gerinerek sızlayan vücudunu doğrultmaya çalışan Yakov Petroviç, Petruşka'nın gelmesini bekliyordu; belki bir çeyrek saat bekledi. Tembel herifin dışarda semaverle uğraştığını duyuyor ama çağırmaya cesaret edemiyordu. Hatta uşağıyla yüz yüze gelmekten çekiniyordu. "Namussuz bu mesele hakkında kimbilir ne düşünür şimdi?.. Ses çıkarmaz ama ne sinsi, ne muzır heriftir o!" Sonunda kapının gıcirtısı duyuldu, arkasından odaya, tepsi elinde salına salına Petruşka girdi. Goladkin yan gözle ona baktı; o konuda bir şey söyleyip söyleme yeceğini sabırsızlıkla bekliyordu. Ama Petruşka tam tersine, her zamankinden sessiz, suratsız bir halde duruyordu karşısında. O da efendisine alttan, sinsi sinsi bakıyor, bir şeye kızdığını belli ediyordu. Yakov Petroviç bunu uşağın bir kere olsun yüzüne doğru dürüst bakmayışından anladı. Petruşka getirdiklerini masaya bıraktı, aynı sessizlikle bölmesine döndü. "Biliyor; her şeyi biliyor musibet..." diye söylendi Goladkin ve isteksizce kahvaltısına başladı. Petruşka birkaç defa odaya girip çıktığı halde bir şey sormadı. Yakov Petroviç'in içini derin bir huzursuzluk kapladı. Daireye gitmeye cesareti yoktu. Orada da bir aksiliğin onu beklediği duygusu içini kaplamıştı. "Haydi gittim diyelim; neyle karşılaşacağım belli değil ki!.. İyisi mi bir süre görünmeyeyim, oradakilerin durumunu dışardan öğreneyim. Böylece kendimi biraz toplar, bütün bunları sağlam kafayla düşünürüm, ondan sonra başlarına ekşiyiveririm..." Bay Goladkin arka arkaya birkaç defa piposunu doldurup içti, saat dokuz buçuğa gelmişti. "Bu saatten sonra gidilmez zaten, dedi. Hem nasıl gidebilirim, iyice hastayım! Kim görse hasta olduğumu anlar. Doktoru gönderip muayene ettirsinler, memnun olurum... be-

45Hm kopacak gibi ağrıyor, öksürüyorum, üstelik nezleyim de..j Yo, bu havada sokağa çıkamam ben. Tanrı korusun, büsbütün hastalanır ölürüm. Bu mevsimde giden gidene..."

Bay Goladkin'in bu karardan sonra içi rahatladı. Andrey Filipoviç'den devamsızlığı yüzünden işiteceği azan şimdiden! haksız buluyordu.(Öykümüzün kahramanı bu gibi durumlarda! vicdan sesini bastıran bahaneler bulmakta pek becerikliydi.) Bu defa da huzura kavuştu; piposunu doldurarak ateşlemeye baş larken birdenbire sedirden fırladı, bir çırpıda giyindi, elini yüzünü yıkadı, saçlarını fırçaladı; evrak çantasını koltuğuna sıkıştırarak bürosuna koştu. Kalem odasına girdiği zaman, içinde, başına kötü bir şey gelecek diye belli belirsiz heyecanlı bir bekleyiş vardı. Bir türlü yenemediği bu tatsız duyguyu belli etmemeye çalışarak masa şefi Anton Antonoviç Setoçkin'in yanına kararsız, çekingen bir halde oturdu. Sağa sola bakmadan bir şeyle oyalanmadan önünde duran evrakla meşgul oldu. Kalem arkadaşlarının alaylı, kinayeli sözlerine kulak asmamaya, çünkü olay hakkında yakışıksız imalara, tatsız şakalara çanak tutmamaya karar vermişti. Hatta bu yüzden oraya girdikten sonra kimseye hal hatır sormadı. Öte yandan böyle bir kararsızlık içinde kalmaya da dayanamıyordu. Bay Goladkin'e en acı ihtimalden daha çok kararsızlık, bilmezlik dokunurdu. Bunun için her şeyden ve herkesten uzak kalmak niyetine rağmen dayanamıyor, arada bir başını kaldırarak göz ucuyla kalem odasındaki-leri süzüyordu. Meslektaşlarının yüzlerinden çünkü olaya ait .yeni, özel bir şey duyulup duyulmadığını, ondan bir şey gizleyip gizlemediklerini anlamaya çalışıyordu. Herkesin o olayla ilgilendiğini sanıyordu... Sonra kendini yiye yiye o hale geldi ki kötü bir sonuca varılsa bile, sorunun bir an önce açıklanmasını candan arzuladı. Yakov Petroviç'in bu isteği eşref saatine rastlamıştı galiba: Kuşkuları, şüpheleri bir çırpıda hem de pek tuhaf, hiç beklenmedik bir şekilde halledildi.

Yanındaki odanın kapısı birdenbire açıldı. Kapının gıcırdamasının pek hafif, cesaretsiz çıkması girenin önemli bir kişi olmadığına işaretledi. Adam Bay Goladkin'in masasına yaklaştı, sessizce, çekingen bir halde önünde durdu. Yakov Petroviç ge-

46

leni başını kaldırmadan usulca süzdü ve utancından kıpkırmızı oldu. Sonra devekuşu örneği, kafasını önündeki kâğıtlara gömdü. Adam durduğu yerden Andrey Filipoviç'e saygılı bir selam verdi. O da amirlerin işe yeni başlayan memurlara gösterdikleri beylik bir tatlılıkla,

- Hoş geldiniz efendim. Şu masaya oturun lütfen, dedi, Anton Antonoviç'in masasının yanındaki boş bir masayı gösterdi. Evet, oraya; Bay Goladkin'in karşısına... Size vereceğimiz işi de hazırladık. Buyrun.

Andrey Filipoviç nazik bir el hareketiyle sözünün bittiğini işaret etti, önündeki kâğıtlara eğildi. Bay Goladkin tam o sırada başını kaldırdı. Bayılıp yere düşmediyse, böyle olacağını önceden hissettiği içindi. İlk yaptığı, çevredekileri bir bir gözden geçirmek oldu. Nasıl karşılamışlardı bu durumu?.. Fiskoşçular, yavan nükte yumurtlayıcıları şaşkınlıktan ağızlarını bir karış açarak korkudan masaların altına girmişler miydi?.. Hayır, şaşırın sadece Bay Goladkin'di. Onu ilgilendiren konu tek kişiyi etkilemedi. Meslektaşlarının bu ilgisizliği Goladkin'i son derece hayrete düşürdü. Normal bir aklın kabul etmeyeceği kadar anlamsız buldu bunu, etraftaki sessizlikten ürktü adeta. Mesele meydandaydı: Acayip, çirkin, akla sığmaz bir şey... Tabii Bay Goladkin bunları sadece aklından geçiriyor, kendi kendini yiyordu. Haksız olduğu söylenemezdi doğrusu: Tam karşısında oturan onun korkuluğu, ayıbı, dünkü karabasanı — ikinci Bay Goladkin'di! Yani her zamanki yerinde, şaşkınlıktan ağız bir karış açık, kalemi tutan eli havada oturan, masa amirinin yardımcısı; silik, silik görünmekten de hoşlanan, halleriyle, yürüyüşüyle bile "Aman, ben kimseye dokunmuyorum. Siz de ilişmeyin bana!" diyen bizim Yakov Petroviç Goladkin değildi... Başka, bambaşka bir Goladkin'di bu... Bizim Goladkin'e tipatıp benzeyen, aynı boy ve kalıpta, onun gibi dazlak kafalıydı; giyinişi bile aynıydı. Yani benzerlik bakımından en ufak ekşiği yoktu. Şöyle ki yan yana duracak olsalardı iki Goladkin'den hangisi gerçek hangisi yalancı, hangisi eski hangisi yeni, hangisi asıl, hangisi onun kopyası, seçemezsiniz.

L

47 Öykümüzün kahramanı o anda, muzip bir çocuğun güneşe ayna tutarak gözünü kamaştırdığı bir adama benziyordu. "Nedir bu," diye düşünüyordu; "Düş mü görüyorum yoksa?.. Yeni bir olay mı, yoksa dünkünün devamı mı?.. Ne hakla yapıyorlar bunu, kim getirdi bu adamı buraya, kim izin verdi?.. Düş mü, hayal mi görüyorum?.." Bay Goladkin usulca kolunu çimdikledi, hatta odadakiler-den birini çimdiklemek istedi ama vazgeçti. Yok yok, düş değildi bu, değildi. Bay Goladkin buram buram terlemeye başladı. Başına olağanüstü, görülmemiş, kimsenin başına gelmemiş bir şey geldiğini hissediyordu. Durum bu derece utandırıcıydı. Böyle münasebetsiz bir halin temsilcisi olmak Bay Goladkin'e ayrıca azap veriyordu. Sonunda o hale geldi ki kendi varlığından şüpheye düştü. Her şeye hazır olduğu halde durumunun özelliği beklenir sürprizlerden değildi! Sıkıntı içinde bunılıyor, vakit vakit bilincini, belleğini kaybeder gibi oluyordu. Birdenbire toparlandı, önündeki çalıştığı evrakı hiç düşünmeden, adeta fark etmeden çalاکalem yazdığını gördü. Yazdığını denetlerken okuduğunu anlamadığının farkına vardı. Tam o sırada, yerinde sessizce oturan öteki Goladkin ayağa kalktı, besbelli bir iş için bitişik odadaki kaleme gitti. Bay Goladkin arkasından baktı, sonra etrafına göz gezdirdi; her şey eskisi gibiydi. Ortalıkta yalnız kalem cızırtısı, çevrilen sayfaların hışırtısı bir de Andrey Filipoviç'in masasından uzakça oturanların aralarında fısıltılı konuşmaları duyuluyordu. Bay Goladkin Anton Antonoviç'e baktı. Bulduğu durumla ilgili düşünceleri yüzünden açıkça belli oluyordu. İyi yürekli masa şefi kalemini masaya bıraktı, özel bir içtenlikle Yakov Petroviç'in sağlık durumunu sordu. Bay Goladkin silkindi:

- Ben mi Anton Antonoviç?.. Çok şükür... Çok iyiyim Anton Antonoviç... Evet, şimdilik bir şeyim yok Anton Antonoviç... Evet, şimdilik bir şeyim yok Anton Antonoviç...

Son sözlerinde, ağızından düşürmediği "Anton Antonoviç"e karşı belli belirsiz bir güvensizlik seziliyordu. Masa şefi hep o babacan haliyle,

48

- Öyle mi? Memnun oldum, dedi. Biraz rahatsız olduğu-LUZU sandım da... Havalar malum... Çeşitli salgınlar bir yanlan... Biliyor musunuz...

- Evet evet, biliyorum Anton Antonoviç! diye atıldı Goladkin. Var birtakım salgınlar... (Gözlerini Anton Antonoviç'e dikerek devam etti) Bakın Anton Antonoviç... Nasıl söyleyeyim bilmem ki... Daha doğrusu nereden başlayacağımı kestiremiyorum. Anton Antonoviç!

- Efendim? Şey... Kusura bakmayın Yakov Petroviç, ne 'demek istediğinizi pek anlamadım. Bir üzüntünüz mü var; daha açık konuşsanıza.

Goladkin'in gözlerinin nemi geldiğini gören iyi yürekli Anton Antonoviç onun hesabına duygulandı. Goladkin devamla,

— Ben, şey... Buraya yeni gelen memur var ya, Anton Antonoviç... İşte bu memur... dedi ve sustu.

-Ne var?

— Demek istiyorum ki Anton Antonoviç, şubemize yeni bir memur geldi...

- Evet. Onun da soyadı sizinki gibi Goladkin...

- Nee?.. diye bağırdı Yakov Petroviç, Goladkin mi?..

- Evet. Yoksa kardeşiniz mi?

- Hayır Anton Antonoviç, asla!

- Ya!.. Bakın, ben onu yakın bir akrabanız sandım. Aynı aileden gibisiniz.

Goladkin şaşkınlıktan taş kesildi, bir an konuşamaz hale geldi. Evet, göze batar bir benzerlik vardı aralarında. Bu görülmemiş, gerçekten yüz binde bir insanın başına gelen hal en dikkatsiz adamın gözüne batardı; birbirlerinin ayna hayaliymiş gibi benziyorlardı. Oysa ki Anton Antonoviç bu benzerliği sadece "bir ailedenmiş gibi" diye nitelemişti.

— Size bir şey önereceğim Yakov Petroviç, diye devam etti masa şefi. Siz bir doktora giderseniz... Görünüşünüz pek iyi değil, gözleriniz bir tuhaf... Bakışınız falan...

- Öyle... Ben de bir şeyler hissediyorum Anton Antonoviç... Ama size şu memuru sormak istiyordum da...

- Buyurun sorun.

Öteki, F:4

49- Demek istiyorum ki, Anton Antonoviç, bu adamda b: özellik gözünüze çarpmadı mı?

- Ne gibi?

— Şey... birisiyle... örneğin benimle şaşırtıcı bir benzerli bulmadınız mı? Zaten, demin, bizim aynı aileden olup olmadığını sordunuz. İkizler arasında benzerlikler olur ya...

Anton Antonoviç biraz düşündü: i

- Evet, dedi; (benzerlik konusu henüz dikkatini çekme misti galiba.) Öyle ya! Pek doğru; olağanüstü bir benzerlik. İkiz nizi birbirinize karıştırmak bile mümkün.

Anton Antonoviç git gide artan ilgiyle devam etti: j

- Size bir şey söyleyeyim ki Yakov Petroviç: Gerçekten birbirinize tıpkısı tıpkısına benziyorsunuz. Demek siz bunu he men fark ettiniz? Doğrusu ben, başlangıçta dikkat etmemişti Evet, olağanüstü bir benzerlik! Siz buralı değilsiniz galiba?

— Hayır Anton Antonoviç, buralı değilim.

- Bu adamcağız da dışardan gelmiş... Belki memleketliniz' dir? Sormak ayıp olmazsa, anneniz en çok ne tarafta oturmuş lar?

Goladkin masa şefinin son sorusunu cevaplandırmadı, te laşla,

- Demek adam buralı değil, öyle mi Anton Antonoviç? di ye sordu.

— Öyleymiş. î

Çenesi düşükçe Anton Antonoviç konuşma fırsatını kaçırmazdı:

— Gerçekten pek tuhaf, diye devam etti. İnsan bazen ne ilginç şeylerle hiç ilgilenmeden, aldırmandan geçiyor...

Ama siz üzülme, olur böyle haller. Bakın size buna benzer bir öykü anlatayım: Teyzemin başından geçti. Kadın ölmeye başlamış...

- Şey... Affedersiniz sözünüzü kestim Anton Antonoviç. Size bir şey soracağım: Bu memur nasıl, ne şekilde girdi buraya?

- Oldukça kolay. Ölen Semyon İvanoviç'in yerine aldılar. Şu Semyon İvanoviç'i düşünüyorum: Zavallının ardından birbi-

50

inden küçük üç çocuk kaldı... Karısı geçenlerde Ekselansın lyaklarına kapanmış... Ama işittiğime göre kadının parası varış. Var ama saklıyor...

- Ben şu bizim işten bahsediyordum Anton Antonoviç...

- Ne gibi?.. Ha şu sorun!.. Canım ne diye bu kadar ilgileniyorsunuz bununla?.. Üzmeyin kendinizi. Ne var bunda, hem elinizden ne gelir ki? Cenabı Hak öyle yaratmış onu... Siz isyan ederek büyük günaha giriyorsunuz. Aklımın yettiği kadar, sizin bunda en ufak suçunuz olmadığını anlıyorum. Dünyada ne harikalar, ne mucizeler var - tabiat ananın cilvesi bu, bizden sorulmaz. Aklıma örnek olarak geldi, siz de duymuşsunuzdur belki. Siyamlı mı ne, ikizler varmış. Sırtlarından birbirine yapışık... Hayatları öyle geçiyormuş, beraber yiyip içiyorlar; bu sayede dehşetli para kazanıyorlarmış.

- Ama izin verin Anton Antonoviç...

- Anlıyorum, hak veriyorum size. Evet. Ama ne yapalım? Bence üstüne düşüp bu kadar tasalanmanıza gerek yok. Ne var yani? Adam her memur gibi bir memur, hem eli işe yatkın adama benziyor. Adının Goladkin olduğunu, dışardan geldiğini söyledi; 7. dereceden memurmuş... Ekselans konuştu kendisiyle...

— Ekselans ne buyurdular acaba?

- Bilmem vallahi. İşittiğime göre, adam halini arz etmiş: Ekselansın yüksek himayesinde çalışmak istediğini açıklamış... Keratanın kafası işliyor anlaşılır! Tabii torpilli geldi. Bizde bunsuz adamı işe alırlar mı hiç!

- Kim acaba?.. Yani bu çirkin işe burnunu sokan kim demek istiyorum.

— Kuvvetli bir iltimasmış. Ekselans Andrey Filipoviç'le konuşurken yüzü pek gülüyordu.

- Öyle mi?

- Evet. Adamı buraya almaya razı olduklarını da şöylece, gülümseyerek söyledi. Yalnız iyi çalışmak koşuluyla kabul ettiler.

- Peki, sonra?.. Bana biraz umut veriyorsunuz Anton Antonoviç. Aman devam edin ne olur?

51— Aa, ne oluyorsunuz canım, nedir bu haliniz? Vallahi i tünde durulacak bir sorun değil. Üzülmeysin, kuşkulananmayı ortada telaşlanacak bir şey yok.

— Yok ya... Bir şey daha soracaktım Anton Antonoviç: selans başka şeylerden... örneğin benden söz açmadılar mı? - Ne gibi? Yok canım, lafı bile olmadı. Gerçi sorun oldu] ça ilgi çekici ama baştan... Evet, baştan ben de hemen heme farkına varmadım... Siz beni uyardınız. Ama tekrar söylüyorum Yakov Petroviç, aklınıza bir şey gelmesin, Ekselans bununla i gili hiçbir şey söylemediler.

Anton Antonoviç sözünü bitirdikten sonra ayağa kalktı.

- Ben de Anton Antonoviç...

- Kusura bakmayın Yakov Petroviç, lafa daldım... şurada acele bir evrak var, dosyalara bakacağım.

O sırada Andrey Filipoviç'in kibarca çağırışı duyuldu:

- Anton Antonoviç, Ekselans sizi sordular.

- Geliyorum Andrey Filipoviç, hemen geliyorum! j Anton Antonoviç masadan kaptığı bir tomar kâğıtla önce Andrey Filipoviç'e sonra Ekselans'ın odasına koştu.

"Nasıl şey bu?" diye düşünüyordu Goladkin. "Demek du rum böyle... Rüzgâr bu yandan esmeye başladı... Fena değil. İş) tatlıya bağlamak istiyorlar galiba..." j

Öykümüzün kahramanı ellerini ovuşturuyor, sevincindei iskemleden kopup uçacak gibi oluyordu. "Demek bizim sorun sadece sıradan bir şeymiş: Baksanıza sudan bir sonuca bağlayıp bir hiçle bitiriyorlar... Bizimkiler de ses çıkarmıyorlar; işleri ba şından aşkın sanki haydutların! Pekâlâ. Ben insanları severim: her zaman severdim ve her zaman saygı göstermeye hazırım. Gerçi şu Anton Antonoviç'e pek güvenemem: Adamcağz ko-cadı artık, saçları bembeyaz oldu, iyice de bunadı. Bu işin en hoş, en tatlı tarafı — Ekselans'ın üstünde durmaması. Çok iyi, çok memnun oldum doğrusu! Yalnız Andrey Filipoviç'le konuşurken gülüşmeleri nedendi acaba? Şu kart horoz Andrey Fili-poviç'in burnunu sokmadığı yer yok. İlle kara kedi gibi yolu-mun "üstüne çıkacak... İnsana uğursuzluk getirmeden yapamaz] münasebetsiz herif!"

52

Bay Goladkin yeniden etrafındakiler! süzdü, içi gene umutla doldu. Öte yandan kötü, sinsi bir düşünce yavaş yavaş huzurunu kaçırmaya başladı. Hatta aklına şöyle bir şey geldi: Daireden çıkarken ya da bir iş bahanesiyle memur arkadaşlara .sokularak mahut konuyu kurcalamak... Söz arasında şu görülmemiş benzerlikten söz açacak, tuhafılığı ve komikliğiyle biraz alay da edecekti... Böylece durumun ciddiyetini anlayacaktı. Ama sonra vazgeçti: "Belli olmaz, bunların hepsi saman altından su yürüten takımdan..." diye düşündü, alınına bir fiske vurdu. "Huyun kuşunu senin; hemen coşup, taşmaya başlarsın. Tabii içimiz-dışımız bir de ondan... Ama bu kadar aceleye gerek yok Yakov Petroviç, biraz ağır ol." Bay Goladkin kalbine doğan umutla yeniden canlandı, ölmüş de dirilmiş gibi oldu. "Beş yüz pud1 kalktı üstümden sanki!.. Demek bütün sorun bundan iba-retmiş. Gerçekten üzülmeğe değmezdi. Krilov'un" dediği gibi, Kutu ne kadar da kolay açılıyormuş!.. Doğru söylemiş. Zaten yaman masalcı idi, her taşın altından çıkardı şu Krilov Baba! Öteki'ne gelince, güle güle. çalışsın; kimseye engel olmadan, kimseye sataşmadan çalışsın dursun. Bana ne!"

Bay Goladkin düşüncelerine dalmışken vaktin nasıl geçtiğinin, paydos saatinin yaklaştığının farkına varmadı. Önce Andrey Filipoviç şapkasını aldı, arkasından öbür memurlar sökün ettiler. Bay Goladkin biraz bekledi, kalem arkadaşları dağıldıktan sonra en arkadan çıktı. Sokakta cennete kavuşmuş gibi oldu. Canı biraz dolaşmak istedi. Yolun uzayacağına bakmadan Nevski'de ufak bir tur yapmaya karar verdi. Yolda akli hep o konuyla ilgiliydi: "Bu da kader işte... Durum nasıl değişti, iş nereye yöneldi... Hava da düzeldi; kar tuttuğu için kızaklar işlemeye başladı. Biz Rusları kışın soğuğu paklar, soğuğu severiz... Rus halkını severim doğrusu... Ah ilk karla tavşana çıkmalı... Hey gidi!.."

İşin tuhafı, bu tatlı, neşeli düşünceler arasında da o yapışkan huzursuzluk içini sinsi kemiriyordu. Oyalanmak için, Yarın gelse de şöyle bir 'Oh' desem" diyordu. "Peki ama ne var

(1) Bir pud: 1065 kilogramdır.

(2) Lafontaine üslûbunda manzum masallar yazan bir Rus masalcısı.

53sanki? Şunu aklımdan bir bir geçirip çözümlerim bari. Ha;

Yakov Petroviç dostum, işlet kafanı bakalım. Adam tıpkı sağ

benziyorsa ne var bunda?.. O ayrı, ben ayırım, vızgelir ban

Aynı yerde çalışmaktan da bana zarar gelmez. Gerçi durunu

muzda bir tuhafılık yok değil... Şu Siyam ikizleri meselesi

Adam sen de, Siyamlar başka... hem onlar ikizdi. Ama nice b

yük kişilerin de kendine göre acayip halleri vardı. Koca Suv-

rov'un1 horoz gibi ötmek âdeti olduğunu tarihten biliyoruz]

Tamam! Şimdi de siyasete daldım!.. Canım, bunlar büyük kişi

ler, prensler, mareşaller filan; ben kendimi düşüneyim. Kimse

den pervam yok, kalbim temiz, düşmanlara metelik vermem

Entrikacı değilim ve bunlarla övünürüm. İçim—dışım bir, geçimli, yumuşakbaşlıyım!"

j

Bay Goladkin birdenbire irkilerek durdu, yutkundu, bütün vücudundan bir ürperme geçti; bir an gözlerini kapadı. Sonra

onu korkutan şeyin sadece hayal olduğunu umarak tekrar açtı
ürkek ürkek sağ tarafa baktı. Hayır, hayal değildi bu. Sabahki adam, yeni meslektaşı, küçük küçük adımlarla tam onun yanın
dan yürüyor, yüzüne sırtarak konuşma fırsatı kolluyordu. Elli;
adım kadar ne o ne de Bay Goladkin ağız açmadan yürüdüler,
Bay Goladkin, içinde yok olmak istercesine paltosuna sarılıyor,
şapkasını burnuna kadar indiriyordu. Ötekinin de hem paltosu
hem şapkası Yakov Petroviç'in sırtından çıkmış gibi aynıydı... j
Öykümüzün kahramanı yanındakinin yüzüne bakmamaya!
çalışarak fısıltı halinde, !

— Beyefendi, yanılmıyorsam yollarımız ayrı, dedi. Kısa bir; sessizlikten sonra, — Hatta buna eminim, diye ekledi. Ne demek istediğimi anladınız tabii.

Öteki hemen cevap vermedi. Biraz çekinerek,

- Sizden bir şey rica edecektim de... Özür dilerim... dedi. Burada kimseyi tanımıyorum, kime başvuracağımı bilmiyorum. Bulduğum durum çok şey... tekrar affınızı dilerim. Sabah da-irede bana ilgi ile baktınız gibi geldi de onun için... Ben de ilk bakışta ısındım size.

(I)III. Petro ve Büyük Katerina zamanında ünlü bir general.

54

Bay Goladkin içinden nazik meslektaşını cehennemini dibi-me yolladı. Öteki devamla,

- Beni dinlemek lütfunuzu esirgemeyin Yakov Petroviç, yalvarırım size! dedi.

- İyi ama biz, şey... Olmaz burada... Evime gidelim bari. Nevski'nin karşı yanına geçelim; orası daha tenha, daha uygun olur, yan sokaklardan geçeriz.

Goladkin'in arkadaşı başım eğdi, hafif bir sesle,

- Hay hay efendim, yan sokaktan gidelim... diye mırıldandı. Sesiyle, cevabın şekliyle bulunduğu durumu beğenmezlik etmeye hakkı olmadığını, yan sokaklardan da pekâlâ yürüyeceğini belirtiyordu.

Bay Goladkin yeni meslektaşını peşine takıp yürüdü. Hâlâ şaşkın, ne yaptığının pek farkında değildi.

VII

Evine girerken aklı başına geldi. İçinden "Amma da ökü z kafalıymışım!" diye küfretti kendine. "Ne vardı herifi peşime takacak!.. Kellemi bile bile satır altına koydum şimdi. Petruşka bizi yan yana görünce kimbilir ne düşünür. Köpoğlusunu her şeyden nem kapar..."

Yaptığına bin kere pişman olan Yakov Petroviç geri dönemezdi artık. Kapıyı vurdu, Petruşka açtı, misafirin ve efendisinin paltolarını aldı. Bay Goladkin uşağını belli etmeden süzdü, yüzünden ne düşündüğünü anlamaya çalıştı. Büyük bir hayretle, Petruşka'nın değil şaşkınlık göstermek, tersine, böyle bir şey olacağını beklemiş gibi bir halde olduğunu gördü. Her zamanki suratsızlığı üstündeydi, birisine saldıracak gibi gözlerini devire devire bakıyordu. "Bu da öyle.. Birisi büyü mü yaptı?.." diye düşündü Goladkin. "Hepsinde bir hal var bugün. Şeytan karıştı işe, yüzde yüz..."

55 Misafirini odaya aldı, yer gösterdi. Ötekinin rahat bir ha yoktu. Ev sahibinin bütün hareketlerini ürkek, teslimiyet dol bakışlarla izliyor, hakkında ne düşündüğünü anlamak istiyor g biydi. Duruşunda bir küçülme, ezilme, bir zavallılık vardı. Ya pacağımız kıyaslama yerindeyse, o anda, başkasının sırtında: alıp vücuduna göre pek küçük gelen bir elbiseyi giymiş gibiydi. Kolları dirseklerine, beli ensesine çıkmış; kısıcık yeleğini ikide-bir çekiştirerek ne rahat oturabiliyor, ne kimsenin yüzüne ba kabiliyordu... Kâh yerin dibine geçip yok olmak istiyor, kâh çevresindekilerin yüzlerine bakarak ondan söz açan, onunla egle nen var mı diye kulak kesiliyordu.

Bay .Goladkin şapkasını pencereye koydu. Pek kenara koy-muştu galiba, şapka yere düştü. Misafir hemen atılarak şapka; kaldırdı, tozlarını ceketinin yenile süpürdükten sonra tekrar pencereye koydu. Kendi şapkasını da yere, ucuna ilişmiş oldu-ğu sandalyenin yanına bıraktı. Bay Goladkin adamın bütün hal-lerinden ona ne kadar ihtiyacı olduğunu anlamakta gecikmedi Rahatladı, söz açmasını bekledi. Ama misafir bir türlü konuşmuyordu; utandığından mı, saygı göstererek söz hakkını ev sahibine bıraktığından mı, belli değildi. Tam o sırada odaya Petruşka girdi. Kapıdan, misafirle efendisinin oturdukları yöne bakarak kaba, kısık bir sesle yarım ağızdan:

- Yemeği iki kişilik mi getireyim? diye sordu. Bay Goladkin bir an bocaladı:

— Bilmem... Şey... siz... Evet; tabii, tabii... İki kişilik getir oğlum.

Petruşka çıktı. Bay Goladkin misafire baktı. Öteki kulaklarına kadar kızardı.

Bay Goladkin aslında iyi yürekli bir insandı. Adamın durumunu hemen kendi gözüyle açıkladı: "Zavallı işe başlayalı bir gün oldu. Besbelli bundan önce epey sıkıntı çekmiş fukara... Belki varı yoğun—sırtındaki elbise... "Belki karnını doyuracak parası bile yok... Ama böyle olması da daha uygun benim için..." Misafire dönerek:

— Affedersiniz, size önceden... diye başladı, yutkundu, adeta mahcuplukla:

56

- Adınızı bağışlar mısınız efendim? diye sordu.

- Adım mı? Adım... şey... Yakov Petroviç...

Adam bunu özür dilercesine, duyulur duyulmaz bir sesle fısıldadı. Onun adının da Yakov Petroviç olması bir suçmuş gibi bir hal takındı. Goladkin gizleyemediği şaşkınlıkla:

- Ya-kov Pet-ro-viç... Öy-le mi? diye tekrarlardı.

- Evet efendim. Adaşınız sayılıırım.

Misafir gülümseyerek, şakalaşır gibi söyledi bunu, ama hemen toparlandı. Ev sahibinin halinden şakalaşacak durumda olmadığını anladı, ciddileşti, hatta bozuldu biraz.

- Pek güzel, dedi Goladkin. Sakin görünmeye çalışarak:

- İzin verirsiniz bir şey soracağım, diye devam etti: Size ne gibi... ne bakımdan... yani benden...

Misafir yerinde doğrularak sözünü kesti:

- Sizin ne kadar iyi yürekli, erdemli bir insan olduğunuzu bildiğimiz için başvurmaya, ilginizi, himayenizi rica etmeye cesaret ettim Yakov Petroviç.

Aceleyle ara kelimeleri seçerek, saygılı bir sesle konuşuyordu. Bir yandan kendini düşünmemek için fazla yaltaklanan, onu küçültecek sözler kullanmamaya çalışıyor, öte yandan ev sahibine saygısızlık etmemek için konuşurken eşitlik havası vermekten belli edecek kadar kaçınıyordu. Bu haliyle, sırtında yamalı frakla, cebinde asillik kimliğiyle avuç açmayı henüz pek beceremeyen kibar dilenciye benziyordu.

Bay Goladkin bakışım odanın duvarlarında, karşısında oturan adamda gezdirdi:

- Beni mahcup ediyorsunuz, dedi. Neyle... yani ne bakımdan faydalı olabilirim size?

- Yakov Petroviç, sizi görür görmez sevdim. Kusurumu bağışlayın; güven, sonsuz bir güven duydum, size sığınmak istedim... Yoksul, kimsesiz bir adamım ben; çok çektim... Burada kimseyi tanımıyorum. İyi yürekli, üstelik adaşım olduğunuzu öğrendiğim zaman...

Bay Goladkin yüzünü hafifçe ekşitti.

57— ... Evet, hem adaşız, hem memleketliyiz Yakov Petrovii diye devam ediyordu misafir. Bunun üzerine size başvuru acıklı durumumu anlatmayı düşündüm.

Bay Goladkin biraz tuhafıladı.

- Vallahi bilmem ki ne söyleyeyim?.. Hele yemeğimizi yelim; sonra konuşuruz.

Misafir başını, "Nasıl isterseniz" anlamında eğdi, Petruşka sofrayı hazırladı, yemeği getirdi. Misafirle ev sahibi karşılıklı oturdular. İkisi de acele ettiği için, yemek çabuk bitti. Ev sahibinin yüzü pek gülmüyordu; her şeye, ayrıca, o günkü yemeği pek ahım şahım olmadığına da kızılıyordu. Gelene iyi bir şeyler ikram etmek arzusundan başka, züğürdün biri olmadığını gös termek istiyordu. Misafirin hali pek süklüm püklümdü. Bir diğ lim ekmeği bitirdikten sonra ikincisine el uzatmaya çekiniyor yemeklerin iyi parçalarını ev sahibine bırakılıyordu. Her an, eri ufak şeyler için teşekkür ediyor, yemeğin son derece lezzetli olduğunu, esasen pek aç olmadığını tekrarlıyordu. Sofradan kalk-tılar. Yakov Petroviç piposunu yaktı, misafirler için bulundur-düğü pipoyu da adaşına sundu. Tekrar karşılıklı geçtiler, misafir maceralarını anlatmaya başladı.

Öbür Goladkin'in öyküsü üç-dört saat sürdü. Aslında macerası incir çekirdeği doldurmayacak kadar önemsiz ve basitti. Taşrada çalıştığı bir dairede savcılarla yüksek kademedeki memurlar arasındaki çeşitli entrikaları, ahlaksız birisinin ihbarıyla yapılan teftiştten sonra amirlerinin hep birden değişmesini uzun uzun anlattı. Ona gelince; bu iş de kurunun yanında yanan yaş: durumundaydı... İhtiyar teyzesi Pelageya Semyonovna'dan bah-setti... Sonunda, kuyusunu kazan düşmanları yüzünden işsiz kalmış, yaya olarak Petersburg'a gelmişti. Oraya buraya başvurarak iş aramış, elinde avucunda ne varsa yemiş tüketmiş, neredeyse sokakta yatacak hale gelmişti. İyi yürekli bir dostu onu kayırmış, bu işi bulmuştu.

Yakov Petroviç'in misafiri macerasını anlatırken ağlıyor, muşamba parçası haline gelen mavi, kareli mendiliyle gözyaşlarını siliyordu. Bir ev tutacak, hatta üst baş yapacak parası olma-

58

diğini, sırtındaki elbiseyi birkaç günlüğüne bir dostundan aldığı açıkladı.

Bizim Goladkin, öykü aslında önemsiz olduğu halde duy-ulanı, her sözü içine işledi, çünkü her biri içinde kalan kuşku ve şüphe kalıntılarına yavaş yavaş kaldırıyor, kalbini neşeye, özgürlüğe kavuşturuyordu. Öykünün sonunda Bay Goladkin kendini bir "budala" sıfatıyla nitelendirdi. Her şey ne kadar sade, ne kadar doğaldı! Bunca kuruntuya, üzüntüye ne gerek vardı?.. Gerçi şu benzerlik sorunu vardı; vardı ama, bunun kimseye zararı dokunmuyordu ki. Ayrıca, misafiri ona sığılıyor, korumasını istiyordu. Talihsizliğinden yakınırken ne kadar saf, zavallı, basit bir hali vardı adamcağızın! Belki ev sahibine bu garip benzerliği yüzünden utanıyordu bile...

Bay Goladkin'in karşısında süklüm püklüm otururken gözünün içine bakıyor, en ufak bir hizmette bulunmak, bir isteğini yerine getirmek için adeta fırsat kolluyordu. Konuşma sırasında Goladkin'in her sözünü doğruluyor, üzerine atılırcasına fikirlerine katılıyordu. Arada bir kazara Goladkin'in düşüncesine aykırı bir şey söylediğinin farkına varırsa hemen sözünü geri alıyor, düşünce ve söz birliği sağlamaya çalışılıyordu. Sözün kısası, ev sahibini öyle etkiledi ki, o da sonunda misafirini her bakımdan hoş, sevimli tutmaya başladı. Çay hazırlandı. Saat dokuza geliyordu. Bay Goladkin iyice açıldı, neşelendi, misafiriyle gevezeliğe daldı. Keyifli olduğu zamanlar meraklı şeyler anlatmayı seven Yakov Petroviç başkentin özelliklerinden, eğlence yerlerinden, doğal güzelliklerinden, tiyatro ve kulüplerinden, Brü-liv'in son tablosundan söz açtı. İngiltere'den Petersburg'a, sırf Letni Bahçesi'nin demir parmaklığının oymalarını görmek için iki İngiliz'in gelip, parmaklığı gördükten sonra hemen memleketlerine nasıl döndüklerini anlattı. Sonunda söz, çalıştıkları daireye geldi. Yakov Petroviç, Olsufi İvanoviç'le Andrey Fili-poviç'ten, Rusya'nın günden güne, saatten saate yetkinleşmesinden bahsetti. Bir şiirin, "Bugün, söz bilimlerinin gelişme günüdür..." dizesini hatırladı. Ardından "Severnaya Pçela'da1 okudu-

(1)"Severnaya Pçela" Rusça, "Kuzey Arısı" demektir.

59ğu bir fıkrayı ilettiler, Baron Brombeus'a1 dokundurdu. Hindistan

da bulunan dev boğa yılanını tarif etti... Daha neler, neler z latti! Artık keyfi yerindeydi, eski huzuruna kavuşmuştu. İkinci, düşmanlarından korkmak şöyle dursun, hepsiyle dövüşme hazırdı. Üçüncü sorun - koruyucu rolünde idi, sevaplı iş yapıyordu. Yalnız nedense bu haliyle gene de içinde, ta kalbinin derinliğinde minnacık bir kurdun gizlendiğini hissediyordu. Dü gece Olsufi İvanoviç'lerde olanlar aklına geldikçe içi bir hı oluyordu. Bunun böyle olmaması için neler vermezdi şimdi Sonunda omuz silkti, "Ne yapalım, oldu bir kere!.." diye düşündü, bundan sonra daha hesaplı hareket etmeye, böyle potla kırmamaya karar verdi. Bunun üzerine Bay Goladkin yenide coştı, cam biraz eğlenmek istedi: Petruşka'ya bir şişe rum getirmesini söyledi. Punç yaptılar. Misafirle ev sahibi karşılıklı birer, ikişer bardak içtiler. Misafir cana yakın ev sahibinin gözle rinin içine minnetle, sadakatle bakıyordu. Bir aralık koruyucu sundan kalemlerle bir parça kâğıt istedi, yazarken bakmamasın rica etti. Bir şeyler karaladıktan sonra kâğıdı ev sahibine uzattı. Bu, dört satırlık bir şiirdi. Pek duygulu, oldukça düzgün bir üslûpla, güzel, muntazam bir yazıyla yazılmıştı; herhalde nazil misafirin kaleminden çıkmıştı:

"Beni unutacak olursan Ben seni unutmuyacağım; Hayatta her şey olabilir, Sen de unutma beni!.."

I

Gözleri yaşaran Bay Goladkin, misafirini kucakladı. İçinde öyle taşkın bir duygulanma vardı ki, bâzi sırlarını açıklamaktan çekinmedi. Tabii bunların baş konusu Andrey Filipoviç'le Kla-ra Olsufyevna idi. Misafirene: - Biz seninle bundan sonra et-tırnak oluruz Yakov Petro-] viç, dedi. Özbeöz iki kardeş gibi geçinir gideriz. Her şeyimiz be-; raber olacak. Biz de kurnazlık edip ötekilere öyle tuzaklar ha-zırlarız ki, ağızları açık kalır! Yalnız sakın kimseye güvenip açıl-

(I)Baron Brombeus, hicivler yazar bir mizahçının takma adı.

60

ha ha! Ben seni biliyorum, karakterini anladım: İçin-dışın bir; emen her şeyini ortaya dökersin. Olmaz öyle. Sen onlardan zak dur kardeşim, benden sana öğüt!

Misafir Bay Goladkin'e hak veriyor, teşekkür ediyordu. So-unda o da duygulanarak ağladı. Bay Goladkin içten, titrek bir sesle:

— Beni dinle Yaşa, diye devam etti. İstersen buraya gel; bir üre yanımda oturursun. İstersen temelli kal; geçinip gideriz, ıe olacak - senin kimsen yok, benim de öyle... Şu garip ben-;erliğimizden yana sıkılma, şikâyetçi de olma, günah... tabiat vergisi... Tabiat anamızın cilvesi... Öyledir kardeşim. Seni sevdiğim, kardeşçe sevdiğim için söylüyorum. Birleşsek hepsine dünyayı ters gösteririz biz! Punç'un üçüncü ve dördüncü bardağından sonra Bay Go-adkin iki şey hissetti: Sonsuz mutluluk ve ayaklarında müthiş bir dermansızlık... Tabii misafire geceyi orada geçirmesi teklif edildi, sandalyeler yan yana konularak bir yatak uyduruldu. Kü-Çük Goladkin, bir dost evinde kuru tahtada da çok rahat yatıl-dığını, böyle şeylere aldırmadığını, kendini cennette gibi mutlu hissettiğini söyledi. Ömrü boyunca geçirdiği ve belki daha da geçireceği acılara yeniden değindi. Büyük Goladkin, onu teselli etti, Tanrı'dan umut kesmemek gerektiği yollu öğüt verdi. Öteki hak veriyor, zaten Tanrıdan başka kimseye güvenmediğini söylüyordu. Büyük Goladkin duygulandı; uykusu arasında bile Tanrı'nın adını anan o Türklerin tanrı severliğini örnek gösterdi. Bu konuya dokununca bazı bilgilerin, Müslümanların peygamberi Muhammet hakkında uydurdıkları iftiraları çürüttü, O'nun değerli bir siyasetçi olduğunu söyledi. Sonra, kitaplardan birinde Cezayir'deki berber dükkânları hakkında okuduğu Şeyleri anlattı; şarkıların saflığına epey güldüler. Ama afyonun etkisiyle şahlanan taassup gösterileri üzerinde durmadan da geçemediler.

Artık yatma zamanı gelmişti. Misafir soyunurken Bay Goladkin dışarı çıktı. Bunu biraz da iyi yürekliliğinden yaptı: Adamcağızın sırtındaki gömleğini belki de, pek temiz, sağlam olmadığını düşünerek onu mahcup etmek istememişti. Hem

61Petruşka'yı yoklamayı düşündü. Böyle bir günde herkesi mut-neşeli görmek istiyordu. Nedense Petruşka konusunda Bay ladkin'in içi rahat değildi.

Uşağın bölmesine girince içten, yumuşak bir sesle:

- Sen de yat artık Petruşka, dedi. Yarın sekizde kaldın beni. Anladın mı Petruşka?

Son derece yumuşak, tatlı konuşuyordu. Petruşka ses karmadı. Yatağının yanında bir şeyle uğraşmaktaydı. Efen girerken başını o yana çevirmeye bile lüzum görmemişti.

- Duydun mu Pyotr? diye tekrarladı Bay Goladkin. Ya bilirsin artık; yarın sabah tam sekizde uyandıracaksın beni. ladin mı?

- Hatırmıda. Bilmez miyim?

- Biliyorsun tabii Petruşka. Bunu sırf senin de rahat mutlu olman için söylüyorum. Bak hepimiz şu anda mutluyu Sen de rahatına bak oğlum. Haydi hayırlı geceler Petruşka Yat, uyu oğlum; uyku çalışanların hakkı... Sakın aklına bir ş gelmesin...

Bay Goladkin başladığı sözü bitirmeden kesti. "Biraz faz. kaçtı galiba... Zaten hep öyle yaparım, ille de ölçüyü kaçırırım..."

Kendi kendine kızarak Petruşka'nın odasından çıktı, Uşak'ın kabalığı kırdı onu: "Keratanın mendebur suratına gülüyö-rüz... Efendisi pohpohluyor da, namussuzun aldıracağı yok! Ş marıklık vallahi!.. Uşak milleti böyledir zaten!"

Hafifçe yalpalayarak odasına dönen Yakov Petroviç misafirini yatmış buldu. Yatağının kenarına ilişerek yeniden gezeze lige başladı. Başını sallayarak, fısıltılı bir sesle takıldı ona:

— Şunu bunu bilmem ama, bana karşı suçlusun Yaşa! D mek adaşımın ha, bak şu işe yahu!

Misafiriyle bir süre senli—benli şakalaştıktan sonra ona d iyi geceler diledi, yatmaya gitti. Öteki Goladkin hemen horla maya başladı; büyük Goladkin yatarken için için gülüyordu "İyice sarhoş oldun Yakov Petroviç, sarhoşsun koca herif! Sen gidi Goladka... Soyadın gibisin, ne olacak! Bu kadar coşup taş-maya ne lüzum vardı sanki? Yarın ağlamaya başlarsın; sulugöz-

62

ülüğünü de biliyoruz." O anda içine endişeye, hatta pişmanlığa benzer bir his geldi. "Evet, biraz fazla coştum galiba... Kafam azan gibi uğulduyor, iyice sarhoşum! Üstelik mahalle karıları ibi çenem düştü, bir yığın gevezelik ettim. Tuzaklar kuracak-ınışım... Tüh sana beysiz herif!.. Gerçi affetmek, fenalığı unutmak erdemlerin en büyüğüdür ama, benimki biraz biçimsiz açtı..." Bay Goladkin yatağından yavaşça kalktı, mum aldı; parmak ucuna basarak misafirin yanına sokuldu. Uyuyanın yü-üne dalgın dalgın bakarak bir süre öylece durdu. "Evet ne olursa olsun, durum hiç iyi değil... Hatta tam anlamıyla kötü!"

Sonunda Bay Goladkin de yattı. Kulaklarında birtakım gı-cırtılı, ıslıklı sesler sersemletici bir hızla uğulduyordu. Yavaş ya-/aş dalmaya başladı. O arada gene de bir şeyler düşünmeye, pek önemli bir şeyler hatırlamaya, meraka değer bir meseleyi halletmeye çalıştı ama, içinden çıkamadı, uyku birden bastırdı. Yakov Petroviç, içkiye alışmayan bütün insanlar gibi beş bardak punç'u gövdeye indirdikten sonra sağır bir uykuya daldı.

VIII

Ertesi sabah Bay Goladkin her zamanki gibi saat sekizde uyandı. Uyanır uyanmaz akşamki olayları bir bir hatırladı. Hatırladıkça yüzünü ekşitiyor, "Ahmakça taşkınlıklar yaptım!" diye düşünüyordu. Misafirin yatağına baktı. Ama ne misafir, ne de yatağı vardı yerinde... Bay Goladkin şaşkınlıktan bağırmamak için güç tuttu kendini: "Hayırdır inşallah... ne demek bu?.." Yatağın yerine şaşkın şaşkın bakarken odaya çay tepsisiyle Petruşka girdi. Goladkin parmağıyla yatağın yerini göstererek:

- Nerede o?., diye duyulur duyulmaz bir sesle sordu.

Uşak ilkin cevap vermedi. Efendisinin yüzüne bakmadan, gözlerini odanın sağ köşesine çevirdi. Bay Goladkin de elinde

63olmadan o yana baktı. Nihayet kısa bir sessizlikten sonra ruşka kısık, kaba bir sesle:

- Bey evde yok, dedi. Goladkin irkildi:

- Sersem, senin beyin benim! dedi, uşağına dik dik bakı Petruşka ses çıkarmadı ama, Goladkin'e öyle bir baktı, adamcağz kulaklarına kadar kızardı. Petruşka'nın bakışın küfürden farksız olan aşağılayıcı bir ayıplama vardı. Bay Goladkin bu bakışın altında ezildi kaldı. Sonunda Petruşka, ötekii bir buçuk saat önce gittiğini, beyin uyanmasını beklemek ismediğini anlattı. Yalan söylemediği şüphesizdi. Bakışı, "Öte kelimesini küçümseyici bir hakaretle söylemesi, hep o uğurs" durum yüzündendi. Yakov Petroviç o anda tam kesinlikle dğilse bile, kaderin ona yeni, hoş olmayan bir sürpriz hazırladığını hissetti. "Bakalım... zamanı gelince elbette anlarım..." di düşündü. Sonra birdenbire, acıklı bir sesle, inlercesine, "I yaptım, ne halt ettim de getirdim onu evime!.."dedi. "Bile b başımı belaya soktum... Ne lüzumu vardı! Çenenpirtı sen c gevezelik etmeden duramazsın... Küçük çocuk, cahil bir had me parçası, rütbesi, sandalyesi olmayan bir memur özentisi gi açtın ağzını. Hey paçavra, dedikoducu, mahalle karısı seni Aman Yarabbi... Herif bir de şiir yazdı; güya bana olan muha betini belirtmek için... Ne yapacağım şimdi? Bir daha gelirs uygun bir şekilde defetmenin çaresine bakmalı. Çeşitli bahan lerle yapabilirim bunu: Mesela aylığının yetersizliğinden şik yet ederim. Ya da kira ile yemek masrafım yan yarıya hem pı

sin olarak ödemesini teklif ederim; o zaman öyle kaçar ki Ama yok, bunların hiçbiri uygun değil, kendimi küçültmey gönlüm razı değil doğrusu, başka bir şey bulmalı... Petruşka'y saldırtmalı: Terslesin, saymasın onu... Yo, bu da yakışsınız! Be ki herif hiç gelmez. O zaman da büsbütün kötü olur... Gördü mü Goladka, beğendin mi yaptığını? Adam olamazsın sen, ol; mazesin!.. Bir de bakarsın gelir, her şeyi inkâr eder; bu da olu Evet gelsin, gene de gelsin! Gelirse sevinirim doğrusu."

Bay Goladkin bunları aklından geçirirken çayını içiyor,: de bir duvar saatine bakıyordu. "Dokuza çeyrek var. Gitme 64

im artık... Bakalım ne olacak? Öyle ya, ne olacak?.. Bu işde bir capanoğlu var ama, neresinde?.. Öbürlerinin maksadını da me-'ak ediyorum: Ne yandan saldıracaklar acaba?"

Bay Goladkin daha fazla dayanamadı, içtiği pipoyu yarıda bıraktı, giyindi ve daireye koştu. Bir tehlike olup olmadığı öğrenmek, karşı karşıya gelmek için sabırsızlanıyordu. Tehlikenin varlığını biliyor, seziyordu. Vestiyerde soyunurken kendi kendine: "Bu tehlikenin nereden geleceğini, ne olduğunu öğreneceğiz elbet;" dedi. "Çevirdiğiniz dolapların hakkından geleceğiz sonunda!"

Öykücümüzün kahramanı bu karardan sonra kendine çekidüzen verdi, ağırbaşlı, resmi bir tavır takınarak kalem odasına girdi. Tam içeri girerken kapıda dünkü misafiri ve dostu, öteki Goladkin'le karşılaştı. Küçük Goladkin, büyük Goladkin'le burun buruna geldiği halde galiba onu görmedi. Öylesine meşgul, işleri başından aşkın bir iş adamı hali vardı ki, "Özel bir işle görevliyim" anlamı, yüzünden açıkça okunuyordu. Goladkin koluna yapıştı:

— Günaydın Yakov Petroviç!

- Özgür dilerim efendim, sonra görüşürüz... Özgür dilerim... diye mırıldandı öteki Goladkin.

Aynı hızla yoluna devam etmeye hazırlanırken büyük Goladkin tekrar durdurdu onu:

- Bir dakika Yakov Petroviç. Siz galiba...

- Efendim? Bir emriniz mi var?

Bay Goladkin'in dünkü misafiri açık bir isteksizlikle durdu, kulağını büyük Goladkin'in burnuna yaklaştırdı.

- Sizi dinliyorum ama, kısa olsun rica ederim; meşgulüm.

- Yakov Petroviç, bana karşı aldığınız tavır tuhaf buluyorum. Sizden bunu hiç beklemediğimi söylemek zorundayım.

- Efendim, belirli usullerimiz var: Ekselansın özel sekreterine başvurun. Oradan özel kalem müdürüne gidersiniz.

- Siz, şey... Siz beni tanımadınız galiba Yakov Petroviç! diye sesini yükseltti Goladkin. Yoksa şakacılığınız mı tuttu?

Öteki Goladkin, adaşım henüz tanımış gibi:

65

- Aa, siz miydiniz?.. Demek sizsiniz. Ama gülümseme resmi, soğuktu. Sanki karşısında ona bunca iyilikte bulun adam değilmiş gibi...

Bay Goladkin'in geceyi çok iyi geçirdiğini öğrendikten sonra hafifçe eğilerek memnunluğunu belirtti. Sonra durduğu ye de birkaç defa ayak değiştirerek sağa sola göz gezdirdi, ye: bakmaya başladı. Birdenbire yan kapıya seğirterek "özel bir bahanesiyle içeri daldı. Bay Goladkin arkasından bakakaldı. - "Özel işler..." Vay canına!.. Durum böyle demek?.. Şaşkın şaşkın çalıştığı odaya girerken bunun böyle olacağı m önceden de bildiğini, bu adamın özel görevlerde çalışacağı tahmin ettiğini kendine söylemekle avunmaya çalışıyordu. Ye rine oturur oturmaz Anton Antonoviç Setoçkin:

— Dünkü evrak hazır mı Yakov Petroviç? diye sordu. Y; nınızda mı?

— Yanımda efendim.

Sesi pek ölgündü. Masa amirine hâlâ o şaşkın haliyle bakıyordu.

— İyi. Andrey Filipoviç ikidir soruyor: Ekselans göreceksin mi.

— Hazır efendim, merak etmeyin.

— Teşekkür ederim.

Goladkin gözlerini masa amirinin gözlerine dikerek:

— Anton Antonoviç, diye başladı. Benim şimdikiye kadar gö_ . revlerimde kusur ettiğim pek olmadı sanırım.

Amirlerimin ver

dikleri her ödevi benimseyerek, olanca gücümle yapıyorum...] — Tabii canım. Neden gerekti bu?

— Öyle işte Anton Antonoviç... Size belirtmek istedim ki,] ben...-daha doğrusu bazı kötü niyetliler, kıskançlıkla hareket! eden kimseler, kurbanlarını seçerken kimseye aman vermezler. Bunu söyleyecektim size.

- İyi ama, bu da nereden çıktı - anlamadım ki?.. Kimi kastediyorsunuz Yakov Petroviç?

- Hiç kimseyi. Doğru yoldan yürüyen bir insan olduğumu söylemek istiyorum Anton Antonoviç. Eğri büğrü, zikzaklı yol-

66

lara sapacak kadar küçülmem, entrikacı da değilim. Bununla haklı olarak iftihar ediyorum.

- Güzel. Pek doğru. Düşüncelerinizi tamamıyla haklı bu-Liyorum. Yalnız izin verin, ben de size bir şey söyleyeceğim Ya-cov Petroviç: Kibar insanlar arasında belirli şahısları ima ederek kinaye konuşmak âdet değildir. Arkamdan

söylenenlere katlanırım, olağan şey bu. Ama yüzüme karşı hakaret edilmesine tahammül edemem, haberiniz olsun.

- Çok haklısınız Anton Antonoviç; pek doğru. Yalnız benim ne demek istediğimi anlamadınız galiba, Anton Antonoviç. Rica ederim, ben size karşı... Benim için bir şereftir Anton Antonoviç...
- Ben de rica ederim; bizler eski terbiye görmüş insanlarız, sizin yeniliklerinize alışamayız bu yaştan sonra... Ben bunca yıl vatanıma hizmet ederken bilgiden yana herhangi bir kusurum görülmedi. Yirmi beş yıllık kusursuz hizmetime karşılık bir nişanım da var, biliyorsunuz.
- Biliyorum, hepsini biliyorum Anton Antonoviç. Ama söylemek istediğim bu değil; ben maskelerden bahsediyorum.
- Ne maskesi?
- Şey... Ama siz gene... yani korkarım ki sözlerimi... sözlerimin anlamını başka şeye yoracaksınız Anton Antonoviç. Ben sadece bazı düşüncelerimi açıklamak istiyorum Anton Antonoviç. Zamanımızda maskeli gezen insan öyle çok ki... Maskenin altında ne olduğunu anlamak pek zor...
- Hiç de değil. Hatta bazen pek kolay. Uzağa gitmeye gerek yok...
- Müsaade buyurun Anton Antonoviç, konumuza dönelim: Ben maskeyi ancak gerektiği zaman, gereken yerlere, karnaval, maskeli balo gibi eğlencelere giderken takarım; yani maskeyi tam yerinde kullanırım. Bazı kimseler gibi her gün yüzüme maske takarak gezmem. Söylemek istediğim sadece buydu, Anton Antonoviç.
- Pek güzel. Şimdilik bırakalım bunları, işim var; dedi Anton Antonoviç.

67

II

İhtiyar masa amiri yerinden kalktı, Ekselansa götüreceği kâğıtları hazırladı, kartonun içine koydu. Gitmeden önce Bay Goladkin'e yan yan baktı.

- Sorununuz umarım yakında halledilecek. O zaman kimden şikayetçi olmanız, kimi suçlamanız gerektiğini anlarsınız. Bir de sizden bir şey daha rica edeceğim Yakov Petroviç, bundan sonra görevime zararı dokunabilen konuları bana açmayın.
 - Ama ben... şey... diye başladı Bay Goladkin; yüzü sapsarı oldu. Odadan çıkan Anton Antonoviç'in arkasından bakarken hâlâ:
 - ... Ben bunu aklımdan bile geçirmiyordum Anton Antonoviç... diye kekeliyordu. Yalnız kalınca, "Al sana bir daha... Bu da yeni bir darbe..." dedi kendi kendine.
- Şaşkın şaşkın yeni sorunu çözmeye uğraşırken bitişik odadan birtakım gürültüler, telaşlı hareketler duyuldu. Kapı birdenbire hızla açıldı. Ekselans'ın odasından soluk soluğa Andrey Filipoviç çıktı, Bay Goladkin'e seslendi. Bay Goladkin onun ne istediğini bildiği için telaşla yerinden fırladı, gereken dosyayı aceleyle koltuğuna sıkıştırdı. Andrey Filipoviç'in arkasından Ekselans'a gitmeye hazırlandı. Tam o sırada, kapıda duran Andrey Filipoviç'in sanki kolunun altından fırlayan öteki Goladkin telaşla ve işi başından aşkın adam haliyle büyük Goladkin'e yaklaştı. Kesin, gayet resmi bir tavırla:
- Kâğıtları istiyoruz Yakov Petroviç, dedi. Ekselans kâğıtların hazır olup olmadığını soruyorlar. Andrey Filipoviç götürecektir; bekliyor...
- Çabuk çabuk, duyulur duyulmaz bir sesle konuşuyordu. Bu karşılaşmayı hiç beklemeyen Goladkin de onun gibi fısıltılı bir sesle:
- Beklediklerini biliyorum, söylemenize gerek yok, diye cevap verdi.
- Öteki bir an bozulur gibi oldu.
- Affedersiniz Yakov Petroviç, beni yanlış anladınız. Size olan samimiyetimden söyledim...
 - Eksik olsun samimiyetiniz. Durun efendim, ne yapıyorsunuz?.. Durun!..

68

- Dosyanızı temiz bir kâğıtla kaplayalım Yakov Petroviç. Hem üçüncü sayfaya işaret koymayı unutmayın. Şöyle Yakov Petroviç... İzin verin!
 - Bırakın dosyamı... Bırakın diyorum size!
 - Ama şurada bir mürekkep lekesi var Yakov Petroviç. Bakın, gördünüz mü, mürekkep lekesi...
- Andrey Filipoviç ikinci defa Goladkin'e seslendi. Goladkin adaşıyla tutuştuğu çekişmeyi bir an bırakarak:
- Geliyorum Andrey Filipoviç, geliyorum! diye cevap verdi, ötekine döndü:
 - Beyefendi, siz Rusça anlamaz mısınız yoksa?
 - Çakı ile şunu kazısak daha iyi olacak Yakov Petroviç. Bende çakı var... Siz dosyayı bana verin, çabucak kazırım şunu...
 - Mürekkep lekesi falan yok, uyduruyorsunuz siz! Yok bir şey...

Andrey Filipoviç, Goladkin'i üçüncü defa çağırdı. Goladkinler hâlâ mürekkep lekesi derdindeydiler:

- Nasıl yok, kocaman leke... nah işte! Evet evet, burada! Siz bırakın Yakov Petroviç, ben çakımla... Size iyilik olsun diye canım... Ne olacak... arkadaşlar arasında... Hah oldu. Tamam!
- Öteki Goladkin bu kısa çekişmeden üstün çıktı; şeflerin sabırsızlıkla bekledikleri dosyayı adamın elinden kaptı, lekeyi çıkarmak bahanesiyle koltuğuna sıkıştırdığı gibi iki sıçrayışta Andrey Filipoviç'e yetiştirdi. Andrey Filipoviç ikinci Goladkin'in hokkabazlıklarının farkında değildi, birlikte Ekselans'ın odasına gittiler. Bizim Goladkin de, adaşının eline sıkıştırdığı çakıyla olduğu yerde kalakaldı. Tuzağa düştüğünün henüz iyice farkında değildi. Bir darbe yediğini

hissettiği halde bunun önemini ölçememişti. Sonsuz bir keder, bir bunaltı içinde yerinden fırladı, o da generalin odasına koştu. Bir şey düşünemiyor, sadece "inşallah sonu hayırlı çıkar..." diye tekrarlıyordu. Kapıda, odadan çıkan Andrey Filipoviç'le öbür Goladkin'i gördü, elinde ol-raadan kenara çekilerek yol verdi. Andrey Filipoviç neşeli bir halle gülümsüyor, bir şeyler anlatıyordu. Bir iki adım gerisinde saygılı, küçük adımlarla yürüyen öteki Goladkin yılışık bir gü-

69 lümsemeyeyle onu dinliyor, arada bir kulağına eğilerek bir şeyler fısıldıyordu. Andrey Filipoviç nazik bir hoşgörülülükle onu dinliyor, sözlerini destekler gibi başını sallıyordu. Bay Goladkin o anda her şeyi anladı. Sonradan öğrendiğine göre, tam zamanında yetiştirdiği raporu Ekselans umduğundan güzel ve değerli bulmuş, son derece memnun olmuştu. Raporu getiren öteki Goladkin'e içten teşekkür etmiş, hizmetini unutmayacağını söylemişti. Yakov Petroviç bunu duyunca ilk hareketi isyan ve olanca gücüyle itiraz etmek oldu. Hiddetinden sapsarı kesilmiş, doğruca Andrey Filipoviç'e koşmuştu. Ama Andrey Filipoviç görevle ilgili olmayan konular üzerine görüşemeyeceğini, kendi işleriyle bile uğraşacak vakit bulamadığını söyledi.

Amirinin sesinin soğukluğu, olumsuz cevabındaki sertlik Bay Goladkin'e pek dokundu. "Ne yapalım, başka yoldan yürüyeceğiz; başka çare yok!" dedi; "Anton Antonoviç'imizi yoklayalım." Aksilik bu ya, Anton Antonoviç o sırada dairenin başka kalemlerinden birine gitmişti. Yakov Petroviç acı acı gülümsedi: "Kart horoz meseleyi anladı; benimle özel konularda konuşmak istememesi boşuna değil... Artık her şeyi göze alarak Ek-selans'a yalvarmaktan başka çarem kalmadı!" Çökercesine sandalyeye oturdu. Yüzü karmakarışık, zihni dağınıktı, ne karar vereceğini düşünmeye koyuldu: "Keşke yanılısam da telaşım boşa çıksa... İçinden çıkılacak durum değil; gerçeğe uymayan şeyler... Hayal görmüş olmayayım?.. Yoksa demin Ekselans'a başkası değil de, ben mi gittim; kendimi başka bir adam sandım belki?.. Öf f... Kafam kazan gibi kayıyor... Anlamıyorum, hiçbir şey anlamıyorum!"

Bay Goladkin kuşkularının anlamsız olduğunu kendine telkin etmeye çalışırken, odaya öteki Goladkin girdi. İki koltuğunda taşacak kadar çeşitli evrak, dosyalar vardı. Andrey Filipo-viç'in önünden geçerken işe ait bir şeyler söyledi. Öbür memurların kimiyle gülüşerek, kimiyle şakalaşarak ayaküstü bir iki laf attı. Tekrar dışarı çıkmak üzereyken tesadüfen birkaç genç memurla büyük Goladkin'iri masasının yakınında durdu. Bay Goladkin yerinden fırlayıp ona koştu. Öteki Goladkin'in keyfi kaçtı, sağa sola bakınarak kaçacak yer aradı. Ama öykümüzün kah-

70 ramanı daha atik davrandı, koluna sıkıca yapıştı. Odada bulunanlar, iki 7. dereceden memuru çevirmiş, ne olacağını merakla bekliyorlardı. Büyük Goladkin oradakilerin ondan yana olmadığını, onun kuyusunu kazdıklarını biliyordu zaten. Onun için bu işin altından yüz akıyla çıkması şarttı. Çok önemli bir andı bu!

Öteki Goladkin küstah bir tavırla gözlerini kısarak:

- Efendim?.. Bir şey mi buyurdunuz?.. diye geveledi. Bizim Goladkin tıkanacaktı neredeyse.
- Beyefendi, bana karşı takındığınız garip tavırlara ne diyeceğimi bilemiyorum...
- Öyle mi?.. Başka?

Küstah adam etrafa bakındı, Onları saran memurlara, başlayacak komedyanın seyrine davet edercesine göz kırptı.

Ama Goladkin uğursuz adaşına kafa tutmaya karar vermişti:

— Şu andaki küstahlığınız, arsızlığınız sözlerimden daha çok suçlandırıyor sizi. Oynadığınız oyuna güvenmeyin, pek çürük, ele verecek sizi...

Küçük Goladkin gözlerini Bay Goladkin'in gözlerine dikti:

— Bu gece nasıl uyudunuz Yakov Petroviç; anlatın bakalım!

7. dereceden memur Bay Goladkin bu yeni maskaralığa nasıl karşılık vereceğini bilemedi, büsbütün köpürdü.

- Yoo, bu kadarı fazla beyefendi, ileri gidiyorsunuz artık! diye haykırdı.

Öteki son derece saygısız bir tavırla güldü, alaylı alaylı kaş-göz oynattı. Sonra birdenbire, hiç beklenmedik anda Yakov Petroviç'in oldukça tumbul yanağından bir "makas aldı". Adamcağz kulaklarına kadar kızardı, öteki Goladkin de, hasmını bu kadar kızdırdıktan sonra nasıl olsa bunun hesabını vereceğini düşünerek -oldu olacak gibilerden- büsbütün arsızlaştı, Yakov Petroviç'in yanaklarına dostça bir iki fiske daha attı, gıdıklamaya başladı. Öfkesinden kıpırdanamaz hale gelen Bay Goladkin'in durumu gerçekten görülecek gibiydi. Öteki de, arkadaşlarını münasebetsiz oyunuyla yeteri kadar eğlendirdikten

71 sonra Bay Goladkin'in çömleği andıran göbeğine hafif bir tos vurdu ve zehirli bir gülümsemeyele:

— Demek tuzaklar kuracağız Yakov Petroviç, öyle mi? dedi, adamcağzın toparlanmasına vakit bırakmadan etraftakilere bir daha göz kırıp gülümsedi. Sonra son derece resmi, tam bir iş adamı haliyle gözlerini kıstı:

- Özel bir görev... İzninizle... diye mırıldandı, kısa bacağına çifte atacak gibi kaldırarak bir sıçrayışta bitişik odaya atladı.

Öykümüzün kahramanı hâlâ kendine gelemiyordu. Sonunda toparlandı. Mahvolduğunu, şerefının beş paralık olduğunu, bir sürü insan karşısında paçavraya döndüğünü anladı. Onu çamura düşürüp ayağının altında çiğneyen de kimdi? Daha dün biricik, en güvenilir dostu saydığı adam yapmıştı bunu!..

Bay Goladkin düşmanının peşine düştü. O anda oradaki rezaletin tanıklarını düşünmüyordu. "Ne olacak hepsi el ele vermiş, birbirlerini bana karşı kışkırtıyorlar..." Düşmanım kovalamaktan birdenbire vazgeçti, yerine döndü.

"Gene de yanına bırakmam bunu, ben de seni oyuna getiririm herif!" dedi kendi kendine. "Burnundan fitil fitil getiririm bunları sevgili adaşım!.." Tabii olmayan bir soğukkanlılık ve kesinlikle yerine oturdu. Artık iş pasif

savunmadan çıkmıştı, sert bir saldırganlık havası esmeye başladı. O anda Bay Goladkin'in odaya girmesini, kalemi hokkaya hiddetli hiddetli batırmasını hızlı hızlı bir şeyler yazmasını bir gören olsaydı, meselenin öyle kolay, düz bir mahalle kavgası gibi kapanmayacağını anlardı. Goladkin bir karara varmıştı, bunu yerine getirmeye azimliydi. Aslında kesin olarak, ne yapacağını henüz kendisi de bilmiyordu. Olsun; vakit vardı daha. "Bizim zamanımızda isim hırsızlığı gibi arsızlık, ahlaksızlık sökmek beyefendi! Bunlar adamı başarıya değil, dara-ğacına götürür. Yalnız Grişka Otrepyev1 isim hırsızlığından kazanmış, kör cahil halkı kandırmıştı. Ama onun mumu da yatsıyı geçmedi..." (I)Genç rahip Grigori Otrepyev, manastırdan Polonya'ya kaçarak kendisine öldürülen Çar Korkunç İvan'ın oğlu Çareviç Dimitri süsü vermiş, birçok entrika çevirmiş, Polonya'nın yardımıyla Rusya'da kargaşalıklar, isyanlar çıkarmıştır. Sonunda yakalanarak idam edilmiştir.

Öykümüzün kahramanı hemen hareket etmekten vazgeçti. Bazı kimselerin maskelerini düşürüp bazı hususların meydana çıkmasını beklemeyi uygun buldu. Bunun için iş saatlerinin bitmesi lazımdı. O zamana kadar da bir şey yapmayacaktı, paydostan sonra harekete geçecekti. Ondan sonra düşmanlarını ezmek için planını uygulayacaktı. Evet, Bay Goladkin elâleme paspaslık etmeye razı değildi! Asla. Hele şu anda hiç razı değildi. Deminki rezalet kopmasa, belki boyun eğer, ses çıkarmazdı. Sırf âdet yerini bulsun diye biraz homurdanır, surat asardı, sonra da yumuşar, yatıştırdı. Hele karşı taraf onun haklı olduğunu açıkça kabul etse, Yakov Petroviç onlarla barıştırdı bile... O sırada elbette duygulanırdı; hatta belki sonunda aralarında dünkünden daha içten, daha sağlam bir dostluk doğardı. Bu dostluk, ikisinin arasında şu münasebetsiz benzerliği bile unuttura-bilirdi... Böylece iki 7. dereceden memur memnun, mutlu bir halde yüz yaşma kadar yaşardı, vs. vs.... Kısacası, Bay Goladkin .demin hakkım korumaya kalkışmakla başını yeniden derde soktuğu için, pişman olmuştu. "Kerata alttan alsa, şaka yaptığını söylese, affederdim; yüzde yüz affederdim!" diye düşünüyordu. "Ama beni elalemin önünde paçavraya çevirmesine tahammül edemem doğrusu... Hem bunu onun gibi ahlaksızın biri yaparsa! Yo, paçavra değilim ben beyefendi, hiç paçavra değilim. Anladınız mı?"

Böylece öykümüzün kahramanı kararını verdi. Kendi kendine konuşmaya devam etti: "Ne yapalım beyefendi, kendi düşün ağlamaz: Dokunmamalıydım bana... Sonucun sorumluluğu size ait artık..."

Yakov Petroviç'in kararı kendini savunmak, uğradığı hakarete sonuna kadar boyun eğmemektir. Evet, ona hakaret edilmesine özellikle bu derece adi bir adamın paçavra muamelesi etmesine elbette razı olamazdı. Öyle adamdı o! Ama biz bu hususta fazla iddialı olmayalım: Belki birisi, Bay Goladkin'i şu veya bu sebeple paçavraya çevirmek için gerçekten niyetlense bunu yapabiliirdi. Hem zahmetsizce, en ufak bir itirazla karşılaşmadan başarırdı. (Bay Goladkin bazen kendi kendine itiraf ederdi bunu...) O anlarda 7. dereceden memur Goladkin'in ye-

72
73rini pis, iğrenç olduğu halde yaşayan ve hisseden bir paçavracık alırdı. Ama bu paçavracığın bütün kirliliğine rağmen, ta derinliğinde gizlenmiş kendine göre bir hassaslığı ve duygulanı vardı... Vakit dayanılmaz bir ağırlıkla geçiyordu. Sonunda saat dördü çaldı. Memurlar birer birer masalarından kalkmaya, amirler başta olmak üzere, evlerine dağılmaya başladılar. Bay Goladkin de kalabalığa karıştı, aradığı adamı gözleriyle yakalayıp izlemeye başladı. Hain dostu vestiyere koştu, paltosunu almak için sıra beklerken orada da aynı oyunu oynadı. Hademelere sıranışmaya, senli benli olmaya başladı. Önemli an gelmişti: Bay Goladkin de vestiyere sokuldu. Tabii öteki Goladkin ondan daha atik davrandı, vestiyedekilerin yüzüne gülerek paltosunu Yakov Petroviç'ten daha önce aldı. Giyinirken büyük Go-ladkin'i öyle alaylı bir süzüşü vardı ki, arsızlıkla etrafa bakıyor, çevresinde etki yaratmak için memur gruplarına sokuluyor, ki-misiyle ayak üstü bir iki laf ediyor, kimiyle fısıldaşıyor, kimisiyle de saygı ve sevgiyle öpüşüyordu. Arkadaşlarından bazılarını gülümseyerek, sadece bir el sıkışla geçiştiriyordu. Bu gövde gösterisinden sonra neşesinden kabına sığmaz halde merdivenden sekerek aşağı indi. Bay Goladkin peşine takılıp son basamakta yetiştii, paltosunun yakasına asıldı. Öteki bu saldırdıktan ilkin afalladı, şaşkın şaşkın bakındı. Sonra gayet yavaş, alttan:

- Benden ne istiyorsunuz, ne demek bu? diye mırıldandı.

- Beyefendi, namuslu bir adamsanız, dünkü dostça ilişkilerimizi unutmamanız gerekirdi, dedi Yakov Petroviç.

Öteki Goladkin toparlandı, her zamanki küstahlığıyla:

- Ee, ne olmuş yani?.. Bu gece iyi uyumuşsunuzdur inşallah Yakov Petroviç? diye arsızca sırtıttı.

Bay Goladkin'in hiddetinden bir an dili tutuldu. Sonra:

- İyi uyudum, merak etmeyin, dedi. Ama bu oyununuzun ne derece münasebetsiz, iğrenç olduğunu da söylememe izin verin.

Ne oyunu! diye omuz silkti öteki Goladkin. Düşmanca laflar bunlar, hep yalan!

Ani bir hareketle Goladkin'in ellerinden sıyrıldı, kaçmaya başladı. Sokağa çıkınca ilk rastladığı arabaya atladı, büyük Go-

ladkin de arkasından bakakaldı. Yüzü karmakarışık, ağzı açık, halsizce fener direğine yaslandı. Ezilmiş, küçülmüştü... Birkaç dakika böylece kaldı. O anda her şeyin yıkıldığını sanmıştı.

IX

Gerçekten her şey, doğa bile Bay Goladkin'e karşıydı. Ama o, gene de yılmamış, yenilmemişti. Yenilmediğini hissediyordu ve mücadeleye kararlıydı. İlk şaşkınlığı geçtikten sonra ellerini öyle hızlı, hararetle ovuşturdu ki, hakkını nasıl savunacağı bundan belliydi. Evet, tehlike burnunun dibindeydi, bunun varlığı yüzde yüzdü... Bay Goladkin bunu da kesin olarak hissediyordu. Ancak bu tehlikeyle savaşmaya nereden, nasıl başlayacağını henüz

kestiremiyordu. Hatta bir an, "Vaz mı geçsem bu işten?.. Ne var yani!.." diye düşündü. "Hiç orali olmam: O ayrı, ben ayrıyım... Kerata sonunda hokkabazlık etmekten bıkar, bırakır. Evet evet, öyle yaparım, alttan alarak yenerim onu. Hem tehlike olduğunu nerden çıkarıyorum? Ne tehlikesi?.. Göstersinler bakalım!.. Yo yo, üstünde durup büyümeye gelmez."

Bay Goladkin yutkundu, içinden geçirdikleri kafasını birdenbire allak bullak etti; lüzumsuz şeyler düşündüğü için de kızdı. "Mendebur, tabansız herif!" dedi kendi kendine. Ama bunun bir fayda sağlamadığını, bir karara varmak gerektiğini, hem bunu hemen o anda yapmak zorunda olduğunu hissediyordu. Birisinden bu işde fikir almayı ne kadar isterdi! Fakat uzun boylu düşünüp taşınmaya da vakti yoktu. Yakov Petroviç oyalanmadan bir araba tuttu, eve gitti. Yolda arabanın sarsıntı-sıyla zıpladıkça kendi kendine takılıyordu: "Ee, keyfiniz nasıl Yakov Petroviç?.. Ne halt edeceksin şimdi miskin herif, acemi çaylak!.. Tepeden tırnağa kepaze oldun, bir de ağlayıp sızlanıyorsun!" O anda kendi kendisiyle böylece alay ederken içindekileri deşmekten şehvet derecesinde zevk duyuyordu. Bir aralık

74
75gene düşüncelerine daldı: "Diyelim ki şu anda karşıma bir sihirbaz veya ona benzer birisi çıksa: - Goladkin, sağ elinin parmaklarından birini verirse öteki Goladkin'i ortadan kaldırıyorum; sen de eskisi gibi rahat ve mutlu yaşarsın. Sadece bir parmağın eksilir. Razi mısın?.. Vallahi, gık demeden parmağımı seve seve verirdim! Öff, aman!.. Hepsinin de canı cehennem!.." diye sonunda sinirlendi. "Nereden geldi başıma bunlar! Ne iyi, ne rahattım; herkes memnun, mutluydu. Yok, ille bir aksilik çıkar, ortalığa zehir saçar... Ama ne söylesem boş artık, harekete geçmem lazım!"

Böylece Bay Goladkin aşağı yukarı bir karara varmış bulunuyordu. Eve gelir gelmez piposuna sarıldı. Dumani koyu bulutlar halinde etrafa savururken heyecanlı adımlarla odayı arşınıyordu. Petruşka sofrayı hazırlamakla meşguldü. Sonunda Bay Goladkin piposunu bir köşeye fırlattı, kararlı bir halde paltosunu sırtına attı, Petruşka'ya yemek yemeyeceğini söyleyerek dışarı çıktı. Merdivenden basamakları ikişer ikişer inerken Petruşka yetişip almayı unuttuğu şapkasını verdi. Bay Goladkin, Petruşka unutkanlığında şüpheli bir yön görmesin diye, bir açıklama yapmayı gerekli buldu. Ama Petruşka'nın umurunda değildi bunlar, efendisinin yüzüne bakmadan tekrar yukarı çıktı. "Her şeyde bir hayır var," dedi Goladkin. "İyi olur inşallah, her şey iyi olur... "Aslında içi pek rahat değildi, korku ürpertilerini topuklarında bile duyuyordu. Sokağa çıkınca bir arabaya atladı, doğruca Andrey Filipoviç'in evine gitti. Zili çalmak üzereyken: "Acaba yarına bıraksam daha iyi olmaz mı?.." diye düşündü. "Hem ona önemli, ilgi çekici ne söyleyebilirim? Ortada elle tutulacak bir şey yok... Önemsiz, üstünde durmaya değmez bir mesele..." Bunları aklından geçirirken zilin kordonunu birden çekiverdi. Zil sesi, arkasından birisinin adımları duyuldu. Goladkin aceleciliğine, ataklığına içinden küfretti. Şu uğursuz mesele yüzünden az kalsın iki gece önceki aksilikleri ve Andrey Filipoviç'le merdiven başındaki takışmayı unutuyordu. Birdenbire hepsi hatırına geldi ama, kapı tam o sırada açıldığı için kaçamadı... İyi bir tesadüf olarak Andrey Filipoviç henüz eve dönmemişti; kapıyı açan uşak, yemeğini dışarda yiyeceğini söy-

76
ledi. "Yemeğini nerede yiyeceğini biliyorum ben," dedi kendi kendine Bay Goladkin. "İsmailovski Köprüsü'ne gitmiş o..." Memnundu. Uşağın:

- Bey gelince ne diyelim, sorusuna:

- Bir şey söylemeye gerek yok. Ben bir daha uğrarım, dedi, çevik adımlarla merdivenden indi. Bekleyen arabacıya parayı verdi; yürüyecekti. Çok beklediğini ve beyefendinin güzel hatırı için hayvanını soluksuz bıraktığını söyleyen arabacıdan bahşişi de esirgemedi.

Yolda akli gene o konuya takıldı: "Evet, mesele bu raddeye gelince bırakmak olmayacak. Aslında etraflıca düşünecek olursak, 'mesele' dediğim şeyde telaşa, üzüntüye değer ne var sanki? Ne diye kendime dert ettim bunu? Olan olmuş, düzelecek bir durum yok... Yok ya! Bunu öyle kabul etmek lazım. Hem bir de şöyle düşünelim: Resmî bir daireye birisi geliyor. Hem kuvvetli bir arkası var, hem de yetenekli bir memur, namuslu, efendi bir adam; durumu nazik, sıkıntıya düşmüş... Herkesin başına gelebilecek bir hal... Bize girmesi neden benimle ilgili olsun? Saçma, kuruntudan ibaret benimki!.. Adamın burnumdan düşmüş gibi bana benzemesi de, dairemize kabul edilmesine engel olamaz. Kader, sadece kader, kötü talihimin azizliği... Adamcağıza bu yüzden iş verilmesi, açıkta kalsa hak, adalet yok demektir. Fakir, ezilmiş, kimsesiz bir adam; hali yürekler acısı! İnsanlık duygusu onu korumamızı emreder. Yok yok, büyüklerimiz onu kayırmakla çok iyi ettiler, Allah onlardan razı olsun. Benim kafada olsalardı fakirin hali nice olurdu? Zaten ben bu kafamla on kişinin yapmadığı budalalığı beceririm. Peki, ya ikiz olsaydık o zaman ne olurdu? Hiç. Amirlerimiz, arkadaşlarımız nasıl olsa alıştırdı; dışardan gelenler de bu durumu tabii görürlerdi. Hatta bence, bunda insanı duygulandıran bir yön var: Yaradanın kudretiyle dünyaya tipatıp aynı iki insan gelmiş. Ulu Tanrımız da ikizlerin rızkını aynı yerden vermiş..."

Bay Goladkin nefes aldı, sesini alçaltarak kendi kendine konuşmaya devam etti:

- Ama şu, şey olmasa... Yani bizi duygulandıran bu ikiz meselesi filan olmasa daha iyi 'olurdu ya! Cehennem dibine

77gitse... Münasebetsizlikten başka şey değil... Çık isin içinden şimdi Goladkin! Herifin tabiatı, karakteri oldukça pürüzlü, oynakça... Adi, kaypak, sırnaşık, çanak yalayıcının biri.... Kimbilir ne haitlar karıştırır; adımı da lekeler köpoğlu! İşin yoksa peşini kolla... Kısacası bela kesidi başıma, bela! Ama bu bakımdan da fazla üzölmeye değmez: Benzerlerden biri tam bir efendi, öteki namussuzun biri... Efendi benim; ahlaksız olan öteki. Sonunda herkes onun ne mal olduğunu anlayacak, benim de, yani gerçek Goladkin'in namuslu, iyi kalpli, sessiz, iş bakımından da

değerli, yükselmeye layık olduğumu takdir edecektir. Evet, böyle olması gerekir. Ama bir de bakarsınız - bizimkiler şey... karıştırırlar ikimizi. Olmayacak şey değil; hele o heriften her türlü düzenbazlık umulur. O zaman ne yaparım? Alçak kerata el ça-bukluğuyla kendisini benim yerime kor, insanın paçavrasını çıkarır... İşte o zaman felaketin büyüğü olur!

Bay Goladkin kendi kendine konuşup sızlanırken gözünün doğrusuna koşuyordu. Ancak Nevski Caddesi'ne çıkıp kaldırımında birisiyle gözlerinden şimşekler çaktıran bir toslamayla çarpışınca ayıldı. Adamın yüzüne bakmadan özür diler gibi bir şeyler mırıldandı ve tosladığı ona okkalkı bir küfürle karşılık verip uzaklaştıktan sonra, "Ne var, ne oluyoruz?" gibilerden etrafa göz gezdirdi, silkindi. Bulunduğu yer, Olsufi İvanoviçlere gittiği gün uğradığı lokantanın sokağıydı. Öykümüzün kahramanı, birdenbire, midesinin kazındığını hissetti. Yemek yemediğini, bir ziyafete gitmeyeceğini de hatırladı, lokantaya girdi. Burası pahalı, lüks bir yerdi ama, Bay Goladkin o günkü haliyle bunu düşünecek değildi. Yukardaki ışıklı salona girdi. Zengin, kibar müşterilere göre hazırlanmış büfede, mezelerle donanmış bir masanın önünde hayli kalabalık vardı. Masanın önündeki adam, makine hızıyla, boşalan kadehleri dolduruyor, meze dolu tabakları uzatıyor, yenilip içilenin parasını alıyordu. Bay Goladkin masaya sokulmak için sıraya girdi, çekingen bir halle balıklı bir börek aldı ve sırtını duvara çevirerek büyük bir iştahla yedi. Bitirdikten sonra tekrar masaya döndü, böreğin fiyatını bildiği için, masadaki tabağa bir gümrüş on köpeklik bıraktı. Sonra, "İş-

78 te böreğin parası..." demek ister gibi oradaki garsonun yüzüne baktı. Adam oldukça üstten:

— Borcunuz bir ruble on köpektir efendim; diye geveledi.

- Benim mi?.. Bana mı söylüyorsunuz?.. Ama ben... ben sadece bir börek aldım galiba.

— Hayır efendim, bir değil on bir; dedi kesinlikle garson.

— Yo... Siz... siz yanılıyorsunuz dostum. Bir börek aldım ben.

- Ben saydım: On bir börek yediniz. Yediklerinizin parasını ödeyin beyim, bedavacılık yok burada.

Bay Goladkin fena halde şaşırıldı. "Bir sihirbazlık... oyun bu..." diye düşündü. Garson karşısına dikilmiş parayı bekliyor, salondakiler de Goladkin'le ilgilenmeye başlıyorlardı. Yakov Petroviç cebinden bir gümrüş ruble çıkarıp vermeye hazırlandı; yüzü pişmiş istakoza dönmüştü: "On birse on bir... İnsan acıkınca yer... Hayret edecek, gülecek ne var!" Birdenbire, sanki birisinin dürtmesiyle başını kaldırdı ve bir an önce onu şaşkınlığa düşüren bilmeceyi, sihirbazlığı çözdü. Karşiki salona açılan camlı kapıda, tam büfenin arkasında, yüzü Bay Goladkin'e çevrili birisi duruyordu. İlk kapıyı bir boy aynası, orada dikilen adamı da kendisinin aksi zanneden Yakov Petroviç yanıldığını, öteki ile, yeni Goladkin'le karşı karşıya olduğunu anladı. Adam hayatından pek memnundu. Gerçek Goladkin'e sırtarak bakıyor, başını sallayarak göz kırpyordu. Durduğu yerde ayaklarını hafifçe oynatarak en ufak bir tehlikede öbür odaya, oradan da arka kapıdan sokağa fırlayacağını ve nasıl olsa yakalanmayacağını birtakım hareketlerle anlatmaya çalışıyordu. Elindeki yağlı böreğin son parçasını Bay Goladkin'in yüzüne bakarak ağzına attı, dudaklarını zevkle yaladı.

"Sahtekâr köpek, burada da tuzağa düşürdü beni!" diye öfkeyle düşündü Yakov Petroviç. Yüzünün kızarıklığı hâlâ geçmemişti. "Kalabalıktan da çekinmiyor!.. Acaba farkına varan oldu mu? Garsonun küstah, gücünden emin sırıtmasına aldırmandan parayı masaya fırlattı, etrafını saran kalabalığı sıyrarak salondan kaçtı. "Bu kadarla bittiği için hayduda da talihime de şükretmeliyim. Yalnız saygısız garsonun küstahlığı pek dokun-79du bana... Ama adamcağız da haklıydı: Bir ruble on kapiklik alacağına karşılık on kapikle yetinip üstünü cebinden ekleye-mezdi ya! Fakat daha nazik konuşabilirdi terbiyesiz herif!"

Bay Goladkin merdivenden inerken kendi kendine bunları mırıldanıyordu. Son basamakta birdenbire durdu, deminki sahne gözünün önünde canlanıverdi. İncinmiş gururunun acısıyla gözlerinden yaş boşanana kadar kızardı. Bir an olduğu yerde mihlana kaldı, sonra kararlı adımlarla sokağa çıktı. Yorgunluğuna bakmadan, tükana tükana Şestilavoçnaya Sokağı'na doğru koşuyordu. Eve gelince âdeti olmadığı halde soyunmadan, sokak elbisesiyle, piposunu bile tıttırmeden kanepeye çöktü. Sonra masanın çekmesinden mektup kağıdıyla hokka, kalem çıkararak mektup yazmaya oturdu. Eli heyecandan fena halde titriyordu:

"Sayın bayım Yakov Petroviç!

Bugünkü olayla ve takındığınız tavırla beni zorlamış olmasanız bu mektubu asla yazmazdım. Sizinle isteyerek temas etmediğime emin olabilirsiniz. Her şeyden önce, hareketimi hakaretinize karşılık saymamanızı rica ederim. Birbirimize bağlı olmamızın zorunlu sonucudur bu..."

Bay Goladkin yazdıklarını okudu: "Fena olmadı galiba; nazik olmakla beraber, ufak bir sertlik ve kesinlik havası hissedilmiyor değil... Neyse... Herhalde herifi gücendirecek bir şey yok içinde. Bu kadarı da hakkım artık," dedi, mektubuna devam etti:

"Beyefendi, adlarını ağzıma almayı kendim için küçüklük saydığım düşmanlarımla yaptıkları yakışsız, adi hareketten sonra o fırtınalı gecede karşıma ani ve garip bir şekilde çıkışınız bugünkü anlaşmazlıklarımızın ilk tohumu olmuştur. Sizin de zorla, ne pahasına olursa olsun özel ve iş hayatıma girmekteki ısrarınız basit nezaket kurallarına ve insanlarına gündelik hayattaki ilişkilerine uymaz. Hakkınız olmadığı halde, sırf amirlerinizin gözüne girmek için kalemimin emeği olan raporu ve şerefli adımlarınız bunun örneğidir... Ama ben durmayacağım bunların üstünde. Bu konulara ait her türlü konuşma ve yüzleşmeden maksatlı ve incitici

80

kaçışınızı da kaleme almayacağım... Sonunda, her şeyi söylemiş olmak için şu son derece tuhaf, açıklanması güç bugünkü lokanta olayını da geçiyorum. Sizin yüzünüzden cebimden giden bir gümrüş rubleye acıdığımın değil;

yalnız orada bulunan, tanımasam bile, seçkinlikleri belli kişilere karşı beni kötü düşürmek kastınızı hatırlarken duyduğum nefret ve hiddetten söz açmadan yapamayacağım..."

- Fazla ileri gitmedim mi acaba? diye bir an durakladı Bay Goladkin. Dozunu kaçırmayalım: "Seçkin kişiler" sözünde bir ima sezmesin?.. Ee, ne yapalım — sezerse sezsin! Bu kadarına tahammül etsin artık. Mektubu bitirirken biraz alttan alırım... Şimdilik bu esasta devam edelim:

"Beyefendi, yaptığınız hataların düzeltilmesi için yüreğinizdeki soylu duyguların ve açık, dürüst karakterinizin gerekli yolu göstereceğine emin olmasam sizi bu mektupla rahatsız etmezdim. Hem şahsınıza karşı hiçbir kötü duyguma ya da maksadım olmadığına inanmanızı ayrıca rica ederim.

"Yazılı cevabınızı mektubumu getiren kimseyle göndermenizi bekler, derin saygılarımı sunarım Beyefendi.

Y.Goladkin"

Yakov Petroviç yazdıklarım bir daha okudu, ellerini ovuşturdu.

— Eh bu da oldu. Hale bakın: Yazışmaya başladık! Ama suç kimde? Yaptıklarıyla beni yazılı, imzalı bir cevap istemeye zorluyor bayağı... Yo, ben bu sefer yerden göğe kadar haklıyım!

Bay Goladkin mektubu zarfladı, uşağını çağırdı. Petruşka her zamanki uyurgezer haliyle, suratı bir karış isteksizce içeri girdi.

- Oğlum, dedi Yakov Petroviç. Şu mektubu al... Anladın mı?

Petruşka'da ses yok.

- Mektubu al diyorum; diye sesini biraz yükseltti Goladkin. Bizim daireye götüreceksin. Orada nöbetçi kâtip Vahrameyev'i bulursun; bugün nöbetçi o. Anladın mı?

- Anladım.

Öteki, F:6

81— "Anladım..." Anladım efendim, diyemez misin? Kâtip Vahrameyev'i bulunca dersin ki: "Beyin selamı var, sizden memurların adres defterinden 7. dereceden memur Goladkin'in adresini bulmanızı rica ediyor.

Petruşka bu defa da ses çıkarmadı. Ama Bay Goladkin'e uşağı bir şeye gülümsemiş gibi geldi.

- Anladın mı Pyotr: Nöbetçi memurdan yeni gelen memur Goladkin'in nerede oturduğunu soracaksın.

- Başüstüne efendim.

- Adresi öğrendikten sonra bu mektubu oraya götüreceksin. Anladın mı?

- Evet.

- Orada da... yani mektubu vereceğin bay... yani Bay Goladkin... Ne gülüyorsun hayvan?

— Kim gülüyor?.. Bana ne, niye gülecekmişim?.. Ne üstüme vazife...

— Peki peki, anladık. O bay da sana, benim için, "Efendin nasıl falan?" diye bir şey sorarsa, fazla gevezelik etme:

"Bey iyidir, sizden yazılı cevap bekliyor" dersin; o kadar. Anladın mı?

- Anladım efendim.

- Bey iyi filan dersin... Bir yere gitmeye hazırlanıyor. Sizden yazılı bir cevap bekliyor dersin; anladın mı?

— Anladım. . -Hadi.

Petruşka çıktı.

"Bu hayvanla uğraşmak da dert!.. Gülüyor, açıkça gülüyor. Ama neye gülüyor?.. Başımı belaya soktu bu iş; iyice hırıştı!.. Gene de belli olmaz, her işin sonuna bakmalı."

Yakov Petroviç'in akli Petruşka'daydı: "Bu namussuz iki saatten önce gelmez; eline fırsat düşmüşken ha babam sürter! Dışarı göndermeye gelmez keratayı. Öf, ne aksilik, ne berbat iş bu!.."

Öykümüzün kahramanı bezgin bir halde, beklemekten başka çaresi olmadığı için, odayı boydan boya dolaşmaya başladı, piposunu birkaç defa doldurup tazeledi. Bir aralık kanepeye uzanarak kitap okumayı denedi, ama yapamadı kalktı, yeniden

82

odayı arşınlamaya koyuldu. Bir şey düşünmek istedi, içi huzursuz olduğundan, bunu da beceremedi. Sonunda böyle eli kolu bağlı durmaktansa, "Petruşka nasıl olsa bir saatten önce gelmez; anahtarı kapıcıya verip ben de dışarı çıkar şu işimizle meşgul olurum..." diye karar verdi, şapkasını aldı, kapıyı kilitleyip çıktı. Kapıcıya anahtarı verirken eline on kapık sıkıştırmayı ihmal etmedi. Zaten şu sıralar cömertliği üstündeydi. İlkın İsmailovski Köprüsü'ne doğru yürüdü; yol yarım saatini aldı. Köprüye vardığı zaman, tanıdık bir evin avlusuna girmekten kendini alamadı.

6. dereceden memur Berendeyev'in pencerelerine baktı: Kırmızı perdeli üç pencereden başka hepsi karanlıktı.

"Olsufi İvanoviçlerin bugün misafirleri yok galiba..." diye düşündü. Avluda biraz oyalandı, bir karar verecek gibi oldu, sonunda vazgeçti. Elini; "Kalsın şimdilik!" gibilerden salladı, tekrar sokağa çıktı. "Zaten buraya gelmem gereksizdi; ne işim vardı? Asıl paçayı sıvayıp öbür meseleyi halletmeliyim."

Bay Goladkin bu sefer dairenin yolunu tuttu. Yol oldukça uzun, sokaklar çamurluydu; lapa lapa kar yağıyordu. Ama Yakov Petroviç'in bir şeye aldıracağı yoktu. Tepeden tırnağa ıslanmış, çamura batmıştı. "Hiçbir şeyin önemi yok, amacıma ulaşayım da..." Büyük resmi binanın karaltısı belirlediği zaman Goladkin birdenbire durdu. "Buraya ne diye geldim?.. Ötekinin adresini öğrenebilirim, o kadar. Ama Petruşka bu işi yapmış, belki eve dönmüştür bile?.. Boşu boşuna vakit kaybediyorum... Zaten üstünde durulmayacak ayrıntılar bunlar; hepsi düzeldi! Bari gelmişken

Vahrameyev'e uğrayayım! Petruşka gelip beni bulamazsa iyi olmaz. Doğrusu çıkmakla akılsızlık ettim. Can sıkıntısı benimki!"

Öykümüzün kahramanı yaptığı şeyin "akılsızlık" olduğunu itiraf ettikten sonra gerisin geriye Şestilavoçnaya Sokağı'na yollandı. Yorgun argın eve geldiği zaman kapıcıdan, Petruşka'nın hâlâ gelmediğini öğrendi. "Böyle olacağını biliyordum zaten; dedi kendi kendine. Herif kimbilir nerede ziftleniyordur?.. Oysa ki saat 9... Aman Yarabbi, ne aksi gündeyim!"

83 Bay Goladkin söylene söylene kapıyı açtı, mumu yaktıktan sonra soyundu, piposunu doldurdu. Petruşka'yı beklerken biraz uzandı; aç ve yorgundu. Mumun donuk ışığı duvarda titreşiyordu... Bay Goladkin buna baka baka, düşünce düşünce kendinden geçti; sonra taş gibi bir uyku sardı onu. Uyandığı zaman vakit epey geçmişti. Sonuna gelmiş isli bir duman çıkaran mum neredeyse sönecekti... Bay Goladkin birdenbire doğruldu, silkindi ve o anda her şeyi, her şeyi hatırladı. Bölmenin öbür tarafından Petruşka'nın gür horlaması geliyordu. Yakov Petroviç pencereye koştu, dışarıya baktı: Bir tek pencerede ışık yoktu. Küçük üst camı araladı — her taraf derin bir sessizlik içindeydi; şehir ölü bir uykuya dalmıştı... Buna göre saat iki-üç civarında olmalıydı. Yanılmamıştı: Az sonra bölmenin öte yanından duvar saatinin kısık sesi adeta zorlanarak "2"yi vurdu. Bay Goladkin, Petruşka'nın bölmesine koştu.

Epey uğraştıktan sonra uşağı uyandırdı, yatağına oturttu. Tam o sırada dibine gelen mum da söndü. Bay Goladkin yeni bir mumla kibrit bulup yakana kadar beş on dakika oyalandı, sonra yeniden uyumuş olan Petruşka'yı olanca öfkesiyle sarsmaya başladı:

— Köpoğlu köpek, namussuz herif! Uyansana, uyuz... Uyan diyorum sana!..

Yarım saatlik yeni bir uğraşmadan sonra Petruşka'yı uyandırdı, bölmeden dışarı çıkardı ve herifin ayakta duramayacak derecede sarhoş olduğunu gördü. Kan tepesine sıçradı:

- Haylaz, haydut herif!.. diye bağırmaya başladı. Mahvettin, öldürdün beni... Canavar!..

Yakov Petroviç, Petruşka'ya verdiği mektubu hatırladı. Ne yapmıştı onu?.. Aslında pişmandı: "Ne diye yazdım şunu! Hep 'Onurum' diye horozlanmalarım! Al sana onurunu, ahmak! Onurmuş..."

Petruşka'ya çullanarak:

- Ne yaptın mektubumu, uğursuz; söyle, kime verdin onu, kaybettin mi yoksa? diye tartaklamaya başladı.
- Kimseye bir şey vermedim... mektup falan da görmedim...; O kadar.

84

Bay Goladkin çıldıracak hale geldi, odanın içinde dört dönüyor, ellerini kıracak gibi sıkıp büküyordu. Birdenbire dolaşmayı bıraktı, uşağı önünde durdu:

- Bana bak Pyotr!.. Dinle beni!

— Dinliyorum.

- Nereye gittin sen? Cevap ver!

- Nereye gideceğim, iyi insanlara gittim... Bana ne...

- Tanrım, sen bana sabır ver! Önce nereye gittin, onu söyle. Daireye gitmedin mi?.. İçkili misin Pyotr, doğruyu söyle.

— Kim, ben mi?.. İçkili miyim?.. Şuradan sağ kalkmayayım eğer safhoşsam... Bir damlacık koymadım ağzıma...

- Canım, içmişsen de ne çıkar... zararı yok... Öyle sordum işte, söz gelişi sordum... Sarhoşsan daha iyi Petruşka, daha iyi... Belki içtiğini unuttun, ama başka şeyler hatırlıyorsun, değil mi? Örneğin kâtip Vahrameyev'e gidip gitmediğini hatırlıyorsun, değil mi?

- Gitmedim... Öyle bir kâtip de yok... Şuradan sağ...

- Peki peki Petruşka, laf olsun diye söyledim. Konuşuyoruz yani... Görüyorsun kızmıyorum sana. Olsun canım:

Hava soğuk, rutubetli... bir iki kadehçik parlattına ne çıkar! Bugün ben de bir iki kadeh aldım... Açık söyle oğlum, hatırlamaya çalış: Gittin mi kâtip Vahrameyev'e?

— Böyle olunca söyleyeyim bari! Gittim. Şuradan...

— Peki peki, yemin etme Petruşka. Gitmen çok iyi oldu, sağol. Bak görüyorsun, kızmıyorum... Aferin sana.

Yakov Petroviç uşağının omuzunu sıvazlıyor, yüzüne gülüyordu.

- Oldu olacak; doğruyu söyle, kafayı çektin bugün. Şarlatan herif! Çok değil, on kapıklık bir şişecik parlatmışındır, değil mi?.. İyi ettin canım; bak, kızdığım yok sana, şarlatan!

- Yo, ben, şarlatan değilim!.. Dost insanlara gittim, o kadar. Şarlatan falan değilim, olmadım da - asla!

- Aman Petruşka, şakadan anlamaz mısın? Takılıyorum sana ben! Gönlünü almak için; iyi anlamda söyledim bunu. Bazen, biliyorsun Petruşka, "şarlatan, düzenbaz" gibi sözler iltifat olsun diye, dostça şakalaşırken söylenir. Yani adamın açık göz,

85 mantara basmazın biri olduğunu anlatmak için... Memnun olanlar çok bundan!.. Ama sen hoşlanmıyorsan dediğin gibi olsun Petruşka. Şimdi bana açıkça, hiçbir şey saklamadan, dostça söyle: Memur Vahrameyev'e gittin mi? Sana istediğim adresi verdi mi?

- Gittim. Adresi de verdi. Çok iyi bir memur, efendi. "Senin bey," dedi "iyi, çok iyi bir adam... Selam söyle beye.

Teşekkür ettiğimi, ona çok saygı duyduğumu söyle. Çünkü öyle iyi adam ki, senin Bay Petruşka, öyle iyi adam ki... Sen de iyi adamsın Petruşka... İşte..."

- Öff... Adres nerde, adresi ver çifit herif!

Bay Goladkin son sözleri duyulur duyulmaz bir sesle söylemeye devam etti:

— Adresi de verdi... Verdi ya...

- Verdi mi? Peki nerede oturuyor o Goladkin, 7. dereceden memur Goladkin?
- Goladkin, dedi kâtip efendi; Şestilavoçnaya Sokağ'ında oturur, sokağa girdin mi sağdaki ilk ev. Merdivenden çık, dördüncü kat. Orada oturur Goladkin.
Sabrı tükenen Yakov Petroviç parladi:
— Şarlatan, düzenbaz herif! Benden bahsediyorsun, benim bu! Ben öteki Goladkin'i soruyorum... Başka bir Goladkin var ya, onun adresini istiyorum; yezit!
- Orasını bilmem artık. Bana göre hava hoş. Şuradan...
- Peki mektup, mektup ne oldu?
- Ne mektubu? Mektup falan yoktu; görmedim ben mektubu...
— Mektubumu ne yaptın diyorum, hınzır!
- Verdim. Verdim o mektubu. "Selam söyle," dedi. "İyidir senin bey, selam söyle ona!" dedi.
- Kim söyledi, Goladkin mi?
Petruşka bir an sustu, sonra efendisinin yüzüne bakıp sırttı. Burnundan soluyan Yakov Petroviç:
- Bana bak namussuz, diye başladı. Nedir bana yaptıkların?.. Mahvettin beni, bıçaksız öldürdün, hain!
Petruşka kesin bir biçimde:

86

- Benden bu kadar beyim. Ötesini siz bilirsiniz,, dedi, bölmesine çekildi.
- Buraya gel haydut! Gelsene diyorum!
— Gelemem. Hem kalmayacağım sizde bundan sonra. İyi insanlara gideceğim. İyi insanlar namusuyla, hilesiz yaşar; bir kişi iki kişi olmaz...
Bay Goladkin üstüne bir kova buzlu su dökülmüş gibi donakaldı. Petruşka devamla:
— Evet efendim, dedi. İkileşmezler, Tann'ya ve namuslu insanlara küfretmezler.
- Sen iyice sarhoşsun sersem! Git yerine, zıbar. Yarın görürsün gününü, diye duyulur duyulmaz bir sesle mırıldandı Yakov Petroviç.
Petruşka bölmesinde bir süre bir şeyler mırıldandı durdu, sonra karyolanın gıcirtısından yattığı anlaşıldı. Yatağında geri-nip uzun uzun esnedikten sonra -deyim yerindeyse- bir masum bebek uykusuna daldı. Bay Goladkin yarı ölü yarı diri bir halde aklından Petruşka'nın duruşunu, imalı sözlerini sıralıyordu. İş gittikçe sarpa sarıyordu. Yakov Petroviç fena halde sarsılmıştı. Gerçi uşağın imaları pek açık değildi ve bir sarhoşun sözlerine önem verilemezdi ama, Yakov Petroviç gene de kuş-kulanmıştı. Sinirli bir titremeyle sarsılıyor, kendi kendine kalayı basıyordu: "Dilini tutup herifi azarlamasaydın olmaz mıydı, koca ahmak! Sarhoştan ne beklenir zaten; gevelediklerinin hepsi yalan, hepsi saçma... Gene de hınzırın dokundurmak istediği bir şey vardı... Neydi acaba?.. Beni de hangi şeytan dürttü de yazdım o mektubu! Saçmalamadan yapamam! Mahvoldum şimdi avanak, paçavraya çevirdiler seni... Gene de 'Onurum... Onurum...' diye horozlanıyorsun. Evet, kurtar şimdi onurunu kaçık!"
Kanepenin bir köşesine büzülmüş, hem bunları içinden söylüyor, hem üzüntü, kuşku içinde tir tir titriyordu. Dalgın bakışı bir aralık masaya gitti, orada gördüğü bir nesneye takıldı. Bunun bir hayal, sadece göz ve akıl aldanması olduğundan korkarak elini merakla, çekinerek uzattı. Hayır, ne hayal, ne de görüş yanılması, gerçek bir mektuptu bu; zarflı, adına yazılmış bir
87mektup! Bay Goladkin mektubu kaparcasına aldı; kalbi çatlayacak gibi atıyordu. "Bizim aptal getirmiş besbelli...! Getirdikten sonra da sarhoş kafasıyla unutuverdi... Yüzde yüz öyle oldu!" diye düşündü.
- Mektup genç memur Vahrameyev'dendi. Vahrameyev, Goladkin'in hem meslektaşı, hem iyi arkadaşıydı. "Böyle olacağını önceden kestirmiştim..." dedi Goladkin. "Mektubunda ne olduğunu aşağı yukarı biliyorum."

Zarflı yırttı, okumaya başladı:
"Sayın Bayım Yakov Petroviç:

Uşağınız konuşamayacak kadar sarhoş olduğu için cevabımı yazılı olarak sunmayı daha uygun buldum. Her şeyden önce size haber vereyim ki, malum kişiye gönderdiğiniz mektubu isteğiniz üzerine elimle ulaştıracağım. Tanıdığınız ve bugün candan arkadaşım olan adamın şerefine haksız yere lekelememek için adını yazmıyorum. Bu saygıdeğer kişi bizimle birlikte Karolina İvanovna'nın pansiyonunda, siz oradayken Tambov eyaletinden gelen piyade subayının kaldığı odada oturuyor. Bununla beraber, aradığınız kişiyle yalnız evinde değil, şerefli ve temiz yürekli dostlar arasında her zaman rastlayabilirsiniz. (Yazık ki bazı kimseler onlara hiç benzemiyorlar!..) Bu sebeple sizinle ilişkilerimizi kesmek zorundayım, sayın Yakov Petroviç. Dostça görüşmelerimize, eski arkadaşlığımızı sürdürmeye artık imkân kalmamıştır. Bunun için size bütün açıklığıyla yazdığım bu mektubu alır almaz, derin saygı duy- . düğüm Karolina İvanovna'da beraber oturduğumuz sırada, 7 ay önce benden satın alıp henüz parasını vermediğiniz Avrupa malı usturadan borcunuz iki gümüş rubleyi göndermenizi rica ederim. Bu şekilde hareket etmemin sebebi, değerli kimselerden duyduğuma göre, bugün şerefınızı ve temiz adınızı lekelemiş olmanızdır. Artık siz, ruh ve ahlakı temiz olan kimseler için tehlikeli bir hal almışsınız. Doğruluktan ayrılan kişilerin sözlerine inanıp güvenmeye imkân olmadığını siz de bilirsiniz.

Bu mektupla ayrıca, bazı kimseler tarafından ve onlar adına, Karolina İvanovna'yı savunmak istiyorum. Karolina İvanovna bugüne bugün halinde hiçbir kötülük görülmemiş, namuslu bir kadındır. Yabancı olup ve genç sayılmamakla beraber iyi bir aile kızıdır. Erdemli, kabiliyetli insanlar her yerde ve her zaman bulu-

88

nur... Neyse, zamanı gelince, şimdiye dek öğrendiğiniz bazı şeyleri öğreneceksiniz elbet. Oysa ki değerli kimselerin inanılır sözlerine göre, hakkınızda anlatılanlar başkentin bir ucundan öbür ucuna kadar yayılmış artık... Sizin de bunları duymanız gerekirdi beyefendi. Mektubumu bitirirken size haber vereyim ki, demin sözünü ettiğim ve bazı nazik sebeplerden ötürü adını yazmadığım değerli kişiyi, tabiatça sevimli, neşeli ve cana yakın olduğu için hepimiz çok sevdik. Görevinde gösterdiği başarılar da ona akli başında, ağırbaşlı bütün daire arkadaşlarının saygısını kazandırdı. Sözüne ve arkadaşlığına sadık; yüzünüze karşı dost görünüp arkanızdan kuyu kazan bazı kimseler gibi değildir... Her şeye rağmen saygılarımla.

N. Vahrameyev"

"Not: Uşağınızı kovmanızı salık veririm. Herhalde epey üzüyor sizi. Yerine, bundan önce bizde çalışıp şimdi işsiz kalan, Tevstafi'yi alın. Şimdiki uşağınız hem sarhoşun, hem hırsızın biridir... Daha geçen hafta Karolina İvanovna'ya, normal fiyattan aşağı bir funt1 şeker satmıştı. Bence bu şekeri sizden çalarak biriktirmiştir... İyiliğinizi düşünerek yazıyorum bunu. Oysa ki, bazı kimseler herkese en çok da namuslu ve iyi kalpli insanlara kötülük etmekten, onları aldatmaktan, sırf kıskançlıktan onlara erişemedikleri için arkasından atıp tutmaktan ve iftira etmekten hiç kaçınmıyorlar!

N.V."

Bay Goladkin, Vahrameyev'in mektubunu okuduktan sonra oturduğu yerde uzun zaman hareketsiz kaldı. İki gündür çevresini saran esrarlı sis perdesi arasından yeni bir ışık sızmaya başlamıştı. Yavaş yavaş akli başına geliyordu. Yerinden doğruldu, odada biraz dolaşarak açılmak, karmakarışık düşünceleri bir araya toplayıp belirli bir noktada birleştirmek, durumunu incelemek istiyordu. Ama ayağa kalkar kalkmaz sonsuz bir halsizlik duydu, yeniden kanepeye çöktü.

- Gerçi böyle olacağını önceden de tahmin etmiştim; gene de Vahrameyev'in yazdığının çoğunu, içindeki imalı sözlerin

(I)Funt; bir pound=453 gramdır.

89L

açık anlamını kavrayamadım doğrusu. Anlam belki açık ama, maksadı ne acaba... Açık, dobra dobra söylese: "Şu, şu; bu, budur... diye. Şöyle olmalı, böyle yapmalıydın falan filan..." Ben de ona göre hareket ederdim. Şekil, yani meseleye verdiği şekil hoş değil. Ah, yarına kavuşsam da bütün bunları kökünden hal-letsem! Ne yapmam gerektiğini biliyorum artık. Diyeceğim ki, "Peki uzlaşmaya, falan filana razıyım, yalnız şerefime dokunulmasına gelemem!" Ötekine gelince... O da, yani 'malum.kişi', o uğursuz yaratık nereden çıktı, nasıl karıştı bu işe? Ah, hele yarın olsun da!..

Bay Goladkin iç çekti, başını salladı:

• - Yarın olsun; onlar da o zamana kadar beni tefe korlar ya... Arkamdan çalışıyorlar... öyle bir düşmanlık ki!.. Benim için şimdi en önemlisi, vakit kaybetmemek, ilkin Vahrameyev'e bir mektup yazmalıyım. "Şöyle bir meselemiz var; şuna şuna razıyım vs..." demeliyim. Mektubu sabah olur olmaz yollarım. Artık ben de erkekçe davranacağım bundan sonra. Harekete geçip o sorunu alt edeceğim, aksi halde onlar beni silip süpürecek. Bay Goladkin yeniden kaleme sarıldı:

"Sayın Bayım Nestor İgnatyeviç;

Hakaret dolu mektubunuzu acı bir hayretle okudum. Çünkü 'Bazı doğru yoldan ayrılmış, sahte iyi niyetle hareket eden' kimselerin benden başkası olmadığı apaçıktır. Şerefimi, temiz adımları ve huzurumu yok etmek için ortaya atılan iftiranın nasıl dal budak saldırdım üzümlere gördüm. Bunun en acı, insana en çok dokunan yanı -namuslu, gerçek bir soylu ruh ve düşünceye, özellikle dürüst, mert karaktere sahip kimselerin muzır bir mikroptan etkilenmeleridir. Yazık ki, zamanımızda üreyen ahlaktan yoksun bu mikropların sokulmadıkları köşe bucak kalmadı!

Sözü edilen iki gümüş ruble borcumu tam olarak geri vermeyi kutsal bir ödev biliyorum.

Malum bir kişiyle ilgili imalarnıza gelince; bu kişinin niyetlerini, çeşitli hesaplarıyla planlarını o kadar çapraşık buldum ki, açıkça söylüyorum size, çözemedim... Her ne hal ise, bundan sonra ben de dürüst düşüncelerimi ve namuslu adımları sürülen lekelerden koruyacağım beyefendi. Durum ne olursa olsun, malum kişiyle,

90

onun seviyesine inerek görüşmeye karar verdim. Bu gibi hallerde yazışma yerine karşılıklı görüşmeyi çok daha faydalı buluyorum. Karşılıklı iyi niyete dayanan bir barışmaya hazır olduğumu da ayrıca belirteyim. Bu konuda anlaşmak üzere buluşma yeriyle zamanını bana lütfen bildirmenizi rica ederim.

Mektubunuzda, size güya ettiğim hakaretlere eski dostluğumuza ihanet edişime, aleyhinizde atıp tutmama dair imalı ve iğneli sözlerinize çok kırıldım beyefendi. Bütün bu anlaşmazlığı iğrenç bir iftiraya, kıskançlığa ve haklı olarak baş düşmanlarım saydığım kişilerin kötülüğüne veriyorum. Ama suçluluğun en büyük gücünün suçsuzluğun ta kendisi olduğunu; arsızlıkla küstahlığın ve bazı kişilerin içli-dışlılığının sonunda herkesçe kötümseceğini, bu kişilerin sonunda kendi oyunlarına geleceğini bilmeleri gerek.

Sizden son bir ricam daha var beyefendi. Şu "malum kişilere", başkalarının muhitine sokulup yerlerine geçmek garip ve normal olmayan hevesleriyle çabalarının sadece hayret, tiksinti ve acımayla karşılanacağını söyleyin. Böylelerini ancak tımarhane paklar. Kaldı ki, hareket şekilleri kanuna aykırıdır: Herkesin kendi kaderi, kendi yeriyle yetinmesi gerekir. Her şeyin bir sınırı var: Ya- pılan sadece bir şakaysa yakışsız, hatta ahlaka uygun olmayan bir şakadır. Benim bu konuda düşüncelerim namus ve ahlaka dayanır.

Saygılarımı bildirmekle şeref duyarım, beyefendi.

Y. Goladkin."

O

Sabaha kadar sağa sola döne döne, ikide bir inleyerek yerinden fırladı durdu. Daldığı sırada garip, sıkıntılı düşler görüyor, eskilere ait birtakim hatıralar, tatsız karabasanlar arasında bocalıyordu. Zaman zaman karanlık, esrarlı bir boşlukta haşın, soğuk bakışlı Andrey Filipoviç'in yüzü beliriyor; Goladkin, amirinin soğuk bir nezaketle onu azarladığını duyar gibi oluyordu... O da, düşmanlarının kötüledikleri gibi olmadığını; birçok erdem ve özellik sahibi olduğunu anlatmak için Andrey Filipoviç'e sokulmaya çabılıyor ama, "malum kişi" yerden bitmiş gibi karşısına çıkıyor, her zamanki arsızlığıyla bütün planlarını bozuyordu. Yüzüne karşı alay ediyor, adım, şerefini yerin dibine batırıyor; işyerinde de, toplum hayatında da Yakov Petroviç'in

91yerini alıyordu... Birdenbire dairede o adamdan yediği fiske hatırına geliyordu... Bunu neden karşılıksız bıraktığını düşünürken kafasındaki düşünceler dağılıyor, başka konulara atlıyordu. İrili-ufaklı, gördüğü-duyduğu veya kendisinin yaptığı alçaklıklar şekilleniyordu. Bunların çoğu zaman kötülük olsun diye yapmazdı: Bazen birisini kırmamak için, başka sefer aczinden, yahut... şeyden... (Bay Goladkin bu şeyin ne olduğunu çok iyi bilirdi ya!) O anda, uykuda bile kızarıyor, kızarmamak için kendisiyle mücadele ediyor, "Evet, o gün daha iradeli hareket etmeliydim..." diye mırıldanıyordu. Sonra omuz silkerek, "Adam sen de!.. İrade de neymiş..." diye bu fasih böylece kapatıyordu. Ama Bay Goladkin'in en çok sinirine dokunan, vicdaniyla has-bihal anlarında ahlak düşüklüğü ve adiliği hakkında en ufak şüphe bırakmayan "malum kişi"nin hemen ortaya çıkivermesiy-di. Kendine has pis bir sırtıyla, "İrade mi?.. Sende ve bende irade ne gezer Yakov Petrovich." diye kıs kıs gülüyordu. Bay Goladkin düşlerinden birinde kendini çok kibar, nükteleri ile tanınmış kişilerin çevresinde görüyordu...

O da konuşmasındaki incelik ve nezaketiyle toplumun dikkatini çekmiş, beğendirmişti kendini. Hatta orada bulunan düşmanlarından birkaçı ona ısınmış, güleryüz göstermeye başlamışlardı. Bir ara ev sahibinin misafirlerden birine onu övdüğünü duymuştu... İşte tam o sırada canavar ruhlu mahut kişi, yani öteki Goladkin çıkıyor, gelişle büyük Goladkin'in bütün başarıları "sıfıra iniyordu. Ayrıca, gerçek Goladkin'in sahte, kendisinin asıl olduğunu ilan ediyor; bizim Goladkin'in görüldüğü gibi olmadığını, yüksek toplulukta barınamayacak derecede adı bir adam olduğunu herkese yayıyordu. Hem öyle çabuk, kaç-göz arasında yapıyordu bunu ki, büyük Goladkin ağzını açık kendini savunacak fırsat bulamıyordu. Etraf düzenbaz Go-ladkin'den yana çıkıyor, gerçek Goladkin'e sırt çeviriyordu. İkiyüzlü, yılan ruhlu adamın etkisinden kurtulan tek kişi yoktu. O, topluluğun en sönük, en silik kimselerine bile sırnaşıp yüzlerine gülmesini, hoş görünmesini biliyor, baygın, tütsülü sözlerle herkesi büyülüyordu. Kimsede karşı gelecek hal yoktu; sadece tütsünün dumanını yutanlar gözleri kızarana kadar hapsiriyor,

92

hapsiriyorlardı ve herkes memnundu!.. Bütün bunlar şaşırtıcı bir çabuklukla oluyor, sahte Goladkin bir büyücüye yakışır hız ve çabuklukla hareket ediyordu. Birisiyle sohbet ederken adamı kendisine ısındırdığı anda bir başkasına sokulup kırıtmaya başlıyordu. Oradan, iltifatlı bir gülümseme sağladıktan sonra küt, kaba bacaklarını oynata oynata üçüncüsüne gidiyor, onunla can-ciğer kuzu sarması oluyor, oradan başkalarına sokuluyor; bakıyorsunuz - herkesi büyümüş... Hicivlerini, kibarlığını gerçek Bay Goladkin'den çok daha parlak buluyorlar ve temiz kalpli iyi niyeti gerçek Goladkin'i aralarından kovuyorlar... Bin dert içinde kıvranan Bay Goladkin sokağa fırlayıp bu sefer Ek-selans'a ya da Andrey Filipoviç'e başvurup hakkını aramak istiyor ama, sokaktaki arabacılar bile onu arabalarına bindirmiyorlar: "Olmaz beyefendi, tıpatıp aynı iki insanı bindirmeyiz. İyi, namuslu bir insan çift olmaz, ikilenmez!.."

Namusun ta kendisi bizim Goladkin utancından ezilerek kimsenin yüzüne bakamıyor, arabacıların ve onlarla birlik olan Petruşka'nın haklı olduklarını kabul ediyor; çünkü ahlaksız öteki Goladkin oraya da yetişmiş. Yerli yersiz övündüğü, aslında bir nebeciği olmayan asaletten pek uzak birtakim hareketler yaparken gerçek Goladkin yeni talihsizliğine boyun eğiyor; zaten elinden kaçmaktan başka şey gelmiyor ki! Artık hepsi birdi onun için, mahvolmuş bir adamdı... Kaldırımından alabildiğine koşarken her ayak vuruşundan sonra yerin altından öteki Goladkin'in küçük eşleri, onun gibi ahlaksız, onun gibi iğrenç, yapışkan fırlayıveriyor, fırladıkça birbirlerinin arkasına takılıyorlar...

Sonra büyük Goladkin'in peşinde bir kaz sürüsü gibi, badi badi geliyorlar. Öylesine çoğalmış ki zavallı Bay Goladkin, adım atamıyor; koca şehri doldurmuşlar mini mini Golad-kin'ler! Bunda toplum için bir tehlike sezen bir polis birkaçını yaka paça yakalayıp en yakın nöbetçi kulübesine tikiyor ama, başa çıkacak gibi değil!

Yakov Petroviç soğuk terler dökerek bu kâbustan uyandığı zaman, gerçeğin korkusunun düştekinden pek farklı olmadığını hatırladı, buz kesildi. Azap içindeydi, kalbi bıçakla oyuluyor gibi ağrıyordu. Sonunda dayanamadı.

"Yapamam artık" diye ba-

93

Lğırıldı, kararlı bir şekilde yatağında doğruldu; tamamen uyanmıştı bu sefer.

Vakit epey ilerlemişe benziyordu. Odada olağanüstü bir aydınlık vardı: Buz tutmuş pencere camlarından giren kuvvetli güneş ışığı odayı alabildiğine aydınlatıyordu. Yakov Petroviç şaşırıldı, odası ancak öğle saatlerinde güneş görürdü. Güneş yolunu şaşırıp ona bir oyun mu yapmıştı?.. Şaşkınlığı üstünden geçmeden dışardan duvar saatinin kısık, hırıltılı sesini duydu, oldukça merakla saatin vuruşlarını saymaya hazırlandı. Ama saat topu topu bir defa vurdu. Yakov Petroviç'in merakı telaş halini aldı. Yataktan fırladığı gibi dışarı koştu: Evet, yanlış duymamıştı, saat tam öğleden sonra birdi!

Bay Goladkin, Petruška'nın bölmesine baktı. Petruška'nın yerinde yeller esiyordu; yatağı boştu, hatta toplanmıştı. –Kundurasının odada olmayışı da kendisinin çıktığını kesinlikle gösteriyordu.

Yakov Petroviç kapıya koştu: Kapı örtülüydü. Heyecandan titreyerek, "Bu herif de nereye gitti?.. Nereye gitti acaba?.." diye birkaç defa mırıldandı. Vahrameyev'e yazdığı mektup, tahmin ettiği gibi masada yoktu, Petruška da odasında değildi ve saat birdi. Goladkin düşünmeye başladı: Vahrameyev'in mektubunda bazı yeni, dikkate değer noktalar buldu. İlk bakışta pek açık olmayan bu noktalar, şimdi olduğu gibi anlaşılıyordu. Hatta Petruška'nın meselesi de vardı içinde: Uşağa para yedirmişlerdi besbelli... Evet evet, yüzde yüz Öyleydi!

- Demek başlangıç noktası buymuş!., diye bağırdı Goladkin. Alnına bir fiske vurdu, .gözleri iri iri açıldı. - Demek bütün şeytanlık o pinti Alman karısının yuvasından geliyor! Beni İs-mailovski Köprüsü'ndekilere karşı kıskırtmakla bir çeşit savaş hilesi yaptılar... Namussuz cadı öteden beri içimi bulandırıyor-du; saman altından su yürüten cinsten çünkü... (Meseleye bu yönden bakılırsa, durum öyle.) Şu teresin çıkıvermesindeki esrar da anlaşıldı, hepsi aynı zincirin halkaları... Onu kimbilir ne zamandır hazırlamışlar, ortaya çıkarmak için fırsat kolluyorlardı. Hepsi çorap söküğü gibi anlaşılıyor... İsbet; daha vakit var!

94

Fakat saatin ikiye yaklaştığını gören Bay Goladkin birdenbire telaşlandı: "Aman bu açık gözler benden önce davranma-sınlar!.. Yo, harekete geçmeliyim artık!"

Bay Goladkin çabucak giyindi, bir mektup daha döşendi:

"Sayın Bay Goladkin!

Ya siz ya ben; ikimiz bir arada olamayız. Bunun için ikimiz olmak veya öyle görünmek gibi acayip, gülünç hem de gerçekleşmesine imkân olmayan arzunuzdan vazgeçin. Hiçbir sonuç alamazsınız; yenilir, üstelik rezil olursunuz! İyiliğiniz için söylüyorum: Yolumdan çekiliniz. Aksi halde ben de çok kesin başka kararlar almaktan çekinmeyeceğim. Bunu böylece bilin... Kalemimi bırakıp cevabınızı bekliyorum. Şimdilik sizin ve silahınızın hizmetinde olan

Y.Goladkin"

Yakov Petroviç mektubu bitirdikten sonra heyecanla ellerini ovuşturdu. Sonra kapıyı kendi anahtarıyla kilitleyerek sokağa çıktı, dairenin yolunu tuttu. Ama saat iki buçuk olduğu için içeri girmedi. Kapıdan dönmek üzereyken görünüşte önemsiz bir olay Bay Goladkin'i kararından vazgeçirdi. Sokağın köşesinde, binaya doğru soluk soluğa, yüzü kıpkırmızı bir adamın koştuğunu gördü. Gelen, bir fare sessizliğiyle kapıdan içeriye süzüldü: Bu, yazıcı Ostafyev'di. Goladkin'in çok iyi tanıdığı, sırası gelince on kapıklık bir bahşış karşılığında epey işler beceren adamcağızı. Ostafyev'in zayıf damarını bilen Goladkin, malum ihtiyacını sağlamak için, sık sık yaptığı gibi, bu defa da görevinden kaçamak yaptığını anladı. Parayı görünce dayanamayacağını biliyordu, hemen harekete geçti. Ostafyev'in arkasından içeri girdi, yazıcıyı esrarlı bir tavırla kocaman bir sac sobanın arkasına çekti. Karşılıklı durdular.

- Eh, ne var ne yok azizim? diye başladı Bay Goladkin. Neyi sorduğumu anladın tabii.

95

– Anladım efendim! Allah ömürler versin beyefendi.

– İyi canım, iyi. Ben seni memnun ederim... Ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi?

– Ne buyurdunuz efendim? Ostafyev geniş geniş açtığı ağzını eliyle örttü.

– Şey canım... Ben şey yani... Aklına bir şey gelmesin ama! Ben sadece Andrey Filipoviç'in burada olup olmadığını öğrenmek istiyorum, o kadar...

- Burada efendim.

– Başka memurlar?

- Hepsi burada; her şey gerektiği gibi.

– Ekselans?..

– Onlar da. Makamlarında.

Yazıcı fazlaca açılan ağzını bir daha eliyle örttü, bön bir bakışla Goladkin'i süzdü. Bay Goladkin bu bakışı gerektiğinden fazla dikkatli buldu.

– Kalemde olağanüstü bir şey var mı?

- Hayır efendim, yok bir şey...

- Şey, benim için... yani oradakiler demek istiyorum... Ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi?

Yazıcı boynunu oynattı:

- Henüz bir şey yok efendim; dedi, yeniden eliyle ağzını örttü ve Goladkin'e bir kere daha tuhaf tuhaf baktı.

Yakov Petroviç de gözlerini ona dikmiş bakıyordu, gizli düşüncelerini yüzünden okumak ister gibi bir hali vardı.

İçinde bir şeyler olduğuna dair bir his vardı, çünkü yazıcı Ostafyev'in hali gittikçe başkalaşıyordu: Deminki saygılı hazır ol durumunda değildi artık, serbest, hatta küstahça bakıyordu. "Hakkı yok değil ya - ona göre neyim ki!.." diye düşündü Goladkin. "Hem ötekiler yüzde yüz beslemişler onu; onun için herif hemen meyhaneye doğruldu... Ben de deneyim." Bay Goladkin on kapık-liklerin sırası geldiğini anladı.

– Al oğlum.

– Sağolun; Allah ömürler versin beyim!

- Bir şey değil... Daha da vereceğim.

- Eksik olmayın beyefendi.

- Daha da fazla vereceğim, diyorum. İş bitince bunun kadar daha alırsın. Anladın mı?

Yazıcı ses çıkarmadan gene hazır ola geçti; Goladkin'in gözlerinin içine bakıyordu.

- Şimdi söyle, neler konuşuyorlar hakkımda?

- Galiba henüz... yani şimdilik yeni bir şey yok beyim.

Ostafyev ağır ağır, duraklayarak konuşuyordu. Bay Goladkin gibi o da esrarlı bir tavır takındı. Kaşlarını oynatıyor, gözlerini devirip bakışını karşısındakinden kaçırarak konuşuyordu. Kısaca, aldığıyla vadedileni hak etmek için bir falso yapmamaya çalışıyordu.

- Yeni bir haber falan yok mu? •

— Henüz yok beyim.

- Bana bak... Şey... belki sonra bir şey belli olur, ne dersin?

— Olur herhalde...

"Kötü..." diye düşündü Yakov Petroviç; bir daha cebine davrandı:

- Bana bak oğlum, al şunu... harcarsın...

— Çok teşekkür ederim, sağolun beyefendi.

- Dün akşam Vahremeyev geldi mi buraya?

— Geldi efendim.

- Başka gelen olmadı mı?.. İyice düşün.

Yazıcı bir an kafasını zorladı ama, işe yarar bir şey hatırla-yamadı.

- Yo, kimse gelmedi efendim.

- Himm... (Bir sessizlik oldu) Beni dinle kardeşim: Al şu parayı da ne biliyorsan anlat hepsini...

— Başüstüne.

Ostafyev, Goladkin'in karşısında bir kuzu usluluğuyla duruyordu. Yakov Petroviç sorguya geçti:

- Her şeyden önce, bana ötekinin buradaki durumunu anlat.

Yazıcı gözlerini Bay Goladkin'e dikti: Kimden bahsettiğini anlamamıştı. Kaçamaklı konuşmaya karar verdi:

— Zararı yok... İyidir... dedi.

Öteki, F:7

97- Nasıl yani?

- Öyle işte.

Ostafyev gene anlamlı bir şekilde kaşlarını oynattı. Canı sıkılmaya başladı, ne söyleyeceğini bilemiyordu. "İş kötü..." diye düşündü Goladkin.

— Vahremeyev'le araları nasıl?

- Hep öyle... eskisi gibi...

- İyice düşün, durumlarında bir değişiklik var mı acaba?

- Şey... var galiba...

- Ne gibi?

Ostafyev elini bir karış açılan ağzına götürerek bir şey söylemedi. Goladkin sorularına devam etti:

— Bana oradan mektup falan yok mu?

- Kapıcı Miheyev bu sabah Vahremeyev'in evine, yani Alman karısına gitmiş. İsterseniz varıp sorayım?

- Evet, lütfen sor kardeşim! Sor, ne olursun!.. Ama şey... aklına bir şey gelmesin... Ben yani laf olsun diye... Hem oraya gitmişken; belki bana arkamdan bir şeyler hazırlıyor bunlar... Bunu da soruştur e mi? Ötekinin durumu nasıl? Senden istediğim bu kadar işte. El altından öğreniver, ben de seni memnun ederim.

— Başüstüne beyim. Şey... Bugün masanıza İvan Semyonoviç oturdu.

— İvan Semyonoviç mi?.. Öyle mi!.. Ne diyorsun!

— Evet. Andrey Filipoviç'in emriyle...

— Ne diyorsun!.. Neden acaba?.. Bak, bunu da öğren kardeşim, Allah rızası için öğren! Yani her şeyi öğren, her şeyi!.. Ben altında kalmam biliyorsun. Ama sakın aklına bir şey gelmesin...

— Peki efendim, başüstüne. Hemen gidiyorum... Yalnız biraz yukarı, kaleme çıkayım. Siz gitmeyecek misiniz?

- Hayır. Ben sadece... şey... öyle, geçerken uğradım: Ne var ne yok bakayım dedim... Seni ayrıca memnun ederim oğlum.

- Sağolun beyim.

Yazıcı çevik, gayretli görünmeye çalışarak merdivenden hızla tırmanmaya başladı; Bay Goladkin antrede kaldı.

"Kötü" dedi kendi kendine. "Pek kötü... İsimiz iyice sarpa sardı... Sonu ne olacak bunun? Şu sarhoşun imalı sözleri de düşündürüyor beni: Kimin yumurtlaması bu?.. Hah, kimden çıktığım anladım! Zaten anlamayacak ne var: Her şeyi öğrenmişler, sandalyeme başkasını oturtmuşlar. Besbelli her şeyi öğrenmişler ki Andrey Filipoviç yerimi İvan Semyonoviç'e vermiş... Vahremeyev'in parmağı var bu işte! Daha doğrusu Vahremeyev'in değil, aptalın biridir o; onun hesabına ötekiler çalıştılar, uğursuz düzenbazı doldurdular. Gözü bozuk Alman karısı da fitledi!.. Zaten bu işin alelade bir kocakarı dedikodusundan çıkmadığı, gizli bir dolabın döndüğünü önceden de sezmiştim, hatta Dr. Kristyan İvanoviç'e de söylemiştim. "Birisini manevi anlamda katledecekler" dedim ona. Karolina İvanovna'ya mal bulmuş gibi sarıldılar bunlar... Doğrusu ustaca tertiplenmiş bir dolap. Ama Vahremeyev'in değil, bir numaralı bir

ustanın parmağı var bu işte bayım! Perde altında kimin çalıştığını biliyorum: Şarlatan, isim hırsız çeviriyor dolabı... Yüksek muhitte sağladığı başarılar da hep madrabazlığından... Bir de burada, dairedeki durumu öğrenebilsem... İvan Semyonoviç'i yerime almalarını pek anlayamadım; işe yarayacak başka kimse yokmuş gibi!.. Hoş beni yerimden oynattıktan sonra kimi alsalar vızgelir... Yalnız şu İvan Semyonoviç öteden beri midemi bulandırıyor; pis, rezil, moruğun biri! Faizle para veriyormuş, hem bir Yahudi gibi de yüksek faiz almış... Evet, hep bizim ayının marifeti. Ayı bu işe de burnunu soktu. İsmailovski Köprüsü'ndeki olaydan sonra başladı bu."

Yakov Petroviç ekşi limon yemiş gibi yüzünü buruşturdu; hatırladığı şey pek tatsızdı besbelli. Sonra, "Ne yapalım!" diye iç geçti. Aklım hep o işe takılıyor... Şu Ostafyev de nerede kaldı? Ya bir yere takılmış, ya da birisi alıkoymuştur... Ama ben de onların hakkından gelirim. Ostafyev'e on kapik verdim mi, kulun kölen olur!.. Yalnız onların da herifi ayartmış olmaları mümkün: Belki de şimdi iki yana çalışıyor. Zaten suratında meymenet yok... Bu kadar sıkıştırdığım halde bir türlü ağzın-

99dan bir şey alamadım: "Yok bir şey, Allah ömürler versin beyim L" başka laf yok.

Birdenbire ayak sesi duyuldu, Bay Goladkin toparlandı, so-, banın arkasına seyirtti. Birisi merdivenden inip sokağa çıktı. "Bu saatte kim olabilir ki?" diye düşündü Yakov Petroviç. Bir dakika sonra bir inen daha oldu. Bay Goladkin bu sefer merakını yenemedi, sobanın arkasından burnunun ucunu usulca çıkardı ama hemen, birisi burnuna iğne batırmış gibi geri kaçtı. Bu defa gelen tanıdığımız biri, yani şarlatan, entrikacı, ahlaksız öteki Goladkin'di! Her zamanki gibi ufak ufak adımlarla, ayaklarını yere sürterek, çifte atar gibi yürüyordu. "Alçak kerata!" diye homurdandı Yakov Petroviç.

Alçak keratanın koltuğunda Ekselans'ın büyük yeşil evrak çantası vardı. Çantayı gören Bay Goladkin kıpkırmızı kesildi, sobanın arkasında dertop oldu, acı bir alayla, "Özel görevle..." diye düşündü.

Küçük Goladkin büyüğünü görmeden önünden hızla geçti, sokağa çıktı. Biraz sonra, inenin adım sesinden bir yazıcı olduğunu anlayan Yakov Petroviç barınağında kıpırdandı, rahat bir nefes aldı. Evet, gelen bir yazıcıydı, ama Ostafyev değil, Pisa-renko idi. Bay Goladkin birdenbire şaşırıp ve memnun olmadı. "Sırrımıza -başkasını ne diye karıştırıyor ahmak! Cahil herifler başkasının sırrının kutsallığını anlamazlar ki!.." Pisarenko'ya döndü:

— Hayrola oğlum, kim yolladı seni?

— Şey efendim... Size haber iletmeye geldim: Henüz yeni bir şey yokmuş.

— Ostafyev nerede?

- Gelemez o beyefendi, Ekselans tam iki defa şubemize geldiler. Benim de işim var ama...

- • Eksik olma canım, sağol. (Goladkin'in sesi yumuşadı) Yalnız şunu söyle bana...

- Vallahi vaktim yok beyim. Her an çağırıyorlar... yazıcıyım malum... Arzu ederseniz şuracıkta az daha bekleyin.

İşinizle ilgili bir şey duyarsak gelip haber veririz.

— Azıcık dur oğlum, bir şey soracağım!

100

- Kusura bakmayın beyim, hiç vaktim yok.

Pisarenko bir yandan ceketinin eteğini Bay Goladkin'in elinden kurtarmaya çalışıyor, bir yandan da ona laf anlatmaya uğraşıyordu:

- Duramam beyim, mümkün değil. Siz burada bekleyin, bir şey olursa bildiririm.

- Peki canım, peki. Sen yalnız şu mektubu al; ben seni memnun ederim.

— Başüstüne efendim.

- Mektubu Bay Goladkin'e verirsin; anladın mı?

- Goladkin mi?..

- Evet canım, Bay Goladkin'e vereceksin.

- Peki efendim, işlerimi bitirince yaparım... Siz şimdilik burada durun. Kimse görmez sizi burada...

- Aa, ne demek yani?.. Sakın ha aklına bir şey gelmesin. Ben şey... saklandığımdan durmuyorum burada... Hem kalmayacağım burada, şu sokakta bir kahve var, gidip orada bekleyeceğim. Sen de yeni bir şey olursa bana haber getirirsin, olmaz mı?

- Peki efendim. Anladım. İzin verin de...

Bay Goladkin, elinden kurtulan Pisarenko'ya bir daha:

- Seni memnun ederim oğlum; bir haber alır almaz gel! diye tekrarladı, sobanın arkasından usulca çıktı. Yazıcının arka; sından bakarken:

— Köpoğlu, meseleyi öğrendikten sonra hemen saygısızlaş-tı, diye söylendi. Bunda bir iş var: İlk efendi efendi konuştu, duruşu da ona göre idi. Sonra birden... Ama belki gerçekten acele bir işi vardı adamcağızın?.. Bu saatte yazıcılarımızın hepsi ayaktadır, Ekselans ikide bir şubemizi dolaşır... Şimdi de iki defa uğramış; neden acaba?

Amaan, bana ne!.. Öyle ya, bana ne... Ama gene de...

Bay Goladkin kapiya doğru yürürken binanın peronunun önünde Ekselans'ın arabası cakalı cakalı durdu. Goladkin toparlanmaya vakit bulamadan arabadan birisi atladı. Gelen, on dakika önce daireden çıkan öteki Goladkin'den başkası değildi. Yakov Petroviç, genel müdürün evinin daireden iki adımlık

101 yerde olduğunu hatırladı. "Özel görevle gitmiş besbelli..." dedi kendi kendine. Öteki, arabadan yeşil çantayla birkaç dosya alarak arabacıya bir şeyler söyledi, giriş kapısını açtı. Büyük Goladkin'i görmemiş gibi kapıyı üstüne

çarparak koşar adımlarla yukarı çıktı. Yakov Petroviç arkasından bakakaldı: "Şuna bakın, şuna!.. Kötü... Kötü gidiyor işimiz.."

Öykümüzün kahramanı birkaç saniye hareketsizce durdu. Sonra kararlı bir halde hain dostunun peşinden merdivenleri çıkmaya başladı. Basamakları ikişer ikişer atlarken kalbi kopacak gibi çarpıyor, vücudu sarsılırcasına titriyordu. Paltosuyla şapkasını vestiyere bırakırken: "Ok yaydan çıktık!.." diyordu kendi kendine. "Hem bu kadar çekinme sebep yok!"

Kalem odasına girdiği zaman hava iyice kararmıştı. Andrey Filipoviç'le Anton Antonoviç, müdürün odasındaydı, müdür de öteki memurların söylediklerine göre, Ekselans'la gitmeye hazırlanıyordu. Amirlerin bu durumu, iş saatlerinin sona ermesi, bazılarının, özellikle genç memurların ekmeğine yağ sürmüştü. Gruplar halinde gevezelik ediyor, hatta en toyları, yani ufak dereceli olanlar odadaki gürültüden faydalanarak bir köşede "yazı tura" oynuyorlardı. Bay Goladkin kalemde en iyi geçindiği birkaç meslektaşına yaklaştı, selam vererek hatırlarını sordu. Nedense o anda içinden oradakilere yakınlık göstermek, bunun karşılığını görmek gelmişti. Ama iyi niyetli hareketi garip denecek kadar soğuk, hatta sert bir ilgisizlikle karşılandı. Hiçbiri Yakov Petroviç'e elini uzatmadı. Bazıları kısa bir "Merhaba" ile odanın öbür yanına geçtiler. Selamını görmezlikten gelip başını çevirenler de oldu. En çok dokunan, Bay Goladkin'in tam yerinde olarak dediği gibi, "Yazı tura oynamak ve paralı günlerinde malum evleri ziyaret etmekten başka şey bilmeyen" ufak dereceli memurların hareketleri oldu. Birkaçı Yakov Petroviç'i çevreleyerek arsız bir merakla gözlerini ona diktiler. İyice işaret değildi bu. Adamcağız ne olur ne olmaz diye, yaptıklarını görmezlikten gelmeye karar verdi. Ama akla hayale hiç gelmeyen bir olay, Bay Goladkin'i allak bullak değil, tam anlamıyla mahvetti. Onu saran genç meslektaşlar grubunda birdenbire küçük Goladkin bitiverdi. Her zamanki gibi sırtkan, neşeliydi.

102

Kendine has şımarıklıkla kırılarak kâhkahalar atıyor, sağa sola laf yetiştiriyordu. Genç memur grubuna sokularak hayırlı akşamlar diledi; kimiyle el sıkıştı, kiminin omuzunu okşadı veya kucaklaşır gibi yaptı. Başkalarına, Ekselans'ın onu nereye, niçin yolladığını, dönüştü neler getirdiğini anlattı. Son olarak, besbelli en candan bir arkadaşıyla öpüştü. Büyük Goladkin düştüymüş gibi bakıyordu bunlara. Öteki Goladkin doyuya kırılıktan sonra belki yanılsızlıkla, farkına varmadan, en eski ahbabı büyük Goladkin'e de elini uzattı. Herhalde iyi, temiz bir niyetle yapmamıştı bunu ama, Yakov Petroviç hiç beklemediği halde uzatılan eli dostça, içten kopan, gözlerini yaşartan bir duygulanmayla ve olanca gücüyle sıktı. Bunu yaparken alçak düşmanının ilk hareketine mi aldanmış, boş mu bulunmuş, yoksa ne derece aciz olduğunu anlamış da alttan gelmeyi daha mı uygun bulmuştu kimbilir, açıklanması güç bir yön bu...

Sebebi ne olursa olsun Bay Goladkin bile bile, hem içten koparak bunca tanığın karşısında, "kanlı bıçaklı düşmanı" saydığı adamın elini sıktı. Ama bir an önceki duygulanmanın ardından içi hiddet ve sonsuz bir utançla doldu. Hayasız öteki Goladkin, bir nebze bile utanma, acıma veya vicdan azabı duymadan, yaptığı yanlışın farkına varmış gibi elini Yakov Petroviç'in elinden çekmiş, bu da yetmiyormuşçasına pis, iğrenç bir şeye dokunmuş gibi elini silkeleyip parmaklarını mendiliyle silmişti. Sonra başını öteye çevirerek tiksintiyle yere tükürdü. Bunları yaparken etrafındakilerin dikkatini çekmek, büyük Goladkin'i meslektaşlarının yanında gülünç, çirkin bir duruma düşürmek istiyordu. Ama tam tersine, herkesin, hatta genç zıyırların bile eleştirisine uğradı; söylenenler, ayıplayanlar oldu. Ne var ki, pişkin adam yeni bir numara ile Bay Goladkin'in düzelmeye başlayan durumunu gene, hem bu defa temelinden yıktı. Arkadaşlarına göz kırparak hâlâ şaşkınlığı geçmeyen Yakov Petroviç'i göstererek incecik bir sesle:

- Rus Foblaz'ına bakın!.. diye cırladı. Size genç Fob-laz'ımızı takdim etmekle şeref duyarım beyler!

Hakaret ettiği adama bir şey olmamış gibi sokularak, kaba bir içtenlikle:

103- Haydi öpüşelim kardeşlik! dedi.

Öteki Goladkin'in tatsız şakası orada bulunanları etkilemişti galiba; Yakov Petroviç'i Foblaz'a benzetmekle hain adam herkesçe bilinen bir olayı kastediyordu. Bay Goladkin bu son darbenin ağırlığı altında bir an sarsıldı. Ama bu defa kendini savunmak kararındaydı. Sararmış yüzünde sabitlemiş garip bir gülümsemeye, alev saçan gözlerini bir noktaya dikerek sarsak adımlarla doğruca Ekselans'ın odasına yürüdü. Bitişik odanın kapısında Ekselans'ın odasından çıkan Andrey Filipoviç'le karşı karşıya geldi. Şefi saran kalabalığa aldırmadan kesin, cesur bir biçimde yaklaştı. (Bu kadar cesareti kendinden beklemeyen Goladkin bayağı gurur duydu!) Andrey Filipoviç bile bu beklenmedik çıkışa şaşırıldı.

- Aa... Siz misiniz?.. Hayrola! Ne istiyorsunuz?

Andrey Filipoviç Bay Goladkin'in cevabını beklemeden başını öteye çevirdi, yanındakilerle meşgul olmaya başladı. Ama Yakov Petroviç kararından vazgeçmiyordu. Başını kaldırdı, gözlerini şube müdürünün gözlerine dikti. Tane tane, oldukça rahat bir halde:

- Andrey Filipoviç, dedi. Ben... Ekselansla hemen şimdi, özel olarak görüşebilir miyim? Ama hemen şimdi...

Andrey Filipoviç Bay Goladkin'i yukardan aşağı süzdü: — Efendim?.. Ekselansla mı görüşecektiniz?.. Şüphesiz ki olmaz.

- İzin verin Andrey Filipoviç! Ekselans'a burada, aramızda bir alçağın, bir isim hırsızının bulunduğu haber vereceğim... Kimsenin dikkatini çekmemesine şaşıyorum doğrusu!

- Efendim?

- Evet, alçağın biridir bu adam Andrey Filipoviç.

- Kimden söz ettiğinizi öğrenebilir miyim?
 - Malum kişiden bahsediyorum Andrey Filipoviç. Herkesçe bilinen o kişiyi kastediyorum... Bunu yapmaya hakkım var. Amirlerin bu gibi hareketleri tasvip etmemeleri gerekir.
- Bay Goladkin gittikçe artan heyecanla devam etti:
- Hareketimdeki iyi ve soylu amaca inanmanızı rica ederim Andrey Filipoviç. Bundan sonra kaderimi öz babam olarak

104

bildiğim iyiliksever büyüğümüzün ellerine bırakıyorum... Mesele bundan ibaret Andrey Filipoviç. Son sözleri söylerken Bay Goladkin'in sesi titredi, yüzü kızardı, kirkiklerinde yaş damlaları belirdi. Onu dinleyen Andrey Filipoviç şaşkınlıkla birkaç adım geriledi. Sonra kuşkulu bakışını etrafta gezdirdi. Durumun ne şekil alacağını tahmin etmek güçtü. Tam o sırada Ekselans'ın kapısı açıldı, general rütbesinde büyük amir birkaç maiyet memuru ile odadan çıktı; kalem-dekilerin hepsi peşine takıldı. Ekselans, Andrey Filipoviç'i yanına çağırdı, işlere dair bir şeyler sordu. Konuşarak yan yana yürüdüler, memurlar saygılı bir sessizlik içinde onları izlediler. Bay Goladkin kalem odasında yalnız kaldı. Ama sonra o da, en arkadan topallayarak giden Anton Antonoviç Setoçkin'e sokuldu. İhtiyar masa amiri ona yüz vereceğe pek benzemiyordu, hali sert ve kuşkuluydu. "Demek bu sefer de kepaze oldum... zirvaladım..." diye düşündü Bay Goladkin. Hâlâ yatışmayan heyecandan titreyen sesiyle, yavaşça:

- Bari size durumumu anlatayım Anton Antonoviç, dedi. Hepsi sırt çevirdiler bana. Biricik umudum sizsiniz... Ne olur beni dinleyin Anton Antonoviç! Andrey Filipoviç'in bana karşı aldığı tavrın anlamını anlamadım doğrusu. Belki siz açıklayabilirsiniz...

Anton Antonoviç sert bir biçimde ve tane tane:

- Zamanla her şey anlaşılacak, dedi.

Bay Goladkin, masa amirinin halinden, bu konuşmayı devam ettirmek istemediğini sezdi. Anton Antonoviç aynı tavırla:

- Pek yakında her şeyi öğrenirsiniz. Hemen bugün resmi bir bildiri gönderecekler size, diye ekledi.
- Ne bildirisi, Anton Antonoviç, neye dair? Bay Goladkin'in sesi cesaretsiz, ölgündü.
- Amirlerimizin bileceği şeyler bunlar Yakov Petroviç; bize söz düşmez.

Bay Goladkin büsbütün ürktü.

- Peki, ama, ortada ne var Anton Antonoviç? Amirlerimizin böyle önemsiz bir mesele ile ilgilenmesi tuhaf bence... Siz dünkünden bahsediyorsunuz Anton Antonoviç, değil mi?

105- Hayır efendim, başka pürüzlü işleriniz var. Anton Antonoviç sert bir bakışla Goladkin'i süzdü:

— Ne tuzaklar kuracaktınız?..

Goladkin bembeyaz oldu. Ancak duyulur bir sesle:

- Düşman iftiraları karşısında savunma hakkı verilmeyenler, suçsuz olsa da suçlu çıkar, Anton Antonoviç.
- Pek öyle değildir Yakov Petroviç: Sizi koruyan tanınmış, saygıdeğer, erdemli bir ailenin soylu kızlarının şerefine dokunan o münasebetsiz hareketinize ne demeli?

- Ne hareketi Anton Antonoviç?

- Bir de soruyorsunuz!.. Ya öteki, fakir olduğu halde namuslu yabancı kıza karşı övünülecek hareketinizi de mi bilmiyorsunuz?

- İzin verin Anton Antonoviç! Lütfen dinleyin beni... Ama Anton Antonoviç dinlemiyordu, iyice coşmuş, Bay Goladkin'i suçlamaya devam ediyordu:

- Ya başka birisine haince iftiranız, kendinize ait bir suç başkasına yüklemenize ne demeli?

Goladkin'i bir titreme aldı:

- Ben kimseyi evimden kovmadım. Petruşka'ya, yani uşağıma da öyle bir şey öğütledim. Bahsettiğiniz kimse evimde ekmeğimi yedi... elimden geldiği kadar ağırladım onu; konu-ğumdu, Anton Antonoviç!
- Goladkin bunu söylerken duygulandı, çenesi hafifçe titremeye başladı, gözleri doldu. Anton Antonoviç alaylı bir sırıtışla onu süzdü.

- Konuğunuzmuş... Laf bu azizim!

Adamın sesinde Bay Goladkin'i içten inciten bir şey vardı. Devam etmedi. Kısaca:

- Ekselans'ın bu meseleden haberi var mı? diye sordu.

— Olmaz mı?

Masa amiri bu kadar konuştuğu için kendine adeta kızdı, toparlandı:

- Bana izin; meşgulüm. Bilmeniz gerekenleri bugün öğreneceksiniz nasıl olsa...
- Bir dakika Anton Antonoviç.

106

- Sonra görüşürüz Yakov Petroviç.

- Hayır olmaz, Anton Antonoviç! Ben... biraz dinleyin beni ne olur Anton Antonoviç! Bakın, ne düşündüğümü anlatayım size.

- Çok duyduk bunları.

- Hayır, bunu duymadınız Anton Antonoviç. Başka, yeni bir fikir... hem merak değer bir düşünce... Şöyle bir şey düşündüm Anton Antonoviç: Ulu Tanrı birbirine tıpatıp benzeyen iki insan yaratmış. İyiliksever büyüklerimiz iki benzere kanat germişler. Ne güzel bir hareket, değil mi Anton Antonoviç? Benim bu konuda asi fikirler taşımaktan

uzak olduğumu siz de görüyorsunuz Anton Antonoviç. İyiliksever büyüğümüzü babam olarak bilirim... "Durum böyledir, sayın büyüğümüz filan..." derim ona. "Ben de, öteki de çalışmak zorundaydık... falan..." Siz yardım edin bana Anton Antonoviç, koruyun beni! Vallahi bir şey... Anton Antonoviç, biraz durun; bir kelime daha... Ama Anton Antonoviç uzaklaşmıştı bile. Bay Goladkin'i olanlar ve duyduğu şeyler öyle sarsmıştı ki, o anda nerede olduğunu, ne yaptığını, başına daha neler geleceğini bilemiyor, düşünemiyordu. Dışarda gene, yalvaran bakışıyla memur kalabalığını yararak Anton Antonoviç'i aramaya devam etti. İyi niyetini ille de masa amirine anlatmak istiyordu! Öte yandan çeşitli duygular karmaşasında bocalarken içinde yeni bir ışık belirdi, o ana kadar aklının kenarından bile geçmeyen bazı noktalar aydınlanmaya başladı. Bu durum, Bay Goladkin'i adamakıllı şaşırttı. O anda bir el hafifçe omuzuna dokundu. Yazıcı Pisarenko'yu gördü. •

— Size mektup getirdim beyim.

- Öyle mi?.. Gittin döndün demek - aferin oğlum!

- Yo, ben gitmedim. Bu sabah saat onda buraya getirdiler. Hademe Sergey Miheyev memur Vahrameyev'in evinden getirdi. Buyrun.

- Teşekkür ederim canım. Altında kalmam... memnun ederim seni!

107 Bay Goladkin mektubu redingotunun yan cebine koydu, düğmelerini ilikledi, sonra kuşkulu bir bakışla etrafı süzdü. Mesai bitmişti; hepsi paltolarını, şapkalarını almışlardı. O da bir aralık hiç farkına varmadan vestiyerden paltosuyla şapkasını almış, elinde tutuyordu. Dışarı çıkacaktı ama, başka memurların holde küme küme saygılı bir halde durduklarını görünce durakladı. Kimse sokağa çıkmıyordu: Ekselans gecikmiş arabasını bekliyordu ki, müşaviri ve Andrey Filipoviç'le konuşmaya dalmıştı. Az ötede Anton Antonoviç'le birkaç kıdemli memur durdukları yerde kodamanların şakalaşıp gülmelerini seyrediyordu, arada bir memurlar, hallerine göre, tevazu ile, Ekselans'ın gülüşüne katılıyorlardı. Gülmeyen sadece göbekli kapıcı Fero-seyiç'di. Hazır ol vaziyetinde kapının önünde durarak, sağ eli kapının tokmağında, her günkü uğurlama töreninde kendine düşen ödevi yapmaya hazırlanıyordu; bayılıyordu bu törene! Ekselans kapısının hizasına gelince şişko Fedoseyiç hızlı bir el hareketiyle kapının bir kanadını ardına kadar açıp yarı beline kadar saygıyla eğilir, sonra Ekselans'ın önünden seyirterek hep o saygılı durumda, çıkmasını beklerdi. Ama orada herkesten çok neşeli ve memnun görünen Bay Goladkin'in alçak düşmanıydı. O anda arkadaşlarının arasında mekik dokuyup sırnaşmayı bırakmış, gözlerini Ekselans'a dikip kulak kesilmişti. İç alemindeki karışıklık kol, bacak ve kafa hareketlerinden anlaşılıyordu.

"Yaman herif!" diye düşündü öykümüzün kahramanı. "Göze girmeyi başarmış, belli... Keratanın bütün bu seçkin çevreyi neyle etkilediğini bilmek isterdim doğru! Zekâdan, karakterden, öğrenim ve duygudan — her şeyden yoksun. Şansı var namussuzun... Daha da ilerleyecek, çok yükseğe çıkacak o; böyle olmazsa, Goladkin demesinler bana! Bir de şunu merak ediyorum: Herkesle bu kadar içli dışlı olup neler konuşuyor, kulaklarına fısıldadıkları neler?.. Ah... ben de... ben de onun gibi bece-rebilsem... onlarla kaynaşsam! Ama her şeyden önce buradaki durumumu düzeltmek lazım. Rica etsem nasıl olur acaba? 'Ekselans,' derim; 'genç bir adam, zamanımızda çalışmadan yapamaz. Ben de... filan falan...' meseleyi açıklarım. Mesele gerçek-

108

ten tatsız ama, aldırmayacağım artık. Mücadele etmeyeceğim, her şeye boyun eğeceğim... Söyleyeyim mi acaba?

Ama ayaş herifin kafası işlemez, söz anlatamazsın ki! Gene de deneyelim. Bakarsın eşref saatine rastlar..."

Bay Goladkin huzursuzluk, sıkıntı içinde bunalıyordu. Harekete geçmek zamanının geldiğini anladı, esrarlı benzerinin durduğu yandan yol açmaya başladı. Tam o sırada Ekselans'ın arabasının sesi duyuldu. Fedoseyiç bir hamlede kapının kanadını açarak Ekselans'ın önünde iki değil, üç kat oldu. Arkada bekleyenlerin hepsi kapıya üşüştiler ve iki Goladkin'i birbirlerinden ayırdılar. "Yo, kaçamazsın bu sefer!.." diye söylendi büyük Goladkin. "Ekselansla konuşamadım ama, seni kaçırmam!" Düşmanını gözünden kaçırmamaya çalışırken vargücüy-le kalabalığı yarmaya çabalıyordu. Sonunda başardı, peşine düştü.

XI

Hızla uzaklaşan öteki Goladkin'in arkasından kanatlanmış gibi koşan Yakov Petroviç'in soluğu kesilmeye başlamıştı. Gene de kendini güçlü ve azimli hissediyordu. Ne var ki, bütün azmine ve gücüne rağmen (Petersburg'da o mevsimde sivrisinek olsaydı) Yakov Petroviç'i yere devirmek için bir sivrisineğin tek kanat vuruşu yeterdi, yorgunluktan o hale gelmişti. Kuvvetten kesilmişti, ikide bir dizleri bükülüyordu, neredeyse olduğu yere çökecekti. Dıştan bir kuvvetin etkisinde koştuğunu biliyordu. Gene de her zamanki gibi, bu durumda bile kendine göre iyi bir taraf bulmaya çalıştı: "Evet, bu halin de bazı iyi taraftarı olabilir..." diye düşünüyordu. Koşmaktan iyice tıkanmıştı. "Ancak şu var ki, davayı kaybettiğime şüphem kalmadı artık. Mahvol-dum, yüzde yüz mahvoldum!.."

Tam o anda arabaya atlayan

109 r

I

düşmanını yakalayıp paltosunun eteğine yapıştı ve meydan savaşı kazanan bir savaştı gibi sevindi.

- Beyefendi, bir dakika... Beyefendi!., diye bağırdı. İzin verirseniz...

- Hiçbir şeye iznim yok; diye kesti öteki Goladkin.

Bir ayağı arabanın basamağında; öbürünü, dengeyi sağlamak için havada sallıyordu. Bir yandan da büyük Goladkin'in asıldığı paltosunun yakasını kurtarmaya çalışıyordu.

- Yakov Petroviç, izin verin?.. Bir dakika... Yalnız bir dakika...

- Özür dilerim, vaktim yok.

— Rica ederim Yakov Petroviç! Kabul edin ki... Ne olur Yakov Petroviç... Görüşmemiz... yani karşı karşıya açık olarak konuşmamız yüzde yüz gerekli. Bir saniye Yakov Petroviç!

Bay Goladkin'in kibarlık taslağı düşmanı bir içtenlik maskesi takarak babacan bir tavırla:

— Vaktim yok dedik ya, anam babam! dedi. Başka zamanda başımla beraber ama, bugün olmaz, olamaz!

Büyük Goladkin dişlerini gıcırdattı, "Alçak kerata!.." diye içinden geçirdi. Sonra üzgün bir sesle:

- Yakov Petroviç, diye devam etti. Ben hiçbir zaman düşmanınız değildim. Kötü kişiler size yanlış anlattılar beni...

Arzu ederseniz... ben kendi hesabıma... Bakın size bir şey teklif edeceğim Yakov Petroviç: Şuradaki pastaneye girelim, her şeyi açık açık, erkekçe konuşalım. Her şey kendiliğinden anlaşılacak. Yüzde yüz anlaşılacak, eminim. Olmaz mı Yakov Petroviç?

— Pastaneye mi girelim diyorsunuz?.. Olur, girelim. Yalnız bir şartla tontonum, bu meseleyi burada bitirelim artık. Tamam mı?

Küçük Goladkin arabadan indi, öykümüzün kahramanının omuzuna saygısızca bir şaplak indirdi.

— Hay hay, kırmayayım sizi; beş on dakika oturalım şu pastanede. Tenha bir yer galiba, gören olmaz herhalde... (Vaktiyle siz de buna benzer bir şeyler söylemişsiniz; hatırlıyor musunuz?) Eh, gidelim bari, nasıl olsa elinizden kurtuluş yok!

110

Yalancı dost yılışık yılışık güldü, Bay Goladkin'in koluna girdi.

Caddeden uzakça bir pastane, o saatte bomboştu. Müşterinin gelişini haber veren kapının çingırağı çalar çalmaz arka bölmeden bir Aman kadını fırladı. İki Goladkin dükkândan salo-numsu bir odaya geçtiler. Orada ablak, şişkin yüzlü, saçları kısa kesilmiş bir oğlan, tahta parçaları doldurduğu sac sobayı çırayla tutuşturmaya çalışıyordu.

Küçük Goladkin iki fincan çikolata getirtti. Çapkınca bir göz kırpmayla:

- İlik gibi karı, değil mi? dedi.

Yakov Petroviç kızardı, ses çıkarmadı. Ama öteki rahat durmuyordu:

- Aa, unuttum, kusura bakmayın. Zevkinizi öğrendik: Siz ince, zarif Alman dilberlerinden hoşlanıyorsunuz. Öyle değil mi benim içi-dışı bir dostum Yakov Petroviç? Gerçi o dilberiniz hayli tohuma kaçmış ama, gene de mihrap yerinde!.. Demek Alman dilberlerine düşkünsünüz... Evlerine pansiyoner olarak girer, sonra mercimeği fırına verirsiniz. Fena değil: Birader, sütlü çorbalar falan!.. Bunların hatırına kalbimizi de bağlarız, senetli sepetli teminat da veririz... Ah seni Foblaz, seni!..

İmalı sözlerle Karolina İvanovna'ya takılan öteki Goladkin, arsız arsız güldü. Ama Yakov Petroviç'in bu yılışmalara yüz verecek kadar basit, görgüsüz adam olmadığını anlayınca hemen taktiğini değiştirdi, olduğu gibi görünmeyi daha uygun buldu. Yaptığı soğuk şakalardan sonra ağırbaşlı, vakur Goladkin'in omuzuna ikinci bir şaplak indirdi, büsbütün civıttı. Hatta Yakov Petroviç'in öfkeli itirazlarına bakmadan, önceden de bir defa yaptığı gibi, adamcağızın yanağına hafif bir çimdik attı. Öykümüzün kahramanı bu ahlaksızlığa son derece içerledi, hiddetinden karşındakine saldıracak gibi oldu ama, sonunda gene ses çıkarmadı. Bir zaman sabretmeye karar verdi. Kendini tutarak, gizli bir öfke ile titreyen bir sesle:

- Düşmanlarımın lafı bu, dedi, kuşkulu bakışını kapıya çevirdi. Çünkü neşesi tam kıvamına gelen öteki Goladkin'den başka münasebetsizlikler de beklenebilirdi.

111Ama şeytan gibi kurnaz adam hemen durumunu Bay Goladkin'in haline göre ayarladı. Ciddi bir tavırla:

- Belki. Olabilir, diye karşılık verdi ve arsızca bir oburlukla yuttuğu çikolata fincanını masaya bıraktı. Sonra, damdan düşercesine:

- Ee, daha nasılsınız aziz Yakov Petroviç? dedi. Soğukkanlılığıyla vakarı elden bırakmayan büyük Goladkin:

- Nasıl olursam olayım; yalnız size şunu söyleyebilirim ki Yakov Petroviç, hiçbir zaman düşmanınız değildim, diye cevap verdi.

- Öyle mi?.. Ee, Petruşka'mız ne alemde? Neydi onun adı - Petruşka'ydı, değil mi? Hep eskisi gibi, değil mi? Şeytan adamın'Petruşka'dan söz açması Bay Goladkin'in tuhafına gitti:

- Evet, eskisi gibi. Size bir şey söyleyeyim mi Yakov Petroviç?.. Emin olun ben... en soylu, en içten duygularımla... Ama siz de kabul edersiniz Yakov Petroviç...

— Haklısınız efendim.

Öteki Goladkin'in sesinde yalandan bir hüzün titreşimi vardı. Pişmanlık, üzüntü duyan efendi adam halini takinmişti. Büyük Goladkin'e sokularak devam etti:

- Durumumuzu, zamanımızı biliyorsunuz Yakov Petroviç. Akıllı, bilgili bir insansınız, her şeyin özünü anlarsınız... Hayat oyuncak değil, ona göre kendimizi ayarlamalıyız... diye anlamlı bir eda ile sözünü bağladı. Bu defa ciddi konular üzerinde konuşabilen, bilgili adam süsü verdi kendine.

- Biliyorum Yakov Petroviç, dedi bizim Goladkin. Her şeyi biliyorum. (Heyecanlanmıştı.) Dolambaçlı yollara sapmadan, çekinmeden, mertçe konuşalım. Bütün samimiyetim ve şerefimle yemin ediyorum ki, hiçbir suçum yok size karşı Yakov Petroviç! Aramızın açılmasına sırf karşılıklı anlaşmazlık, toplumun yanlış hükmü ve kavuk sallamaya alışmış basit düşünceli kütlenin o yana eğilmesi sebep oldu. Olağan şeyler bunlar Yakov Petroviç. Ama belki benim de hakkınızda yürüttüğüm fikirler yanlıştı, bu da mümkün ve ben bu hususta yanlış bir gurur

İ

1.

göstermeden hatamı açıklamaya hazır. Bunu yaparken zevk duyacağım bile... Akıllı ve soylu bir insan olduğunuz için beni anlarsınız tabii; diye sözünü kibar bir ağırbaşlılıkla bitirdi Bay Goladkin.

Öteki duygulu bir iç çekmesiyle ona karşılık verdi:

- Felek... Kader, Yakov Petroviç! Şurada karşılaşmışken iki meslektaşına yakışır bir şekilde daha hoş, daha faydalı konular açalım. Doğrusu şimdiye kadar böyle bir konuşmaya fırsat bulamadık. Ama benim yüzümden değil, Yakov Petroviç.

- Benim de suçum yok!., diye heyecanla atıldı Bay Goladkin. Kader ve rastlantılar yaptı bunu.

İkisinin halinden barışa ilk adımı atmak istedikleri belliydi.

- Sağlığınızın durumu nasıl? diye tatlı bir sesle sordu sahte Goladkin.

— Hafif bir öksürükten başka şikayetim yok, çok şükür. (Gerçek Goladkin'in sesi, ötekinden daha tatlıydı.)

- Aman kendinizi koruyun Yakov Petroviç! Salgın var! Anjine yakalanmak işten değil. Ben yüzünü giymeye başladım.

- Gerçekten bu havayla anjine yakalanmak pek kolay... Kısa bir sessizlik oldu.

- Yakov Petroviç, diye başladı büyük Goladkin. Yanıldığımı anladım. Fakir ama konuksever kulübemizde geçirdiğimiz dakikaları içten duygulanarak hatırlıyorum...

— Ama gönderdiğiniz mektubunuzun havası bambaşkaydı... diye sitemle söyledi öteki Goladkin. (Evet, bu sefer sözlerinde bir gerçek payı vardı.)

- Yanıldım Yakov Petroviç. O uğursuz mektubumda ne kadar yanıldığımı, şimdi anlıyorum. Yüzünüze bakmaktan utanıyorum, Yakov Petroviç! Verin şu mektubu, gözünüzün önünde yırtacağım onu. Yanınızda değilse, ters anlamda; yani bunun iyi, dostça bir niyetle yazıldığını kabul edin. Evet, çok acı bir şekilde yanılmışım Yakov Petroviç, affedin beni!

Bay Goladkin'in hain arkadaşı dalgın, kayıtsız bir halde başını kaldırdı, boş bir bakışı karşısındakine dikti:

— Bir şey mi söylediniz?

112

Öteki, F:8

113- Evet; çok çok yanıldığımı söyledim ve şimdi, gereksiz bir gururu bir yana bırakarak...

— Ha şunu bileydiniz!.. diye oldukça saygısız bir biçimde büyük Goladkin'in sözünü kesti öteki Goladkin.

Yanılmışsınız demek... Pek iyi etmişsiniz öyle ise!..

Adamın yeni oyununun farkında olmayan büyük Goladkin olanca içtenlikle devam etti:

— Size bir fikrimi açmak istiyorum Yakov Petroviç. Bakın: Biz dünyaya tıpatıp aynı iki insan...

- Fikriniz bu muydu? diye bir daha, tam bir küstahlıkla kesti öteki Goladkin. Sonra birdenbire yerinden doğrularak şapkasını aldı.

Hâlâ alaya alındığını anlamayan büyük Goladkin de ayağa kalktı, sahte dostuna saf bir gülümsemeyle elini uzattı. Bütün hali yeni dostluk kurmak isteğini açıklıyordu. Öteki Goladkin ona doğru birkaç adım attı, yüzüne eğilerek, arsız bir gülüşle:

- Haydi hoşçakal hazret! Yeteri kadar kafamı şişirdin... diye bağırdı,

Bu beklenmedik değişimin karşısında birdenbire şaşırarak Yakov Petroviç, adamın şeytanca bir gülüşle ona uzattığı eli sıkacak oldu ama öteki, Yakov Petroviç'in eline değen iki parmağını hemen çekti, sabahki yakışsız sahneyi tekrarladı. Yüzünü tiksintiyle ekşitti, parmaklarını mendiliyle sildi, sonra hızlı adımlarla salondan çıktı. Büyük Goladkin arkasından yetiştiği zaman şaklaban herif, bir şey olmamış gibi tezgâhın önünde küçük börekleri gövdeye indiriyor, dükkân sahibiyile yarenlik ediyordu. Bay Goladkin yüzünün yakasına yapışacaktı ama, "Kadınlar yanında yakışık almaz..." diye düşündü, kendini tuttu. O da tezgâha yaklaştı. Öteki Yakov Petroviç'in hazımlılığına güvenerek yeniden azdı. Göz kırparak:

- Zararsız parça, değil mi? diye kadını gösterdi.

Şişko Alman kadım, anlamdan yoksun kurşuni gözlerini müşterilerine dikmiş, besbelli Rusça bilmediği için tatlı tatlı gülümsüyordu.

Büyük Goladkin benzerinin terbiyesizliğine dayanamadı artık, toptan hesabını görmek için üzerine atıldı. Ama öteki her

114

zamanki alçaklığıyla selameti kaçmakta buldu, sokağa fırladı. Bay Goladkin kısa bir şaşkınlık anından sonra peşine düştü, uğursuz adamın tuttuğu arabaya atlarken yakaladı onu. Ama aksilik burada da yetişti: Dilber pastane sahibi hesap görmeden sıvışan müşterilerinin yakasını bırakacağına benzemiyordu. Çığılıklar atıyor, kapı çingırağını tehlike çanı gibi durmadan çekiyordu. Yakov Petroviç bir an durdu, cebinden çektiği birkaç gümüş parayı saymadan kadına fırlattı, üstünü beklemeden koşturmuş devam etti. Hareket etmek üzere olan arabaya atladı, elleriyle, ayaklarıyla kenarlarına tutunarak bir süre sarsıla sarsıla, ha düştü ha düşecek halde gitti. Öteki Goladkin de onu var gücüyle itiyor, arabaya yerleşmesine engel oluyordu. Kadidi çıkmış beygirini canla başla koşturan arabacının bu işleme kakışmalardan haberi yoktu. Hayvan bir aralık nasılsa tırıs kalktı. Hem koşuyor, hem kötü bir alışkanlıkla her üç adımda bir ard ayakları ile çifte atıyordu. Ama öykümüzün kahramanı sonunda

arabaya sokulmayı başardı. Sırtını arabacıya dayadı, düş-maniyla diz dize oturdu, sağ eliyle herifin külüstür kürk yakasına sımsıkı yapıştı.

Bir süre hiç konuşmadan gittiler. Bay Goladkin tıkanıyordu. Yol kötü idi; arabanın her sarsılışıyla vücudunun bir yeri kopacak sanıyordu. Gözü kızmış düşmanı da yenilgiyi kabul etmiyor, onu arabadan atmak için elinden geleni yapıyordu. Havanın kötülüğü hepsinin üstüne tuz-biber ekti. Lapa lapa yağın kar, büyük Goladkin'in boynunu, kollarını, göğsüne kadar ıslatmıştı. Tipi başlıyordu. Kar kalın bir bulut halinde her yanı sarmış, göz gözü görmüyor, yol seçilmiyordu. Yakov Petroviç'e bunun böyle olacağını daha önceden biliyormuş gibi geldi. Ne zaman, dün düşünde mi görmüştü bunu?.. Düşünüyor, bir türlü hatırlamıyordu. Sıkıntıdan bunalmış halde düşmanın yüzüne doğru eğilerek başıra başıra konuşmaya başladı. Ama sesi duyulmuyor, kelimeler dudaklarında boğuluveriyordu. Bir an bütün olanlar onunla ilgili değilmiş, kendiliğinden oluyormuş gibi geldi. Kendisini sadece bir seyirci gibi gördü; mücadeleyi, debelenmeyi bıraktı. Birdenbire sert bir sarsıntıyla havaya zıpladı, sonra un çuvalı gibi yere düştü... Düşerken, düşmanıydı didiş-

115mekle ne büyük hata ettiğini düşündü. Ayağa kalkınca bir evin avlusunda olduğunu gördü. Avlu, Olsufi Ivanoviç'in avlusuydu. Öteki Goladkin binanın peronuna doğru yürürken, Yakov Petroviç bir an, düşmanını, fırsatı kaçırmadan yakalayıp hakkından gelmeyi düşündü ama, tam zamanında tuttu kendini. Arabacının hesabını görmek ona kaldığı için, parayı verip savdı, sonra arkasına bakmadan avludan kaçtı, gözünün doğrusuna koşmaya başladı. İri kar taneleri aynı hızla düşmeye devam ediyordu. Islak, bulanık bir karanlık içinde rasgele yürüdü, karşısına çıkan birkaç kişiye çarptı... Kulağına, çevresinden ve arkasından çeşitli bağrışmalar geliyordu. Ama Bay Goladkin'in bir şeye aldıracağı yoktu, iyice kendini kaybetmişti. Ancak Semyonovski Köprüsü'nde hızını alabildi: Kaldırımın kenarında öteberi satan iki kadını sepetleriyle birlikte devirip kendi de düştü ve o anda ayıldı. "Düştümsen düştüm... Belki bunda da hayır var!.." diye mırıldandı. Satıcı kadınlara çamura dökülen çörek, elma ve leblebinin parasını ödedi, işi tatlıya bağladı. Cebinden bir gümüş ruble çıkarırken eli o sabah yazıcının verdiği mektuba değdi. Bunu okumak için oradaki tanıdık bir aşçı dükkânına girdi. İlk gördüğü boş masaya ilişti, sağa sola bakmadan ve emrini bekleyen garsonu cevapsız bırakarak yağlı mumun ışığında mektubu açtı, okumaya başladı. Mektup yeni bir şoktu onun için:

"Çok soylu, uğrumda cefalara katlanan kalbimin sevgilis!

Yalvarırım, beni çektiğim acılardan mahvolmadan kurtar! İftiracı, dalavereci, ahlaksızlığıyla bilinen adam tuzağına düşürdü, mahvetti beni... Düştüm... Ondan öyle nefret ediyorum ki! Halbuki sen... Birleşmemize engel olmak istiyorlar, sana yazdığım birkaç mektubu çalmışlar. Bunu yapan seninle benzerliğinden faydalanan o namussuz canavardır! Yakışıklı olmak bir meziyet değil: Akıl, zekâ, duygulu olmak sevdirir insanı. Ama ben mahvoldum artık... Zorla evlendiriyorlar beni. Pederim, velinimetim Olsufi İvanoviç bin bir dolap çeviriyor... Besbelli yüksek muhitte parlak bir mevki sağlamak için beni basamak olarak kullanıyor... Elimden geldiği kadar direniyorum. Bu-akşam saat 9'da arabanla evimizin

116

önünde beni bekle. Gece toplantımız var gene; yakışıklı teğmen de gelecek... Belli etmeden dışarı çıkarım; kaçarız seninle!.. Vatanın her köşesinde çalışacak yer bulursun sen. Vicdanı temiz kişilerin en büyük gücü, vicdan temizliğidir. Şimdilik hoşça kal. Kapının önünde kapalı arabayla bekle beni. Gece yarısından sonra tam saat 2'de kollarına sığınacağım...

Sonsuzluğa kadar senin

Klara Olsufyevna"

Öykümüzün kahramanı birkaç dakika yıldırımla vurulmuş gibi durdu. Üzüntü, heyecan içindeydi. Mektup elinde, yüzü sapsarı, lokanta salonunu birkaç defa boydan boya dolaştı. Taşkın heyecanı, üstünün başının perişanlığı, el hareketleriyle dolaşması, hele kendi kendine bir şeyler mırıldanması lokantada bulunanları kuşkulandırdı. Garson bile onu şüphelenmeye başladı. Sonunda Bay Goladkin biraz kendini topladı; salonun ortasında durarak masalardan birinde oturan kerli ferli yaşlı adama hiç de nazik olmayan bir şekilde gözlerini diktiğinin farkına vardı. Yemeğini bitirip ikonun karşısında dua ettikten sonra eski yerine oturan ihtiyar da ona merakla bakıyordu. Yakov Petroviç silkindi, gözlerini öteye çevirdi ama, bir tek dost bakışa rastlamadı. O sırada kırmızı yakalı emekli bir subay, garsondan yüksek sesle "Polis Haberlerini istedi. Bay Goladkin birden telaşlandı, kızardı, gözlerini yere indirdi ve kılıksızlığının farkına vardı. Değil toplulukta, yalnız başına evinde bile böyle gez-mezdi. Pabuçları, pantolonu, paltosunun sol yanı çamura batmış, sağ paçasının gergi bandı kopmuş, frakı yer yer yırtılmıştı. Mektubu okuduğu masaya döndü. Bunalıyordu. Karşısına dikilen garsonun yüzünde tuhaf, saygısız bir ısrar vardı: — Ne emredersiniz beyim? diye tekrarladı.

Yakov Petroviç şaşkın şaşkın etrafa baktı, masanın üstünde ondan önceki müşteriden kalan kirli tabaklarla çatal bıçağı, buruşuk peçeteyi gördü. "Kimin bunlar, kim yemek yedi burada?.." diye düşündü. "Ben mi yedim acaba?.. Olabilir; farkına varmadan yedim belki... Ne yapmalı şimdi?" Gözlerini kaldırdı, titrek, yorgun bir sesle:

- Borcum ne kadar oğlum? diye sordu.

117Etrafta kahkahalar duyuldu, garson bile gülümsedi. Bay Goladkin bir münasebetsizlik yaptığını anladı, bozuldu. Durumu düzeltmek, tabii bir hal almak için elini cebine soktu — mendilini çıkaracaktı. Ama eline mendil değil, bir ilaç şişesi geldi. O zaman Bay Goladkin kendisini de, orada bulunanları da şaşkınlığa uğratan bir şey yaptı. İlaç, doktor Kristiyan İvano-viç'in birkaç gün önce ona verdiği ilaçtı. "Aynı eczaneden alınan ilaç..." dedi kendi kendine. Ürperdi, dehşetten bağırılmak için güçlkle tuttu kendini. İçini yeni bir ışık aydınlattı... Koyu

kırmızımtrak, iğrenç bir sıvı korkunç bir parıltıyla gözlerini kamaştırdı. Şişe elinden birdenbire yere düştü, kırıldı... Yakov Petroviç tiz bir çığlıkla yerdeki yayıntıdan geriye attı kendini. Bütün vücuduyla titriyordu, alnı, şakakları boncuk boncuk ter-lemişti. "Hayatım tehlikedeymiş de haberim yok..." diye düşündü. Ortalık birden karıştı, lokantadakiler Bay Goladkin'i sardılar, bir şeyler söylüyor, soruyorlar, birkaç kişi kollarından tutmaya çalışıyordu. Bay Goladkin kısa bir durgunluktan sıyrılarak kalabalığı yardı, yerinden kopmuş gibi sokağa fırladı; yığılıp bayılacaktı neredeyse... İlk gördüğü arabaya atladı, evinin adresini verdi. Merdivende dairenin hademesi Miheyiç'le karşılaştı. Adamın elinde resmi bir zarf vardı. Bay Goladkin bitkin bir halde:

- Ver şunu, dedi. Resmi bir iş... Biliyordum zaten, hepsini biliyordum...

Zarfın içinden çıkan bildiriye Bay Goladkin'e görevini, elindeki bütün evrak ve dosyaları İvan Semyonoviç'e devretmesi yazılmıştı. Bildiride Andrey Filipoviç'in imzası vardı. Bay Goladkin zarfı getiren hademeye bir on kapıklık verdi, katına çıktı. Kapıyı açtığı zaman, Petruşka'yı pilisini pirtisini toplarken buldu. Besbelli Karolina İvanovna'nın işiydi bu: Giden Yevsta-fin'in yerine Petruşka'yı ayartmıştı.

118

Petruşka doğal olmayan bir halde, kasılarak, Yakov Petroviç'in odasına girdi. Yüzünde işinden ayrılmaya hazırlanan uşaklara has serbestlik vardı. Bay Goladkin'in emrinden çıkmış, başkasının adamı olduğunu her haliyle gösteriyordu. Bay Goladkin güçlülkle nefes alarak:

— Saat kaç oğlum? dedi.

Petruşka ses çıkarmadan bölmesine gitti, dönünce hep o başına buyruk tavırla saatin yedi buçuğa gelmek üzere olduğunu bildirdi.

— İyi. Teşekkür ederim oğlum. Sana bir şey söyleyeceğim Petruşka; galiba bizim ayrılma zamanımız geldi çattı... Ne dersin?

Petruşka susuyordu.

— Ee, şimdi ilişkilerimiz kesilmişken bana açıkça, dostça söyle Petruşka, bugün nerdeydin sen?

— İyi insanlara gittim, nerede olacağım...

- İyi ettin, çok iyi ettin oğlum. Senden daima memnundum; iyi hal kâğıdı da veririm sana. Demek oraya yerleştin, öyle mi? Ne var ne yok onlarda?

- Ne olsun beyim. İyi insanlardan kötülük gelmez, siz de bilirsiniz.

- Biliyorum canım, biliyorum. Hem de zamanda iyi insanlar parmakla sayılacak kadar az. Onların değerini bil oğlum.

Nasıllar?..

- Bildiğiniz gibi. Artık sizde çalışamayacağım beyim, biliyorsunuz...

- Biliyorum oğlum, biliyorum. Gayretini, çalışkanlığını da biliyorum. Sana karşı saygım var Petruşka. Namuslu, iyi bir insan uşak da olsa onu sayarım.

119

— Sağolun beyim. Bizim uşak milleti, çıkarlarına bakar; hepsi öyledir... Ama iyileri de var.

— Tabii canım, tabii. Al şu parayı; bu da iyi hal kâğıdın. Şimdi kucaklaşalım Petruşka. Güle güle git yeni işine! Bay Goladkin bir an sustu, sonra ciddi ve içtenlikle:

— Şimdi senden bir hizmet, son bir hizmet isteyeceğim oğlum, dedi. Bak, insanın başına türlü türlü haller gelir. Keder, acı saraylara bile sokulur; kimse kaçamaz bundan... Biliyorsun, sana karşı daima iyi olmaya çalıştım. Petruşka ses çıkarmadan dinliyordu.

- Evet, hiçbir zaman kırmamaya dikkat ettim... Şey, çamaşırmının durumunu söyler misin Petruşka: Neyim var, neyim yok?..

— Hepsi tamam beyim, merak etmeyin. Altı keten gömlek, üç çift yün çorap, dört kolalı gömlek göğüslüğü, bir yün fanila, iki dizlik. Sayısını siz de biliyorsunuz. Ben sizin hiçbir şeyinize el sürmedim beyim. Beylerin malının üstüne titrerim ben... Sizden gidiyorsam... şey... yani malum şey... yoksa ortada başka bir şeycik yok, asla! Siz de biliyorsunuz.

— Canım o maksatla söylemedim. Bak oğlum...

- Malum beyim; bildiğimiz haller bunlar. Ben general Stolbnyakov'da çalışırken Sarativ'daki malikânelerine gittikleri zaman bana izin verdiler tabii.

— Yok canım, benimki öyle değil!

— Biliyorum. Malum. Bizim gibi insanlara, siz de bilirsiniz, iftira atmak kolaydır. Ama ben nerede çalıştımsa hep güzelliikle ayrıldım; herkes memnundu benden. Bakanlar, generaller, senatörler, kontlar... Kimlerle çalışmadım ki!.. Prens Svinçatni-kov'larda, Albay Pereborkin, General Nedobarov'larda bulundum; köylerine, çiftliklerine birlikte gittik... Malum.

— Tabii oğlum, tabii. Bak ben de gidiyorum. Herkesin yolu ayrı; kimin nereye, hangi yola düşeceği önceden belli olmaz, değil mi kardeşim? Haydi sen şimdi elbisemi ver, giyineceğim. Redingotumla öteki pantolonumu ayıracaksın. Çarşafın, yorganları, yastıkları falan...

— Denk mi yapayım?

120

- Evet evet, bir denk yap. Başımıza neler geleceğini kim bilebilir!.. Şimdi aşağı in, bir kupa arabası bul bana.
- Kupa mı?
- Evet canım. Hem genişçe olsun. Süresiz, bütün gece için tutacaksın...
- Uzağa mı gidiyorsunuz beyim?
- Belli değil oğlum; henüz bilmiyorum... Kuştuşü döşegimi de alsam iyi olur belki. Ne dersin oğlum?
- İyi olur elbet. Hemen şimdi mi gidiyorsunuz beyim?
- Evet. Öyle bir mesele çıktı işte... Ne yapalım.
- Malum. Bizim alayda bir teğmenin de başına gelmişti bu: Bir derebeyinin kızını kaçırmıştı.
- Kızını mı kaçırmıştı?.. Nasıl?
- Basbayağı kaçırdı. Başka bir çiftlikte evlendiler. Her şeyi önceden hazırlamışlar... Arkasından kovaladılar ama, teğmeni-mizi rahmetli prens korudu, işi tatlıya bağladılar.
- Demek evlendiler?.. İyi ama sen... şey... benim meseleyi nereden biliyorsun?
- Bilmez olur muyum! Her yana yayıldı, malum. Biliyoruz beyim, hepsini biliyoruz. Herkesin başına gelir bu. İzin verirseniz beyim, bir şey söyleyeceğim size: Tabii bir hizmetkârım ben, laflarım ona göre... Ama oldu olacak, söyleyeceğim: Bir düşmanınız var, güçlü bir rakibiniz var beyim!
- Biliyorum oğlum, bunu da biliyorum. Ben de sana güveniyorum. Ne yapalım şimdi? Ne tavsiye edersin bana?
- Bakın beyim; böyle bir karara vardığımızı göre, hazırlıklı olmalısınız, esaslı bir hazırlık gerek... Çarşaf, yastıktan başka çift yataklı bir döşek, güzel bir yorgan almanız gerekir. Altımız-daki komşu tilki kürkünü satıyor; pek nefis bir kürk! İsterseniz gidip bakın. Bundan sonra bu gibi eşyaya ihtiyacınız olacak. Üstü atlas, içi tilki - şahane bir manto beyim!..
- Hay hay alalım, mantoyu da alalım. Sana güveniyorum Petruşka. Yalnız çabuk, mümkün olduğu kadar çabuk davran, anladın mı? Mantoyu alırım ama, acele et Allah aşkına, saat nerdeyse sekiz olacak... Hadi göreyim seni oğlum!

121

Petruşka hazırlamaya başladığı dengi bıraktı, aşağı koştu. Bay Goladkin, Klara'nın mektubuna bir daha göz atacaktı ama, okuyamadı, zihni pek dağınıktı. Başım avuçları arasına alıp duvara yaslandı. Bir şey düşünemiyor, yapamıyordu, ne olduğunu kendisi de anlamıyordu. Epeyce bu halde kaldı. Vakit geçiyordu, Petruşka meydanda yoktu. Bay Goladkin sabırsızlanmaya başladı, sonunda dayanamadı, onu aramaya karar verdi. Dış kapıyı açınca, alt kat sahanlığından birtakım gürültüler, hararetli konuşmalar duydu. Apartmanın bayan kiracılarıyla Petruşka-ka'yı bu; ne konuştuklarını Bay Goladkin anlamakta gecikmedi. Tam o sırada Petruşka'nın sesi kesildi, birisi yukarı çıkıyordu. Goladkin öfkeyle:

— Rezil herif! Dünyayı toplayacak başıma... diye söylendi, odasına kaçtı. Birkaç dakika yüzükoyun kanepede yattı. Sonra Petruşka'yı beklemekten vazgeçti. Giyindi, cüzdanını cebine koydu ve koşar adımlarla aşağı indi.

Merdivende karşılaştığı Petruşka'ya:

- Oğlum, hiçbir şey alma, lazım değil, dedi. Gerekenleri ben kendim alırım. Sana da ihtiyacım yok artık. İnşallah her şey düzelir... Belli olmaz!

Petruşka'yı merdivenin ortasında bırakarak avluya indi, sokağa çıktı. Bir türlü karar veremiyordu, ne yapmalıydı?.. Gelişigüzel yürürken kendi kendine söyleniyordu:

- Bu mesele çıkmasaydı her şey düzeldi... Bir çırpıda hepsini kökünden hallederdim. Hem bunun nasıl, ne şekilde düzeleceğini de biliyorum. Derdim ki, "Müsade buyrun beyim, bu böyle olmaz; evet, yapılmaz bu beyim! Sahtekârlık geçmez burada... Çünkü siz düpedüz bir sahtekârsınız, isim hırsızısınız; aşağılığın biri, vatan için faydasız, muzır bir adamsınız! Anladınız mı?" Böyle demeliydim. Ama olmazdı... biçimsiz kaçırdı... Ben de aptal aptal zıralıyorum burada. Tüh uğursuz herif, her şey onun yüzünden oldu! Ne halt edeceğim şimdi? Ne işe yararım artık?.. Öyle ya, neye yararsın mendebur, uyuşuk Goladkin?.. Şimdi ne olacak: Kupa arabası tutulacak; küçük hanıma- ' fendi kupa arabasıyla gideceklermiş... nazik ayakları ıslanacak besbelli... Vay başıma gelenler! Kimin aklına gelirdi... Aferin

küçük hanım, aferin! Tam aile terbiyesi görmüş bir genç kızın yapacağı hareket sizinki. İşte örnek saydığımız aile kızı; belli etti kendini! Hep bu yeni terbiye, ahlak kurallarının gevşekliği; evet, her şeyin başı ahlaksızlık. Ağaç yaşken eğilir... Zamanında kızılık sopasını tutmanız gerekirdi küçük hanım! Oysa ki, saygıdeğer aileniz sizi şekerle, tatlı çöreklerle besledi. Sulugöz babanız da, "Aman kızım söylesin, böylesin... Güzeller güzelisin, kontlara layıksın..." diye pohpohladı durdu. Güzeller güzelinin foyası çıktı şimdi. Kızı evde okutacakları yerde, bir Fransız göçmen madamın pansiyonuna verdiler. Göçmen Falbala'dan bunları öğrenmiş..." Kapalı arabayla şu saatte penceremizin karşısına gelin... Bir de İspanyolca duygulu romanslar söyleyin... Bekliyorum sizi... Beni sevdiğinizi biliyorum. Birlikte kaçalım, samanlık seyran olsun!.."

- Yo, olmaz öyle şey, olmaz! Bilmiyorsanız - ben söyleyeyim size: Aile rızası olmadan temiz, bakire bir kız ana baba evinden kaçırılmaz; kanun hoş görmez bunu. Hem ne lüzum var?.. İlle evlenmek istiyorsanız uygun, kaderin karşınıza çıkardığı birine varır; mutlu olursunuz. Beni bu işe ne diye bulaştırıyorsunuz sanki?.. Ben memur adamım, işimden olabilirim bu yüzden... Evet, sizin yüzünüzden mahkemelerde sürünürüm, küçük hanım! Bence bütün bu işler şu Alman karısının başı altından çıktı. Hep o cadı yaptı! İftira ettiler. Andrey Filipoviç'e uyarak olmayacak, saçmasapan şeyler uydurdular, kocakarı laflarını yaydılar. Sonra da her şey çorap söküşü gibi gitti.

Yoksa Petruška neden burnunu soksun; herifin ne çıkarı olabilirdi ki!.. Yo, ben bu işte yokum küçük hanım, kusura bakmayın... yapamam, imkânı yok! Doğrusu, Alman karısının da günahına girmeyelim: Bu işte buz gibi siz suçlusunuz, küçük hanım. Alman cadısı iyi kadındı, etliye sütlüye karışmazdı... Her şeyde siz suçlusunuz, beni de günaha sokuyorsunuz. Şaşkına çevirdiniz beni, kendimi toparlayamıyorum. Bu halle insan evlenebilir mi?.. Sonu ne olacak bunun, durum nasıl düzelecek, lütfen söyler misiniz bana?

Bay Goladkin kendi kendine konuşarak Liteynaya Cadde-si'ne geldiğinin farkına vardı. Hava hâlâ pek kötüydü; gerçi so-

122

123ğuk kırılmıştı ama, karla karışık yağmur yağıyordu. Tıpkı Bay Goladkin'in felaketinin başladığı makut gecedeği gibi...

Bay Goladkin havaya baktı, başını salladı: "Böyle havada seyahate çıkana enayi derler!" dedi. "Hayatımı sokakta bulmadım ben. Hem kupa arabasını nereden bulurum ona bu havada?.. Hah, orada, köşede bir karaltı var... Bakalım bir."

Halsiz, titrek adımlarla kupa arabasına benzeyen karaltıya yöneldi. Yürürken, "İyisi mi, Ekselans'a gideyim..." diye düşündü. Ayaklarına kapanıp yalvarayım ona: -En büyük amirim, kaderim sizin elinizde!., diyeyim. İyiliğinizi esirgemeyin Ekselans. Şöyle bir mesele var... Kanunsuz bir hareket... Mahvetmeyin! Babam olarak sığınyorum size, koruyun kulunuzu. Şerefimi, temiz adımları ve ailemin adını bir haydudun saldırmamasından koruyun. Ekselans, derim; ben başka, o ahlaksız adam başka; o ayrı, ben ayrıyım... Yemin ederim, birbirimize hiçbir bakımdan, bağlı değiliz. Emir buyurun; bu ahlaka, vicdana sığmayan karışıklık kalksın. Başkalarına kötü örnek olmaması için yapın bunu! Bugüne bugün babamsınız, hamiyetli amirimsiniz Ekselans; kaderimi ellerinize teslim ediyorum, bütün güvenim sizde L

Kupa arabasına yaklaştı. Yanında ayakta duran adama:

- Araba senin mi oğlum? diye sordu.

- Benim efendim.

— Bu akşamlık tutmak istiyorum...

- Uzağa mı gideceksiniz beyim?

- Bu akşam... yani gece için istiyorum. Artık nereye gidersek gideriz.

- Şehir dışına mı gideceksiniz demek istiyorum.

— Şimdilik bir şey söyleyemem. Belki... Henüz karar vermedim; belki her şey düzeldi daha... Malum ya...

- Öyle beyim. Tanrı herkesin gönlüne göre versin.

— Sağol kardeşim. Peki ne vereceğiz sana?

— Arabayı hemen şimdi mi istiyorsunuz?

- Evet; yani hayır... Daha doğrusu bir yerde bekleyeceğiz. Çok değil ama, az bir şey...

- Madem ki bir gecelik tutuyorsunuz, bu havada altı rubleden aşağı olmaz beyim.

124

- Başüstüne efendim. Yalnız bir dakika izin verin, içindeki minderleri düzeltelim biraz. Hah oldu... Buyrun. Nereye emrediyorsunuz?

- İsmailovski Köprüsü'ne oğlum.

Arabacı yerine tırmandı, bir deri bir kemik atlarını kuru ot torbalarından güçlükle ayırarak İsmailovski Köprüsü'nün yolunu tuttu. Bay Goladkin az sonra arabayı durdurdu, yalvarırcasına, İsmailovski Köprüsü'nden önce geri dönerek başka bir sokağa uğramasını rica etti. On dakika sonra Ekselans'ın evinin önündeydiler. Yakov Petroviç arabadan indi, arabacıya beklemesini tembih etti. Sonra bitkin, kalbi duracak halde ikinci kata çıktı, zile bastı. Kapı açıldı, öykümüzün kahramanı, Ekselans'ın antresinde buldu kendini. Duyulur duyulmaz bir sesle:

- Ekselans evdeler mi? diye sordu. Uşak, Goladkin'i yukardan aşağı süzdü.

- Ne istiyorsunuz?

- Ben şey oğlum... Goladkin'im... Memur, 7. dereceden memur Goladkin. Şey... Yani bir mesele var...

— Bekleyin; şimdi olmaz.

— Bekleyemem oğlum. Önemli, acele bir iş!

— Kimden geliyorsunuz: Evrak falan mı getirdiniz?

- Hayır, kendi işim için geldim canım. Sen haber ver de... Bir iş için gelmiş dersin. Önemli bir mesele hakkında görüşeceğim... Ben altında kalmam, seni memnun ederim oğlum.

- Olmaz efendim. Kimseyi kabul etmiyorlar, misafirleri var. Yarın sabah 10'da buyrun.

— Sen gene haber ver oğlum. Bekleyemem çünkü; sonra sorumlu olursun...

Bir tahta peykede bacıklarını uzatarak oturan ve o ana kadar söze karışmayan başka bir uşak:

— Git haber ver; pabuçların mı eskir sanki!., diye homurdandı.

- O değil de, bana kimseyi içeri almamamı sıkı sıkı tembih etti. Memurlarla sabah görüşür o, biliyorsun.

— Gene de haber ver. Dilin kopmaz ya.

125— Bana ne; dilim de kopmaz. Ama izin vermedi dedim ya, izin vermedi... Neyse, içeri buyrun beyim.

Bay Goladkin antreden küçük bir bekleme odasına geçti. Masada bir saat vardı: Sekiz buçuğu gösteriyordu. Yakov Petroviç kalbinde bir sızı duydu, dönmek istedi ama, tam o anda uzun bacaklı bir uşak görüldü, ikinci odanın eşliğinde durarak olanca sesiyle Bay Goladkin'in adım haykırdı.

"Sesin batsın herif!" diye içinden kızdı Golâdkin "Bir istirhamı var, arz etmeye geldi... yollu yavaş yavaş, usul usul söyleyemez miydi hımbıl? Bu haykırmasıyla her şeyi berbat etti. Ne yapalım, oldu artık!.." Gerçekten yapılacak bir şey yoktu, uşak yanına geldi:

- Buyrun, dedi. Goladkin'i Ekselans'ın kütüphanesine götürdü.

Öykümüzün kahramanı içeri girince birdenbire gözleri kamaştı, etrafı göremez oldu. Sonra yavaş yavaş birkaç gölge seçti. "Misafir besbelli..." diye düşündü, biraz toparlandı. İlk Ekselans'ın siyah frakının yakasındaki yıldız nişanı, sonra birer birer, giyimindeki ayrıntıları fark etmeye başladı. Tanıdık bir ses duydu:

— Buyrun efendim?

— 7. dereceden memur Goladkin'im Ekselans.

- Evet?..

- Bir ricam var.

- Nedir?

- Bir mesele... Müsaade buyurulursa arz edeceğim Ekselans.

- Peki ama... şey, kimsiniz siz?

— Go... Go... Goladkin'im Ekselans... 7. dereceden memur Golâdkin.

- Neymiş o istediğiniz?

- Mesele şu: Sizi öz babam biliyor, her şeyi elinize bırakıyorum Ekselans. Beni düşmanımdan korumanızı diliyorum Ekselans! Mesele bundan ibaret.

- Ne demek istiyorsunuz?

— Malum şey yani...

126

— Nedir o malum olan?

Bay Golâdkin susuyor, çenesi hafiften titriyordu.

- Efendim? diye tekrarlardı general.

- Bunu şövalyelere yaraşır bir hareket sayıyorum Ekselans... yani acizleri korumak... En büyük amirime babam gibi sığınmak istedim... Durum bu yani... Koruyun beni Ekselans! Ağ... ağ... layarak yalvarıyorum... Yüksek ilginize yaraşan bir hareket bu Ekselans...

Ekselans başını öbür yana çevirdi. Goladkin'in yeniden gözleri karardı, göğsü sıkıştı. Bir an kendinden geçti adeta, önünde her şey silindi, nerede olduğunu seçemiyor, sonsuz bir hüüzün, utanç duyuyordu. Sonra yavaş yavaş açıldı, kulağına etrafında birkaç kişinin konuşmaları geldi. General misafirleriyle hararetli, ama biraz sert, tartışır gibi konuşuyordu. Bay Golâdkin içlerinden birini hemen tamdı: Andrey Filipoviç'ti. Öbürünü, yüzü yabancı gelmediği halde tanımiyordu. İri yarı, yaşlıca bir adamdı. Kalın kaslarıyla favorileri göze çarpıyordu; keskin, anlamlı bakışı vardı. Adamın boynunda bir nişan parlıyordu. İçtiği sigarayı ağızından çıkarmadan, arada bir anlamlı bir bakışla Yakov Petroviç'i süzüyor, hafifçe başını sallıyordu. Yakov Pet-roviç bu bakışın altında bir hoş oluyor, gözlerini kaçırmaya çalışıyordu. Öbür yanda bir misafir daha gördü. O ana kadar geçenlerde lokantada olduğu gibi — ayna sandığı karşı salonun kapısında onu gördü... Eski ahbabı, dostu, daha doğrusu kanlı bıçaklı düşmanı, öteki Goladkin'di bu!..

Yakov Petroviç yanılmamıştı, karşıkı küçük salonda bir şeyle uğraşan adam öteki Goladkin'di! Az sonra elinde bir deste kâğıtla kütüphaneye girdi, sigara içen misafirin biraz gerisinde, Andrey Filipoviç'in yakınında durdu; Ekselans'ın onunla ilgilenmesini bekliyordu. Yerinde rahat duramıyor, konuşulanı canla başla dinlediğini göstermek için başını sallıyor, gülümsüyor, ayaklarını yavaşça yere sürüyordu. Ekselans'a baktığı zaman gözlerinde, "Benim de bir iki laf söylememe izin verin ne olur!" anlamı okunuyordu.

127"Alçak seni..." dedi içinden Goladkin. Elinde olmadan bir adım ilerledi. Tam o anda general döndü, kararsız bir halde ona yaklaştı:

— Bay Goladkin, dedi; siz şimdilik gidin. Ben işinizle meşgul olurum. Durun, yanınıza birisini verelim. Güle güle gidin Bay Goladkin.

Ekselans, favorili adama bir işaret yaptı, öteki kabul anlamında başını eğdi. Ekselans'ın cevabı Yakov Petroviç'e olumlu görünmedi, ona gerektiğinden başka türlü muamele edildiğini anlıyor, hissediyordu. Meseleyi ne olursa olsun halletmek az-mindeydi; birkaç etkili söz daha söylemek istiyordu. Kararsızlık içinde gözlerini yere indirdi, generalin zarif pabucunda büyücek beyaz bir leke dikkatini çekti: "Derisi patlamış zahir..." Ama hemen arkasından, pabucun patlamadığını, ruganın parlaklıktan öyle göründüğünü anladı. "Ressamlar buna 'ışık gölgesi' derler; bilimde, ışığın yansımaları denir..." Silkindi, gözlerini kaldırdı; o anı kaçırırsa, hiç konuşamayacağını, durumun büsbütün kötüye gideceğini hissetti. Bir adım ilerleyerek:

- Söylemek istediğim şey, Ekselans... durum bu merkezde yani... diye başladı. Zamanımızda sahtekârlık geçer akça değil. Aksini düşünenler aldanır...

General ses çıkarmadı, zile bastı. Yakov Petroviç bir adım daha ilerledi, kesin bir el işaretiyle korkudan dertop olmuş menhus benzerini gösterdi:

— İşte bu adam alçağın, ahlaksızın biridir. Ekselans!

Bay Goladkin bunu söyler söylemez odada bir telaş, bir heyecan dalgası esti. Andrey Filipoviç'le favorili adam kafalarını salladılar. Ekselans sinirli bir halde zile basıyor, uşakları çağırıyordu. Birdenbire öteki Goladkin öne atıldı:

– Ekselans, yalvarırım birkaç söz söylememe izin verin! dedi. Sesinde her zamanki yılışıklık yoktu: Konuşma hakkını kazandığına emindi. Generalin cevabını beklemeden ikinci atlayışta Bay Goladkin'in yanındaydı.

– Size bir şey soracağım beyefendi. Kimin huzurundasınız, kiminle bu şekilde konuşuyorsunuz?.. Kimin evindesiniz?

128

Küçük Goladkin iyice heyecanlanmış, yüzü kıpkırmızı olmuştu. Hiddetinden burnundan soluyordu, gözlerinden yaşlar fişkırmıştı... Tam o sırada kapıda beliren uşak:

- Bay ve Bayan Bessavrukovlar!... diye haykırdı. "Ukraynalı soylu bir aile olmalı..." diye düşündü Yakov Petroviç. Ama Bessavrukov ailesine olan merakının hemen oracıkta kesilmesi gerekiyordu; çünkü tam o anda bir el, dostça omuzunu kavradı, ikinci el de sırtına dayanıp onu hafifçe itmeye başladı. Topaç gibi yusuvarlak namussuz, benzeri Goladkin, önünde ufak adımlarla koşuyor, yol gösteriyordu. Kütüphaneden dışarı itilen Bay Goladkin, "Olsufi İvanoviç'lerde de tıpkı böyle oldu..." diye düşündü, kendini antrede buldu. Uşakla öteki Goladkin oradaydılar.

- Paltosunu ver oğlum! Biricik dostuma yardım edeyim bari... diye yılıştı ahlaksız adam. Bay Goladkin'in paltosunu uşağın elinden kaparak maskaralık olsun diye, adamcağızın kafasına geçirdi. Yakov Petroviç başını kurtarmaya çalışırken uşakların gülüşmelerini duydu, ama aldırış etmedi. Artık hiçbir şey ilgilendirmiyordu onu. Antreden bol ışıklı merdivene .çıktı. Arkasından öteki Goladkin'in:

– Uğurlar olsun Ekselans! diye alayla bağırdığını duydu, karşılık vermektan alamadı kendini:

- Alçak!

- Vızgelir...

- Namussuz, vicdansız L

– Buna da aldıracağım yok.

Haysiyet düşmanı, şerefli Bay Goladkin'i merdivenin sahanlığından olanca küstahlığıyla süzüyor, söz düellosuna devam etmesi için kişkırtıyordu adeta. Yakov Petroviç hırsla yere tükürdü, sokağa fırladı. O kadar üzgün ve bitkindi ki, onu arabaya kimin, nasıl bindirdiğini hatırlamıyordu. Ancak Fontanka kıyısından geçerken biraz kendine geldi, "İsmailovski Köprü-sü'ne gidiyoruz.." diye düşündü. Daha bir şeyler düşünmek istedi ama, beceremedi, kafasında korkunç bir boşluk vardı. "Pekâlâ, İsmailovski Köprüsü'ne gidelim, fark etmez!.."

Öteki, F:9

129XIII

Havada ufak bir iyileşme belirdi. Bulut kümelerinden dökülen sulusepken git gide yavaşladı, sonunda büsbütün kesildi. Bulutlardan temizlenen gökte tek tük yıldızlar parıldıyordu. Yalnız her yanı kaplayan vıcık vıcık çamurdan yayılan rutubet dolu bir buğu havayı sardığı için, Bay Goladkin güçlkle nefes alıyordu. Üstü ıslanmış, ağırlaşmış paltosundan çıkan ılık, rutubetli hava Yakov Petroviç'i büsbütün halsiz düşürmüştü. Vücudu arada bir ürperiyor, soğuk ter boşanıyordu. O derece fenaydı ki, bu sefer her zamanki gibi, "Nasıl olsa her şey düzelir, iyi olur..." yolundaki teselliler bile aklına gelmiyordu. Gene de Ol-sufi İvanoviç'in avlusuna girdiği zaman, sırsıklam olmuş şapkasının kenarından yüzüne oluk gibi akan sulan kurularken, eski alışkanlığı ile, "Durum daha da fena olabiliirdi..." diye mırıldandı.

Doğruca avludaki odun istifine gitti, iri bir kütüğe oturdu. İspanyol serenatlarıyla ipek asma merdivenleri düşünecek halde değildi; o anda sıcak olmasa bile kuytu, rahat bir köşecik burnunda tütüyordu... Söz aramızda, bu gerçek öykünün kahramanı, öykünün başladığı gün Olsufi İvanoviç'in evinin servis kısmındaki dolapla eski paravanın arasında geçirdiği iki saati bayağı özlemle düşünüyordu. Geçen seferki gibi bu defa da tesadüfen tam iki saattir bekliyordu. Ne var ki, o sevimli köşeciğe bir daha sokulamazdı, evdekiler buna karşı tedbir almışlardı herhalde... İkincisi Yakov Petroviç'in Klara Olsufyevna'na işaretini dışarda beklemesi gerekiyordu. Malum ya, bu hallerde işaretleşme âdet olmuştur. "Böyle gelmiş, böyle gider..." Bay Goladkin çok eskiden okuduğu bir romanı hatırladı: Romandaki genç kız aynı durumda bulunan aşığı Alfred'e işaret vermek için penceresine pembe kurdele asıyordu... Tabii gece karanlığında, Petersburg'un kararsız havasında pencerelere pembe

130

kurdele asmaya gelmezdi... "Olmaz öyle şey! Kurdelalar, ipek merdivenler bize göre değil..." diye söylendi Goladkin. Beren-deyevler'in pencerelerinin karşısına yerleşti. Avlu تنها değildi; gelen geçen, araba sahiplerinin seyisleri, uşaklar dolaşıyor; çeşitli araç gürültüsü, hayvanların hızlı hızlı soluması duyuluyordu. Gene de Yakov Petroviç'in yeri fena sayılmazdı; yalnız kızın onu içerden fark edeceğine pek emin değildi. Ama dışardan kimsenin dikkatini çekmediğine göre hiç değilse içerde olan biteni rahatça izleyebilirdi.

Olsufi İvanoviç'lerin pencerelerinin hepsi ışıl ısıldı, büyük bir toplantı olduğu belliydi. Bay Goladkin kulak kabarttı: Müzik yoktu, "Balo değil..." dedi. Birdenbire içine bir kuşku girdi; Klara Olsufyevna'nın mektubunda bahsettiği toplantı bugün müydü acaba?.. Tarihi yanlış okumuş olmasın? Hatta mektup bir gün önce yazılmışken eline değmemiş de olabilir... Bu da Petruska'nın marifetine verilebilirdi. Belki de mektup yarın yazılmıştı... Bay Goladkin toparlandı: "Amma da saçmıyorum!.. Şey... demek istiyorum ki araba falan yarın için hazırlanacaktı." Mektuba bir daha bakacak oldu, cebinde bulamadı mektup yok olmuştu!.. Eli ayağı buz kesildi. "Ne yaptım, nereye koy- -dum onu?.. Kaybettimse, felaket!" dövünmeye başladı. "Münasebetsizin birinin eline geçerse... Belki de geçmişir bile..."

Bay Goladkin oturduğu yerde yakınıp kötü talihinden acı acı şikayet ederken, korku içinde ürperdi: Ya mektup düşmanının eline geçtiyse?.. Belki öteki demin paltoyu kafasına atarken aşırıvermişti?..

Bay Goladkin ateş gibi yanan, zonklayan başını elleriyle kavradı, dişlerini gıcırdatarak yeniden kütüğe çöktü, durumu düşünmeye başladı. Ama düşüncelerinde bağlantı yoktu. Gözünün önünden çeşitli yüzler gelip geçiyor; çoktandır unutulmuş bazı olaylar kimi hayal meyal, kimi çok canlı olarak hatırında canlanıyor,, kulağında kopuk kopuk birtakım şarkılar çınılıyordu. O zamana kadar hiç duymadığı sonsuz, acı bir hüznü kapladı içini. Hıçkırığını güç tuttu. "Tanrım, düştüğüm şu acı girdabından beni kurtar Ulu Tanrım!.. Ben mahvoldum... Bundan sonra belimi doğrultmam; anladım bunu... Başka türlü ola-

131mazdı zaten. İlkim işimden oldum... yüzde yüz oldum... Öyle olması gerekirdi. Ama buna pek üzülmediğim yok. Halledilirdi nasıl olsa... Elimdeki parayla bir zaman idare ederdim. İyi kötü bir ev de bulur bir iki parça eşya alırdım. En iyisi — Petruşka'dan kurtulmam! Onsuz daha rahat ederim. Tutacağım ev sahiplerinin bir uşakları olurdu elbette; ben de faydalanırdım. Hiç olmazsa istediğim gibi girip çıkardım, gece geç geldiğim için münasebetsiz Petruşka'nın dırdırını dinlemezdim... Evet, hepsi iyi, hoş... yalnız hiçbiri işimin halline yaramayan şeyler bunlar!" Yakov Petroviç iç çekti, tekrar başını elleri arasına aldı, "Yarabbim, sırası mıydı bunun şimdi!.." Birdenbire kulağında kısık bir ses duydu:

- Daha gitmeyecek miyiz beyim?

Bay Goladkin'in karşısında, onun gibi sırsıklam olmuş, soğuktan titreyen arabacı duruyordu. Besbelli canı sıkılmış, odun kümesinde oturan garip müşterisini yoklamaya gelmişti. Bay Goladkin doğruldu, sonra tekrar oturdu.

— Şey oğlum... Ben... yani şey... biraz sonra... Yani demek istiyorum ki, hemen... hemen gidiyoruz. Azıcık daha bekle de...

Arabacı söylene söylene döndü. Goladkin içerledi: Bu akşam... hatta bütün gece için tuttum onu. Ne hakla söyleniyor; ister giderim, ister burada bekletirim. Keyfimin kâhyası mı, hımbıl!.. Kimse bana karışamaz; siz de bunu öyle bilin küçük hanım. Samanlıktan falan bahsediyorsunuz; boş laf, zamanımıza uymayan hayaller! Ayrıca; bugünkü devrin bilim, sanayi devri olduğunu, ahlakı zayıf kişilerin ezilmeye mahkûm olduğunu da söyleyeyim. Bunun bir örneği sizsiniz. Ben dava vekilliği yapacağım; deniz kenarında bir kulübede yaşayacağız... Her şeyden önce, deniz kenarında dava vekilinin işi ne? İkincisi, dava vekilliğini bize vermezler. Diyelim ki bir dilekçe verip, "Hem dava vekilliği istiyorum, hem de azılı düşmanımdan korunmak için adalete sığınıyorum," diye yazdım. Bize ne cevap vereceklerini biliyor musunuz küçük hanım? — "Dava vekilleri bizde tümen tümen!" diyeceklerdir. "Burası göçmen Falbala'nın pansiyonu değil..." diye bir de ahlak dersi verirler. İyi ahlak küçük

132

hanım, ana babanın evinde uslu edepli oturup büyükleri saymak, zamanı gelmeden koca peşine düşmemek... Zamanı gelince koca da bulunur. Tabii yetenekler, bazı bilgiler kısmetin açılmasına yarar, ona ne şüphe. Örneğin, bir genç kız piyano çalman, çat pat Fransızca konuşmalı, tarihle coğrafyaya, aritmetiğe büsbütün yabancı olmamalıdır. Bundan fazlası da fazla... Bir de mutfak. Evet. Ciddi, erdemli her genç kızın bilgi dağarcığında mutfak bilgisi olması şarttır. Ama uzun lafın kısası iki gözüm pek sayın küçük hanımefendi, bütün bunları saymam gereksiz, çünkü benimle kaçmanıza nasıl olsa fırsat vermezler, yakalarlar bizi. Hatta, sizi bu yüzden manastıra da kapatırlar belki... Bunun için bu işten ne kadar erken dönerseniz tehlikeden o kadar uzaklaşmış olursunuz. Ben de saçma romanların kahramanları gibi manastırın kara duvarları karşısında gözyaşı dökmekten kurtulurum. Yoksa siz o durum karşısında, bazı kötü Alman şair ve romancılarının eserlerindeki gibi, ölmemi mi uygun buluyorsunuz? Yo!.. İzin verirseniz, dostça söyleyeyim size: İlkim, bu işler böyle yapılmaz. İkincisi, elimden gelse size de, ebeveyninize de kıyasıya bir sopa basardım: Elinize Fransız romanları verdikleri için...

Fransız romanlarından genç kızlara hayır gelmez; zehir, öldürücü bir zehir onlar, küçük hanım. İzninizle size bir şey soracağım: Diyelim ki, kaçmayı başardık, dilediğiniz gibi "deniz kenarında bir çift kumru misali sevişerek" ömrümüzün sonuna kadar dirlik, mutluluk içinde yaşadık... Tabii o sırada bir yavrumuz da dünyaya geldi. Onu kucağımıza alıp pederiniz 6. dereceden memur Olsufi İvanoviç'e giderek: "Torununuzun hatırına bağışlayın bizi!" diye ayaklarına kapanacağımızı mı sanıyorsunuz, küçük hanım? Bunu aklınızdan çıkarın. Sonra, benden kumruvari cıvıldaşmaları da beklemeyin. Bugün iyi terbiye görmüş bir kadın, aile reisi olan kocasına karşı ciddiyetini takınıp büyüklüğünü kabul eder. Bu sanayi çağında romantik duygulanmalara yer yok küçük hanım, yani Jean-Jacque Rousseau'ların zamanı geçti. Söz misali, kocanız işten yorgun, aç gelip, "Midem ezildi; bir kadehçik votka ile bir parça tuzlu ringa falan yok mu, şekerim?" dedi mi, bunların hepsini önceden ha-

133zır bulmalı. Kocanız bunları atıştırırken sizi pohpohlamasını beklememelisiniz. Arkasından, yüzünüze bakmadan: "Aman yavrum, yemeğimizi geciktirme, erken yatacağım; yorgunum..." deyip gazetesine dalarsa hoş görmelisiniz. Belki haftada bir, âdet yerini bulsun diye ya öper ya öpmez sizi... Evet, bizde böyledir küçük hanım. Söz açılmışken bunu şimdiden söylemeyi uygun buldum... Aslında, beni bu işe karıştırmakla büyük hata ettiniz; şımarıklıktan başka bir şey değil bu yaptığınız! Yok iyi kalpliymişim, uğrunuzda cefa çekip sizi seven sevgilinizmişim filan... Her şeyden önce, ben size göre değilim küçük hanım. Bildiğiniz gibi kompliman yapmasını beceremem, bayanların bayıldıkları incir çekirdeği doldurmeyen tatlı lafları bilmem, çapkınları hoş görmem. Yalana ne gerek var — çehreden yana da pek talihli değilim... Görüyorsunuz, her şeyi olduğu gibi açık açık söylüyorum. Yani, dosdoğru bir karakterden ve sağduyudan başka erdemim yok. Entrikacı değilim, dolap çevirmek huyum yok; övünerek söylüyorum bunu. İkiyüzlü değilim. Size hepsini söylemek için...

Goladkin birden ürperdi: Üstünden sular akan arabacının kırmızı sakalı yeniden odun kümesine doğru uzandı:

- Daha gitmeyecek miyiz bey?
- Geliyorum canım, şimdi geliyorum...

Arabacı ensesini kaşdı, sakalını sıvazladı, bir adım öne atarak Goladkin'i kuşkulu bir bakışla süzdü. Goladkin biraz telaşla:

- Geliyorum kardeşim, hemen geliyorum!., diye tekrarlardı. Ben şey... Biliyor musun, biraz şey... Bir dakika... Orada bir şey var...

Arabacı kararlı adımlarla Goladkin'e yaklaştı.

- Gitmeyeceksek söyle bari de...
- Yoo, gideceğiz. Hemen şimdi... Bekliyorum da... Şey, sen hangi köydensin oğlum?
- Derebeyimin çiftliğindeniz.
- Ya, öyle mi? Nasıl bir adam derebeyiniz?
- Zararsız.

134

- Öyle işte oğlum. Sen şuracıkta eğlen biraz. Şey... başkente ne zaman geldin?
- Bir yıldır araba sürerim.
- Kazancın falan iyi mi bari?
- Zararsız...

- Gördün mü oğlum! Tanrıya şükret. İyi insanların yanında çalışmaya gayret et. Bu zamanda iyi insanlar parmakla gösterilir. Ama iyilerin iyiliği de çok: Yedirir, içirir, barındırır seni... Oysa ki para bazen insana gözyaşı döktürür dostum. Bunun acıklı bir örneği önünde işte...

Arabacı Bay Goladkin'e acımişti galiba:

- Ne yapalım, biraz daha beklerim efendim. Burada daha çok oturacak mısınız?
- Yo. Hatta şey... hiç beklemeyeceğim artık. Ne dersin? Bak, sana bırakıyorum: Bekleyeyim mi, gideyim mi?..
- Siz bilirsiniz beyim. Yola çıkmayacak mısınız yoksa?
- Çıkıyacağım ya. Ama seni boş yollamam tabii, korkma. Borcum ne kadar?
- Pazarlık ettik beyim. Ne kesiştikse... Ama çok bekledim... Fakir adamın gönlünü kırmazsınız elbette.
- Tabii tabii. Al oğlum.

Bay Goladkin arabacıya pazarlıklarına göre altı gümüş ruble ödedi. Sonra orada boşuna vakit kaybetmemeye, yani başını yeni bir belaya sokmamaya, avludan bir an önce gitmeye karar verdi. Sokağa çıkarak sola saptı ve arkasına bakmadan, adeta neşeyle, koşar adımlarla Berendeyevler'in evinden uzaklaştı. Yolda, "Belki her şey düzeler daha... Beki bir felaket atlattım şimdi!" diye düşünüyordu. Ferahlamıştı. "Bu meseleyi de yoluna koysak..." Ama bunun olabileceğine inanamayarak, "Nasıl yapmalı, nereden başlamalı?.." diye düşünüyordu.

Yakov Petroviç karar vermeden, kuşkularına, şüphelerine hal çaresi aramaya devam ediyordu. Birdenbire, Semyonovski Köprüsü'nde olduğunun farkına vardı, ansızın niyetini değiştirdi; geri dönmeye karar verdi... "Oraya giderim, kimseye sokulmadan, yani etliye sütlüye karışmadan, seyirci gibi dururum. Bu durumda kimse bana suç yükleyemez... Kararım karar!"

135 Bay Goladkin geri döndü. İçi rahatlayarak tekrar odun kümesine oturdu. Bu defa beklemesi uzun sürmedi. Olsufi İvano-viç'in dairesinde bütün pencerelerde tuhaf bir canlılık, birtakım gidip gelmeler göründü, perdeler yukarı çekildi, camlarda kadın erkek başları belirdi. Bütün bu kalabalık bir şey veya bir kimseyi arar gibi avluya bakıyordu. Odun istifi arkasına sinen Yakov Petroviç de avluya bakanların merakına katıldı. O da, odunların gölgesinin müsaade ettiği kadar başını uzattı, o yana bu yana bakındı. Birdenbire afalladı ve korkuyla yere çömeldi. İçerdekilerin bakınmaları, aranmaları başka bir şeyle veya birisiyle değil, doğrudan doğruya onunla, Bay Goladkin'le ilgiliydi; hepsi ona doğru bakıyordu çünkü... Kaçmak istedi ama, uygun bulmadı, görevceklere... Şaşkına dönen Bay Goladkin odun kümesine yapışircasına sokuldu ve ancak o anda gölgesinin ona -yaptığı azizliğin farkına vardı: Gölge onu örtemeyecek kadar kısaydı. Tam anlamıyla çaresizdi. Bitkinliğini yenmeye çalışarak doğruldu; kararlı, dimdik durarak pencerelerin hepsine kafa tutarcasına bir bir baktı. Penceredekiler de onu görüyor, el baş hareketleriyle içeriye çağırıyorlar, aralanan camlardan sesleniyorlardı. Bay Goladkin bozuldu, utancından kıpkırmızı oldu.

- Kız çocuklarına zamanında dayak atmayan ana babalarına şaşarım!., diye mırıldandı.

Tam o sırada paltosuz, başı açık, perondan avluya, ona doğru soluk soluğa koşan öteki'ni gördü. Telaşlı küçük adımlarla sıçrayarak koşuyor, Bay Goladkin'in yakalanmasından duyduğu taşkın sevinci saklamıyordu.

Bay Goladkin'in etrafında dönerek:

- Burada üşür, hasta olursunuz Yakov Petroviç, içeri buyrun!., diye adamcağzı odunluktan çıkarmaya çalışıyordu. Goladkin ürkek, mahcup bir halde:
- Olsun, ziyarı yok Yakov Petroviç... ziyarı yok... Çok iyiyim burada... burada kalayım... diyordu.
- Yo, olmaz Yakov Petroviç, çok rica ederim!.. Hepimiz rica ediyoruz. Orada bekliyorlar sizi. Sizi getirmemi söylediler. Olmaz.

136

- Ne olur Yakov Petroviç!.. Ben şey... eve gitsem daha iyi olacak Yakov Petroviç...

Öykümüzün kahramanı hem cehennem ateşine düşmüş gibi yaniyor, hem utanç ve dehşetten donmak üzere olduğunu hissediyordu. Ama iğrenç yaratık gene karşısında vızıldayıp duruyordu:

- Yo-yo-yo..! Dünyada olmaz!.. Hadi buyrun, gidelim.

Öteki Goladkin Bay Goladkin'in koluna yapıştı, perona doğru sürüklemeye başladı. Bay Goladkin gitmek istemiyordu ama, pencerelerden onu seyredenleri hatırladı, direnip debelenmekten vazgeçti. Yürüdü. Hoş buna "yürüdü" de denemezdi, çünkü yürümüyor, yürütülüyordu... Kısmette bu da varmış Bay Goladkin demek! Kendine çekidüzen vermeye vakit bulmadan salondaydı. Yüzü sapsarıydı, saçları taraz taraz, üstü başı perişandı, çamur içindeydi. Bulanık bakışını salondakilerde gezdirdi ve ürkerek geriledi. Büyük salon, bütün odalar tıklım tıklımdı; içerdekileri bir kara bulut halinde görüyordu. Süslü bir kadın grubu zarif çiçekliğe benziyordu... Bütün bu kalabalık onu sarıyor, aralarına alarak bir yana çekmek istiyordu. "Bu defa kapıya götürmüyor-lar galiba..." diye düşündü Goladkin. Gerçekten geldiği yer çıkış kapısı değildi: Olsufi İvanoviç'in hasta koltuğunun önünde durdular. Koltuğun bir yanında ayakta Klara Olsufyevna duruyordu. Solgun, mahzun ve dalgın görünüyordu; çok güzel ve süslü giyinmişti. Bay Goladkin'in en çok dikkatini çeken, genç kızın siyah saçlarıyla nefis bir tezat yapan ince, ufak beyaz çiçeklerdi... Koltuğun öbür yanında Vladimir Semyonoviç vardı. Siyah frakının yakasında yeni bir nişan göz alıyordu.

Bay Goladkin'in koluna girenler, yukarda söylediğimiz gibi, onu doğruca Olsufi İvanoviç'e götürdüler. Yakov Petroviç'in yanında, son derece ağırbaşlı, efendice bir halde öteki Goladkin yürüyordu; halini Bay Goladkin bile beğendi. Kafileyi her zamanki resmi, ciddi görünüşüyle Andrey Filipoviç yönetiyordu. "Ne oluyoruz, bir iş var bunda ama ne?.." diye şaşırıdı Yakov Petroviç. Olsufi İvanoviç'in karşısına getirildiği zaman, aklın-137dan şimşek gibi çalınan mektup geçti. Ölümüne mahkûm adam haliyle ihtiyarın koltuğunun karşısında durdu. Ne yapmak gerektiğini düşünüyordu. Kendisini savunmalı mıydı, yoksa mertçe, yani kibar bir içtenlikle her şeyi açıklamalı mıydı? Sonunda en çok korktuğu şey oldu: Olsufi İvanoviç ona son derece iyi, candan davrandı. Gerçi elini uzatmadı ama, yüzüne bakarken saygıdeğer ak saçlı başını üzgün, aynı zamanda yumuşak bir şekilde salladı, ya da Bay Goladkin'e öyle geldi... Hatta ihtiyarın donuk gözlerinde yaşlar da parladı gibi geldi. Bakışım öteye çevirince babasının koltuğunun yanında duran Klara Olsufyevna'nın gözlerinin de yaşardığını fark etti. Vladimir Semyono-viç'in hali onlardan farklı değildi. Andrey Filipoviç'in değişmez ağırbaşlı sessizliği, gözleri yaşlı olanların duyulanması kadar etkiliydi. Hele memuriyet derecesinden daha büyük görünen genç memur, duygularına hakim olamıyor, içli içli ağlıyordu... Ama belki gerçekte bunların hiçbiri olmadı, sadece Yakov Petroviç'e öyle geldi, çünkü o da ağlıyor, donmuş yanaklarına sıcak yaşların aktığını hissediyordu. Artık insanlarla, kaderle barışmıştı. O anda yalnız Olsufi İvanoviç'le misafirlerini değil, muzır benzerini bile seviyordu! Aslında adamcağız ne muzırdı, ne de Yakov Petroviç'in benzeriydi; apayrı, kendi halinde sevimli bir adamdı.

Goladkin hıçkırıklarının tutmaya çalışarak Olsufi İvanoviç'e içini dökmeye hazırlandı. Ama o kadar doluydu ki, hiçbirin söyleyemedi, sadece anlamlı bir jestle elini kalbine koydu. Andrey Filipoviç, besbelli saygıdeğer ihtiyarı fazla üzmemek için Bay Goladkin'i bir kenara çekti ama, başına kimseyi dikmedi, görünüşte serbest bıraktı. Öykümüzün kahramanı gülümseyerek, kendi kendine bir şeyler mırıldanarak biraz şaşkın, kaderiyle ve insanlarla tümüyle barışık bir halde kalabalığın arasında dolaşıyordu. Hepsi açılarak ona yol veriyor, garip bir merakla, anlaşılmasız, esrarlı bir ilgiyle süzüyorlardı onu. Salonun bitişiğindeki odaya girdiği zaman da aynı ilgiyle karşılaştı. Yürürken her adımının izlendiğini hissediyor, arkasında meraklı fısıldaşmaları duyuyordu. Bay Goladkin neler konuşulduğunu merak etti. Bir

138

|

aralık başını çevirdiği zaman öteki Goladkin'i gördü. Memnun oldu adeta, hemen yanına sokuldu, bulunduğu durumun öneminden söz açarak onu yalnız bırakmamasını, yardım etmesini rica etti. Küçük Goladkin, azametli bir baş eğişle karşılık verdi, elini kuvvetlice sıktı. Yakov Petroviç'in kalbinde kabaran sıcak bir duygulanma dalgası boğuyordu onu. Üzerine dikilen bakışların altında ezile büzüle yürürken daha önce gördüğü perukalı yüksek memurla karşılaştı. Adam, Bay Goladkin'e gösterilen genel ilgiye aldırmdan sert, burgulayan bir bakışla süzdü onu. Bay Goladkin perukalıya yaklaşıp nazik, sevimli bir şekilde durumunu anlatmak istedi ama, yapamadı. Bir an kendinden geçer gibi oldu, önünde her şey silindi, hafızasını, benliğini yitirdi... Toparlandığı zaman da onu saran çevreden çıkamadı. Birdenbire, öbür odadan birisinin onu adıyla çağırdığını işitti. Sa-londakiler bu çağırımı yankıladılar ve hep birden bağıra bağıra konuşarak salonun kapısına doğruldular. O sırada Yakov Petroviç'i saran çevre daraldı, adeta kucaklayarak çekiyorlardı onu. Duygusuz perukalı yüksek memur o anda Goladkin'le omuz omuzaydı... Bay Goladkin'i gene Olsufi İvanoviç'in karşısına getirdiler; biraz uzakça, ama tam koltuğunun karşısına oturtular. Misafirlerin hepsi birkaç sıra halinde Olsufi İvanoviç'le Goladkin'i çevrelediler. Salon derin sessizlik içindeydi, sanki önemli bir olayı bekliyordu herkes. Olsufi İvanoviç'in bir yanında öteki Goladkin, öbüründe Andrey Filipoviç vardı. Bay Goladkin, "Tıpkı birisini uzun bir yola hazırlıyorlarmış gibi... Bir dua etmemiz eksik!.."1 diye düşündü. Tam o sırada oturanlar arasında başlayan hareket ve konuşmalar düşüncelerini dağıttı. Kulağına, "Geliyor... geldi..." diye fısıldaşmalar çarptı. Garip bir önsezi ile ürperdi: "Kimdi o gelen?.."

Perukalı memur, Andrey Filipoviç'e anlamlı bir bakışla:

- Vakit geldi, dedi.

Andrey Filipoviç, Olsufi İvanoviç'e baktı. Öteki hafifçe başını eğdi. Perukalı adam, Bay Goladkin'e yaklaştı.

- Buyrun gidelim! dedi, kalkmasına yardım etti.

(I)Eski bir Rus geleneği.

139Salonda kim varsa ayağa kalktı. Perukalı Bay Goladkin'i, Andrey Filipoviç de öteki Goladkin'i elinden tutarak bu tıpatıp aynı iki adamı karşı karşıya getirdiler. Yakov Petroviç soran bakışını onları kuşatan kalabalığa çevirdi, hepsi küçük Goladkin'i gösteriyorlardı. "Bizi barıştırmak istiyorlar..." diye düşündü Yakov Petroviç. Benzerine ilkin elini, sonra başım uzattı. Öteki Goladkin de aynı şeyi yaptı. Ama Bay Goladkin hain dostunun o anda, oradaki kalabalığa sırtıp kurnazca göz kırptığını Yahuda busesi1 verirken ağzını burnunu oynattığım fark eder gibi oldu. Başı zonkluyordu, gözleri karardı, birdenbire her kapıdan onun benzeri minnacık Goladkin'lerin sel gibi aktığını gördü. O anda hainin dudakları yüzüne değdi, öpücük sesi duyuldu ve...

Beklenmedik bir şey oldu. Kapı hızla açıldı, eşikte bir adam belirdi. Bay Goladkin adamı görür görmez damarlarındaki bütün kanın çekildiğini hissetti, ayaklarını yerden kaldıramaz oldu; bağırarak istedi, sesi çıkmadı. Bununla beraber, böyle olacağını önceden bildiğini, daha doğrusu hissettiğini hatırladı. Gelen çok iyi tanıdığı, sık sık, hatta galiba o gün de görmüş olduğu bir adamdı. İri yarı, güçlü kuvvetli bir erkekti. Siyah frakının yakasında büyük bir nişan vardı. Benzerliğin tamamlanması için bu gür siyah favorili adamın ağzında bir sigara eksikti...

Bakışı Bay Goladkin'i dehşetten donduran adam ona yaklaştı. Yakov Petroviç uslu uslu elini uzattı, etrafa şaşkın, ürkek bakarak adamla beraber yürüdü. Çirkin, cırlak bir ses kulağının dibinde:

- Bu Kristyan İvanoviç Rutenspitz! diye tekrarlıyordu. Tanımadın mı, Yakov Petroviç?

Bay Goladkin başını sesin geldiği yana çevirdi; alçak, iğrenç ruhlı öteki Goladkin'i gördü. Hayasız, şeytanca bir sevinçle sırtıyor, ellerini ovuşturarak kalabalığın arasında mekik do-, kuyordu. Neredeyse yeni bir oyuna kalkacak gibiydi! Sonunda uşakların birinden mumu kaptı, Kristyan İvanoviç'le Bay Goladkin'in önüne geçerek kafilenin başında yürüdü. Salondakile-

(I)İsa'nın 12 havarilerinden Yahuda, İsa'yı düşmanlarına teslim ederken parola olarak onu öpmüştür.

140

rin hepsi arkasına takılmış, hep bir ağızdan, öteki Goladkin'le beraber:

- Sakın ha, korkmayın Yakov Petroviç, eski dostunuz, ahbabınız Kristyan İvanoviç Rutenspitz'den başkası değil bul diye söylüyorlardı.

Sonunda yukardan aşağı ışıklanmış merdivene çıktılar, orada da bir meraklı kalabalığı bekliyordu onları. Perona çıkan kapı hızla açıldı, Bay Goladkin, Kristyan İvanoviç'le birlikte perona çıktı. Avluda, peronun önünde dört atlı bir araba duruyordu. Hayvanlar sabırsızlanıp yerinde duramıyor, hızlı hızlı soluyorlardı. İblis ruhlı küçük Goladkin buraya da yetişti, iki üç sıçrayışta peronun basamaklarını aştı, arabanın kapısını açtı. Kristyan İvanoviç nazik bir el hareketiyle Bay Goladkin'i oturmaya davet etti. Ama davete gerek yoktu zaten, yanlarında, arkalarında bir yığın yardımcısı vardı. Bay Goladkin başını arkaya çevirdiği zaman ışıklı merdivenden, her köşeden meraklı bakışların onu izlediğini gördü. Merdivenin en üst basamağında, koltuğunda oturan Olsufi İvanoviç ilgi, dikkat dolu bakışını Yakov Petroviç'den ayırmıyordu. Hepsinde bir bekleyiş sabırsızlığı seziliyordu. Hatta Bay Goladkin birtakım söylenmeler, homurdanmalar işitti. Daha çok şaşırıyor, duyulur duyulmaz bir sesle:

— Efendim, umarım ki bunda hiç... yani beni kötü duruma düşürecek veya resmi ilişkilerimle ilgili olarak, yani herkesin eleştirisini, ya da dikkatini çekecek bir şey yok. Öyle değil mi efendim?

Oradakiler hep birden başlarıyla, elleriyle, "Yok bir şey, yok!.." diye karşılık verdiler. Bay Goladkin'in gözleri nemlendi.

- Öyleyse hazırım, dedi. Kendimi ve kaderimi Kristyan İvanoviç'in ellerine bırakıyorum.

Bay Goladkin bunu söyler söylemez sevinçli bir haykırışına havayı doldurdu, aşağıda bekleyen kalabalık korkunç bir uğultuyla bu haykırışı yankılandı. Bay Goladkin'in bir koluna Kristyan İvanoviç, öteki koluna Andrey Filipoviç girdi, adamcağızı arabaya bindirdiler. Öteki Goladkin her zamanki alçaklığıyla eski dostunu arkadan iteliyordu. Zavallı Bay Goladkin son bir,

141defa herkese ve her şeye baktı, baktı... Sonra -kiyaslama uygunsu— soğuk suya düşen kedi yavrusu gibi titreye titreye arabanın bir köşesine büzüldü; arkasından Kristyan İvanoviç de bindi. Kapı hızla kapandı, bir kamçı sesi duyuldu. Atlar arabayı yerden kaparcasına kaldırdılar. Dışarda kalanların hepsi arabanın peşine takılarak bir süre koşular; düşmanca haykırışları Bay Goladkin'in kulaklarında uğulduyordu. Az sonra koşanlar yavaş yavaş geride kalmaya başladı, sonunda büsbütün görünmez oldular. En sona Bay Goladkin'in ahlaksız benzeri kaldı. Elleri resmi yeşil pantolonunun ceplerinde, arabanın bir bu, bir öbür yanından, hayatından memnun bir halde koşuyor, arada bir pencerenin kenarına asılarak camı indiriyor, Bay Goladkin'e veda öpücükleri gönderiyordu. Sonunda o da yoruldu, hızım azalttı ve temelli görünmez oldu. Bay Goladkin'in kalbine birdenbire bir sancı saplandı.

Tepesinde kanın sıcak basıncı onu boğacak gibi oldu. Düğmelerini çözmek, göğsünü açıp kar veya soğuk su ile ovmak istiyordu. Bir aralık dalar gibi oldu... Gözlerini açtığı zaman, arabanın hiç bilmediği bir yola saptığını fark etti. Sağ ve soldan ormanın karaltısı uzuyordu; boş, ıssız bir yoldu... Birdenbire dehşet içinde donakaldı: Karanlıkta alev saçan bir çift göz ona kırpmadan bakıyordu. Bu bakışta iblisçe bir sevinç parlıyordu. Kimdi bu?.. Yakov Petroviç'le beraber giden Kristyan İvanoviç değildi bu!.. Yoksa o muydu? Evet, oydu! Ama eski, bildiği Kristyan İvanoviç değil, yeni, korkunç bir Kristyan İvanoviç!..

Bay Goladkin, korkunç Kristyan İvanoviç'in kalbinde merhamet uyandırmak umuduyla yumuşak, uysal bir sesle:

— Kristyan İvanoviç! diye başladı; sesi korkudan pek titrek çıkıyordu: Ben şey... Kristyan İvanoviç; hiç layık olmadığınız halde yakacakla, Licht'le1 ve hizmetçiyle bir lojmana gidiyorsunuz.

(I)Licht, Almanca ışık demektir.

142

I

Öykümüzün kahramanı tiz bir çığlık attı, başını elleriyle kavradı. Ne diyebilirdi – böyle olacağını çok önceden sezinle-mişti o.

1846

143Baremin 7. derecesinde memur Yakov Petroviç Goladkin o gece deliksiz uykusundan uyandığı zaman, saat sabahın sekizine geliyordu. Goladkin esneyerek gerindi, sonra gözlerini açtı ve bir iki dakika hiç kıvıldamadan yattı. Uyanıp uyanmadığını, çevresinde olup bitenlerin gerçek mi, yoksa başı sonu olmayan gece düşünün